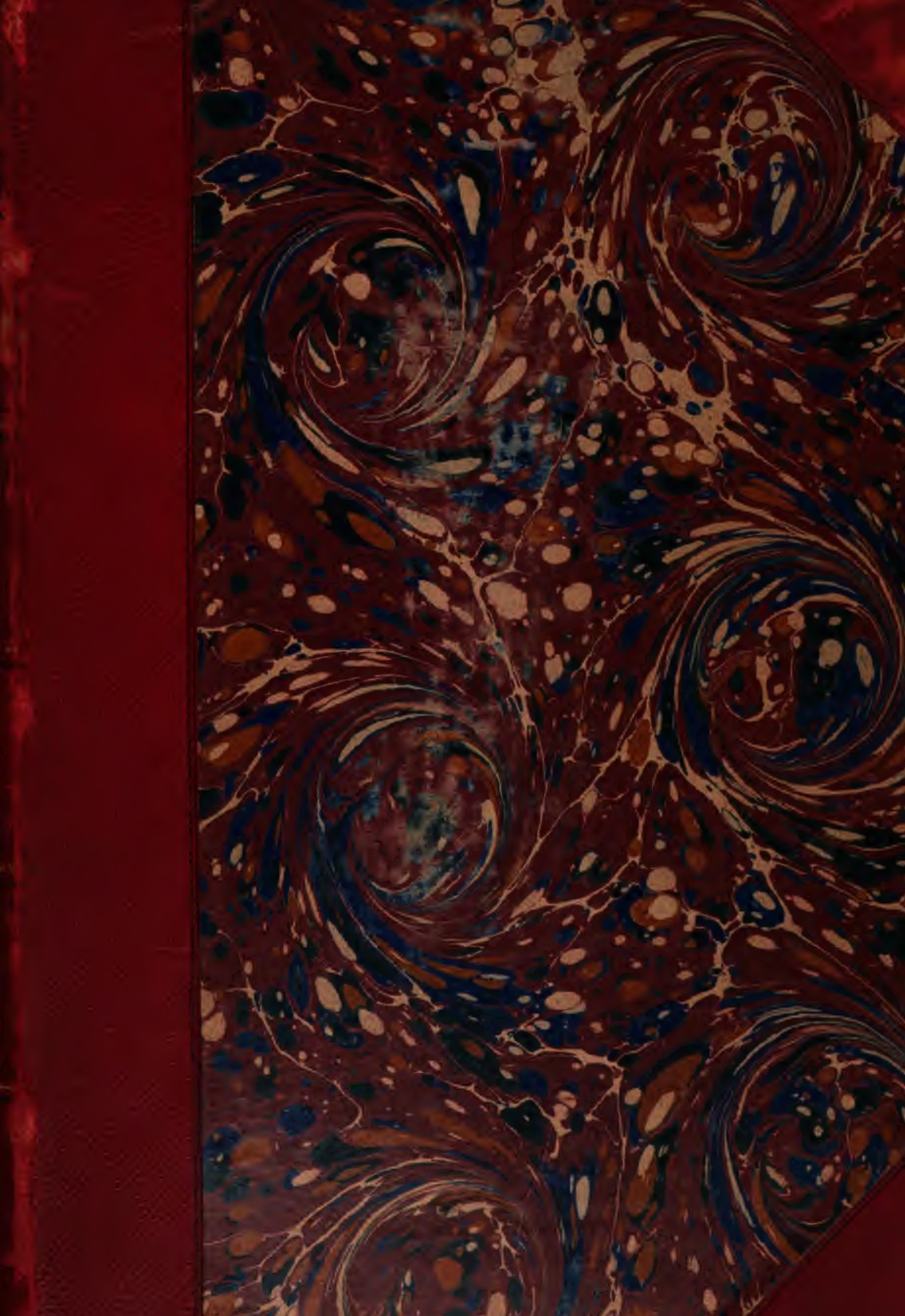

JOCHS FLORALS

DE BARCELONA

EN 1865.

ANY VII DE SA RESTAURACIÓ.

JOCHS
FLORALS
DE BARCELONA

EN 1865.

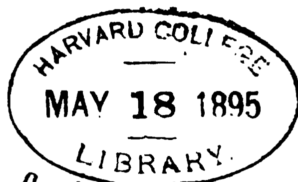

ANY VII DE SA RESTAURACIÓ.

BARCELONA.
LLIBRERIA DE A. VERDAGUER,
Rambla, 5, devant del Liceo.

1865.

En la estampa de est llibre s' ha aplicat, segons acort del Consistori, á tots los actes y discursos del mateix emanats, lo sistema ortografich del seu president D. Antoni de Bofarull. En las demés composicions ha sigut conservada la ortografia ab que llurs autors las han escritas.

JOCHS FLORALS

DE BARCELONA.

CONSISTORI DE 1865.

MANTENEDORS.

D. Antoni de Bofarull, President.

D. Geroni Rosselló.
D. Lluis Roca.
D. Francisco Muns.
D. Adolfo Blanch.
D. Damás Calvet.
D. Víctor Gebhardt, Secretari.

EX-MANTENEDORS.

D. Manel Milá y Fontanals.
» Joaquim Rubió y Ors.
» Víctor Balaguer.
» Josep Lluis Pons.
» Miquel Victoriá Amer.
» Joan Cortada.
» Francisco Permanyer.
» Joaquim Roca y Cornet.
» Josep Antoni Llobet y Vall-llosera.
» Vicens Joaquim Bastús.

D. Mariano Flotats.
» Joan Mañé y Flaquer.
» Lluis Gonzaga de Pons y de Fuster.
» Antoni Bergnes de las Casas.
» Lluis Cutchet.
» Pau Estorch y Siqués.
» Josep Leopoldo Feu.
» Manel de Lasarte.
» Joan Illas y Vidal.
» Marian Aguiló.
» Josep Coll y Vehi.
» Miquel Antoni Martí.
» Manel Angelon.
» Josep Llausás.
» Brauli Foz.
» Terenci Thos y Codina.
» Manel Anglasell.
» Josep Subirana.
» Eusebi Pascual.
» Antoni Camps y Fabrés.
» Gregori Amado Larrosa.
» Narcís Gay.
» Celestí Barallat.

MESTRES EN GAY SABER.

D. Víctor Balaguer, *proclamat en* 20 *de Juny de* 1861 (*).
» Geroni Rosselló, *proclamat en* 4 *de maig de* 1862.
» Joaquim Rubió y Ors, *proclamat en* 3 *de maig de* 1863.

(*) «1r Adquirirán lo títol de *Mestre* los que hajan arribat á guanyar tres premis, en la forma y manera que á continuació se diu, y serán proclamats per lo president en la festa ahont alcansen lo tercer premi.

«2 Per los efectes del article anterior valdrán los premis axí ordinaris com extraordinaris fins lo dia de la aprobació del present reglament; mes á contar de

ADJUNTS HONORARIS.

M. I. S. Rector de la Universitat literária.
M. I. S. President de la Académia de Bonas Lletras.
Los Mestres en gay saber.

ADJUNTS DE NÚMERO.

D. Joan Agell.
» Evaristo Alomar.
» Joaquim Cadafalch.
» Manel Duran y Bas.
» Miquel Elias Marchal.
» Lluis Marlés.
» Pau Milá.
» Josep Miravent.
» Ignasi Ramon Miró.
» Salvador Mestres.
» Rupert Mandado.
» Joaquim Arimon.
» Lluis Ricardo Fors.
» Ramon Grassot.
» Lluis Sagnier.
» Rossendo Rufasta.
» Elias Rogent.
» Josep Simon Rubís.
» Joan Baptista Orriols.
» Josep Maria Sirvent.
» Ramon de Siscar.

dit dia en avant sols donarán dret al títol de *Mestre* los premis ordinaris.» *Estatuts per lo bon regiment del Consistori dels Jochs florals de Barcelona, aprobats en* 9 *de febrer de* 1862.)

D. Bartomeu Ribó.
» Marian Soriano Fuertes.
» Francisco Xavier Llorens.
» Manel Patxot.
» Jaume Puiguriguer.
» Josep Antoni Jaumar.
» Josep Vilaseca.
» Francisco Romaní y Puigdengolas.
» Felip Bertran.
» Lluis Coll.
Sr. Comte del Llobregat.
D. Ramon Sunyol.
» Jaume Manel Calafell.
» Silvino Thos.
» Pau Valls.
» Josep Buigas.
» Manel de Bofarull.
» Pau Ribó.
» Llorens Clot.
» Jaume Serra.
» Antoni Bastinos.
» Federico Jordá.
» Joaquim Fontanals del Castillo.
» Magí Pers y Ramona.
» Ignasi Girona.
» Fernando Puig.
» Antoni Molins.
» Isidro Vilaseca.
» Francisco Fassant.
» Antoni Fargas.
» Josep Flaquer.
» Emilio Fochs y Odena.
» Francisco Forns.
» Ignasi Fontrodona.
» Eduardo Gibert.

D. Josep de Letamendi.
» Claudi Lorenzale.
» Francisco Llivi.
» Pere Nolasco Vives.
» Venanci Vallmitjana.
» Agapito Vallmitjana.
» Josep Pujol.
» Camilo Calvet.
» Jaume Urgell.
» Francesch Bartrina.
» Enrich Vidal y Valenciano.
» Francisco Miquel y Badia.
» Josep Teodoro Vilar.
» Josep Albert de Quintana.
» Ramon Manel Gay.
» Josep Mensa.
» N. Sala.
» Guillem C. Bonaparte Wyse.
» Francesch Pelayo Briz.
» N. Santasusagna.
» Antoni Altadill.
» Josep Garcia Moran.
» Antoni Reniu y Caué.
» Esteve Torrabadella.
» Marian Franquesa.
» Joan Torres.
» Joaquim Guasch.
» Josep Almirall.
» Joan Bastinos.
» Manel Milá y Fontanals.
» Josep Lluis Pons.
» Miquel Victoriá Amer.
» Joan Cortada.
» Joaquim Roca y Cornet.
» Vicens Joaquim Bastús.

D. Marian Flotats.
» Joan Mañé y Flaquer.
» Lluis Gonzaga de Pons y de Fuster.
» Antoni Bergnes de las Casas.
» Lluis Cutchet.
» Josep Leopoldo Feu.
» Manel de Lasarte.
» Joan Illas y Vidal.
» Marian Aguiló.
» Josep Coll y Vehí.
» Manel Angelon.
» Josep Llausás.
» Terenci Thos y Codina.
» Manel Anglasell.
» Josep Subirana.
» Eusebi Pascual.
» Antoni Camps y Fabrés.
» Narcis Gay.
» Celestí Barallat.
» Josep Quintana.

NOMS DELS AUTORS

QUE HAN OBTINGUT PREMIS ORDINARIS.

D.ª Isabel de Villamartin.	2
D. Damás Calvet.	2
» Adolfo Blanch y Cortada.	1
» Silvino Thos y Codina.	1
» Marian Fonts.	1
» Joaquim Rubió y Ors.	3
» Antoni Camps y Fabrés.	1
» Víctor Balaguer.	1
» Geroni Rosselló.	2

D.	Marian Aguiló y Fuster	1
»	Terenci Thos y Codina	1
»	Lluis Roca y Florejachs	1
»	Francesch Pelayo Briz	1
»	Josep Lluis Pons y Gallarza	1
»	Miquel Victoriá Amer	1

NOMS DELS AUTORS

QUE HAN OBTINGUT PREMIS EXTRAORDINARIS.

D.	Antoni Camps y Fabrés	1
»	Guillem Forteza	1
»	Salvador Estrada	1
»	Joaquim Rubió y Ors	3
»	Víctor Balaguer	2
»	Geroni Rosselló	1
»	Josep Lluis Pons y Gallarza	1
»	Lluis Roca y Florejachs	2
»	Gayetano Vidal	1
Lo	Cansoner de Miramar	1
D.	Antoni de Bofarull	2
D.ª	Maria Josepa Massanés de Gonzalez	1
D.	Terenci Thos y Codina	1
»	Jacinto Verdaguer	1
»	Manel Milá y Fontanals	1
D.ª	Victória Peña de Amer	1

NOMS DELS AUTORS

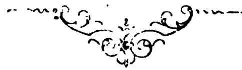
PREMIATS AB ACCÉSSIT.

D.ª	Victória Peña	1
D.	Albert de Quintana	1

D.	Salvador Estrada.	1
»	Adolfo Blanch y Cortada.	1
»	Marian Fonts..	3
»	Manel de Lasarte.	1
»	VÍCTOR BALAGUER.	3
»	Josep Coroleu y Inglada	1
»	Lluis Roca y Florejachs.	4
»	Antoni de Bofarull.	5
»	Terenci Thos y Codina..	4
»	Antoni Camps y Fabrés.	5
»	Teodoro Llorente.	1
»	Damás Calvet	1
»	Genís Domingo Reventós.	1
»	Francesch Pelayo Briz.	1
»	JOAQUIM RUBIÓ y ORS.	1
	Jordi.	3
	E. T. de M.	2
D.ª	Rosa Anais de Roumanille..	1
D.	Miquel Zavaleta.	1
»	Tomás Aguiló..	1
»	Jacinto Verdaguer.	1

ACTA DE LA FESTA.

ACTA DE LA FESTA.

En lo dia 7 primer diumenge del mes de maig, se verificá en lo saló de Cent de la casa de la Ciutat, á la una del dia, la VII festa dels Jochs florals, baix la presidéncia del Excel-lentíssim Ajuntament y dels set mantenedors, asistinthi una comissió de la Excel-lentíssima Diputació provincial, lo M. I. S. Rector de la Universitat, comissions de várias académias y cossos científichs, mòlts senyors, Adjunts y Mantenedors que han estat, y gran número de personas convidadas.

Lo M. I. S. Corregidor D. Antoni de Quevedo inaugurá l' acte ab lo discurs que, senyalat ab lo número 1, está estampat en lo tomo dels Jochs florals pertanyent á est any.

Lo senyor President del Consistori pronunciá 'l discurs senyalat ab lo número 2, é inmediatament desprès, l' infrascrit Secretari llegí la Memória corresponent á son encárrech (número 3).

Per disposició del senyor President s' obrí pel infrascrit lo plech que contenia 'l nom del autor premiat ab la Flor natural, que resultá sér D. Francesch Pelayo Briz. Cridat, rebé 'l premi de mans del senyor President, oferintlo y fent ab aixó reyna de la festa á

D.ª Elena Caballer de Roca, esposa del mantenedor D. Lluis Roca. Dos senyors mantenedors acompanyáren á la reyna fins á la cadira que ocupá entre 'l senyor Corregidor y 'l President del Consistori, y feta per aquell la corresponent proclamació, 'l mateix autor llegí la composició premiada, titulada *Bè n' haga la primavera* (número 4).

A causa de obtar l' autor sols á premi, no s' obrí, en conformitat á acort de la majoria del Consistori, 'l plech del 2.ⁿ accéssit á est premi, que ha passat á sér 1.ᵉʳ, segons s' explica en la Memória del infrascrit Secretari, donat á la poesia *Darrera esperansa* (número 5). Obert lo corresponent al altre accéssit, resultá sér l' autor de la poesia *¡Oh desitx!* (número 6), ab ell premiada, D. Miquel Zavaleta, de Mallorca, qui no 's trobava á la festa.

D. Josep Lluis Pons y Gallarza, autor de la poesia *La llar*, premiada ab la Englantina de or, fou cridat tres vegadas pel infrascrit luego de obert lo plech corresponent á sa composició, y no haventse presentat, lo senyor mantenedor D. Francesch Muns, per encárrech especial del autor, llegí la poesia senyalada de número 7.

Los autors de las dos composicions premiadas ab accésit resultáren sér: de la premiada ab lo 1.ᵉʳ (número 8) D. Tomás Aguiló, de Palma de Mallorca, y de la que obtingué 'l 2.ⁿ (número 9) D. Jacinto Verdaguer, de Riudeperas.

Obert lo plech que portava per lema *Fides*, com la poesia *Redempció*, premiada ab la Viola de or y plata, fou cridat son autor, que ho era D. Miquel Victoriá Amer. Est rebé 'l premi de mans de la reyna, y per son encárrech llegí sa poesia 'l senyor mantenedor D. Damás Calvet (número 10).

Lo senyor President anunciá no poderse obrir los plechs dels dos accéssits á est premi *Cant de Mort* y *Lo pont del diable*, per haverhi renunciat los autors (números 11 y 12).

L' infrascrit Secretari obrí 'l corresponent á la composició *A la mort d' En Rafel de Casanova*, premiada ab un Amaranto de or y plata, vehentse sér D. Jacinto Verdaguer, jove y pagés de Riudeperas. Rebé de la reyna la joya, y per son encarrech llegí la composició 'l senyor mantenedor D. Adolfo Blanch (número 13).

La Medalla de or fou entregada á D. Manel Milá y Fontanals,

que resultá sér l' autor de la *Ressenya histórica y crítica dels antichs poetas catalans* (número 14).

Obert lo plech corresponent á la composició *Amor de mare*, 1.er accéssit al premi de la Flor natural, al que 's doná, per la causa que s' explica en la Memória del infrascrit Secretari, 'l premi extraordinari de la MEDALLA DE PLATA, sa autora, D.ª VICTÓRIA PEÑA DE AMER, acompanyada per dos senyors mantenedors, prengué assiento al costat de la reyna. A son prech, l' infrascrit llegí sa poesia (número 15).

Cremats devant de tothom los plechs que expressavan los noms dels autors no premiats, y llegit pel senyor mantenedor D. Adolfo Blanch lo discurs de despedida (número 16), lo senyor Corregidor declará conclosos los Jochs florals de 1865.

Méntres durá la festa, la música tocá várias vegadas la nova marxa que, expresament per est acte y dedicada al Consistori, ha compost lo Mestre D. Nicolau Manent. Várìos exemplars de ella foren repartits entre 'ls concorrents.

Barcelona 8 de maig de 1865.

LO MANTENEDOR PRESIDENT:

Antoni de Bofarull.

LO MANTENEDOR SECRETARI:

Víctor Gebhardt.

Número 1.

DISCURS

DEL M. I.

SENYOR ALCALDE CORREGIDOR

DON ANTONI DE QUEVEDO Y DONÍS.

Señores:

Hoy resuena por séptima vez en este recinto la palabra de los muy ilustres mantenedores del certámen literario, cuyo objeto principal es sostener incólume la histórica y eufónica lengua catalana. Este acto, Señores, habla muy alto en pró de los leales sentimientos de este heróico pueblo; porque, ¿quién duda que la veneracion á las antiguas nacionalidades es el sentimiento mas noble, la idea mas levantada que surge del amor patrio? Hoy decís á España y al mundo entero que este pueblo, prepotente un dia, conserva aun su modo de ser peculiar, que vive con su historia propia, que, coloso, abarca y estrecha en su seno el pasado y el presente: que este pueblo, en fin, conserva su nacionalidad no olvidando su idioma. Porque, el idioma, Señores, es la encarnacion, la síntesis del modo de ser de una sociedad: él envuelve los sentimientos, las pasiones, y todo lo que hay de noble y grande en el hombre.

Ya conoceis la historia de vuestro pueblo, y sabeis tambien como se apaga en la noche de los tiempos el eco sublime, el dulce acorde de la poesía catalana.

Aquella lira que tantas veces resonara con melodiosas armonías en los consistorios del Gay-saber, estaba tambien muda.

Y los travadores, y paladines animosos y esforzados campeones del bien decir, enmudecieron tambien.

Y las musas velaron sus rostros.

Claro se está, Señores; las convulsiones sociales habian cambiado la faz de las cosas, hacinando á las puertas de este templo de las musas, insuperables obstáculos que impedian el paso á los eminentes cantores. Y entre tanto, la muda lira, colgada del sauce umbrío, solo preludiaba de vez en cuando, al soplo del aura de la noche, algun melancólico vagido.

Y el trobador que un dia animara con sus cántigas el corazon de las nobles damas, y eternizara las proezas de los caballeros, permanecia sentado y triste al dintel de esta puerta, esperando la aurora de aquella noche letárgica.

Desperezáronse al cabo; los animosos cantores descuelgan el laud, y una vivificante armonía reanimó las poéticas asambleas.

Siete mantenedores modernos, henchido el pecho de amor patrio, descorren el velo del pasado, y con acrisolada constancia hacen revivir en este recinto el recuerdo de aquellos dias.

¡Honra y prez una y mil veces á los autores de tan leal como bello pensamiento!! Por ellos no se ha perdido quizá, ó corrompido por lo ménos, este bello y tradicional idioma. Con el apoyo de nuestra augusta Soberana, protectora de las artes y las letras, el del Excmo. Ayuntamiento y nuestra ingeniosa solicitud, no lo dudeis, la lira catalana seguirá pulsándose en los Juegos Florales.

He dicho.

Número 2,

DISCURS

DEL

SENYOR PRESIDENT DEL CONSISTORI,

D. ANTONI DE BOFARULL.

SENYOR EXCEL-LENTISSIM.

Senyors:

SABUT es per boca de un venerable apóstol que «no sòn los bons los que parlan de la Fé, sinó 'ls que la practican (I),» es á dir, los que senten verdader amor, sens lo qual tot lo demés fòra inútil. La idea de aquesta veritat pót servir de exemple fins en sa aplicació á las cosas terrenas, á las cosas que devem amar en aquest mòn; y 'l president del Consistori de aquest any, al atrevirse á desempenyar tan important càrrech, s' ha animat y s' ha consolat ab aquesta bona màxima, perqué, si bè no deuria ocupar lo lloch que ocupa, atenent á sos escassos títols en la Gaya Ciéncia, just es que se li tol-lere, quant es gran, inmens l' amor que sent per ella, pels Jochs florals, per sa sempre estimada llèngua catalana.

Dubtant estich al dirigirvos la paraula pera que us sia grata: dubtant estich en busca de un tema que sia propi; mes, recordant

(I) Sic et fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa. Epist. de san Jaume, c. II.—17.

aquí las veus autorisadas que ab son poder y energia han anat obrint lo camí dels Jochs florals, en son conjunt trobo jo 'l tema que desitjo, la rahó de mon discurs. Yo faré, donchs, mon tema, girant en part lo camí seguit fins ara, jo l' exposaré, mostrant lo fruyt y resultat de aquellas mateixas veus, la importáncia de la institució per qual motiu 'ns trobam annualment reunits en aquesta veneranda casa.

Dich que giraré en part lo camí seguit fins ara. Desde 'l primer any en que tingué lloch la restauració dels Jochs florals, presidents y secretaris, moguts de son respecte, que tots devem tenir, á la nació espanyola, y desitjosos de donar, en cert modo, una satisfacció als que no comprenen la idea dels Jochs florals, als que tal volta ni la volen compéndrer, han protestat de son amor á la pátria general, del poch perill que ofereix lo cultiu de una literatura vella, y que 's creya morta, respecte de la literatura nacional, sempre jove y vigorosa. Després de set anys, en que s' ha acreditat que 'l mort no es mort ¿devem seguir encara protestant? Lluny de protestar, lo que s' ha de fer ara es manifestar lo dret de vida, deixar que la institució diga per sí mateixa lo que es y lo que val: cessen ja, donchs, las protestas en la boca, y regonega tothom que la protesta la pórta en sí mateixa la institució, que protesta sòn los Jochs florals, com ja veuréu, de qual profit s' ha de alegrar á la volta la pátria catalana y 'l tot de la nació espanyola.

Si fossen los Jochs florals una egoista explotació de un partit polítich, es á dir, sens aquest pur amor de que us parlo; si no portássen per guia y llum las dos qualitats mes grans que distingeixen al ser racional, com sòn la intel-ligéncia y 'l sentiment; si estérils haguessen sigut sos fruyts en aquesta part, sa vida hauria sigùt aparent y tranzitoria, mes sent real y continuada, sense disculparla, anem ans bè á celebrarla, anem á manifestar lo que es y lo que déu sér, probant que 'l mort es viu, y que qui per mort lo tè ó es que no 'l sap véurer, ó es que no 'l vól véurer, ó millor, que mort lo desitja.

Pera aquesta manifestació que, com veheu, es mon tema, necessito parlarvos de nosaltres y de vosaltres; de nosaltres, dels que 'ns sentam en aquestas cadiras pera mantenir entre any lo caliu del pur

amor, pera fer revíurer cada any lo foch de la intel-ligéncia y del sentiment, escampant son resplandor pel santuari de la pátria y rendint holocauste á una glória que es de sempre, que de tots temps es la glória, si es glória verdadera, per mes vella que ella sia; y de vosaltres, dels que regoneixent la utilitat y patriotisme de la institució, no cessau de protegirla y alentarla; de vosaltres, poetas, que acudiu constantment, acreditant que no en va vos ha fet náixer Dèu en un pais de gloriosos recorts, de bellas montanyas y de hermós cel; de vosaltres, generosos concorrents á la festa de maig, que ab aquesta senzilla expressió de bon afecte ajudau á alentarnos á tots, y veniu á formar part, com qui diu, de la mateixa protesta que pórta en sí la institució contra 'ls fanátichs de tots extrems, contra 'ls qui 's gosan fent carinyos á la hidra del mal gust, contra 'ls qui, no vehent devant de sos ulls mes que 'l materialisme de las cosas, no fan cas dels treballs del geni y dels esforsos del esperit, perqué... ¿sabeu perqué?.. perqué ni son cap ho sap compéndrer, ni son cor ho pót sentir.

Al parlarvos de nosaltres vos he de parlar naturalment de la institució y de la lléngua. Desde que las antigas nacionalitats se refundíren totas en una, que pórta aquesta en sí un vici originari: en compte de ferne de tots un, s' ha anat seguint lo sistema de fer servir l' un pera tots, acertat pensament, camí fácil, pera que las parts del tot s' anássen desconeixent las unas á las altres, y acabássen pera no conéixerse á sí mateixas. Preguntau, sinó, al gallego qué sap del viscahí; preguntau al viscahí qué sap del aragonés y del navarro; preguntau á aquestos qué saben del catalá, del mallorquí, del valenciá... Encara mes: preguntau á cada un de ells qué saben de sas própias casas, y veuréu com se quedan muts, responentvos á lo mes, quant sa glória, sa história forma part ó 's confon ab la de aquell un que serveix pera tots; y grácias que 's queden muts, que mòlt comú es, sí, saber l' un vehí del altre, peró saber sols lo renom ab que l' anomenan, los defectes que tè, las debilitats que pateix.

Tan mal sistema, que sols podia donar per resultat lo despreci ó l' olvit, ha fet que, al voler aguaytar alguna de las parts de aquest tot (-parlo literáriament-) ab sa própia fisonomia, no se li mire á la

cara ó 's prenga sa mirada com expressió de son orgull ó de sa preocupació; aixó fa que 's tingan per alguns com inútils los Jochs florals catalans; aixó fa que 's done constantment lo nom de *dialecte* á la llénguа dels Jaumes, dels Muntaners, dels Aussias Marchs; á la llénguа del Códich marítim mes conègut en lo mòn; á la llénguа que guarda arxivats mes gran número de documents escrits en ella, que no pót presentar en la seva respectiva cap altre nacionalitat de Espanya y ben pocas de las estrangeras.—Los mateixos que tenen per inútils los Jochs florals pót sér ni s' han pres la pena de averiguar pera qué 's fan! Los mateixos que tractan á la llénguа de *dialecte* quí sap si fins ignoran lo que dialecte significa, y quina pót sér la mare de aquest fill pobre, que tan parent es dels mateixos que 'l motejan!!—

«Altre de las rahons que 's donan pera fundar la antipatia, es que «tant la llénguа com los Jochs florals sòn cosas vellas» dihent per una part que aquella está próxima á morir, y per altre, que son cultiu es un obstacle al idioma nacional, manifesta contradicció, perque si ha de morir ja no es obstacle, y si fos obstacle, may homens eminents com un Campmany, un Aribau, haurian sigut á la volta grans catalans y acreditats coneixedors del idioma castellá. No es sens fonament la justícia del dret de vida que tè la llénguа, per mes que sia vella, sobre tot quant fins la doctrina dels contraris nos ensenya á sostenirlo. Visitau, sinó, 'ls museus de arqueologia, parau la orella als rahonaments de las acadèmias mes sábias, y veuréu, en aquells, insignificants objectes, trobats entre ruinas, perteneixents á civilisacions ja desaparegudas; reparau com, cuydadosos, los homens de aquest sigle 'ls netejan, los guardan; y notau, no ménos, la admiració y l' entussiasme que senten los mateixos que 'ns culpan devant de aquells objectes, qual mérit consisteix solament en que sòn vells; y en aquestas, es á dir, en las acadèmias, observau l' afany dels homens doctes, com pera esplicar lo valor moral de aquells mateixos objectes, los examinan, los comparan, los recomanan, y passan llargas horas sols pera dar un recreo, ó millor dirém un bon aliment á la ciéncia, á la civilisació que ara 'ns manté. Si aixó es, donchs, la veritat de lo que passa ¿haurá de sér la llénguа catalana ménos que una espasa rove-

llada, ménos que una trencada cornisa, ménos que una gastada moneda?... ¿haurém de permétrer que 's trenque, que 's destruesca, que 's torne pòls?... ¿haurém de negarli fins lo dret de objecte arqueológich, y tancarli las portas del museu?... Que 's pose la ma demunt del cor qui això pense, y veurá 'l dret de vida de la llèngua y de la institució, tant mes, quant no som nosaltres sols, fills de la terra catalana, 'ls que 'ns ocupam de aquella. Si sabis de diferentas nacions, homes que no tenen cap motiu de amor á nostra terra ni á nostras costums, se desvetllan pera patentisar la importáncia del catalá, pera ferli ocupar lo lloch que li correspon; si 'ls Lanz y 'ls Buchon publican crónicas á Alemánia y á París; si 'ls Raynouard y 'ls Cambouliu pregonan per Fransa 'l valor y riquesa de la llèngua catalana; si fan lo mateix respectivament en Inglaterra 'ls Lewis y 'ls Roussillon (1); si en Itália no 's doná á menys de versificar en nostre idioma un Mezzofanti ¿nosaltres, fills y amants de la terra catalana, havem de sér frets espectadors dels afanys dels estrangers, contentantnos tan sols ab aplaudirlos, y sense fer res de la nostra part?... Oh! nos dirán que á Espanya no hi ha qui 's cuyde de semblants traballs: nos dirán que, morta una nacionalitat, ha de morir precisament sa llèngua... Admirables rahons! això equivaldria á dir que 's deixás morir á un malalt á qui 'ls parens abandonan, per mes que hi haja bons vehins que s' oferescan á servirlo; això voldria dir, per exemple—vos faré un exemple—que, á no haver quedat Portugal com á nació, sa llèngua hauria de sér ara tractada de inútil dialecte, y la obra inmortal de Cámoens, lo gran poema de Os Lussiadas no hauria de sér llegit ni conegut. Si 'l Catalá fòs verdaderament dialecte, en bona hora que no fessem res per ell, que embrassos sòn tots los dialectes pera las llènguas de que 's desprenen, peró tenint tots los títols pera sér anomenat llèngua—y això prou bè ho sabeu, y no tinch necessitat de repetirho ó esplicarho,—¿perqué pacíficament nosaltres que som sos amants, que som catalans de cor, que no som exclusi-

(1) On the formation of the Romance languagues, by Sir George Cornwall Lewis, *baronet.*—Sur l' origine scytho-cimmérienne de la langue romane por M. le duc de Roussillon. London.

vistas pera nosaltres, pus desitjam sa própia vida á tot lo que es espanyol, de qualsevol manera que sia; perque, dich, no havem de tenir dret de prestar una volta al any aquet servey en bè de nostra llèngua y de nostras costums, en bè del bon sentit, en bè de la literatura *general* de Espanya? Així déu sér, tant mes; quant lo que nosaltres fem, lo que fá 'l Consistori no es solament un servey literari, sinó 'l cumpliment de un deber patriótich: es un acte útil, es una festa pacífica estranya á la política, es, sí, una escola moral que atrau á la joventut y la perfecciona.

Peró anem á una altre part.

Pót sér hi haja qui diga que la Institució no tè encara prou forsa pera desterrar en general lo mal gust, pera combátrer la tendéncia de certa gent á tot lo que es ridícul: pót sér hi haja qui diga que la ciutat histórica va deixant de serho, y que 'l goig material es lo que en ella domina! No hi ha que acobardirse pera respóndrer als qui això 'ns digan: los respondrém que, per lo mateix, tè mes mérit lo que nosaltres fém, quant, entremitj dels brills que despedeixen la plata y l' or, fém brillar la flama del geni, per mes que entorn de ella passen enlluhernant los llampechs de la sátira, de la burla y de la mordassitat, per mes que la rodejen, volent apagarla, 'ls prenyats núvols de la fastuositat y de la riquesa, núvols, sí, que un petit vent s' en emporta y 'ls desfá moltas vegadas.

Pera conéixer la virtut y servey del consistori no hi ha mes que fer una senzilla observació: entre tots los poetas que acudíren desde que 's doná 'l primer crit pels restauradors dels Jochs florals, ni un tan sol s' ha recordat de imitar al autor del *Asumpto llépol*, al pseudo-Rabelais de Catalunya: totas sas composicions respiran los mes nobles y elevats sentiments, y algunas s' en trobarian en los volúmens publicats fins ara, que, á estar escritas en qualsevol altre llèngua viva, foren prou pera donar una idea de la alta civilisació que domina en la pátria de sos respectius autors; y en cambi...—perdonau sí vaig á dir una veritat amarga!—en cambi, observau lo domini que ha anat prenent á Barcelona cert género de literatura ju-

glaresca, y la disposició que manifesta una part dócil del públich á aplaudir al que 'l fa ríurer, de qualsevol manera que sia. Peró, també hi hagué á París Tabarins que feyan ríurer al poble, que fins arribáren á fer ríurer á la cort y als mateixos prínceps, com diu Boileau, y que acabáren, logrant que ningú se 'ls escoltás: també hi hagué un temps, en que 'l Parnás y sas musas parlavan la lléngua dels mercats... (1). Cert, ben cert es que tot axó succeheix desde algun temps á Barcelona!... peró, al comparar aquest mal ab nostre remey, es quant millor podeu véurer la utilitat dels Jochs florals, quant mes facilment podeu compéndrer que sòn los Jochs florals una protesta, protesta constant, sí, contra 'l mal gust del temps, contra tot lo inmoral y dolent, contra 'ls atrevits que 's disfressan ab la llibrea de la literatura, ab la llibrea y res mes, pus may passarán de patges, may podrán cubrirse ab lo mantell august del geni; protesta contra la ociositat de la joventut... protesta, sí, contra l' esclusivisme dels que voldrian que Barcelona fòs tan sols la ciutat de las tranzaccions y de las especulacions, seus esperit, sens história, sense museus, sens arts, sense ciéncias, sense motius de inspiració pera qui la sap sentir.

Baix aquest punt de vista, ho he indicat y ho torno á repetir: protesta sòn los Jochs florals, de qual profit s' en ha de alegrar á la volta la pátria catalana y 'l tot de la nació Espanyola; la pátria catalana, perque renova en la memória de sos fills lo que havem valgut en altre temps, y 'ls ensenya á no degenerar; y 'l tot de la nació

(1) On ne vid plus en vers que pointes triviales.
Le Parnase parla le langage des hales:
La licence à rimer, alors, n' eut plus de frein.
Apollon travesti devint un Tabarin.
Cette contagion infecta les provinces.
Du Clerc et du Bourgeois passa jusques aux Princes.
Le plus mauvais Plaisant eut ses aprobateurs,
Et jusqu' à Dassouci, tout trouva des Lecteurs.
Mais de ce stile enfin la Cour desabusée,
Dédaigna de ces vers l' extravagance aisée;
(Boileau. L' art poetique, Ch. I.)

espanyola, perque li serveix de vanguárdia y de escola en un de sos extrems, en una de sas principals ciutats, desde ahont s' esforsan pera que aquest gran centre de civilisació no tinga una fisonomia exclusiva é imperfecta, sinó variada y general com li correspon, pera que Barcelona, la ciutat histórica, tinga alguna cosa mes de lo que tè ara, que pobre, ben pobre ciutat fòra, en lo sigle XIX, si solament se li pogués dir la ciutat rica.

Ja que veheu, donchs, lo que nosaltres representam, lo significat de la institució que anam mantenint, lo dret que tè de vida la llèngua catalana, vosaltres, los que encara conservau tant dòls accent en vostres llavis, catalans, mallorquins, valencians, no vullau que sia mes arrossegada per terra la llèngua de vostres avis! Vosaltres, protectors, amànts de la Gaya ciéncia, concorrents en general á la festa de maig, no desampareu may la patriótica institució dels Jochs florals catalans, ans bè pregonaula com á conveniéncia, y com exemple que deurian seguir tots los demés extrems de Espanya, pera que en cada un de ells renasqués l' esperit históricb y fòs conegut lo tot de la nació ab la própia varietat que la caracterisa.

Gravau aquesta necessitat en vostres cors, magnífichs protectors, recordant ab orgull, que en lo foment de totas las cosas útils de aquesta ciutat, lo mateix en arts que en ciéncias, lo mateix en la poesia que en la defensa de nostras antigas llibertats, la ma que posava la primera pedra, que remunerava als doctes, que coronava als poetas, que empunyava 'l pendó pera la defensa de nostras antigas llibertats era, sempre y en primer lloch, la ma dels Gualbes, dels Zapila, dels Bussot y dels Fivaller, vostres il-lustres predecessors.

Ohiu aquest nou crit ab que renovo la veu de tots, vosaltres poetas, esforsantvos en acreditar de quant es capás la llèngua, y de quant sòu capassos vosaltres ab ella; acudiu, no desmentint may la constáncia catalana, cultivant l' esperit y escampant per tot l' amor á nostra gloriosa história; si fóreu ja vencedors, pera justificar que 'l geni may s' apaga, que sempre es jove 'l cor del poeta, y que la riquesa que Dèu vos dòna val mes que totas las riquesas del mòn,

perque may se pert; y si no fóreu vencedors, acudiu encara ab mès constáncia, tenint present que 'l gran Demóstenes, lo Dèu de Délfos, com li deyan, fou xiulat y escarnit las primeras vegadas de voler parlar en públich; que millor será encara vostre triunfo 'l dia que l' alcanseu, si, conservant la dignitat de homens, si, no doblegantvos á facilitats que sempre fan traició, veniu aquí á recullir la tarda y sospírada corona, com se sól dir, «ab lo cor net y ab lo cap dret.»

Y vosaltres finalment, concorrents en general á la festa de maig, que representau pót sér en conjunt la mès gran diversitat de ideas y de afeccions del sigle, no deixeu de venir á saludar una volta al any nostra bandera, que es la bandera de tots y de cada un, bandera que pórta escrit lo sant nom de Dèu y 'l sempre, sempre venerable nom de Pátria: feuho així tots, y la recompensa será llavors la millor que desitjarse pót, pus serán dos recompensas, dos benediccions, una que s' alsa de la terra, y una altre que ve del cel: la benedicció de la Pátria y la benedicció de Dèu!

He dit.

Número 3.

MEMORIA

DEL

SENYOR SECRETARI DEL CONSISTORI,

D. VICTOR GEBHARDT.

Excel-lentíssim Senyor:

SENYORS:

NEGAR no 's pót, pus tots ho vehem y ho sentim, que 'l nostre temps, al mitj dels gloriosos títols que 'l recomanarán á l' esdevenidor, y dels que 'l fan pera nosaltres lo millor de tots, pus ell es lo nostre y cap mès, té ¿quina cosa creada s' en véu lliure? defectes y deformitats que, si als ulls de la divina sabiesa poden mòlt bè sér parts de la armonia del tot, als nostres, que sols s' extenen á limitat espay, 's presentan ab tota la seva lletgesa. Lo temps nostre, amant ferho tot depressa, té 'l giny de la fogositat y de la impaciéncia; tot alló que vól llarch estudi 'l cansa; la reflexió li serveix menys que la inspiració del instant, y fins lo fatigan las lluytas si aquestas són de dias y anys: com ha dit un gran escriptor, consent, en cas de mòlta necesitat, á combátrer avuy, ab tal de guanyar aquest vespre ó capitular demá. De axó, que sols s' explica per una degeneració de las forsas morals del indivíduo, en resulta una confusió llastimosa, y com en lloch hi ha menys pau que al mitj dels débils, la guerra per tot y en tots los camps; mil banderas se barreijan y lluytan axís en la societat com en las intel-ligéncias, y 'ls ulls, ahont vulla que 's girin, no veuhen mès que discórdia, divisió, dubtes, soldats

y capitans que s' en passan de l' un á l' altre, y per sobretot lo giny del mal, que si no té vensut al del bè, ni mòlt menys, en lo cor dels homes y en la santitat de la família, 'l té com acobardit y acorralat en lo camp social.

En mitj de tanta guerra, en mitj de tanta tristor, considereu, donchs, si ha de sér gran lo plaher nostre, si 'l cor s' 'ha de sentir joyós al arribar esta festa de la pau, est triunfo del Bè, pus també est cenyeix corona quant la pórta, com ara, sa germana la Bellesa; veheu la nostre gaubansa al pensar que est triunfo ha sigut per espay de un any lo dalé de mòlts cors que han somniat ab ell y ab ell s' han inspirat; compreneu tot lo nostre goig, ja que jo no 'l sé dir, al trovarnos avuy en esta histórica sala, entre l' il-lustre senat municipal, las autoritats, los representants de académias y cossos científichs, los expectables adjunts, los poetas que dins poch portarán al front los llorers de la victória, y tots los altres que si no han vensut, han pugnat com valents y bons; rodejats de tan distingit concurs. Tothom ha vingut á la festa, uns pera protegirla ab sòn gran nom, altres pera péndrer hi part ab sos batements de mans, tots pera honrarla y enaltirla: tothom, oblidant per una hora las tribulacions de que es tan pródiga la nostra refinada y turbulenta civilisació, ha acudit ab lo cor obert á tots los sentiments bons y suaus á la festa del art, y no del art posat, com ara tant se fá, al servey de altres interesos si moltas vegadas grans, mòltas ruins; sinó del art en sa regió mès pura, del art que sols desitja y busca la Bellesa para contemplarla y extassiarse ab ella; tothom, fent callar eixa veu del guany y l' interés que á tots mès ó menys nos aixorda, ha entrat aquí pagant ab axió sol un tribut als eterns é imprescriptibles furs del esperit. ¡Antigalla! ¡Anacronisme! cridan fora de aquí 'ls qui no miran ab gust aquesta festa. Si ho es, que may ho poden sér los esbarjos del esperit, los respondrém ¡bona antigalla havem trovat! felís anacronisme!

Ah! sí, felís, y ben felís, pus de eix modo exalta la vida del ánima, y aquí reuneix ab una sola idea gran y generosa á tanta gent que fora de esta sala 'ns trovarém dividits per tantas opinions y sistemas. Encara que sols de una hora, estas trevas y reconciliacions

instantáneas deixan sempre en los cors una suavitat, una dolsa recordansa que pera tots pórta bons fruyts.

Pus si esta festa tan profitosa hauria de sér en qualsevol poble, qué será en Barcelona, en Catalunya entera, en tots los realmes ahont se parla encara la llèngua que aquí parlem? Lo misteriós, peró evident llas que uneix la idea y la paraula, fá que l' home que pensa exacta, clara y justament, ho expressa, pót sér sense elegáncia, emperó ab exactitut, claretat y justesa; y aixís meteix no s' ha de créurer que qui parli sense concert, tingui arregladas y claras en l' enteniment las ideas que tant foscas té en los llavis. Y l' orígen de tot aixó no está sols en lo cap: á qui des l' infantesa se li ensenya á parlar bè, se li ensenya á pensar millor de lo que de altre manera pensaria; en cambi, aquell que s' acostuma á parlar mal, segur pót estar de que ab lo temps sòn enteniment, si ans era bó, será mitjá, y si era mitjá, será dolent. Y dich aixó, que tothom sap, pera venir á parar al fet que tothom coneix també, so es, á la poquíssima vida intel-lectual y literária de esta contrada, de sos grans centros de població, y especialment de Barcelona, de la rica y bella ciutat á quí tots estimem tant y per qui tots los Barcelonins donariam la vida. Ella, hermosa, activa, traballadora, enjoyada entre totas, si enlluherna ab los raigs de sòn mantell y si l' ardit atreviment de sos fills pórta mòlt lluny la fama de sas bonas prendas, no té en las regions de la intel-ligéncia y del esperit la activitat y vida de mòltas altres que no l' hi arriban en facultats y medis. ¿Per qué aixó?—Perqué per várias causas que no havem de explicar aquí, á Catalunya, á Barcelona 's parla mal; perqué aqui es pót sér lo lloch del mòn en que mès descuidat us se fá del gran dò concedit per Dèu á la criatura humana. Lo catalá, generalment parlant, no sap la seva llèngua, y per lo tant li es mòlt difícil saberne bè cap altre, lograntho sols á cópia de esforsos y estudis que no tothom fá. Pus bè, tot lo que sia remey pera tant gran mal, tot lo que contribuesca á tornar l' ordre, 'l concert, ab una paraula las qualitats de llèngua á la parla tant gloriosa y volguda com per nosaltres mateixos descuidada y pót sér menyspreada, tot alló exalsa també 'l nostre valer com homes y la nostra dignitat com catalans que som y volem sér. Y ¿quí podrá dubtar ni un instant que

'ls Jochs Florals, esta festa que avuy celebrem, ha sigut y, Dèu ajudant, será un dels medis mès poderosos de la restauració de la lléngua y de la literatura que, ab goig, estem presenciant en Catalunya? Mòlt, prou hauriam de agrahir á esta institució si s' hagués limitat á despertar y descubrir aficions literárias en lo cor de mòlts que á no sér per ella jamay las haurian ni sospitadas; emperó ha fét mès. Ha fét que 'l llenguatge que quatre milions de espanyols parlem encara, comensés á sortir del gorch impur en que s' ha anat enfangant per espay de tres seggles, y tornés á caminar cap al perfeccionament á que ab justicia poden y deuhen aspirar las llénguas que, com la nostra, tenen grans fets que contar, tota una literatura ab ellas expressada, y un carácter especial y propi de una part de l' humanitat de que sér revelació. Ab catalá s' entonan ja en ests Jochs y fora de ells los cántichs de la inspiració mès alta; ab ell suspira ja 'l poeta 'ls sentiments mès íntims del cor; la llèngua poch ans reduhida á la expressió dels afectes mès vils ó baixos, serveix ja, cada dia mès engalanada, pera alabar á Dèu y las sevas maravellas, pera enaltir á la pátria, pera dir tot lo que la ánima sent á la dona estimada. Las antígas históricas de las nostras gestas surten altra volta á llum en la llèngua en que llurs autors las escriguéren; ab catalá s' escriuhen novelas, ab catalá 's representan en nostres teatros comédias, campejant hi grans ó delicats afectes; si bè per alló de que ahont creix blat hi neix mala herba, han enlletgit estos comensaments restauradors certas composicions mès que satíricas sarcásticas, de fruyts sempre amarchs, quant no séns sabor en lo camp de la literatura. Per fortuna 'l género que ha tingut la trista sort de fér ríurer ab obscenitats y volent rebaixar al sèu nivell l' entussiasme, l' amor, los mès nobles y delicats móvils del cor, no ha sigut imitat, y la restauració, grácias á Dèu, va fent sòn camí. Opinions y sistemas apareixen pera donar á la llèngua las precisas formas gramaticals que la nostra época reclama, ó corretgir las imperfetas que ans tenia; mòlt en lo camp científich se parla de lo que alguns anys ha 's creya mort, y dins de altres, mès ó menys, es segur, si aixó continua, que succehirá ab la nostra llèngua lo que ha passat y passa ab totas: los treballs dels erudits la anirán pulint y fixant pel poble,

y ést, á sa volta, la enriquirá, y donará nova matéria á las obras de aquells.

Mès això mateix que es nostre goig, esta part que, literária y fins moralment parlant, crehem la mès bona y trascendental dels Jochs florals, es ¿quí ho diria? la que 'ls ha portat mès adversaris. Y no adversaris com los altres, que ho són sols per certas formas, per dubtar de sa importáncia, ó per no sér aymadors del cultiu del esperit, nó: estos de qui ara parlo, estimant sèns dubte com nosaltres tot lo que, segons ells, enalteix la humanitat, fan objecte de sòn escarni esta festa, ó la miran sèns cap benevolensa, per que fá renéixer y pót donar robusta vida á lo que havian cregut sepultat baix la llosa del oblit y 'l desdeny. Lógichs fins á cert punt y respectables en tots, pus sostenen los principis de una gran escola, encara que llastimen los mès entranyables sentiments nostres, pensan que lluny de procurar que revisca 'l nostre malaguanyat llenguatje, es necessari que 'ls Catalans acabem de oblidarlo del tot, ó que quant mès sols se senti en las últimas classes socials. No pensan ells com lo gran autor de *D. Quijote*, quant posava en boca de sòn héroe estas paraulas: *En resolucion*; *todos los poetas antiguos escribieron en la lengua que mamaron en la leche y no fueron á buscar las extranjeras para declarar la alteza de sus conceptos*: *y siendo esto así*, *razon seria se extendiese esta costumbre por todas las naciones*, *y que no se desestimase el poeta aleman porque escribe en su lengua*, *ni el castellano*, *ni aun el vizcaino*, *que escribe en la suya* (1). En est mateix lloch s' ha dit. «Un idioma no 's múda per un altre com qui 's tráu un mantell fora de usansa; ans bè es un vestit tan acostat á la ánima y tant de durada, que sols un poble ensopit y llort consent tacársel' y esqueixarlo, y llavores, pera cástich, vá per espay de mòlts segles espellissat y mitj nu devant la história, y compareix mut y afrontat devant l' esdevenidor (2).» Tot això sospita y no está lluny de admétrer la escola de que parlem; peró valdement sia aixís, valdement sia cada llèngua un instrument especial y distint pera expressar la be–

(1) D. Quijote 2.ª Part, cap. XVI.
(2) Jochs florals de 1862. Discurs del mantenedor D. Mariano Aguiló y Fuster.

llesa, sent mès rica la humanitat, artísticament parlant, cuantas mès n' hi ha, com ho es mès la paleta del pintor que mès colors tè, creu que tot aixó y mòlt mes ha de sér ofert en sacrifici á las sevas teorias, que diu de unitat, quant no són sinó de uniformitat. No compren aquella sèns esta, no diu res per ella 'l llibre inmens de la naturalesa, tant una y tant vária, y somniant pót sér ab lo que no vá conseguir lo poble romá, dominador com cap altre, en establir una lléngua universal, voldria al menys, per ara, que una mateixa lléngua, una sola, 's parlés en cada una de las nacions en que 's divideix Europa, fixant á la sort de aquestas, dependent de infinitas causas en las quals l' individuo hi entra per poch, lo que té l' home de mès personal é íntim, so es lo llenguatje. Trepitjant l' ordre admirable de la naturalesa, que en tót procedeix per gradacions imperceptibles, y que ha fét que des las platjas portuguesas del Oceano fins á las fronteras asiáticas de Rússia no 's pugués dir ahont acaba precisament l' us de una lléngua per comensar lo de una altra, tant bè están unas encadenadas ab altras, voldria que, rompent la cadena, 'ls Catalans deixassem de parlar catalá per anar portant ara la lléngua de Castella fins als Pirineos, invocant en sòn auxili somniats perills y discórdias, ó una disminució del amor á la nacionalitat comuna. Sis anys seguits en est dia y en esta sala han ressonat ab lo mateix motiu ardentas y eloqüentas protestas del carinyo que tots sentim á la nacionalitat de Espanya: recordant los forts llassos que pera tots los Espanyols són la germandat de interessos, la sanch mil voltas barrejada defensant una sola bandera, s' ha volgut despullar als contraris de unas rahons que tant ofenian la nostra llealtat, y sèns dubte s' ha conseguit respecte de tots los prohoms de seny y sana pensa, encara que no parlen lo nostre mateix llenguatje. Bè sabem, emperó, que eixas teorias de unificació absoluta, que eixos projectes de grans nacionalitats convencionals, somnis eterns dels poderosos, que eixa tendéncia á que tot se sacrifique á un accident geográfich quant no á la voluntad de un home ó de un partit, están avuy en favor com may; mès també sabem que no es segur que eixas ideas sian las millors, que mòltas y famosas veus cridan contra ellas, que s' observan senyals de que 'l mon no las reb tan de grat com llurs autors

voldrian, y sobre tot que no está probat, lluny de axó, que pera arribar á móltas cosas de las que eixa escola desitja, sian necessaris los grans sacrificis que demana, entre altres lo del matern llenguatje.

Pus si tot lo que he dit veuhen clarament los meus ulls en esta festa del Jochs Florals, jo que he aprés á la historia que 'ls fets literaris no són mès que expressió de certas necessitats de la vida dels pobles y lo mòlt que influeixen en llur sort, considereu, repetesch, lo goig ab que en nom del Consistori vaig á donar compte al Excellentíssim Ajuntament, que aquest any, com tots, ha pres la institució baix sòn generós amparo, al il-lustre cos de Adjunts, que la honra ab la seva cooperació y contribueix á la seva existéncia, y al distinguit concurs que m' ascolta, del certámen de 1865, y del jutjament que, sinó ab claretat de inginy, ab rectitut de conciéncia, han pronunciat los Mantenedors.

Mès abans dech cumplir ab un encárrech tan trist com honrós. En l' any que acaba de transcórrer lo cos de mantenedors y adjunts ha perdut á tres de sos mès il-lustres indivíduos; dos de ells se sentáren en eixa cadira presidencial; l' altre fou membre del literari jurat; los dos, quals noms endolats se llegeixen en las parets de esta sala, cultiváren la nostre poesía ab giny y lluhiment; l' altre, sábi catedrátich de Zaragoza, 's doná á altres treballs no menys profitosos. Ab ells han perdut las lletras y la institució dels Jochs florals á tres de sos mès ardents cultivadors y amichs.

L' un es D. Brauli Foz, aragonés, qui, presidint est Consistori en 1863, manifestá una vegada mès la grata germandat que 's conserva entre dos pobles que tinguéren un mateix passat literari, axí com són als dos comunas sas glórias guerreras y políticas.

L' altre es D. Miquel Antoni Martí, mantenedor en 1862, un dels iniciadors, ab l' il-lustre Aribau, de la restauració de la parla y poesía catalana, 'l desconsolat cantor de las *Llágrimas de la Viudesa*.

L' altre es l' amich ó 'l mestre de quasi tots quants som aquí, es D. Francisco Permanyer, lo president de est Consistori en 1860, l' eminent jurisconsult, lo sabi humanista, l' aplaudit poeta, 'l bon catalá que tots plorem encara. Ah! Y tant si ho era! L' anyoransa de la pátria terminá sa vida, y sinó escoltáu lo que deya, allá entre 'ls

afanys de la cort y las congoixas de la malaltia, tres ó quatre dias abans de sa mort. Vingué llavors lo 21 de desembre, diada tan senyalada á Barcelona, y 'l Catalá, 'l Barceloní que 's migrava y 's moria de anyorament, se recordá de que era poéta, y comensá á escríurer un romans que la mort interrompé, describint nostra fira anyal. Lo comensament diu axís:

Sant Tomás de Nadal
N' es ben trista diada
Pe 'ls fills de Barcelona
Qu' están lluny de sa pátria.
Qui t' ha vist y no 't véu
¡Oh fira desitjada!
Mès li valdria, mès,
Pérdren 'la recordansa.
¿Hi ha mès gran tristesa
Ni pena mès amarga
Que aquella que no deix'
Ni 'l consol de contarla?
¡Pobres Barcelonins
Que esteu en terra estranya!
No ploreu, que al entorn
No trobaréu qui os planyia.
Si os veuhen sospirar
Riurán á vostres barbas.

Malaventurat Permanyer! Dèu á tu y als altres dos que fóren tos companys en estos Jochs, haja donat aquella pátria ahont no hi ha jamay desenganys, anyorament, ni dol.

Venint ja á la festa qu' avuy celebrem, lo Consistori déu manifestar que als tres premis ordinaris de la flor natural, regalada, com sempre, pel jardiner Sr. Martí, de la englantina de or y viola de or y plata, costejadas per l' Excel-lentíssim Ajuntament, y dels llibres pagats per la Excel-lentíssima Diputació que, com recort, se donan als autors premiats ab accéssit, ha pogut anyadir est any tres extraordinaris: l' un, consistent en una flor de amaranto de or y plata, símbol de inmortalidat que 'ls Grechs sembravan en lo sepulcre dels héroes morts per la pátria, ofert pel sabi prebere D. Mateu Bruguera, vicari de la parróquia de la Barceloneta, il-lustre culti-

vador de la nostra história é investigador incansable dels aconteixements que succehíren en esta ciutat á principis del segle XVIII, á la millor poesía sobre la heróica mort del conceller en cap Rafel de Casanova en lo renyidissim assalt de 1714; y 'ls altres, del Ateneo Catalá, qui, seguint sa lloable costum, ha costejat dos medallas, una de or y altre de plata, pera premiar los dos treballs mès dignes en prosa catalana referents á la história y crítica de la nostra poesía en lo segle XV. Emperó com s' ha presentat no mès que una composició sobre est tema, 'l Consistori, ab consentiment del mateix Ateneo, ha destinat la medalla de plata pera premiar ab ella la poesía mereixedora del primer accéssit al premi de la flor natural, y això l' ha mogut á votar al mateix un altre accéssit.

Cent vint y nou han sigut las composicions presentadas, de las cuals 26 són históricas ó de costums pátrias, 32 religiosas, 65 perteneixen á asumptos vários, 3 són dedicadas á la mort del conceller en cap Casanova, y 3 en prosa. Dos de aquestas, emperó, ab los titols de «Los presoners de Andrinópolis» y «Lluisa la lletera,» per tractar de assumptos del tot distints del tema expressat en lo programa, no han pogut sér presas en consideració. Com es natural, no totas las composicions presentadas són de un mérit superior; algunas n' hi ha que són sèns dupte 'ls primers batements de alas de qui vól llensarse á volar á las regions poéticas; peró no hi fá res: això mateix y l' abundant número de composicions denota clarament que la institució dels Jochs florals fá sòn camí, y que sa influéncia, saltant lo cercle dels poetas coneguts y de la gent de lletras, vá á encéndrer cors no tocats fins ara pel sant desitj de la poesía. Sí avuy no són mès que aficions, pót sér demá serán raitjs de inspiració que 'ns enlluhernarán á tots. Mòltas són las poesías dignas y notables, com se podrá judicar pel mérit de las premiadas: algunas, no obstant, que reunian aquellas circunstáncias, no han pogut, als ulls dels Mantenedors, optar á premi, en quant havian sigut ja llegidas en sessions de acadèmias literárias, ó de altre manera publicadas abans de presentarse á est certámen, contradihent així las condicions de secret sempre en estos concursos exigidas. Unánime ha estat lo Consistori al senyalar las composicions dignas de premi, peró nó sobre 'l se-

nyalament de accéssits, á causa de no havér tingut igual opinió respecte de si 's podian concedir á aquellas poesías presentadas per llurs autors ab la condició expressa de optar á premi, peró á cap dels accéssits. Cuatre dels mantenedors, que són los senyors Bofarull, Roca, Blanch y Calvet, han pensat que eixa renúncia no havia de privar al jurat de col-locar las composicions presentadas pel ordre de mérit respectiu, ni impedir per lo tant que 's premiassen ab accéssit lasque'l meresquessen, sent luego publicadas com las altres, si bè sèns lo nom del autor: los tres restants individuos del Consistori, so es los senyors Rosselló, Muns y 'l qui en est moment parla, opináren per respectar en tot la voluntat dels concorrents al certámen, y per això es que no han votat accéssit á cap de las composicions en las que s' expressa renunciarhi, per mès que las creguen mòlt dignas de obtenirlo.

Lo fallo que 'ls Mantenedors, en puritat de conciéncia, tenen per just, dòna per unanimitat

LA FLOR NATURAL (*Draceana Umbraculifera*, única en Espanya,)

á la poesía que pórta per titol: *Bè n' haja la primavera* y per lema la paraula grega Ερος (amor). Lo gay de son assumpto, y la tendresa, frescor, inspiració y facilitat que en ella hi campejan, li mereixen mòlt honrosa calificació, per mès que s' hajen de reprobar algunas llibertats presas pel autor en l' us de certas paraulas:

Lo PRIMER ACCÉSSIT á est premi, també per unanimitat, á la titulada: *Amor de mare*, portant per lema *Lo cor es dels fills que viuhen y dels fills que han mort es l' ánima,* composició que á las formas correctas reuneix penetrant sentiment y mòlts tendres conceptes. A est accéssit se dòna 'l premi extraordinari de la medalla de plata, costejada pel Ateneo Catalá.

Ha merescut l' ALTRE ACCÉSSIT, per quatre vots, la poesía que sols optava á premi tenint per títol *Darrera esperansa*, y per lema *Spes mea in cœlo*, habent obtingut tres vots la titulada *¡Oh desitx!* A est accéssit se dòna 'l poema provensal nomenat *Mireio*.

A dita composició *¡Oh desitx!* s' ha donat l' altre accéssit per cinch vots, obtenintne dos la que té per nom la *Creu del fossar* y per lema:

Ciego ¿es la tierra el centro de las almas? EL LIBRO DE LOS CANTARES, de Trueba, es la obra senyalada á est accéssit.

LA ENGLANTINA DE OR

ha sigut donada per unanimitat al cant de costums pátrias que té per títol *La llar* y per lema estos versos de Tíbulo: *At mihi contingat patrios celebrare Penates-Reddereque antiquo menstrua thura Lari*, atenent á que cap de las composicions sobre assumpto históric escritas en la forma preferent de romans ó llegenda, reuneix las qualitats que fan de aquell, per sas ideas tan tendras com sublimes y per sa forma plena de poesía, una composició mòlt ben pensada y executada.

Com PRIMER ACCÉSSIT á est premi ha obtingut quatre vots lo romans titulat *El* 25 *d' octubre de* 1349, ab lo lema de *Tout est perdu fors l' honneur*, y tres lo que porta per títol *La derrera jornada del rey En Jaume*, y per lema *Capítol XXVI y XXVII de la crónica de En Ramon Montaner*, composició que sols optava á premi. A est accéssit dòna 'l Consistori un exemplar del poema portugués OS LUSIADAS.

Lo SEGON ACCÉSSIT, al que acompanya un exemplar de LA GERUSALEMME LIBERATA y L' AMINTA del Tasso, s' ha donat unánimement á la que té per títol: *Los minyons d' En Veciana*, y per lema: *Aqueixa será una escuadra que pel mon sen parlará*, romans que encara que del género popular y algunas vegadas fins vulgar, observantse també cert descúyt en la forma, té en cambi gran valentia en los conceptes y en la expressió.

PREMI DE LA VIOLA DE OR Y PLATA.

Cap de las composicions presentadas aspirant á est premi s' alsa á la sublimitat á que 's presta y exigeix lo género religiós tant com la que té per títol *Redempció* y per lema *Fides* en várìos de sos conceptes, verament grandiosos; y per lo mateix lo Consistori, per unanimitat, la ha considerada digna de premi, no obstant la poca adecuada forma de romans que li ha donat sòn autor.

PRIMER ACCÉSSIT. S' ha donat á la titulada *Cant de mort*, que pórta

per lema *Quem visurus sum ego ipse, et non alius, et oculi mei conspecturi sunt,* poesía que sols optava á premi, per quatre vots, haventne obtingut tres la nomenada *Aubada*, ab lo lema de *Il vaut mieux tard que jamais*. A est accéssit s' ha senyalat un exemplar de las obras poéticas de nostre Ausias March.

L' ALTRE ACCÉSSIT s' ha adjudicat, també per quatre vots, á la poesía que sols optava á premi ab lo nom de *Lo pont del diable* y 'l lema *Inimicus vester diabolus*, obtenintne tres la mateixa *Aubada*. EL LIBRO DE LOS CANTARES, de Trueba, y las POESÍAS FANTÁSTICAS del Mallorquí D. Tomás Aguiló s' han senyalat á est accéssit.

AMARANTO DE OR Y PLATA.

Indecís per algun temps ha estat lo Consistori abans de donar est premi. Cap de las poesías qu' á ell han aspirat reuneix las condicions necessárias á tota composició literária; mès considerant que lo espinós del asumpto no permet en certámens poétichs com lo present una complerta amplificació, y també las bellesas que en la poesía que té per títol *A la mort d' En Rafel de Casanova* y per lema *Morir es víurer*, resultan de sa valenta expressió, encara que al mitj de alguns conceptes vulgars y foscos, lo jurat ha resolt unánimement concedirli est premi.

MEDALLA DE OR.

Per unanimitat ha sigut adjudicada á la *Resenya histórica y crítica dels antichs poetas catalans*, que porta per lema: *Los Catalanes, Valencianos y aun algunos del reino de Aragon fueron e son grandes oficiales desta arte.—Lo Marqués de Santillana*, obra excel-lentísima, de mòlta estima y valor com treball crítich y literari, y de gran importáncia, no sols pera la nostra literatura y totas las de la lléngua de Oc, sinó fins pera la general, salvo alguns defectes en la part de sistema ortográfich, que ja ve á regonéixer lo mateix autor en la nota en que lamenta 'l no havér pogut donar la última ma á sòn escrit, y qu' es de esperar que desaparescan en la impressió.

Finalment, lo Consistori déu fér menció y donar grácias á D. Nicolau Manent, qui, comprenent y sentint la carinyosa germandat que hi ha entre totas la bellas arts, ha compost pera esta festa de la poesía la marxa que ha sigut estampada á expensas de la Exce-lentíssima Diputació, y que ha omplert poch há ab sas armonías l' ámbit de la sala, expressant y aumentant encara la alegría y l' entussiasme de tots.

Sí, alegría y entussiasme que feu bé al cor, ¿quí no os sent, entre l' ánsia per saber quí será entre tantas damas la que donará eixas envejadas joyas, y quins los que tindrán la sort de rébrerlas de sas mans? Ah! tots vosaltres, adversaris de esta poética institució, veniu als Jochs florals: veniuhi vosaltres, que 'ls prodigueu burlas; y si 'l vostre esperit no percibeix ni un alé del aroma grat y suau que de ells s' exhala, si res diuhen al vostre cor eixos cants, totas eixas tendres imatges de pátria, de fé y de pur amor, ¡ah! bè podeu dirvos desgraciats: lo vostre pit, tancat pera tots los sentiments que banyan la ánima en dolsa malenconía, no sentirá jamay l' encís de la Bellesa, y 'l conhort dòls que ella dòna os faltará sempre al mitj de las tribulacions y desgrácias de la vida. Veniuhi també vosaltres que, seguint absolutas teorias, voleu la mort de la lléngua catalana y de quant constitueix la nostra especial fasomía com poble; veniu, y al véurer la robustésa del arbre que os proposeu abátrer, sas arrels fondas, sobre las quals han nascut mil flors y plantas; la fortalesa de sas brancas, lo tendre de sos rebrots, lo sentiment de benestar y veneració que á sòn ombratje se sent, coneixeréu que la vostra obra seria mès difícil y sobre tot mès trista de lo que os pensávau, y pót sér exclamaréu lo mateix que ha exclamat lo Consistori al mirar lo resultat dels Jochs florals de aquest any: Nó, no es mort, sinó ben viu, lo poble catalá; no es morta, nó, la llèngua ab que aixís ha cantat la Pátria, la Fé y l' Amor.

He dit.

Número 4.

Premi de la Flor natural.

BÈ N' HAJA LA PRIMAVERA.

BÈ N' HAJA LA PRIMAVERA.

Σρος.

Alt es lo sostre,—bella la cambra,
lluhen las joyas—sobre la taula,
d' or son las unas,—altras de plata,
totas bonicas,—totas flamantas.
Mòlt franca, alegre—dolsa veu parla,
sas parauletas—lo vent escampa.

—Son estas joyas—per la mes maca
de quantas ninas—vulgan guanyarlas
ab la sapiencia,—la fé ó la gracia.—

Quatre ja 'n venen—andant ab pausa;
totas jolías...—¡Semblan quatr' àngels!
L' una s' acosta—l' altra s' aparta.
La que s' arrima—ja als jutges parla.

—Jutges, bons jutges,—jo sò arribada
per' emportarme—lo qu' en la taula
llú com l' estela—del trench del auba.
Jo la nèu crio—en las montanyas;

jo las fontetas—en las vessanas;
y boiras negras—y boiras blancas
aixis que 'm troban—lluny m' acompanyan.
Si 'm las donasseu—estas flors gayas,
¡ay, que contenta!—¡ay, qu' encisada!
Hivern me cridan—totas las brancas
quan de las fullas—ja despulladas
pèl bosch me veuhen—bèn enmantada.
Hivern me cridan—totas las plantas
que sus la terra—per' fèr brotada
tan sols esperan—véurem llunyana.
Hivern me crida—l' aiga gebrada,
y 'ls vents que xiulan—en las montanyas,
en los curts dias—y en las nits llargas.
Si 'm las donasseu—estas flors gayas,
¡ay, que contenta!—¡ay, qu' encisada!—

Recula aquesta—y un' altra avansa,
y aixis al jutges,—tota manyaga,
tota dolsura,—contenta parla.

—Jutges, bons jutges—jo sò arribada
per' emportarme—lo qu' en la taula
raigs esparpilla—bells com no gaires.
Jo l' herba verda—deixo daurada;
la fals m' estima,—me busca ab ansia;
cantan mas glorias—negras cigalas;
del sol qu' abrusa—sò la estimada;
las ombras fujo,—busco las planas;
las aigas deixo—lliscar brusantas.
Estiu me diuhen,—batent sas alas,
las aucelletas—que fan niuhada
entre las fullas—de grossas brancas.
Estiu me cridan—las sargantanas
quan en la vella—mig esquerdada

paret ne beuhen—las soleyadas.
Estiu las brisas,—estiu las auras,
las nits ardentas,—las aubas claras,
y las fontetas—mig assecadas!
Si 'm las donasseu—estas flors gayas,
¡ay, que contenta!—¡ay, qu' encisada!—

Fineix aquesta—y una altra avansa.

—Jutges, bons jutges—jo sò arribada
per' emportarme—lo qu' en la taula
llú com la estela—parpellejanta.
De fruita n' umplo—totas las brancas;
l' arbreda altiva,—l' herbeta blana
rego ab cuidado,—rego ab mas aigas;
lo cel ampleno—de nuboladas,
mos trons ressonan—en las montanyas,
y las abellas,—mig tremolantas,
de sos buchs dintre—la mel treballan.
Dono la vida,—porto abundancia.
Tardor me cridan—las cogulladas,
tardor las vinyas,—y las castanyas
que de sa closca—ja apar que saltan,
y las aucellas—que ben cansadas
de mí s' allunyan—tot fent la passa.
Si 'm las donasseu—estas flors gayas,
¡ay, que contenta!—¡ay, qu' encisada!—

Tota senzilla,—roja de galtas,
baixa la vista,—quieta, parada,
la quarta nina—ni mica parla.

Quan la preguntan—tota s' esglaya;
quan se la miran—la vista abaixa.
¡Que n' es d' hermosa!—¡Que n' es de blanca!

Mes que la escuma,—mes que l' aubada!
Cenyeix sa testa—blanca garlanda
de triadetas—flors buscatanas.
Sos ulls blavejan,—sos llabis cantan
las cansonetas—que al naixer l' auba
l' oronel piula—batent sas alas.
Tots se la miran,—tots se li atansan,
com s' anomena—tots li demanan.
Las tres que ab ella—son arribadas
plenas d' enveja—ja se la guaytan.
—¿Com te dius, nina?—¿Hont es ta patria?
¿Quins son tos pares?—¿Quina es ta parla?

—Sò Primavera,—respon y calla.

Y tots los altres,—plens de gaubansa,
totas las joyas—que hi há en la taula
ja las hi posan—en sas mans blancas;
y umple los ámbits—de l' alta cambra
música tendra—que 'l cor encanta,
mentres qu' alegre—y enjogassada
la Primavera—diu ab veu baixa:

—¡Ay, que contenta!—¡Ay, qu' encisada!
Jutges, bons jutges,—gracias, mil gracias!
¿Donchs que, son mevas—estas flors gayas,
tan, tan volgudas,—tan envejadas?—

Y lleugereta—surt de la cambra,
mentres que 'ls jutges,—tot contemplantla:

—¡Quen' es d' hermosa!—¡Que 'n te de gracia!
diuhen; sos llabis—son pura grána,
or son sas trenas,—rosas sas galtas,
y en sos ulls brilla—dolsa esperansa.

Bè 'n hajas, nina,—qu' ignocent parlas
baixa la vista,—roja de galtas!
Ah, primavera,—vida de l' ánima,
cor de la ditxa,—adèu... bè n' hajas!

24 de Mars de 1865.

(De **D. Francesch Pelay Briz**).

Mes que la escuma,—mes que l' aubada!
Cenyeix sa testa—blanca garlanda
de triadetas—flors buscatanas.
Sos ulls blavejan,—sos llabis cantan
las cansonetas—que al naixer l' auba
l' oronel piula—batent sas alas.
Tots se la miran,—tots se li atansan,
com s' anomena—tots li demanan.
Las tres que ab ella—son arribadas
plenas d' enveja—ja se la guaytan.
—¿Com te dius, nina?—¿Hont es ta patria?
¿Quins son tos pares?—¿Quina es ta parla?

—Sò Primavera,—respon y calla.

Y tots los altres,—plens de gaubansa,
totas las joyas—que hi há en la taula
ja las hi posan—en sas mans blancas;
y umple los àmbits—de l' alta cambra
música tendra—que 'l cor encanta,
mentres qu' alegre—y enjogassada
la Primavera—diu ab veu baixa:

—¡Ay, que contenta!—¡Ay, qu' encisada!
Jutges, bons jutges,—gracias, mil gracias!
¿Donchs que, son mevas—estas flors gayas,
tan, tan volgudas,—tan envejadas?—

Y lleugereta—surt de la cambra,
mentres que 'ls jutges,—tot contemplantla:

—¡Que n' es d' hermosa!—¡Que 'n te de gracia!
diuhen; sos llabis—son pura grána,
or son sas trenas,—rosas sas galtas,
y en sos ulls brilla—dolsa esperansa.

Bè 'n hajas, nina,—qu' ignocent parlas
baixa la vista,—roja de galtas!
Ah, primavera,—vida de l' ánima,
cor de la ditxa,—adèu... bè n' hajas!

24 de Mars de 1865.

(De **D. Francesch Pelay Briz**).

Número 5.

Primer accessit al premi de la Flor natural.

LA DARRERA ESPERANSA.

A UNA MORTA.

LA DARRERA ESPERANSA.

A UNA MORTA.

Spes mea in cœlo.

La tristesa ab mí s' aplega,
l' alegría ja no m' vol...
Amòr no m' resta á la vida,
ma esporansa es sols la mort.

Ja en mon pit desitxs no hi naixen,
ja no hi creixen il-lusions,
ja 'ls recorts son cendra viva...
Tot quant amava ja es mort!

Ni 'l passat mon pit sorolla,
ni 'l mou l' esdevenidor:
un gros vel de sarja negra
damunt d' ell ha estés la mort.

Tant sols dins mon pit ressona
lo brèu batrer de mon cor,
com las petjadas d' un viu
dintre la tomba d' un mort.

A cada petjada sèva
mes lluny me sento del mon...
A cada petjada sèva
un altra n' dòna la mort.

Per çó sas petjadas conto
posada la má en mon cor,
qu' es per mí ab sas bategadas
lo rellotje de la mort.

Ahí ab pahor las contava,
mès avuy las conto ab goig,
qu' un pas mès prop tinch la vida
si un pas mès dòna la mort.

La vida d' est mon m' enuija,
qu' en est mon no viu mon cor;
y puig tú la vida m' portas
¡benehita sias, oh mort!

Número 6.

—

Segon accessit al premi de la Flor natural.

¡OH DESITX!

A cada petjada sèva
mes lluny me sento del mon...
A cada petjada sèva
un altra n' dòna la mort.

Per çó sas petjadas conto
posada la má en mon cor,
qu' es per mí ab sas bategadas
lo rellotje de la mort.

Ahí ab pahor las contava,
mès avuy las conto ab goig,
qu' un pas mès prop tinch la vida
si un pas mès dòna la mort.

La vida d' est mon m' enuija,
qu' en est mon no viu mon cor;
y puig tú la vida m' portas
¡benehita sias, oh mort!

[illegible] ir' [illegible]

A cada petjada sèva
mes lluny me sento del mon...
A cada petjada sèva
un altra n' dòna la mort.

Per çó sas petjadas conto
posada la má en mon cor,
qu' es per mí ab sas bategadas
lo rellotje de la mort.

Ahí ab pahor las contava,
mès avuy las conto ab goig,
qu' un pas mès prop tinch la vida
si un pas mès dòna la mort.

La vida d' est mon m' enuija,
qu' en est mon no viu mon cor;
y puig tú la vida m' portas
¡benehita sias, oh mort!

Número 6.

Segon accessit al premi de la Flor natural.

¡OH DESITX!

A cada petjada sèva
mes lluny me sento del mon...
A cada petjada sèva
un altra n' dòna la mort.

Per çó sas petjadas conto
posada la má en mon cor,
qu' es per mí ab sas bategadas
lo rellotje de la mort.

Ahí ab pahor las contava,
mès avuy las conto ab goig,
qu' un pas mès prop tinch la vida
si un pas mès dòna la mort.

La vida d' est mon m' enuija,
qu' en est mon no viu mon cor;
y puig tú la vida m' portas
¡benehita sias, oh mort!

Número 6.

Segon accessit al premi de la Flor natural.

¡OH DESITX!

¡OH DESITX!

Tench un cavall que no menja,
Y vola quant lo cavalc;
Si un dia m' treu de la sella,
Ni memoria n' trobarán.

Axi que l' estrench de brida,
Se me posa esperitat,
Y salta y pasa de fua
Imperis de cap á cap.

Si 'l deix anar per son conte,
Camina un poch assentat,
Mes llavors n' es com la ploma
Que emportan las tempestats.

Y el malehít no se cansa
De correr ni de saltar,
Y á quiscun dels salts que dona
Me veig los estels devall.

¡Ay, Señor! quant jo 'l me mir'
Ab los ulls espiretjants,
Fent escuma per la boca,
Y corrent tot desbocat!

Ab quin gust jo besaria
La terra que trapitjás,
Caminant per mos peus propis
Encara que fos descals!

Jo no vull ni las riquesas
Que veure son vol me fá,
Ni cadenas de venturas
Que 'm roden per totas parts.

No vull fama, no vull gloria,
Ni 'ls fums de las vanitats;
Jo del pler no 'n fás mon idol,
Ni 'ls impossibles encals.

Sols vull esser com los altres
Qui la vida van passant
Junt á la llar de sa casa,
Sense res mes desitjar...

Y el cavall corra que corra
Per deserts y per ciutats,
Sens forsa ni alé m' emporta,
Tot escumós y fumant.

Y jo clavat á sa sella
D' ansia me sent acabar,
Y corr' y corr' sens objecte,
Y corr' y corr' esglayat.

¡Ah desitx! ¡ah desitx meu!
¡Ah desitx de Barrabás!
Si aturarte no es posible,
Confonga't Deu, Deu te mat'!

(De D. **Miquel Zavaleta**, *de Mallorca.*)

Número 7.

Premi de la Englantina de or.

LA LLAR.

LA LLAR.

At mihi contingat patrios celebrare Penates
Reddereque antiquo menstrua thura Lari.

TÍBULO, *Lib.* I, *Eleg.* 3.ª

Cuant los pichs de Cerdanya
La neu glassada del ivern blanqueja,
Y l' llop de la montanya
Per las devesas famolench rastreja,
La porta clivellada
De son alberch lo montanyés barrota,
Y escolta ab sa maynada
Lo vent que fibbla y los abets assota.
En la llar agombola
Un feix d' estellas y de sech brancatje,
Y lo flam que s' arbola
Enlluerna dels rústichs lo visatje.
Allí entorn aplegantse
Pastors, bovers y mesaders s' asseuen,
Y del fret retornantse,
Dolsas rahons, joyosos fets retreuen.
Allí la mare troba
Recorts de sa florida prometensa,

Y l' goig estrany renova
Que hagué del primer fill ab la naixensa.
   Parla l' pare del dia
Que alentorn de sa llar segué ab sa esposa;
Dels prats de la masía,
O del grá soterrat baix de sa llosa.
   Lo fill, per costum sabi,
Deixa l' eyna, al llindar y la má besa,
Ab respecte, del avi
Que tulit prop del foch murmura y resa.
   Y l' vell lo front alsantne
Esplica ab veu que l' tremolor li minva
Com l' arma al coll portantne
Corregué ab somatent per l' aspre timba.

. . . .

   ¡Santa llar dels pagesos!
Niu de tendres amors y pau cristiana,
En tos tions encesos
Crema l' foch de la patria catalana.
   Tú n' ets lo rústich temple
De virtuts que honorá nostra vellura;
Tú n' ets lo viu exemple
Que en lo fort pit de nostre poble dura.
   Sobre ton banch singlota
La viuda sens consol, la filla tendra,
Y de son plant la gota
Cau y se fon sobre ta ardenta cendra.
   Y ab ta blanca fumera
Que ix espurnant com á menuda pluja,
Y s' alsa falaguera,
L' encens de gratitut al cel s' en puja.
   Pensant ab tu s' anyora
Lo catalá si del Atlántich talla
La onada tronadora;

Pensant ab tú es invicte á la batalla.
   Jamay per ta defensa
Compta del estranger l' host enemiga;
Y sols ab ton dol pensa
Si son Rey perque t' ama lo castiga.
   Dins ta gaya rodona
Troba l' conort del greu que l' atormenta;
Per tu vol sa corona;
Menysprea lluny de tú la mes lluenta.
   Llors á ton mur pentjantne
Lo front victoriós modest humilia,
Y s' plau aquí tornantne,
Gran pe 'l mon, aymador per la familia.

. . . .

   Pura y encesa flama
De nostra llar que l's segles atiaren,
Sant esperit t' inflama
Puig tants vents desfermats no t' apagaren.
   D' aquells gloriosos dias,
Del passat ensisera recordansa,
Prech á Deu que tú sias
Dels esdevenidors rica esperansa.

(De D. Joseph Lluis Pons y Gallarza.)

Número 8.

Primer accéssit al premi de la Englantina de or.

EL 25 D' OCTUBRE

1349.

EL 25 D' OCTUBRE

1349.

Tout est perdu fors l' honneur.

Asseguda dins la cambra,
la cambra de mes endins,
Dòna Costansa, l' espòsa
d' en Ramon de Sant Martí,
Pròp d' una taula, ab el colze
demunt un coxí molt rich,
s' aguantava el front, enveja
dels lliris de son jardí.
Deu del cel! qui l' hagues vista
aquell vespre malehit,
en que li estavan devòra
trists còm ella els seus dos fills!
A tres anys un no arribava,
no arribava l' altre á cinch,
y per cèrt que tots dos eran
com dos ángels de garrits.

El mes grandet la tenia
agafada p' el vestit,
esglayat la se mirava
demunt sa falda el petit.
Pòbre mare que no feya
jòchs y festas als seus nins,
perque plena d' amargura
sòls pensava en son marit.
Pensava qu' en aquell' hora
se trobava en gran perill,
y ja á dolsas esperansas
no gosava doná' abrig.
Els seus ulls li espiretjavan,
de son cor treya suspirs,
y per molt que fes esfòrsos
no 'l tenia gens tranquil.
En Gilabert de Centellas
de ciutat havia exit,
y en son estòl, gent valenta,
s' hi còntavan molts de mils.
La llum del sol apagada,
s' anava el cel enfosquint,
y á la cambra un esclau mòro
ab un ciri entrá summis.
=No guaytavas á la torre?
=En veng, senyora.
=Y qu' has vist?
=Ran de mar fòchs que servexen
per doná' á ciutat avis.
=Y res mes?
=Fayas encesas
de Lluchmajor p' el camí.
=Y dius ver? Mon còr s' esclata,
mon còr no 'm cab dins el pit.
=De pols una nigulada

s' hi veya abans, y crits
del sòl los fèrros de llansa
hi llambretjavan sovint.
=Ah! son ells, son ells que tornan,
son els nostres inimigs;
¿es que venen victoriosos
ó s' en venen fugitius?
Y, dígues, son lluny encara?
=A retronar fins aquí
no 's tardará moltas horas
la remor d' els seus clarins.
=Ves, puja, puja á la torre,
y si 's cumplex mon desitj,
si mon plant el cel escolta
no serás ja mes catiu.=
D' exir lo 'sclau acabava
quant la dama exhala un crit,
perque 's veu devant un frare
que l' abrassa ab frenesí.
De fèrro una cervellera,
un arnes mitj desguarnit,
uns esperons sanguinosos
cubria el ropatje humil.
Espassada la sorpresa:
=Ramon!
=Esposa! qu' estim...
=Y el Rey?
=Amor de ma vida,
no estavas pensant en mí?
=El Rey?... Callas, y á la boca
t' acòstas plorant el dit?
=En Centellas comandava
no soldats, sino botxins.
=Qué vols dir?
=Caygut en terra...

=Pobre Don Jaume!
Felis,
qu' entr' el desterro ó l' afronta
no ha tengut temps d' elegir.
=Deu etern! y la justicia
consent tan horrible crim?
=Y ha de viure sens corona
qui en son cap corona ha vist?
=Ingrata, ingrata Mallorca!
Y l' Infant?
=Está ferit.
=Tot perdut!
=Tot, fòra l' honra
guanyada aquex dematí.
=Els traydors tan valerosos!
y els faels...
=Mes qu' ells ardits,
y per cada tres dels nostres
ne duya en Centellas vint!
Tres llansadas he rebudas...
=Ah!...
=Mon cavall mes de sis.
Cops d' espasa, qui los conta?
sòls sé que masell n' estig.
De la sang qu' ara 'm degota
n' está aquex trispol homit;
ja 'l veurás com vermeyetja,
ja 'l veurás demá matí.
Venturós si á las galeras
viu encara jo hi arrib,
y un poch de terra sagrada
pòt esser mon derrer llit.=
Dòna Costansa esmortida
no sent ja lo que li diu,
y als nins D. Ramon abrassa

plorant també com un nin.
El front gelat de sa esposa
besa ja p' el derrer pich,
y sortint d' aquella cambra
de sang dexa un regalim.

Mars de 1865.

(De **D. Tomás Aguiló**, *de Palma de Mallorca.*)

Número 9.

Segon accéssit al premi de la Englantina de or.

LOS MINYONS D' EN VECIANA.

LOS MINYONS D' EN VECIANA.

Aqueixa será una Esquadra
que pel mòn s' en parlará.

I

Si voleu valents de mena
aneu ab los catalans,
peró com los de la Esquadra
de bons y braus no n' hi han.
Ells sòn la flor de la terra
que no s' hi cria un cobart,
y d' entre la flor encara
en sòn triats de grá á grá.
Los denarits son cunyeras,
los curts passan de nou pams;
lo mès sonso de la colla
faria cara á un gegant.
Los bandolers y los lladres
tal vegada us ho dirán,
pus no n' fan cap que no s' vejan
com uns Cristos garrotats.
¿De bons si 'n sòn? demaneuho
als pobles d' eixos voltants,

que temps ha sota sas alas
dormian aixaplugats.
Demanéulosho, y ab llágrimas
la resposta us tornarán,
pus vius encara ja 'ls ploran
com si fos pels funerals.
Pus per bons ni sants que sian,
per mès que 'n sian de braus,
¡pobres minyons d' En Veciana!
fins á avuy han arribat.
Que á acabar ab sa regalia
venir avuy ha jurat
Carrasquet ab cinch cents homes
com altres cinch cents no n' hi ha.
Diu que als gossos de la vila
ne vól afartar de carn,
y que de sanch dels Vecianas
als caballs n' abeurará.
Y ho fará: pus es per ferho,
y no fa un jurament fals;
mès que mès si en colls de nobles
son sabre pót amussar.
¿Qué es alló que lluenteja
de Vallmoll al camí ral?
¡Sòn ells!! Minyons d' En Veciana:
Dèu vos haja perdonat!

II

Carrasquet plora de rábia
perqué duas horas ha
que va espurnejant la vila,
y es tant valenta com may.

Perqué 'ls que de pochs pensava
que no 'n tindria un grapat,
ab tants com ne mena encara
lo fassan tornar atras.
Perqué tants com de dins tiran
ell los trets ha de pagar,
pus no tiran que no toquin,
ni tocan sens deixá 'l jas.
—Vingan, crida, trescents homes
si es que dimonis no hi han,
y vull entrar á la vila
á pesar de Dèu y 'ls sants.—
De prompte trescents s' en trian
dels mes rabassuts y grans,
y com un llampech s' hi tira
de tots trescents al devant.
Alló sembla una ramada
de llops, que mitj morts de fam,
baix á la clotada han vist
un anyellet pastorar.
Quíns crits! Quína polsinera!
no fa pas mes feredat
un bufarut dels que 'ls roures
arrebassan á son pas.
Ja entran! Ja arriban al Pati.
—Hont sòn los valents de Valls?
S' han amagat tal vegada
á San Fransech?—Aixoplá,
Aixoplá, que veig que surten
á donals, lo Dèu vos guart,
al derrera d' En Veciana
que crida desde 'l cavall:
—Ira de Dèu, la canalla!
Si 'ls hem' de fer recular!
A ells! Si 'm perdeu vosaltres

Carrasquet me trovará.—
   Ja 's topan: ja s' abrahonan
ab los sabres y punyals,
de primer trahent guspiras,
desseguit gotejant sanch.
   Destraladas van y vènen,
burxadas vènen y van,
ja una font de sanch ne brota,
ja róda per terra un cap.
   Aquí brunzeix una bala,
allá s' amorra un cavall,
mes enllá salta en esberlas
la caixa d' un pedrenyal.
   Se barrejan las blasfémias
ab los ays dels espirants,
la sanch corre per la plassa,
y en cauhen d' assí y d' allá.
   Peró tots sòn braus de mena,
uns y altres sòn catalans:
ab gens de sanch en las venas
¿quí gosara recular?
   Carrasquet que véu tornarse
castells de roca aquells quants
que ell pensava no valérseli
per l' eyna desenvaynar,
   Pegant cop d' esparó al poltro
entremitj d' ells se rebat,
y á la primera estocada
á Alegret per terra ajau.
   Y alsant lo bras formidable
á En Pere per' aterrar,
abans que aquell descarregue,
eix lo tomba del cavall.
   No l' ha mort, peró ab prou feynas
á la sella pót pujar,

y roig de sanch y vergonya
aixís diu als seus companys:
—Minyons: agambe qui puga
que si d' aqueixa escapam,
prop d' eixa vila ja us juro
que no 'ns hi enterrarán pas.—
Cent n' escapan de malmesos,
vuytanta 'n quedan al camp;
com á bons ara porteuse
si us heu portat com á braus.
Baste de escapsar y estèndrer:
torneusen valents de Valls,
que quant pel mòn d' eixa feta
parlen los vinents, dirán:
Si voleu valents de mena
aneu ab los catalans,
peró com los de la Esquadra
de bons y braus no n'hi han.

(De **D. Jacinto Verdaguer**, *de Riudeperas*.)

Número 10.

Premi de la Viola de or y plata.

REDEMPCIÓ.

REDEMPCIÓ.

FIDES.

L' hora-baxa, quant lo dia
d' aquest mon á poch á poch
s' en va, com sol una mare
del bres hon son fill s' adorm,
ab petjades que no 's senten,
ab cants de que apaga 'l so,
sense dexar dels seus ulls
l' infant que du sempre al cor;
quant al mon lo dia dona
son darrer esguart de foch,
diëntl' hi: espera á demá
que 't torn la llum de consol,
s' axeca á les hores l' home
congoxat per la dis-sort,
y guaytant la terra triste
ab ulls qui ploran sens plors,
ab greu complant axí esclata
y obre al bon Deu tot son cor:
Pare meu, amich de l' orfe,

lluny de vos no hi ha conort,
en tot lo mon que creareu
no s' hi troba ni una flor
d' odors de vida per l' ánima...
totes les donan de mort.
Desolada está la terra,
desolat está lo cor,
l' ánima sent l' infinit
y aqui no 'l troba p' enlloch.
L' Eternitat té l' estatge
de nostre mon ben aprop,
perque jo la sent, la sent
per hon se vulla m' acost:
la sent al trencar de l' auba,
la sent al pondre 's lo sol,
la veig quant mir un infant,
la veig quant l' home se mor.
Pare meu, amich de l' orfe,
jo sent la vida, la toch,
y ma vida 'm dona llágremes
y 'm dona 'l mon desconort.
Surt lo sol cada matí
y cada capvespre 's pon,
sempre naix ab alegría
y de tristesa se mor:
la claror afanys du á l' ánima
y la vesprada condol.
Y vé la nit ab sa fosca,
l' esperit cansat no dorm,
tot se cobre d' un vel negre
com si tot hom hagués mort.
Sols en lo cel les esteles
lluhen com ciris de dol
ab que vetlassen los ángels
del mon sense ánima 'l cós.

Pare meu, amich de l' orfe,
mira'l, que 's troba tot sol,
y no hi ha pena mes greu
que la soledat del cor...
Deu va sentir la veu triste,
la triste veu de dis-sort
ab que l' ánima cridava
cercant vida, espay, amor.
Y obrí los cels, y 's va veure
de l' Eternitat lo sol,
llum sens núbols, infinida,
clarejant lo temps per tot.
Y 's va veure com sortía
tot lo mon d' en poch en poch,
cada paraula de Deu
era una nova creació.
Llum, firmament, mar y terra,
y les esteles y 'l sol,
y 'l primer home y la dona
fets á imatge del Creador,
fonch l' obra de sis paraules:
un miracle cada jorn.
Y en lo llibre de saviesa
que sols la fe llegir pot,
Deu á un full posava: vida,
y á un altre escrivía: mort.
La vida, la lley de Deu
fonch esquinsada: en lo cor
no ha tingut mes l' alegría
de la inocencia son lloch.
Mes quant la justicia eterna
portava l' home á la mort,
una verge, de Deu filla,
Misericordia es son nom,
cridá: clemencia! y tornava

l' esperansa á tots los cors.
L' Encreuhat al pal d' afronta,
Jesus, ver Deu y ver hom,
digué: la lley es ma creu,
ma creu es la lley d' amor:
prenga ma creu qui 'm seguexca,
sens ella no hi ha conort.
Del Calvari de les hores
naix lo riu d' etern consol
qui brolla, salta y s' escampa
y va regant tot lo mon:
l' amor sens fi qui 's la pau
de los homens de bon cor;
l' amor del martre qui posa
joyós al tallant lo coll;
l' amor qui solament plora
quant en l' ample vall de plors
sent la rialla de l' ergull
damunt lo mon qui se mor.

(De **D. Miquel Victoriá Amer**.)

Número 11.

Primer accéssit al premi de la Viola de or y plata.

CANT DE MORT.

CANT DE MORT.

Quem visurus sum ego ipse, et non alius, et oculi mei conspecturi sunt.

Á LA MEMORIA DEL MALAGONYAT ARTISTA EN CARLES ISERN Y VINYAS.

Conegut es lo nom del artista per qui esta poesía s' ha escrit. En Carles Isern, cego de naxensa y organista desde una edad en que encara sos tendres dits tremolavan sobre 'l teclat y tantóst podian seguir lo vol de sa imaginació, es estat en sa curta vida una de las glorias més brillants de las arts catalanas. Mès si en vida admirá tant com per son estraordinari mérit artistich, per sa incomparable modestia; en la hora de sa mort, al conseguir son esperit la llibertat, aquell cor privilegiat arrivá al mès alt punt de son transport, dexant un gran exemple de resignació cristiana y de entussiasme per la fé católica. Per çó al dedicarli esta poesía han volgut celebrar l' acte mès gran de sa vida, posant en sa boca un cant que la grandesa de sa mort ens inspira.

Ombras, ubagas ombras, fugiu esbarriadas!
Que de mos ulls catius s' estripa ja lo vel;
Y veig ja com s' acosta, y ab sa mirada 'm crida,
Sas alas bategantne lo Missatjer del cel.

Sento sa veu qu' es dolsa com nulla veu humana,
Tan tendre melodía no som sentida may:
S' inflaman sas paraulas quant surten de sa boca,
Y com un vol d' estrellas relluen per l' espay.

Allargam ta má santa, consol de ma agonía,
Y vers la pátria eterna ¡volém, oh, sí, volém!
Que 'ls ángels ja m' esperan, y del camí en lo terme
Oviro ja tas portas ¡oh gran Jerusalem!

¡Senyor! ans que ma llengua en pols sia desfeta,
Per la darrera volta inspira lo méu cant;
Que al peu de sas murallas ta gloria vull cantarne,
Ab ell esbadallantme sas portas de diamant.

Que quant l' orga sagrada ab má de nin polsava,
En mitx del sants ministres que t' aclaman Senyor,
L' encens de sas paraulas un vent d' amor se 'n duya,
Y ab ell s' hi barreijava la mirra del méu cor!

Y ara ¡Senyor! coneixo quina era la alenada
Que per cantar li dava á lo mèu cor dalit;
Y ara conech quina era la angélica armonía
Que quant yo 't saludava sonava dins mon pit.

Que tú ets ¡Senyor! l' aurora que en lo meu cor lluía,
De núvols de fé santa mon esperit voltant;

Mos ulls, que 'l sol no veyan, molt gran t' endevinavan...
Mès ara que t' acostas encare 't veig mès gran!

Ab ton esguart serena ma vista ennuvolada
¡Oh, tú, la hermosa reyna, la estela del matí!
¡Ton resplandor, Senyora, sia la llum primera,
Que al transmontar la vida senyali mon camí!

Ya s' aclareix la boyra y l' aire tot s' amplena
D' una remòr blaníssima que 'l pit soumou d' amor:
Adeu siau! vosaltres, los qui la vida 'm dareu,
Encomenada os deixo ma veu en vostre cor!

Si en mitx de la nit fosca las cordas de una lira
En vostre cor ressonan, qu' es vostre fill sapiau!
¡Adeu! Ja veus humanas no arrivan á ma orella...
La darrera encaxada donaume! ¡Adéu siau!

Sento que 'l cor s' axampla y exhala en armonías
Alló que 'l cor mes ayma y no sap dir la veu;
Qu' es de Déu l' alenada, l' esprit de nostra vida,
Que quant la mort nos gela se 'n torna cap á Déu!

Fugiu, donchs, negras ombras, fugiu esbarriadas!
Que de mos ulls catius s' estripa ja lo vel;
Y veig ja com s' acosta y ab sa mirada 'm crida,
Sas alas bategantne lo Missatjer del cel.

Número 12.

Segon accéssit al premi de la Viola de or y plata.

LO PONT DEL DIABLE.

LO PONT DEL DIABLE.

Inimicus vester diabolus.

Duas montanyas vehinas,
de tant vehinas qu' están,
tots los vehins, si volguessen,
se podrian dar las mans.

Duas montanyas vehinas,
de tant vehinas qu' están,
tots los vehins se coneixen,
mes jamay s' han dat las mans.

Tots los vehins se coneixen
y jamay s' han dat las mans,
y aquells que viuhen en l' una,
en l' altra no han estat may.

Es tant prop l' una de l' altra
que no hi ha mes qu' un sol pas,
mes un pas qu' es un abisme,
y nengú 'l gosa saltar.

La llunyaria n' es tan curta
que hi saltaria un cavall...
per mes que un cavall hi salte
nengú si vol arriscar.

Y s' hi ha un home que s' hi arrisque,
tot s' ompla de feredat,
que l' abisme n' es sens fons,
y mes trist d' aquell que hi cau!

Bè n' es lluny lo cel de terra,
bè n' es prop de terra 'l mar;
donchs mes prop son las montanyas
y mes lluny pe'l qui ha d' anar.

Per anar de l' una al altra
trigariam cent mil anys;
per anarhi fent marrada
ni ab cent mil, ni ab altres tants.

Per temps havia estat una
les que are son dos meitats,
qu' al caurer en la diablia
lo diable la 'n trencá.

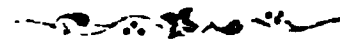
Per temps havia estat una
y 'l diable la 'n trencá,
volent que 'ls homens caiguessen
per tota una eternitat.

Los uns son los fills de Dèu
los que viuhen part ensá,
y las que part enllá viuhen
son las fillas d' en Adam.

Los uns son los fills de Dèu
altras fillas d' en Adam;
y axis llarch temps ne passaren
sens poguerse barreijar.

Que 'l temor los deturava
y no 'ls ne deixá arriscar...
y aixis passan, passan dias,
y passaren anys y panys.

Fins que una nit, quant la fosca
tot lo mon hagué tapat,
hi bastí un pont lo diable,
y aqueix pont es lo pecat.

Número 13.

—

Premi extraordinari de un Amaranto de or y plata,

OFERT PER LO REVERENT

SENYOR D. MATEU BRUGUERA, PREBERE.

A LA MORT D' EN RAFEL DE CASANOVA,

A LA MORT D' EN RAFEL DE CASANOVA.

Morir es viurer.

Tres mesos feya ja, que cada dia,
al despertarse la ciutat comptal,
los camps que abans solian provehirla
veya de bayonetas erissats:
lo mur de pedra, sa defensa, veya
dins d' un altre de ferro engabiat.
Morir déu sens remey la noble víctima
ó donarse al que en busca de ella vá..
Mes això plá donarse! Era la roca
que del pélach en mitj atxeca 'l cap,
adormida á sos brams y de sas onas
al bátrer coratjós y acalorat.
Si tenia Berbich reguitzells d' homens
y boscos d' armas pera dar l' assalt,
tenia ella la invicta Coronela,
que si bè no era d' homens un grapat,
per un Berbich cada un valgut hauria
y valia per tots son capitá,
son capitá, l' il-lustre Casanova

que en lo saló de Cent havia jurat
fer de la plassa una flamant Numáncia
abans que de ella un sol rajol donar.
Un jorn de malehida recordansa
al peu de la muralla ressoná
l' aspinguet d' un clarí que de Berbich
cridava la host terrífica al assalt;
y dels morters tronants al terretrémol,
d' obusos y canons enragullats
á la ardenta y mortífera alenada
que 'l camí anava d' ayre netejant;
ab la fam que la presa los donava,
ab la feresa que sól dar la fam,
en esquadrons arrenglerats tirávashi
d' Espanya y Fransa lo poder plegat,
al peu de la muralla, per esténdrels'
á rengleras lo ferro catalá,
per fer de rampa als que al derrera sèu
ala! ala! s' hi anavan abocant,
als crits de «Viva 'l Rey! á Barcelona!
Mória qui mória! A dalt y fora...! A dalt!!»
  Já dalt váren pujar! Lo crit de «Es nostra!»
soná per fí en la *cortadura real*,
y pujársenhi veya Barcelona,
llestos com si 'ls vinguera de plá á plá,
als soldats de Berbich, dalt á la cima
la bandera real fent tremolar.
  De «Enrera!» peró tost lo crit ressona,
y á son magich accent enrera van,
dintre d' un rotllo de feréstechs núvols,
vehent que arriba ja 'l del temporal,
y de bona arribada ja sentint
en sos avansos rastrejar lo llamp.
En Casanova es, que feya estona
vetllava ahont l' estranger donás de cap,

d' una rua de frares y de nobles
patricis pera rebátrershi al devant.
Veheulo allá dalt del fortí: miréusel!
Fer, asbalahidor, desesperat,
embestí als de Berbich! Sas llambregadas
de la tigresa semblan, que en son cau,
hont son cadell endormiscat reposa,
una rua de llops ha vist entrar.
Y com á tal s' hi tira! Lo sèu sabre
de esténdrer y escapsar assedegat,
ja fins pel puny negrenca sanch degota,
ja cruix, ossos y ferro rosegant,
podent ja sobre 'l fort un altre alsarne
d' armas y de cadávers capolats!
Peró si déu n' aterra, cent n' arriban,
ab cent y cent de mès valents detrás,
que 'ls empenyen amunt, com unas á altres
s' empenyen las onadas de la mar.
Mes ell á mes perill mès s' encoratja;
ahont ne véu mes gruixa allá 's rebat,
així parlant als sèus:—«Morir es víurer!...
Qui ab gota de sanch n' ix no es catalá!»—
Quant ferintlo de mort brusenta bala
¡Malehida de Dèu!! en terra cau.
Pobre patrici! Infelís héroe! Al clóurer
los ulls, al ferne lo derrer badall,
vá sentir lo soroll de la cadena
que sa ciutat aymada arrossegá,
d' En Ramon y En Vinyals, que en va s' esforsan,
y de Villaroel ab l' útim ¡ay!
embolt, y d' altres cent y cent, que mártirs
morian per la pátria llibertat!!!

(De **D. Jacinto Verdaguer**, *de Riudeperas*.)

Número 14.

Premi extraordinari del Ateneo Català:

MEDALLA D' OR.

RESENYA HISTÓRICA Y CRÍTICA

DELS

ANTICHS POETAS CATALANS.

By Manuel Milá y Fontanals.

RESENYA HISTÓRICA Y CRÍTICA

DELS

ANTICHS POETAS CATALANS.

(OBRA FETA PER AMOR DE LA MEDALLA.)

Los Catalanes, Valencianos y aun algunos del reyno de Aragon fueron e son grandes oficiales desta Arte.

LO MARQUÉS DE SANTILLANA.

ADVERTENCIA Ó EXPLICACIÓ DE PERQUÉ DINS DEL NOM DE POETAS CATALANS TAMBÉ S' INCLOUEN LOS VALENCIANS Y MALLORQUINS Y DE PERQUÉ 'S DIU CATALANS Y NO LLEMOSINS.

ENTREMITJ de las famosas llenguas francesa, italiana y castellana hi havia un altre romans mòlt celebrat que alguna vegada s' anomena llengua d' oc (hoch conforme 'l nostr' estil), per causa de ser esta sa partícula afirmativa. Dita llengua 's partia en dos brancas; la del septentrió dels Pirineus (llevat lo Roselló) y la del mitjorn dels mateixos.

La del septentrió s' anomená comunment provensal; mes lo poeta y gramátich Ramon Vidal de Bezaudú (Besalú), li doná 'l nom de llengua llemosina, sens dupte perqué 'ls dos trovadors mes cars tin-

guts (B. de Born y G. Bornéil) eran de la provincia de Limoges. En aquesta llengua cantavan los trovadors mes vells (seggles XII y XIII), ja fossen de la Galia inferior, ja de Catalunya ó de Italia (1).

La branca del mitjorn dels Pirineus, á mes del nom de *romans* que era comú á totas las fillas del llatí, rebé aquell que li pertocava que era 'l de *catalá* ó *catalanesch*. Aquest parlar ab las conquestas y novas poblacions passá á las Illas y á Valencia, y fins mòlt cap ensá sols se conegué en los tres regnes una llengua lliteraria, per mes qu' en l' ús vulgar hi hagués diferencias: las quals diferencias han sigut aprés reconegudas com á dialectes separats. Y de bon grat confessarem que moltas relliquias del antich parlar perdudas á Catalunya s' han mantingut en los altres dialectes, ademés d' algunas singularitats que aquests ofereixen, com las vocals mixtas ó diptongació en lo mallorquí: fet de importancia en que no fòra oportú allargarnos.

Emperó succehí que 'ls poetas y mestres qu' estudiaren la «Razós de trobar» de Ramon Vidal, hi trobaren lo nom de *llemosí* com lo propi de la llengua que allí s' ensenyaba y que 's volia imitar: y eix nom del llibre de Vidal traspassá á algun dels nous tractats que 's compongueren, com aquell que diu:

Tot enaysí com lo rubís
Sobre totas peyras es fis
E l' aurs sobre metals cars,
Sobre tots razonars parlars
Parladura lemoyzina
Es mays avinens é fina.

Est nom fou fortunat. Al comens tingué poch ús, segons apar, entre nosaltres, mes en Castella Villena y Santillana no 'n usaren d' altre; aprés los valencians lo preferiren naturalment al de catalá (2),

(1) Aquí tractam de la llengua galo-meridional en comú sens consideració de sos dialectes, ni de las diversitats entre 'l llenguatge parlat y escrit.

(2) Fins á la terra l' aplicá l' editor de Jacme Roig en lo seggle XVI:

Criat en la patria | que 's diu limosina
No vol aquest libre | mudar son lenguatje.

Sols á las derrerías del seggle XV veyem que alguna vegada los valencians comensan á anomenar valenciana la llengua qu' escrihuen.

y á la fi nosaltres y tot nos en gloriarem, haventse ja perdut l' esme de son orígen; lo qual se cercava mòlt lluny no sols en historias aprovadas sino també 'n las rondallas d' Otger Cataló. Fins que ara 'n nostres dias, consultant los escrits antichs s' ha pogut declarar lo secret y restituir la veritable denominació.

Donada aquesta explicació y ans de comensar farem un' altre advertencia en que parlam de la mateixa llengua, sinó qu' es especial al present dictat, y será la següent: que no haventse may aparellat son autor per' escríurer prosa catalana, de cap manera vol posarlo com á mirall de semblant llenguatje, y que 'n punt de l' ortografía li ha aparegut *cosa molt partanyent al cas* conformarse en lo essencial ab la que arreglá un dels antecedents Consistoris.

I.—Fonaments de l' escola poètica catalana.

Leixant apart | l'estil dels trobadós
Qui per escalf | trespassen veritat.....

AUSÍAS MARCH.

No cantavan ja quant arribá 'l seggle XIV, així com abans fer solian, aquells primers trobadors de llengua provensal que eran ensemps autors y cantadors de sas obras y que anavan pel mon y majorment per las corts dels reys y 'ls palaus senyorials cercant dons y honors; mes no per això s' habia perdut lo cultivament de la famosísima llengua d' hoch, ni en la nostra terra, ni en la d' enllá los Pirineus. No mes lo nom de Ramon Lull ja 'ns demostra ab quina vivor clarejaba nostra poesía al comensar dita centuria y á mes d' ell altres n' hi hagué (1) qu' escrivian obras rimadas. Mes no cal duptar que hi hagué una revivalla poética en lo regnat d' En Pere, anomenat lo del punyalet, pus ell mateix fou poeta, pochs ó molts poe-

(1) Com frare Romeu Bruguera (1228-1315) que feu una «Biblia rimada en romans», Muntaner que feu «un bell sermó» rimat «en so de Gui Nantull,» l' infant En Pere que pera la coronació de son germá N' Anfós III (1327) compongué algunas danzas, un serventesch, una cansó y DCC versos (lo M. S. diu aixís?) rimats.

tas visqueren en sa cort, y en son temps s' escrigueren alguns dels tractats de que prengueren norma los pràtichs en l' art de trobar. Del regnat d' En Pere proceheix donchs aquella escola poética que tingué mes crit en lo seggle XV, y per tal com avem de parlar d' aquest, no podem callar del precedent.

Poch tems abans de que la ma d' En Pere agafás lo ceptre d' or, uns poetas que s' anomenavan la Sobregaya companyía dels set trobadors de Tolosa, segons la costum que ja era establerta de ajustarse en cert jardí, volgueren convidar als poetas d' altres encontradas ahont se parlava la mateixa llengua á que 'ls trasmetessen sas obras, pera premiar las mes dignas ab flors d' or y d' argent, espandint aquell tan famós cartell que comensa dient:

Als honorables é als pros
Senhors, amichs é companhós
A qui es donat lo sabers
Don creis als bons gaug é plazers etc.

La primera d' eixas festas poéticas fou celebrada en 1324, y un poch mes avant, l' any 1356, fou donada al comú de la gent y trasmesa á determinats llochs (aixís es que n' hi ha un trasllat en l' Arxiu de la Corona d' Aragó) un tractat de poesía y gramática ab lo nom de Leys d' amors, que 'n alguna part segueix las petxadas de nostre Ramon Vidal de Besalú. Emperó com aquell llibre fos massa llarch y de dificultosa retenció se 'n feren altres de mes xichs y de mes bon tracte, los principals dels quals son los següents:

I. «Compendi de la conaxensa dels vicis que poden esdevenir en los dictats del Gay saber,» fet per Joan Castellnou, un dels VII mantenedors del consistori de Tolosa de la Gaya Ciencia. Fou endressat al noble En Dalmau de Rocabertí, lo cual arribá al regnat del rey En Joan; mes lo dit tractat sembla haverse fet poch temps aprés de las Leys d' amors (d' algunas de las quals partidas es verament un compendi) si acás no fou molt posterior á la següent obra del mateix Castellnou.

II. «Glosa del Doctrinal de Ramon Cornet» feta per Joan Castellnou. Es un anotació dels vicis que aquest troba en lo dictat de Cornet. Fou feta ad honor del Infant En Pere que 's posá á Fra

Menor en l'any 1358 y per consegüent ans d' aquest any, pus Castellnou parla d' ell com d' un príncep y no com d' un frare.

III. «Mirall de trobar per Berenguer de Noya» (mallorquí, segons Santillana.) Era un tractat de las lletras del *a b c* y de las figuras poéticas que son també parts de las Leys d' amors.

IV. «Declaració de las reglas de trobar de Vidal de Besalú per Jofre Foxá» (monge negre, segons Santillana.)

V. «Comensament de la doctrina provincial vera é de rahonable locució.—Flors del Gay saber.» Obretas trobadas que, segons sembla, seguian la doctrina de las Leys d' amors.

VI «Llibre de las concordances apellat Diccionari ordenat per En Jacme March á instancia del molt alt é poderós Senyor En Pere per la gracia de Deu rey d' Aragó é fon feyt en l' any MCCCLXXI (1).»

VII «Torcimany del gay saber. Açí comensa lo prolech del present llibre apellat Torcimany lo qual tracta de sciencia gaya de trobar lo qual he compilat Luis de Aversó ciutadá de Barcelona (2) per instrucció dels no sabents ne enteses en la dita sciencia.»

En aquell temps fou introduit lo nom de Gay Saber ó Ciencia Gaya donada al art de Trobar, y que no 's llegeix en los antichs trobadors, com així mateix lo de llengua llemosina, conforme demunt tenim esplicat; y no sols lo nom sinó que 'ls poetas, en especial los mes antichs, treballavan de usar paraulas y formas de la llengua dels trobadors vells ó de la Razós de trobar y Leys d' amors.

Llavors s' introduiren també mòlts noms propis de la ciencia poética, la mes gran part presa de las Leys d' amors, encara que de vegadas ab alguna variació, afegints' hi després alguns altres no usats per las ditas Leys; y com la coneixensa d' estos noms sia necesaria per compéndrer be aquella antigua escola, posarém aquí l' explicació dels principals, la qual pensam que ad alguns pareixerá fastigosa, pero que plaurá als qui son afectats al estudi de las antiguitats lliterarias.

Tota ratlla mesurada havia nom de *bordó*, pocas vegadas de *verset*

(1) En alguna cosa 's veu que J. March no segueix las Leys d' amors, així com en algun' altre 's reconeix que 's recordava del tractat de R. Vidal.

(2) L' honorable En Luis de Aversó, ciutadá de Barcelona, se troba participant en actes de la república l' any 1410 y lo següent.

y may ó quasi may de vers, paraula que tenia altre significació.

Los *bordons* mes usats eran los de 11 sílabas (1) ab accent y pausa á la 4.ª, y los de 9 sílabas. En las Dansas s' usaban los de 8. Mes endevant trobam los de 12, presos de la poesía castellana.

Lo *bioch* era un tros ó trencat de bordó (altrement un bordó mes curt) y l' *ampelt* una paraula mòlt xica concordant ab lo bordó precedent.

L' unió d' alguns bordons pera formar un tot arreglat s' anomenava *cobla*. *Cobla croada* era aquella en que concordava ó rimava lo bordó primer ab lo quart y lo segon ab lo tercer y comunment lo quint ab lo vuité y lo sisé ab lo seté; *encandenada* aquella en que concordava ó rimaba lo primer ab lo tercer, lo segon ab lo quart etc. N' hi habia de *mitj croadas y mitj encadenadas*.

Appariats eran los bordons que concordavan de dos en dos. Hi havia coblas mitj croadas y mitj appariadas etc.

Una cobla sola (ab tornada ó sense) se deya *esparsa*.

Las coblas de vegadas no estavan agafadas l' una ab l' altre (encara que 'ls rims seguissen lo mateix orde) y llavors l' obra 's deya *solta*. Mes altres vegadas se renovaban los mateixos rims en totas las coblas y llavors l' obra 's deya *unissonant*.—Si 'l derrer rim d' una cobla era 'l mateix que 'l primer de la següent, s' anomenavan *capcaudadas*, axís com altres vegadas no era 'l primer sinó lo segon rim d' una cobla lo qui concordava ab lo precedent. De vegadas eran dos los rims que 's renovavan lo qual podrém anomenar capcaudadas de dos bordons. Totas estas coblas de que acabam de parlar eran de bordons de 11 sílabas. Hi havia altres menas de coblas de bordons de 11 ó dels mateixos barrejats ab altres de 7, y mes endevant de 5, ab diversas ordinacions en los rims.

Quant no hi havia rims concordants en tota l' obra 's deya *estramps* ó *estrampa* (obra ó cobla). Un bordó sens rim (altrement un rim no concordant), ficat entre altres que 'n tenian, se deya bordó ó rim *perdut*.

Del nom de capcaudada ó sols *caudats* que 's donaba de vegadas

(1) Seguim lo compte italiá y castellá y no 'l francés que llavors se seguia, y en lo qual, exempli-gracia, lo que diem bordó de 8 sílabas, se diu de 7; lo de 11, de 10, etc.

als appariats, pensam que devalla lo de *codolada*, forma molt usada pels nostres antichs (encara que sens lo nom) y servada lo dia de vuy á Mallorca, y que 's composa d' un ó dos bordons llarchs (de 9 sílabas), un de xich, un de llarch y sempre aixís, tots appariats. També de vegadas se troba un altre ordenació la qual es de dos llarchs, un de xich, dos de llarchs etc. que comensant pel tercer concordan de tres en tres y que anomenarem codolada de dos bordons llarchs. Y encara trobariam algun exemple de codolada de tres bordons llarchs.

Certs regiments de paraulas y rims havian noms especials, com *cobla equivocada* ahont un rim era usat duas vegadas ab sentit diferent, com *fi* que vol dir *terme* y *fi* que vol dir *pulit*; cobla derivativa en que hi havia un nom mascle y apres lo mateix nom femení com *fi* y *fina*; *cobla capfinida* ó *capfinit* ahont un bordó comensa per la mateixa paraula ab la qual conclou lo precedent. Las altres repeticions de paraulas, com axí mateix de bordons, s' anomenavan *retronx*; mes quant se diu solament qu' hi ha retronx, s' entendrá que á la fi de quiscuna cobla hi ha repetició d' un bordó ó de mes d' un bordó, que es lo corresponent al *refrain* dels francesos y al *estribillo* dels castellans.

Las composicions se deyan *Obras* y de vegadas *Vers*, sinó que hi havia noms mes especials, com lo de *Dansa* que tenia *Respós* ó mitja cobla del comensament, la qual donava 'ls rims y moltas vegadas lo retronx pel acabament de las altres coblas y de la tornada; la *Cansó* que era de bordons de 11 y no tenia Respós, mes sí tornada y retronx de dos bordons; la *Balada* que tenia tres coblas en tot ó en gran part unissonants sens respós ni tornada, mes sí ab retronx d' un bordó; lo *Lay* que comunment era trist y de vegadas en codolada de un ó dos bordons llarchs. També 's troban los noms de *Virolay* (1) y de *Servent* y *Serventesch* (2). Hi havia altres noms indicatius de la materia ó d' alguna singularitat de l' obra com *Comiat* (despedi-

(1) Lo conegut Virolay de Nostra Dona de Monserrat.

(2) Eixos noms no tenian la significació de cant satírich, com en lo temps dels trobadors provensals. En uns Servents anónims y en lo Serventesch del infant En Pere, sembla que estas paraulas significan poesía moral, útil, *que serveix*. En P. Puig usa 'l nom de Serventesch, no sabem perqué.

ment), *Escondig* (escusació), *Lahors*, *Vers figurat* (al-legorich), etc.

La major part de las obras tenian *Tornada* de 4 bordons concordants ab los 4 derrers de la derrera cobla, ó be sols concordants ab un dels rims (pocas vegadas, fora dels estramps, ab cap), la qual tornada solia portar lo *senyal ó divis* del poeta y eix senyal veyem que lo mateix poeta l' usaba ab significació sagrada y profana y de vegadas per duas diferents donas. També hi havia moltas vegadas una segona tornada que s' anomenava *Endressa* pera la persona á qui 's trasmetia la obra. Alguna vegada la tornada ó segona tornada s' anomena *Fí*.

L' amor dels nostres avis á la gaya ciencia se declará, no sols ab la composició y estima dels llibres doctrinals, sino també ab una institució semblant, encara que no del tot igual, á la del consistori de Tolosa. Lo rey En Joan I, amador de la gentilesa y del art musical (1), s' havia de trobar ben dispost per acullir ab benevolensa la suplicació á ell feta dels dos entesos en la ciencia, lo cavaller Jacme March y lo ciutadá Lluis d' Aversó (ja abans anomenats), als quals, ab intent de que sos sotsmesos, tan cavallers, com honrats ciutadants y tots los demés poguessen aprofitar en aquella, los anomená mestres y mantenedors en la mateixa pera que quiscun any en la festa de la Beneyta María del més de Mars o 'l diumenge prop vinent, poguessen celebrar una festa, cerimonia y solemnitat, donantlos també l' us de sagell, lo dret de jutjar las obras y de concedir títols y joyells, ab los demés privilegis que obtenian los mantenedors de París y de Tolosa (2). Mes avant hi agué quatre mantenedors, l' un mestre en Teología, l' altre jurista, l' altre cavaller y lo derrer ciutadá.

De las cerimonias usadas pel Consistori en lo regnat d' En Martí nos restan unas memorias escritas per lo famós N' Enrich de

(1) En un llibre intitulat los «Trovadors nous» podeu llegir un romans compost de fets y paraulas triadas dels antichs registres, ahont se veu l' afició del Rey á 'ls ministrers, y als instruments de novella guisa. Bernat Metje en son somni, parlant de la visió ahont li compareix lo mateix Rey, lo representa rodejat de cans y portant una rota (instrument musical).

(2) En punt de lo que diu Villena del comensament del Consistori barcelonés veja 's un article estampat en un dels quaderns de «El Arte,» lo primer any de la derrera renovació dels Jochs Florals.

Villena (erradament dit Marqués) que fou president d' aquell: y encara que ditas memorias son mòlt conegudas y que vajen en castellá, pensam qu' es obligació nostra transcríurerlas aquí, pus d' altre modo hi farian molta falta.

«En tiempo del rey D. Martin su hermano fueron mas privilegiados é acrescentadas las rentas del consistorio (1) para las despensas facederas, así en la reparacion de los libros del arte é vergas de plata de los vergueros que van delante de los mantenedores ó sellos del consistorio, como en las joyas que se dan cada mes, é para celebrar las fiestas generales; é ficiéronse en este tiempo muy señaladas obras que fueron dignas de corona...»

«Las materias que se proponian en Barcelona estando allí Don Enrique (es á dir, ell mateix), algunas veces loores de sancta María; otras de amores é de buenas costumbres. É llegado el dia prefigido congregábanse los mantenedores é trovadores en el palacio donde yo estaba, y de allí partíamos ordenadamente con los vergueros delante, é los libros del arte que traian y el registro ante los mantenedores; é llegados al dicho capitol, que ya estaba aparejado é emparamentado de paños de pared al derredor é fecho un asiento de frente con gradas en donde estaba D. Enrique en medio é los mantenedores en cada parte, é á nuestros pies los escribanos del consistorio, é los vergueros mas abajo, é el suelo cubierto de tapicería é fechos dos circuitos de asientos donde estavan los trovadores, é en medio un bastimento cuadrado tan alto como un altar cubierto de paños de oro, é encima puestos los libros del arte é la joya, é á la man derecha estaba la silla alta para el rey, que las mas veces era presente é otra mucha gente que se ende allegaba: é fecho silencio levantábase el maestro en teología que era uno de los mantenedores, é facia una presuposicion con su tema y sus alegaciones y loores de la gaya ciencia é de aquella materia de que se habia de tratar en aquel consistorio, é tornábase á sentar. É luego uno de los vergueros decia que los trovado-

(1) Lo dia 1er de maig de 1398 lo rey En Martí maná que quiscun any per Pentecostés fossen donats quaranta florins als mantenedors (los cuals havian de premiar las obras *in honorem et gloriam aliqualem et bravium*) ab la necessaria condició de que 'ls mantenedors devian ésser d' elecció d' ell mateix.»

rès allí congregados espandiesen y publicasen las obras que tenian hechas de la materia á ellos asinada; é luego levantábase cada uno é leia la obra que tenia fecha, en voz inteligible, é traíanlas escritas en papeles damasquinos de diversos colores con letras de oro ó de plata, é iluminaduras fermosas lo mejor que cada una podia; é desque todas eran publicadas, cada uno las presentaba al escribano del consistorio...

«Teníanse despues dos consistorios, uno secreto y otro público. En el secreto facian todos juramento de juzgar derechamente sin parcialidad alguna segun las reglas del arte, cual era mejor de las obras alli esaminadas é leidas puntuadamente por el escribano. Cada uno de ellos apuntaba los vicios en ella cometidos, é señalábanse en las márgenes de fuera. E todas así requeridas, á la que era hallada sin vicio, ó á la que tenia menos, era juzgada la joya por los votos del consistorio.

«En el público congregábanse los mantenedores é trovadores en el palacio, é D. Enrique partia dende con ellos como está dicho para el capítulo de los frailes predicadores; é colocados é fecho silencio, yo les facia una presuposicion loando las obras que ellos habian fecho, é declarando en especial cual de ellas merescia la joya, é aquella la traia ya el escribano del consistorio en pergamino bien iluminado é encima puesta la corona de oro y firmábalo D. Enrique al pié, é luego los mantenedores, é sellábala el escribano con el sello pendiente del consistorio é traia la joya ante D. Enrique, é llamado el que fizo aquella obra, entregábale la joya é la obra coronada por memoria, la cual era asentada en el registro del consistorio, dando autoridad é licencia para que se pudiera cantar é en público decir.

«E acabado esto tornávamos de allí á Palacio en ordenanza, é iba entre dos mantenedores el que ganó la joya, é llevábale un mozo delante la joya con ministriles y trompetas, é llegados á palacio hacíales dar confites y vino; é luego partian dende los mantenedores é trovadores con los ministriles é joya acompañando al que la ganó fasta su posada, é mostrábase aquel aventaje que Dios y natura ficieron entre los claros ingenios é los obscuros.»

Quant passá d' aquesta vida lo rey En Martí, las discordias per

la successió del regne causaren, segons nos diu lo mateix N' Enrich, la suspensió de solemnitats del Consistori, mes no fou per mòlt temps, per tal com veyem que lo rey En Ferran, encara que castellá de naixensa, renová (any 1413) lo dó de 40 florins pera los mateixos effectes senyalats per son predecessor (1).

Mes avant se celebraren iguals ó semblants festas, nó en lo convent de Sant Domingo, sino en lo de Fra Menors ó en lo de las monjas de Valldonzella. També donaren joyas personas singulars y foren celebradas altres festas poéticas en especial pera solemnisar la festa d' alguns Sants, ús que veyem aprés conservat en los temps mes famosos de la poesía castellana; y de la qual tradició ha durat, al menys entre nosaltres, alguna petita mostra fins mòlt aprop dels nostres dias (2).

II.—Poetas de l' escola catalana.

No n'i ach hu qu' ab son senyal
No-m fos present de conaixensa,
Si be n' i viu qu' us fos creença
Que no 'ls conech sino per fama...
Yo fiu mos grats als pus antichs,
E 'ls altres tots.....

LO CONORT DE MOSSEN FARRER.

Ara comensarem á parlar de tots los poetas que fins avuy coneixem poch ó mòlt, donant per suposat que 'n aquest dictat escrit ab cuita y pera lloch estret, haurem d' anar curts en moltas cosas y ométrer coments, autoritats y glosas (3). A mes eixa part segona ha de

(1) Mòlt poch temps fa que s' ha publicat una breu noticia del diploma del rey En Ferran, lo cual, segons en ella 's diu, mana que 'ls mantenedors no sian mes ni menos dels que llavors eran, sino per mort ó malaltía d' algun d' ells, en qual cas se 'n deurian elegir d' altres; que no sent ells mes de quatre pugan péndrer adjutori d' altres personas entesas, y que celebren consistori sempre que vullan.

(2) Pera trobar noticias ó mes ben dit indicis de semblants festas veja's lo que 'n son lloch y temps dihem de Sors, Valmanya, Ferrando, Puentull, Obres é troves de 1474, Vilaspinosa, Lull, Vinyoles, Loiz Roiz, Solivella.

(3) Los documents biográfichs, part los havem cercat y trobat en diversos lli-

ser expositiva ó com ara diuhen ab terme escolástich, objectiva, parlant ben poch lo dictador modern y fent enrahonar als mateixos poetas. De l' un pendrem un retall, de l' altre una cobla y de pochs un' obra complerta, y barrejarem lo que deu ésser anotat per bellesa ab lo que mostra un' altre qualsevol singularitat, no separant lo sagrat de lo profá, ni la manifestació d' afectes lloables de la dels que no ho son tant ó no ho son gens; y això derrer advertim per esquivar tot perill als jóvens inexperts si alguns n' hi haurá que vejan esta lligenda.—L' ordenació dels poetas segons sa major ó menor antiguitat, es sols aproximada y moltas vegadas incerta y conjectural.

Lo Rey En Pere *(III de Barcelona, IV d' Aragó)* ademés dels cants d' amor que abans, segons ell nos diu, havia fet, compongué: I.° aquella obra de dos coblas unissonants ab tornada: «Vetlan él lit sui 'n un penser cazut», hont dona consells als que 's farán cavallers, de qui y en qual lloch deuhen rébrer la cavallería; II.° un' obreta de llenguatje familiar: «Mon car fill per Sent Anthoni» qu' escrigué enfadat pel casament de son fill En Joan ab Na Iolanda de Bar, y pót-ser també III.° un rétol metrificat que portava un pago que tragueren á taula lo jorn de la coronació de sa derrera muller Na Sibila.

bres historials, quasi tots estampats, part los havem presos de Torres Amat (que pensam los rebé de P. Bofarull), Fuster y Cerdá. La major partida de las obras poéticas se trovan en los dos *Cansoners* dits de París y de Saragossa per custodiarse ara 'n estas ciutats (del primer coneixem las mostras donadas per Tastu apud Torres Amat y Ochoa y alguna de mes, lo segon l' havem examinat personalment; y del altre M. S. intitulat lo Jardinet de Orats que tenim á Barcelona.—De las faltas de regla en l' ortografía, salvant alguna lliscada que acás tingam, se 'n deu culpar no tant als poetas com als escribans del cansoners, que posavan, per exemple, *a* per *e* en moltas sílabas sens accent ó tó, y *s* sola á las finals en *rs*, una cosa y altre conforme á vulgar pronunciació, y també moltas vegadas per contrari excés posavan *e* per compte de *a*, y *rs* quant sols s' havia de posar *s*. També imitavan malament la *s* final dels noms singulars del provensal, mes sens distingir, com aquest feya, lo nominatiu dels altres casos. Per llatinisme ó italianisme posaban la *s* llíquida inicial per compte de *es*, mes per so's deya *es* y 's contava com una síIaba, fins que mes tart (en Jaume Roig), per aquell efecte que á sa tanda produeix en los sons la pintura dels sons, se troba com no valent per sílaba. També usavan *ll* per *l* etc.—Nosaltres sols havem volgut mudar la llissó del text en algunas cosas declaradament caligráficas, posant *v* per *u*, *f* per *ff* al comens de mot, usant ademés d' accents, apóstrofos, ratlletas y signes de pausa y sentit.

MOSSEN JACME MARCH. Foren heretats á Valencia per En Jacme lo aventurós Pere y Berenguer March dels quals pót ser molt be que provinguessen tots ó alguns dels quatre poetas de aquest nom (1). Nostre Jacme March fill tal vegada d' un altre Jacme, senyor d' Alamprunyá, molt estimat del rey En Pere y qu' escrigué una relació de sa propia investidura de cavaller, fou segurament l' utxer del mateix rey y qui sab si lo cavaller, vehí de Barcelona, deputat de la General de Catalunya, de qui en carta escrita l' any 1397 confesa lo Rey En Martí haver rebut una partida de diners, y lo marit de Na Guillelmona d' Esplugues, morta ja viuda, y soterrada en un monestir de Valencia l' any 1400; y si verament fos lo derrer, no fòra lo deputat pel bras militar en las Corts de 1413. Lo cert es que lo cavaller Jacme March poeta, en l' any 1371 ordená á instancia del Rey En Pere lo «Libre de Concordances» y qu' en lo regnat de Joan I foren ell y Lluis d' Aversó los qui promogueren la fundació del Consistori del Gay saber.

Ademés de las rimas que hi ha en lo «Libre de concordances» tenim d' est poeta: I.° Una mòlt bella obra en coblas de deu bordons: «Quan heu cussir en los fets mundanals» en lo qual després de dir que

Totes les gens | vey regir per fortuna
Segons lo cors | del sol y de la lluna,

tè compte de advertir sabiament:

Mas Deu no vol | l' arma sia sotmesa
Forcivolment | aytal astre seguir,
Ans la rahó | pot e deu ben regir
Lo cors, don han | entre si gran comptesa.

Per aquesta obra axí com per lo «Libre de concordances» se veu que lo divís ó senyal de J. March era: «Columba pros»

(1) Alguns autors valencians, poch satisfets ab la justa restitució feta á sa patria d' Ausías y pót-ser també d'algun altre dels Marchs, fins han volgut impugnar l' orígen catalá del llinatje, dient que 's troba un March entre 'ls pobladors de Valencia vinguts de Jaca. Mirant lo repartiment del Archiu d' Aragó estampat per lo discret En P. de Bofarull sols hi trobam en mitj dels de Jaca un J. de Març, lo qual no tè pas res que véurer ab los Marchs.

II. Una cobla conservada en lo Lay de Torroella (Tan mon voler): «Un soptós pler m' es vengut per lo veure (1).»

Lo Rey En Pere J. March, lo Vescomte de Rocabertí. Est Vescomte segurament lo mateix á honor del qual escrigué Castellnou son compendi, general de l' estol d' Orient y virey de Atenas y Neopatria fou molt estimat del infant y després rey En Joan y de sa muller, y aquesta quant lo Vescomte era á França, sempre li demanava novells, lo qual no volia dir, com algú ha cregut, pastorellas de Nadal, sino novas ó novellas.—«Questió entre lo Vescomte de Rocabertí e Mossen Jacme March sobre lo departiment del estiu e del ivern: Mossen Jacme si-us platz vullatz triar.» Son 13 coblas unissonants ab sols dos rims. «Sentencia dada sobre la dita questió é departiment per lo rey En Pere»: 3 coblas ab los mateixos rims.

Mossen Pere March tresorer del Duch real de Gandía tenia per muller l' any 1395 á N' Alihanor Ripoll, neta del Senyor de Genovés. En son testament otorgat á Xátiva (1413) anomena com á fill primogénit á Ausías. D' aquell diu Santillana: «Mosen Pere March el viejo, valiente y noble caballero, fizo asaz fermosas cosas, entre las quales escribió proverbios de grant moralidat.» Y diu molt be com se pòt véurer per las cinq obras totas morals que d' aquell coneixem y com demostra la qu' anem á transcríurer (2).

(CROADA UNISSONANT.)

1 Al punt c'om naix | comence de morir
E morint creix | e creixén mor tot dia,
C' un pauch moment | no cessa de far via,
Ne per menjar | ne jaser ne dormir,
Tro per edat | mor e.descreix amassa (3),
Tan qu' aysí vay | al terme ordenat

(1) Es cosa digna de notarse que 'n los infinitius que, com aquest, tenen ja una *r* ans de la *e*, los antichs M. S. S. may hi posan un' altre *r* final, y est ús se deuria haver seguit, encara que per una errada imitació dels altres infinitius comensen ja á trobarse los en *rer* en lo seggle XVI.

(2) En la transcripció d' aquesta obra y la que farem aprés d' una de Jordi triam de las variacions del Cansoner de Paris y las del de Saragossa la llissó que 'ns sembla millor.

(3) á massa (?)—Canç. de Sar. mor, destruix e z amassa.

Ab dol, ab guaig | ab mal, ab sanitat;
Mas pus avan | del terme null hom passa.
2 Trop es cert fayt | que no podem gandir
A la greu mort | e que no-y val metgia,
Força ne giny | ricat ne senyoria,
E trop incert | lo jorn que deu venir,
Com, quant ne hon | que tot arnés trespassa;
E no-y te prou | castell, mur ne fossat,
E tan leu pren | lo neci co 'l senat
Car tots hem uns | e forjats d' una massa.
3 Be sabem tots | que hich havem de exir
O tart o breu | que no-y val maestria;
Breu es tot cert | qui pensar ho sabria,
Mas lo foll hom | no se 'n dona cossir:
Que remirán | sa carn bella e grassa
E 'l front pulit | e lo cors ben tallat,
Ha tot lo cor | e lo sen applicat
Als fayts del mon | que per null temps no-s llassa.
4 Si be volem | un petit sovenir
Com som tots fayts | d' ávol merxentaria
E 'l sutze loch | hon la mayre-ns tenia.
E la viltat | de que-ns hac a noyrir,
E nexent nos | romás la mayre lassa.
E nos ploram (1) | de fort anxietat
Entram al mon | ple de gran falsedat
Qu' adés alçiu (2) | e adés nos abrassa.
5 O vell poyrit | e que podrás tu dir
Qui-t veus naffrat | tot jorn de malaltia?
Missatje cert | es que la mort t' envia
E tu no vols | entendre ne auzir;
Mas com a porch | qui jats en la gran bassa
De fanch pudent | tu-t bolques en peccat,
Disén, tractán | fassén tot mal barat
Ab lo cor falç | e la ma trop escassa.
6 De cor pregon | deuriem advertir
En l' estat d' om | qui tot jorn se cambia.
Que 'l-ric es baix | e 'l baix pren manantia,
E 'l fort es flac | e 'l flac sab enfortir;
E 'l jove sa | dolor breument l' abrassa
E mor ten leu | co 'l vell despoderat
E 'l vell mesquí | fay lehó de son gat,
E pense poch | en la mort qui 'l manassa.

(1) plorán (?)
(2) alçiu=auciu—occiu.

7 Deu sap perqué | lexa mal hom regir,
O folls o pechs | e los bons calumpnia.
Que tal es bo | com no te gran batllia
Qu' es fer e mals | si-u (1) pot aconseguir;
E tal humil | quant es monge de Grassa
Qu' es ergullós | quant á gran dignitat;
E tal regeix | una nobla ciutat
Fora millor | a porquer de Terraça.
8 Qui be volgués | a Dieu en grat servir
E z (2) en est mon | passar ab alegria
Tot son voler | a Dieu lexar deuria
E no pas Dieu | a son vol convertir;
Car Dieus sab mils | a que tany colp de massa
Per acabar | o qui tenir plagat,
Per esprovar | o fer sa voluntat
De ço del sieu | e que-s rahó que-s fassa.

TORNADA.

Del Payre Sant | ay ausit quan trespassa
D' aycest exill | al juhí destinat
Que ditz: «er fos | eu un bover estat
Qu' onor del mon | a peccatz embarassa.»

ENDRESA.

Heu Peyres March | pregui Deu que luy plassa
Dōnar-me cor | e voler esforçat
Que s ab plaser | pendrá l' adversitat
E sens ergull | lo be que breument passa.

Jacme y Pere March. «Cobla equivocada feta per M. J. M. a M. P. M.» «Resposta de M. P. M. a M. J. M.»

Lorenz Mallol. I. (3) (Obra troada capcaudada). «Vers figurat fet per Ll. M: «Sobre 'l pus alt de tots los cims d' un arbre.» Lo «arbre» es «la vera crotz,» lo «auzelet» es «Ihus lo salvaire» etc.

(1) si-n (?)

(2) Aquesta z es eufónica para esquivar sinalefa o *hiatus*. De vegadas posan s de manera qu' esta lletra tè tres valors: 1.ª *s* (ó *z*) eufónica, sens significació, 2.ª -*s* =se pronom reflexiu; 3.ª 's=es verb.

(3) Las obras de Mallol, de la trovadora desconeguda y lo departiment del estiu y del ivern (que 's trova també en lo Cansoner de Saragossa) son tretas d' un quadern transcrit pel canonge Ripoll (apud Torres Amat)

Hi ha dos tornadas. Una á la Verge Maria ab lo senyal: «Mon rich thesaur,» l' altre als set Senyors del Consistori, lo qual segons nos ensenya N' Enrich de Villena, no 's podia dir parlant del de Barcelona (que tal vegada no era establert quant fou escrita l' obra), sino del de Tolosa.

II. (Obra croada solta). «Escondit fet per Lorenz Mallol. Molt (l. Moltes) de vetz | dompna 'm sui presentatz» en lo qual se plany á una dona de que los «lauzengiers» li han dat entenent qu' ell s' havia alabat d' ésser amat d' ella y sempre repeteix: «Si-u diguí may» que li esdevinga aixó ó aixó altre, que si acudeix á cort de senyor que ningu 'l vulla escoltar, que si juga «á taulas ó á squacxs», tinga mala sort y altres cosas mòlt pitjors. Lo senyal es també «Mon rich thesaur.»

Una trovadora desconeguda: tè un' obra mòlt apassionada: «Ab lo cor trist | envirollat l' esmay» per la mort del qui anomena en la tornada: «Mon dols amich.»

Domingo Mascó valenciá, sabi en dret qu' encara l' any 1411 trobam á Barcelona com mitjanser entre los Parlaments d' eixa ciutat y de Valencia, escrigué á requesta de la Carrosa, dama del rey Joan unas «Regles d' amor y (e?) Parlament d' un home y d' una fembra» y fins, segons diuhen, feu representar en lo Palau real de Valencia no res menys que una tragedia anomenada: «L' home enamorat e la fembra satisfeta.»

Un poeta desconegut (mes aviat que dos poetas diferens) compongué dos Novas rimadas ó Appariats la una contra la vida dels mariners, trasmesa á un tal Vilarubir que sempre deya que volia deixar esta vida y may ho feya

Nuyl peril aguardant,
Sol que vostron infant
Pugats be aretar,
E l' arme infernar
Faent bomba e bebany:

y la segona burlantse d' En Berenguer Simon que ab altres ciutadans y ab gent mòlt grossa habia sigut elegit per provehir als aprests del estol de Sardenya en 1393, dient lo poeta ab molta malicia:

«Qu' exí com solem fer
Les áncores de fer
Eres les fan d' argent,
E veg que molta gent
Ne portan ya al col»

Altres poetas desconeguts son los autors d' algunas obras que conté un M. S. de la Biblioteca de Carpentrás: Compendi de la historia dels set sabis de Roma en appariats; La relació de las malaventuras amorosas d' un cavaller, escritas segons apar, per ell mateix; Coblas que portan eixa rubrica: «Com per alguns homs de Mallorca ai estat pregat que fas é ordenás un tractat de la divisió del regne supós que lo meu enteniment es grosser e no sotil en l' art de trobar, emperó per dar alguna satisfacció á lurs precs, he fetes algunas coblas grosseres en parlar catalá, seguns que veurets»; y finalment unes «Cobles fetes per lo preciors cors de Jesu Xrist, per alguns homens de Valencia» que segueixen las usansas de la poesía mes artística d' aquell temps y semblen mes modernas que las altres obras.

Bernat Metge fou servidor del rey En Joan y del rey en Martí y estigué algun temps en presó «per la sola iniquitat» dels seus perseguidors ó «per ventura per algun secret juy de Deu.» Llavors escrigué un llibre de mòlta importancia que tracta de la inmortalitat de l' ánima á manera de somni, en que li apareix lo rey En Joan. Ab lo nom de «Història de las bellas virtuts», tragué de llengua toscana en catalana lo llibre de Valter y Griselda de Francesch Petrarca, lo qual han cregut alguns erradament que era un romans cavalleresch original. No podem donar mostra de sas obras rimadas perque fins ara no las havem vistas.

Fra Anselm Turmeda lo frare de Montblanch que, segons se conta, apostatá ab Fra Maginet monge de Poblet, morint los dos penitents y aquell martirisat en Tunis. Es famós y encara hi ha homes jovens que aprengueren á llegir en ell, lo tractat que així comensa:

«En nom de Deu totavia que 'ns vulla guardar ab la Verge Maria; libre fet per frare Encelm Turmeda (lo llibre estampat porta: en altre manera anomenat Abdalá) de alguns bons amonestaments: ja sía qu' ell los haja mal seguits: emperó pensa haver algun mérit per divulgarlos á la gent: prech Deu per ell que 'll deix ben finar.»

En nom de Deu Omnipotent
Vull comensar mon parlament
Qui aprendre voll bon movlment
Aquest saguescha
Primerament pus sies batejat, etc.
Açó fon fet lo mes d' Abril
Temps de primavera gentil
Noranta vuit trescents é mil
Llavors corrien...»

Te á mes un altre tractat: «De les coses que han de esdevenir segons alguns profetes e dits de alguns estrolechs, tant dels fets de la esglesia é regidor de aquella e de lurs terres é provincias» etc. D' aquets pronóstichs y d' alguns altres se valia la Comtesa d' Urgell per escalfar á son malastruch fill En Jaume, aquell que ella volia que fos rey ó res.—Es cosa sabuda que s' estampá ab lo nom de Turmeda un llibre ahont se suposa que l' ase li mou una disputa sobre la natura dels animals.

Se trovan en lo Conort de Mossen Farrer, alguns poetas mes antichs que est autor («Yo fiu mos grats als mes antichs»), com PAU DE BELLVIURE, anomenat per Santillana y per Ausías March que diu d' aquell «que per amar | sa dona torná foll;» MOSSEN PERE DE QUERALT, segurament lo d' aquest nom, familiar del rey En Martí que l' armá cavaller lo dia de sa coronació y anomenat dretament lo *cor de roura*, segons mostrá quant era catiu matant un lleó ab son coltell, del qui 's conserva un' obra la qual tornada comensa ab parlar mitológich: «Al dieu d' amor | supley ab reverença;» MOSSEN BERENGUER DE VILARGUT, MOSSEN PRÓXIDA, FRARE BASSET, y lo MERCADER MALLORQUÍ que tots se poden créurer de la mateixa temporada.

MOSSEN ARNAU MARCH: I. (Croada capcaudada) «Cansó d' amor tensonada feta per Mossen A. M. e ha-y sentencia donada per ell mateix, la cual no es ací per manament de la senyora reyna dona Margarida á ell fet. Parle lo seny: Presumtuós | cors ple de venitats.» Son lo seny y lo cor que 's barallan. Hi ha 7 coblas ab tornada del seny y tornada del cor. Esta poesía fou escrita despres del casament del rey Martí y dona Margarita en Setembre de 1409 y ans de posarse la reyna a monja lo mes ensá l' any 1420.

II. Mossen A. M. de Nostra Dona: Qui porá dir | lo misteri tan alt.» Cada cobla (en bordons de 7 y 11 sílabas) acaba ab un verset del Evangeli. La tornada diu:

Verges humils | á vos clam é desir
Qui tota sots | misericordïosa:
Preguets per mi | qu' en la vall tenebrosa
M' arma no-y pas | son costumat martyr.»

III. (Croada): Vers de la nativitat de Ihxpst per Mossen A. M. seguint lo Evangeli de Sant Joan:

1 Un novell fruyt | eixit de la rebaça
D' eternitat, | humanal carn vestit,
Lo fill de Deu | nat per aquesta nit
S' es demostrat | en la temporal plasa,
Peregrinant | nostre camí passible,
Lo cors humá | seguint la Deitat,
Perque 'l Satan | ne fos mils enganat
Lo Salvador | s' es fet á tots visible.

ENDRESSA.

Lo Sperit Sant | prech que mon cor encena,
De gran ardor; | tostemps puxa servir
L' infant qu' es nat | é puis volgué morir
Per nostr' amor | rement l' infernal pena.

IV. (Tant mon voler de Torroella). «Parla Mossen A. M. Tot hom se guart de mí.» Cobla mólt apassionada.

ARNAU D' ERILL deya sens cap dupte qu' era l' autor de la següent obra lo Cansoner de Saragossa, segons se conclou de las paraulas del qui l' avia vist ans d' ésser retallat (1) y de lo que ara 's pot llegir, encara que no van aquellas y lo últim del tot concordes. Lo cert es que fou escrita contra Roger d' Erill (nebot d' aquell, segons dit Cansoner), del orde de S. Johan y Comenador de Berbens, que veyem anomenat en la historia com á contrari del Comte d' Urgell, ensemps ab sos dos germans Arnau y Franci y que en 1431 ab altres

(1) Ho fou pochs anys hi ha quant li posaren novas cubertas, de modo que ara móltas obras han perdut lo nom del autor. Nosaltres hem procurat moltas vègadas endevinarlo mirant mólt cuidadosament las cuas d'algunas lletras talladas, atenent al senyal o divís dels poetas, etc.

del mateix ordre fou testimoni en lo tractat conclós á Rodas entre 'ls missatjers del rey d' Aragó y 'ls del Soldá de Babilonia y del rey de Xaraf. Lo coern, segons ell mateix s' anomena, fou escrit per un furient enemich de Roger y qui sap si per un partidari del Comte d' Urgell. Cada cobla (que son croadas y appariadas la meytat soltas) comensa dient: «O tu traidor;» com la primera.

O tu traidor | que tan sovint renegues
Jhesuxrist Deu | é senyor eternal

Li diu que te la coha de palla y que a por e temensa després que ha trovat qui li prová sas falsías, que va ab la entresenya de un lleó sens testa (es á dir ab las armas de sa familia escapsadas per infamia) y com, segons apareix, Roger mancá á la paraula de comparéixer á la batalla singular que li habia estat oferta per son enemich, est li diu:

O tu traidor | é com poguist donar
Per suspitós | lo príncep de valor?
Car de bontats | es vuy cabdels é flor:
Ta malvestats | te fa guinerdeiar.....
O tu traidor | pus veus que jo-t apell
Per tan vill hom | com no serques senyor
E jutje gran | que-s preu de sa honor
Hon io é tu | provem la nostra pell?
Car jo-t promet | que-t seguiré dins França
Per so qui 'n han | molt millor la usansa
De fayt d' armas | mostrant cavellería,
Per so vull eu | seguir aycella via.
O tu traidor | cuant m' aurás agut jutge
E sertament | auré de leys jornada,
No-t falliré | á la taula jurada,
Ans mon martell | ferrá dessús l' enclusa
Ab gran plaser | é z ab trop gran desduyt,
Mas tu m' aurás | tot primer sal-conduyt
E z ab aysó | lo gatge-s cumplirá:
Allí veurem | qui bon dret mantendrá.
E que l' arnés | sia de nostre grat
Sens refusar | é sens tornar á mida,
Lança, coltell, | spasa ben fabrida
Atxe pesant | o que 'n sie laugera....
O tu traidor | be saps que Ferriol
T' a ensenyat | man bel colp e repich,
Mas lo teu cor | flach, cohart e manich

Non ha soffert | c'om ne veses un vol.
Dins lo palau | de la flor Margarita (1)
Gran assaig fist | pero duptant la dita,
No est gosat | exir de Barchinona,
Bacallar fat, | com est tan vill persona......

Altres cosas li diu que no fan gaire de bon retráurer.

MOSSEN JORDI DE SÉNT JORDI (ó SAN JORDI, nom de casa que s' ha conservat á Valencia fins el dia d' avuy) cambrer y servidor mòlt grat al rey N' Anfós V. y la germana del qual recomená ab mòlta instancia la reyna Maria pera que fos admesa per Monja de la Zaydía, fou cativat en una de las guerras que comensá lo mateix rey en 1416. Santillana qu' escrigué una coronació en llahor de Mossen Jordi quant aquest morí, diu d' ell en son famós Proemi: «En estos nuestros tiempos floreció Mossen Jorde de San Jorde, caballero prudente: el cual ciertamente compuso asaz fermosas cosas, las cuales el mismo asonaba: ca fué músico excelente é fizo entre otras una cancion de opósitos que comienza: «Tots jorns aprench e desaprench ensemps.» (Es aquella famosa cansó encadenada capcaudada, segons lo poeta «vers reversat d' escriptura» y que's pot mirar «al dret e al revers» y en la qual se troban 3 bordons y 3 mitjos bordons traduits de Petrarca que per esta rahó fou injustament tingut com imitador de nostre poeta (2).) Fizo la pasion de amor en la cual copiló muchas buenas canciones antiguas así destos que ya dixe (Bergadan, Bellviure, P. March y pót-ser altres, francesos ó italians, lo cual prova que esta obra perduda era per l' estil del Conort de Ferrer y del Lay de Torroella) como de otros.»

Encara que coneixem d' est autor XV ó XVI obras nos contentarem d' anomenar algunas, comensant per la següent feta en presó que mòlt be mereix ésser transcrita de cap á cap. Es croada unissonat.

(1) Lo Palau menor ó de la Comtesa ó Reina Margarita, so es a saber lo Palau que no fa gaire ha perdut Barcelona.

(2) No hi ha hagut altre rahó pera fer nostre poeta del seggle XIII y per suposar dos Jordis, un antich y anomenat del Rey (Jaume 1.r) altre lo del seggle XV. Diuhen que 's troba un Jordi en lo repartiment de Valencia, mes fins aixó que res probaria no es veritat si havem sabut mirar be l' edició de Bofarull, ahont sols trobam un A. Jordá

1 Desert d' amichs | de bens é de senyor,
En strany loch | e 'n estrany' encontrada,
Luny de tot be, | fart d' enuig é tristor
Ma volentat | é pensa cativada,
Me trob del tot | en tal poder sotzmés
No veig negú | que de me s' aja cura,
E soy guardats, enclós | ferrats é pres
De qu' en fau grat | á ma trista ventura.
2 Heu hay vist tems | que no 'm plasia res,
Are-m content | d' açó qui 'm fay tristura,
E los grillons | leugers ara preu mes
Qu' en lo passat | la bella bordadura;
Fortuna vey | qu' á mostrat son voler
Sus me volent | qu' en tal punt vengut sia,
Pero no cur | pus hay fayt mon daver
A tots los bons | que-m trob en companyia.
3 Car prench conort | de com suy presoner
Per mon senyor | servint tan com podia,
D' armes sobrat | é per major poder
No per deffalt | gens de Cavallaria.
E prench conort | c'om no pot conquerir
Honor en res | sens que treball no senta,
Mas d' altra part | cuyt de tristor morir
Com vey que 'l mon | del revers se contenta
4 Tots aquets mals | no son res de sofrir
En esguart d'u | qui del tot me destenta,
E-m fay tot jorn | d' esperansa partir,
C'om no veyrets | que-ns avans d' una spenta
En acunçar | nostre desliurament,
E mes com vey | ço que-ns demana Força
Que no soffer | algun rehonament;
De que lengueix | ma virtut é ma força.
5 Perqué no say | ni vuy res al presen
Que-m puixa dar | en valor d' una scorça,
Mas Deu tot sol | de qui prench fundamen
E de qui fiu | hi 'b qui mon cor s' esforça;
E d' altra part | del bon rey liberal
Qui socorrá | per gentilesa granda,
Lo qui-ns ha mes | del tot en aquest mal;
Qu' ell m' en traurá | car suys jus sa comanda.

TORNADA.

Rey virtuós, | mon senyor natural,
Tots al presen | no us fem altra demanda

Mas que-us record | que vostra sanch reyal
May defallí | al qui fos de sa banda.

II. Tambe es mòlt singular una obra (encara qu' estrampa se pót partir com altres de la mateixa especie, en coblas de vuyt bordons) que comensa aixís.

1 Jus lo front port | vostra bella semblança
De que mon cors | nit é jorn fa gran festa,
Que remirán | la molt bella figura
De vostre faç | me 's romasa l' emprenta;
Que ja per mort | no s' en partrá la forma
Ans quant serai | del tot fores d' est segle
Cells qui lo cors | portarán al sepulcre
Sobre me (l. ma) faç | veurán lo vostre signe.
2 Si com l' infant | quan mira lo retaula,
E contemplant | la pintura ab imatges,
Ab son net cort | no lo 'n poden gens partre,
Tan ha plasser | del aur qui-ll environa:
Atressí-m pren | denan l' amorós sercle
De vostre cors | que de tans bens s' anrama,
Que mentre 'l vey | .... lo contemple
Tan hay de joy | per amor qui-m penetre.
3 Axí-m te pres | é liatz en son carçre
Amors ardens | com si stes en un coffre,
Tancat jus claus | e tot mon cor fos dintre,
On no pusqués | mover per null encontre;
Car tant es grans | l' amor que-us ai e ferme
Que lo meu cor | no-s part punt per angoxa,
Bella, de vos, | ans esay ferm com torres
En sol amar | a vos, blanxa colomba, etc...

III. D' un' altre obra encadenada capcaudada que per lo mòlt respecte ab que parla de la dona lloada se pót créurer fos la mateixa reyna dona Maria, transcriurem la 1.ª cobla y la tornada.

1 Axí com son | sus l' espera los signes
Per instruir | los scientals astrólechs,
Son en mi-dons | totes virtuts insignes
Que divissar | pusquen alguns teólechs;
Les quals hi mes | Dieu que n' a fet retaules
Perque cascú | mirán sa bella talla
Veja d'onor | cap, pes, mas e z spatlles (1),
E que pensán | en leys ha mes no falla.

(1) Lo rim demana «spaules.»

TORNADA.

Reyna d' onor | tots hómens tench per nicis
Qui-us vol d' amor | sopplear ne requerre,
Car hom no-s pot | trovar en vos indicis
Perque deiats | causa semblant soferre.

En tè un altre de mòlt y pót-ser massa satírica ahont parla contra un' ávol fembra que anomena «En Cambiador» debaix de l' allegoria de diferents diners (florí de pes, ducat, doble scut, mitx florí, croat, malla, diner; diner jaqués, croat melorquí, diner maluyre, de cap) y qu' es retronchada per dos bordons; altre anomenada «Setje d' amor,» altre que comensa com un pregó (Ara hoiats) un Enuig (Enuig enamichs de jovent) y segons un poeta mes modern que la glosá, una cobleta que sembla lo respós d' una dansa.

SERRADELL DE VICH se deya ó s' infingí un poeta qu' escrigué en codolada un «Testament» suposat (any 1419) comensant així sa obra:

Un jorn cansat de treballar
E desitjós de repausar
Quant vespre fo
Eu retorné a la maysó
Volent sopar.....

Hi ha en l' obra moltas cosas de per riurer, mès també ni ha de sérias com aquesta gentil representació del Parais:

La flayra dolça que exirá,
Segons ay dit,
Del [sagrat] cors de Jesuxrist
E d' autres sants
Será plasent als adorants
Axí fortment
Que flors e ambre son nient
A llur esguart;
E dich vos que qui'ls presentás
Tots los joyells,
Viles, ciutats, borchs e castells
Q'om pot mirar,
Ells no porien sepparar
D' aquell esguart
Tan flamegant que tots los art
Per fin' amor, etc.

Pere Galvany compongué un' obra ahont se mostra mòlt irós de que 'ls cardenals hagessen fet papa á Martí V. y no á Pere de Luna (1417) y comensa dient:

1 Pus vey lo mon | es vengut en tal *cas*
Que leyaltat | non es de fill á *payre*
Pere, Joan | volgr' aver mort son *fraire*,
E l' ereter | l' aratador al *vas*.
Antecrist | es qui ve de pas á *pas*
Guerres bastint, | dols, affanys e *desayre:*
Deus nos aiut | e la Verge sa *Mayre*
Sino del tot | nos te 'l Satan al *ras*.
2 Per aquest mals | ha Deus permés lo *cas*, etc.

Cada çobla retroncha ó repeteix al cap de quiscun bordò las paraulas terminativas de la primera: *cas*, *payre*, *frayre* etc.

Ramon Çavall, com parla dels bandos dels pagesos se podria créurer que escrigué mes endevant, al fort de la guerra dels pagesos de remensa (1), mes aquell nom lo trobam en l' historia de las derrerías del seggle XIV. y comens del XV., com embaixador trasmés al Comte d' Urgell y á 'N Ferran d' Antequera. Sa obra unissonant (y singular en l' ordenació dels rims) comensa: «De mal saber | ab verinós coratge» y diu en la segona cobla:

Pensar no pux | que 'ls hómens de peratge
Haguessen rey | si fos á lur voler;
So qu' els fig mes | e'ls fa lo cor doler
Es temps de pau | com non han sous ne gatge;
Los ciutadans fan | stament reyall,
En lur vestit | meten guay e caball (2);
En breu fondrán | e mudarán penatge.

Aprés parla contra 'ls vicis dels diferents estats y en especial dels pagesos que 's donan «a carnatge» que «menan bandositats» y que «Pentinats van | ab los collars brodats» y conclou:

TORNADA.

Dona del mon | qui fes lo pariatge
De Deu e hom | per qui fom reperats,
Pregats per nos | qui som descaminats
Lo vostre fill | qui 'n vos feu son hostatge.

(1) Est nom l' han derivat de *remanere* y de *redimere*, mes deu devallar de *remetiri* que fa 'l supí *re-mensum*.

(2) L. guany e cabal, so es la renda y la mota.

ENDREÇA.

Mete-s cascú | la ma en son coratge
E verá si | d' aycel mal es tocats
E si-u veu clar | lunyè-s de tals barats:
Prenets mos dits | per peres é formatge.

TRASFORT O TRAFFORT notari componguè un' obra un poch semblant á la de Çavall contra 'ls vicis de son temps:

Gran carrech han | vuy tuit l' hom de peratge
Ver Deu e sants | e la Verges Maria
Qui per mostrar- | se de maior valia
Entre les gents | fan nova ley d' ultratge, etc.

MOSSEN JACME SCRIVÁ té un' esparsa molt curiosa:

En be fort punt | suy entrat en la cetla
D' amor qui-m bat | ab ses grans disciplines,
Que mon las cors | tota nuyt axí vetle
Que tots lȩs tochs | e retorn de matines
Oìg clarament | e 'ls cans que de nuit guayten,
En que (Enquer?) lo guall | qui cantán se desperta
Perqué 'n cell punt | tots mos spirits arden
Del foch d' amor | que 'n ma pença deserta.

FRANCESCH LAVIA (ó Laviá?) fou poeta d' enginy pero molt libidinós.

I 1 Si com l' infant | quant apren de perlar
Que no l' enten | mas cella quil nodreix
Que 'ls mots escurs | de sa lengua coneix,
Lo que vol dir | ne que 'l plats demandar,
Atressí-m pren | denant vos bell' aymia
On vau cutxós | mos secrets descobrir,
E quant suy lla | ma paraula 's cambia
Qu' autre mas vos | no coneix que vull dir.

TORNADA.

Purs diamans | de laus ennoblacida,
Pus que sabets | que suy vostre sotsmés
E dir no-us pux | l' amor que-us port complida
Per mercé-us prey | sia per vos deffés.

II. Tè un' altre obra (estrampa, menos en lo derrer bordó d' una cobla y primer de la següent), que fòra digna de recordació, si la materia d' ella fos tan bona com deuria ésser y no es. Comensa: «No fonch donat | tal joy en tot lo segle» y diu mes avant:

Jamés falcó | no vench tan prest al loure
Quan li criden | cassadors ab lur siscle
Com eu quant vj | son cors alt en la torre
E-m feu simbell | d' una alcandora (1) linda, etc.

III. Ademés fou estampat un «Libre de Fra Bernat compost per Francesch de Lavia per pendre solás» que per la mostra que 'n havem llegit (encara qu' errada en alguns mots) se veu ésser escrita en codolada: «Quant los gats en amor etc.»

Luis de Vilarasa. Aquest nom de casa que 's troba també en l' historia del Roselló, es mòlt comú en Catalunya. Com hi hagué un Lluis de Vilarasa l' any 1414 en lo siti de Balaguer y en l' any 1416 en las Corts congregadas per N' Anfós V. y en 1420 se troba una carta de la Reyna Dona María á un cavaller del mateix nom, y com no tenim cap rahó ben clara per créurer mes modern nostre poeta, lo posam en est lloch.

I. Les V. balades (2). Donarem la 1.ª cobla de la quarta.

Si com lo flach | qui 'n brega no 's estat
Se feny ardit, | crehent que sia tal,
Mes quant s' i veu | en un punt es torbat
Tal que fugir | no 'l sembla cosa mal,
Me pren á mi | qu' áns que tal don' amás
Me fou semblant | que le-y gosás ben dir,
Mes quant e (es?) loch | que la pusch requerir
Li parle d' al | e call-me de mon cas.

II. Danza retronxada per dos bordons que tè respos, 9 coblas de 8 bordons y tornada.

Respós — L' enuig es meu e vostre 'l dan
Si tot me planch e vos riets,
Mas temps será que us plorarets
D' aço qu' enats ara burlán.

III. Te un' altre obra en qu' hi ha una mena de respós y després coblas de 7 bordons ab los quatre últims unissonants ab lo respós y l' últim en llatí es un retronx.

(1) Roba lleugera que 's troba també en algun romans castellá d' aquell segle.

(2) No transcrivim las rúbricas de las Baladas ahont s' explican las ordenacions dels rims, per averhi algun' errada, lo qual demostra que no eran fetas del poeta, sino del escribá.

Per ben amar | jo pas lo derrer dan
Perqué tots prech | los qui be amarán
Diguen per mi | quant m' enomenarán:
Requiescat in pace.

Hi ha tornada unissonant ab lo respós.

Tè també un' altre obra y dos esparsas de las quals la següent no 's pòt dir que no sia ben cavalleresca:

Si alguns dits | que sia mal perláu
De don' al mon | de qual estat se sia
Vos dich que ment | e quant dix-ho mentia
E mentirá | si-u dirá deranan;
E si es om | l' apell fals mentidor
E z ab mes mans | son prest fer-lo desdir.
Si dona es | no la vull desmentir
Mas no diu ver | parlant ab sa honor.

N' Andreu Febrer, agutzir del rey N' Anfós V. De ell diu Santillana: «Mossen Febrer fiço obras nobles: e algunos afirman haya traido el Dante de lengua florentina en catalan, no menguando punto en la órden de metrificar e consonar.» Ara es ben sabut qu' es axó cert y que la translació fou acabada en 1428, y que ni hagué mes d' una transcripció y encara 'n queda un' al Escurial; y no manca qui l' ha copiada de cap á cap. Com cosa original d' est poeta no coneixem mes que 'l comensement d' un Lay, transcrit per Torroella:

O Deu ¿a qui diré (dir?) ma langor?
Qui-s planyerá de mon greu plant,
Qui pendrá part de ma tristor
Será mill tant leyal amant;
Qui de mon xant
Qu' en la mort xant
Mostre semblant
D' aver dolor.

Ausías March (1) cavaller valenciá com ell mateix amostra en dos

(1) En lo M. S. Auzías. Fora de dos fragments no estampats y de duas correccionetas que fem, seguim l' edició de Claudi Bornat, Barcelona 1560. Comparantla ab las obras d' Ausías que porta lo Cansoner de Saragossa, se veu que no sempre son ben fidels los llibres estampats. Axis en l' obra: «Ja tots mos cants», lo 4 vers diu: «E si com fals | drut sercaré delit; lo llibre porta: com fals dient | yo etc., sens dupte per ignorar la significació de *drut*. Un altre cant comensa:» Pren-m' en axí | com al petit vallet»; en lo llibre esta paraula s' ha modernisada escrivint «vaylet»

llochs de sas obras, fill d' En Pere March que l' anomena com havem dit en son testament de 1413 y de N' Alihanor Ripoll, casat primer ab N' Isabel Martorell y aprés ab Na Joana Escorna. L' any 1440 habitava á Gandía, y lo 1446 acudí á las Corts de Valencia; fou senyor de Beniarjó prop de Gandía y otorgá testament l' any 1458. Jofre de Blanes ja l' havia heretat en l' any 1462. Ausías sempre ha sigut tingut per cavaller tan prátich en las armas com en las lletras: y algunas de sas obras demostran que havia anat pel mon, y encara per mar, pus usa simils trets de la marinería. N' hi ha d' escritas en «velletat,» segons ell mateix nos diu y d' estas foren certament las respostas donadas á Fenollar que arribá al seggle XVI y á la neboda del Pare Sant Calixto de Borja (1455–58). De ell diu Santillana: «Mossen Ausías March, el cual aun vive, es gran trovador y hombre de asaz elevado espíritu» y segons lo verídich Zurita: «Entre todos los mas señalados varones que hubo en España en su tiempo fué por él (pel Príncep Carles de Viana) mas estimado y preferido con su amistad y privanza Ausías March, cavallero de singular ingenio y doctrina y de gran espíritu y artificio.» Se veu per sas obras que era mòlt afectat á tota mena d' estudis: aixís es que cita ab mòlta frecuencia los filosops, en especial los antichs y los escocians; té tambe coneixement de las fábulas gentílicas, parla del poeta Ovidi y una ó duas vegadas sembla que 'n imita un altre dels clásichs. Fins se nota que havia estudiat la ciencia medicinal, cosa poch usada per cavallers ni poetas. Sobre tot era mòlt versat en las obras de Petrarca (1) y Dant y segurament en los dels poetas fran–

(altres posan baylet erradament). Finalment posarem en paréntesis alguna variació de dit Cansoner del cant que comensa:

Si com un rey | de tres ciutats senyor (senyor de tres ciutats)
Que tot son temps | l'a plagut guerrejar
Ab l' enemich (inimich) | qui dell no-s pot vantar
May lo vencés | meyns de ser vencedor (d' esser–ne sobrats), etc.

(1) Es cosa coneguda que Ausías se figurava haver estat ferit d' amor
lo jorn que 'l ignocent
Per be de tots | fon posat en lo pal (Algú no pot)
de la mateixa manera que Petrarca ho expresa en lo soneto: Era 'l giorno etc. També s' han notat altres imitacions del mateix poeta.

cesos (almenys en los romans d' assumto bretó), en la d' algú dels antichs provenzals y en qualque libre de Castella (1). Emperó sos mestres mes próxims foren los de la propia terra, majorment Mossen Jordi y 'l seu mateix pare Pere March.

Cantá ab preferencia una noble dona, anomenada Na Teresa Bou, en la partida de sas obras intitulada Cants d' Amor, encara que no en totas (se deu almenys exceptar un de satírich y poch conforme al estil d' Ausías, contra certa Na Monboy). En un d' ells manifesta que habia sigut contrastat per dos amors, ab una bella semblansa d' aquellas (per lo comú mes reflexivas que pictóricas) que li son tan familiars.

Axí com cell | qui desija vianda
Per apagar | sa perillosa fam
E veu dos poms | de fruyt en un bell ram
E son desig | egualment los demanda,
No 'l complirá | fins part haj' elegida
Si que 'l desig | vers l' un fruyt se decant,
Axí m' a pres | dues donas amant,
Mas elegesch | per aver d' amor vida

(Axí com cell.)

Elegí donchs l' amor de Dona Teresa, a la qual serví llarch temps, qu' exaltá ab fervor gran, per mes que altres vegadas se plany d' ella ab molta amargor. Veja 's la representació que fa de sos mérits en aquell cant mòlt celebrat: «Leixant apar | l' estil dels trobadors» ahont hi ha tant notables conceptes.

2 L' ull del hom pech | no ha tant fosca vista
Que vostre cos | no jutje per gentil,
Ne 'l coneix tal | com lo qui es suptil,
Hoc la color | mas no sab de la lista.
Quant es del cos, | menys de participar
Del esperit, | coneix be lo grosser:
Vostre color | y el tall pot be saber
Mas ja del jest | no porá ben parlar.
3 Tots som grossers | en poder esplicar
Ço que mereix | un bell cos e honest,
Jóvens gentils | ben sabents l' an request:
E famejants | los convench endurar.
Lo vostre seny | fa so qu' altre no-y basta
Que sab regir | la molta sobtilesa;

(1) Se veu que havia llegit la fabulosa historia del rey don Rodrigo.

En fer tot be | s' adorm en vos peresa:
Verge no sou | perqué Deu ne volch casta.
4 Sol pera vos | basta la bona pasta
Que Deu retench | per fer singulars dones,
Fets ne ha 'ssats | molt savïes e bones:
Mas compliment | dona Teresa 'l tasta.
Havent en si | tant gran coneixement
Que res no 'l fall | que tota no-s conega.
Al hom devot | sa bellesa encega:
Past d' entenents | es son enteniment.

(Leixant apart)

Vega 's també un' altre noble alabansa que fa de la mateixa dona:

Bell 'ab gran gest | portán un esperit
Tan amplament | que no 'l te presoner,
Mas com senyor | usant de son poder
Tenint estret | plaentmen l' apetit.

(Dona si-us am)

Molts altres llahors fa continuadament de la dona que sempre anomena en las tornadas «Lir entre cars,» «Plena de seny» etc. y 's complau en parlar dels «estats de sa vida casta,» emperó com solian los trovadors, s' estima mes desfogar sos alterats sentiments que representar la figura del objecte de sos cants; y aixís es que tot arreu nos parla dels delits seus mesclats ab dolor, y sempre plora, tem y espera y requereix mans juntas la pietat de la noble dona. Com en veritat no podem referir tot cuant diu en esta materia, pus per aixó seria menester transcríurer mes de la meytat del seu llibre, nos haurem de contentar d' una quansevol mostra (com per exemple la següent) de sos plants amorosos:

2 Yo viu uns ulls | haver tan gran potença
De dar dolor | e prometre plaher,
Y esmaginant | viu sus mi tal poder
Que 'n mon castell | era esclau de remença.
Yo viu un gest | e sentí una veu
D' un feble cos, | e cuydara jurar
Qu' un hom armat | yo 'l fera congoxar;
Sens rompre-m pel, | yo-m so retut per seu.
3 Si com l' infant | que sab pel carrer seu
Prou be anar | segons sa poc' edát,
Si en esculls | per cas se veu posar
Está pauruch | no sab hon se té 'l peu;
D' anar avant | perque no-y veu petjada,

Ne vol, ne pot | usar de camí pla;
Tornar no sab | de hon altra 'l portá
Ni menys per si | may ferá tal jornada;
4 Mos ulls d' açó | han feta la bugada
E tots sos senys | si son volguts mesclar;
Yo pena 'n pas | mas no-y puch contrastar
Per qu' algun tant | ab delit es mesclada.
Amor me vol | e fortuna-m desvia,
A tals contrasts | no basta mon poder,
Sens ell al mon | remey no puch aver:
Donchs dir m 'eu vos | ja de mí que-us paria?
5 Dormint vetlan | yo tinch la fantasia
En contemplar | qui am, qui es, que val
E quant mes trob | lavors me va pus mal
Pel pensament | qui-m met en gran follía.
Hoc e tan gran | que yo am son desdeny,
Son poch parlar, | son estat tal qual es
Mes que ser Rey | del poble tot francés
E muyra prest | si 'n mon parlar yo-m feny.

(Lo viscahí)

Ab aquest tan encés afecte parla Ausías en molts cants, trobant sempre nous modos d' expressarlo, mes si dexant apart per un instant los acostumats sospirs, volem una invenció ben fantasiada, la trovarem en aquell cant que comensa dient:

O vos mezquins | qui sots terra jaeu
Del colp d' amor | ab lo cors sanguinent.....
Veniu plorant | ab cabells escampats,
Huberts los pits | per mostrar vostre cor
Com fonch plagat | ab la sageta d' or
Ab que Amor | plaga 'ls enamorats.....

y segueix contant que l' Amor tè sagetas d' or, d' argent y de plom y que

En aquell temps | que primer d' aquest fou
Les fletches d' or | Amor totes lançá
E desmembrat | una s' en aturá
Ab que-m ferí: | de que viur 'abandon....

(O vos mesquins)

Ausías estimaba

Sens lo desig | de cosa deshonesta
Don ve dolor | a tot enamorat

(Sens lo desig)

y en un dels seus cants tracta d' est amor pur y veritable ab paraulas molt nobles y sublimadas:

1 Fantasiant | Amor a mi descobre
Los grans secrets | qu' als pus subtils amaga,
E mon jorn clar | als homens es nit fosca,
E visch d' açó | que persones no tastan.
Tan en Amor | l' esperit meu contempla
Que par del tot | fora del cos se aparte,
Car mos desigs | no son trobats en home
Sinó en tal | que la carn punt no 'l torbe.

Qu'e-us diré? fins gosa acomparar lo seu afecte ab l' incomparable Amor dels Sants y pensa que li han sigut revelats primors amagtats als demés homes

4 Si con los sants | sentints la lum divina
La lum del mon | conegueren per ficta
E menyspreants | la gloria mundana
Puix major part | de gloria sentien:
Tot en axí | tinc en menyspreu y fastich
Aquells desigs | que complits Amor minva,
Prenent aquells | qui del esperit mouen
Qui no 's lassat, | ans tot jorn multiplica.....
7 Als naturals | no par que fer-se pusquen
Molts dels secrets | que la Deitat s' estoja
Que revelats | son estats á molts Martres
No tan subtils | com ignorants y aptes.
Axí primors | Amor á mi revela
Tals que 'ls sabents | no basten á compendre
E quant ho dich | de mos dits me desmenten
Dant á parer | que folles coses parle.

(Fantasiant.)

Mes ay! Ausías volia trobar l' infinitat fora de son veritable centre, y cercaba, segons ell mateix nós diu, vida per lo camí de mort; y ja sia perqué lo desenganyás algun acte de la dona, ja sia per lo desordre que naix en lo esperít d' un pensament massa constant y perque ell mateix no fos tan bo com s' havia pensat, lo cert es que de dolsos plants y de paraulas humils y sotsmesas, en vingueren á la fi amarchs sanglots y cruels debatimens. Parla llavors Ausías March com hom fora de seny:

Com viure vull | la mort prench en delit,
Com vull morir | la vida tinch per santa...
(Sobres dolor.)

y en altra part

Colguen les gents | ab alegría festes....
E vaje jo | los sepulcres cercant
Interrogant | ánimes infernades...
(Colguen les gents.)

Se pensa que la mort lo crida:

Brassos uberts | es exida en carrera
Dient: amich, | ix de casa strangera...
(Quins tan segurs.)

Podriam citar mòlts altres cants que mirats per eix costat fan de mal llegir, mes prou n' hi haurá ab recordar aquell en lo qual se plany del dolor y encara del fástich que pateix ab paraulas que semblan propias de 'ls moderns poetas que han estat malalts de cor y de seny, y es lo que comensa: «Retingue-m Deu | en mon trist pensament» y acaba 'b la tornada.

Axi despert | dols me sembla l' amarch
Tan es en mi | enfeccionat gust:
A tems he cor d' acer | carn he de fust
Yo so aquell | que-m dich Ausías March.

Mes no creyem que durás gaire en aquest tristíssim estat, sinó que cercá lo veritable conort en la cristiana filosofía y en l' Amor divinal, com demostra en sos cants morals y en son únich encara que preciós cant espiritual.

Pera no pecar d' omissió debem donar alguna cobla d' un dels mes notables dels primers, qu' es aquell en que tracta de la forsa de la voluntat y del menyspreu de la mort.

1 Por de pijor | á molts fa pendre mort
Per esquivar | mal esdevenidór:
Si be la mort | resembla cas pijór
Cell qui la pren | la te per bona sort.
E de açó | Cató mostrá camí
É li mes nom | us de la libertat,
Car de tot als | por esser l' hom forçat
Sinó 'n morir | que 's en nostre juhí.
2 Algú la pren | é reb nom de mesqui

Fugint perill | qui le 's davant posat,
Altre será | de cor nobl' animat
Que vol morir | per la valor de si.
Venint en mans | d' enemich seu potent
Sobrat lo cors | guerrej' ab lo voler;
De vencedor | encara 's veu poder,
Vol perdre 'l cors | per l' esperit vencent....
5. Alguns passats | que voluntat iniqua
Los feu morir | ó l' opinió vana
Aquests no llou | mas los de pensa sana
Volent morir | per fer llur arma rica,
Perdent un poch | per l' infinit atendre
Guaynant lo goig | qu' al Fill de Deu acosta:
Gran es lo be | segons aquesta costa
Que per la mort | de tal hom s' agués vendre.
(Pos de pijor.)

Aprés estas nobles y altívols paraulas, escoltam los suaus gemechs del cant espiritual.

1 Puix que sens tu | algú á tu no basta
Dona-m la ma | o pels cabells me lleva,
Sino estench | la mia vers la tua
Quasi forçat | á tu mateix me tira.
Yo vull anar | envers tu al encontre
No se perqué | no faç lo que volrria,
E no se que | aquest voler enpacha
Puix yo so cert | haver voluntad franca.
2 Levar mi vull | é prou no mi esforce,
Ço fa lo pes | de mas terribles colpas;
Áns que la mort | lo procés á mi cloga,
Placia-t Deu | puix teu vull ser que-m vulles.
Fes que ta sanch | mon cor dur amolleixca·
De semblant mal | guarí ella molts altres:
Jo lo tardar | ta yra-m denuncia;
Ta pietat | no trob' en mi que obre...
27 Dona-m esforç | que prenga de mi venja:
Yo-m trob offés | contra tu ab gran culpa,
E si no-y bast | tu de ma carn te farta
Ab que no-m tochs | l' esperit que á tu sembla.
E sobre tot | ma fe que no vacile
E no tremol | la mia sperança
Puig que no-m fal | caritat, elles fermes,
E de la carn | si-t supplich no m' en hoges.....
28 O quant será | que regaré les galtes
D' aiga de plor | ab las lágrimes dolces!

Contriciô | es la font d' hon emanen;
Aquell' es clau | que 'l cel tanquat nos obre.
D' atriciô | parteixen les amargues
Perqué 'n temor | mes que 'n amor se funden;
Mas tals quals son | d' aquestes me abunda
Puig son camí | e via per les altres.

Ja havem arribat á l' última part que es la dels Cants de mort. Morí aquella tan estimada, y tan exaltada Teresa y ¡quánt llastimosa no degué ser la veu de nostre poeta!

Aquelles mans | que jamés perdonaren
Han ja romput | lo fil tenint la vida
De vos qui sou | de aquest mon t exida,
Segons los fats | en secret ordenaren.
Tot quant jo veig | o sent dolor me torna ....
O Deu perqué | no romp l' amarga fel
Aquell qui veu | tot son voler perir?...
Tu, Pietat, | com dorms en aquell cas?
Que 'l cor de carn | fer esclatar no saps?
No tens poder | qu' en tal temps lo acaps?
Qual tan cruel | qu' en tal cas no 't loás?

(Aquelles mans.)

Llavors se recorda de son amor ara purificat per la Mort:

Axí com l' or | quant de la mena 'l trahen
Está mesclat | d' altres metals sutzeus,
E mes al foch | en fum se va la liga
Leixant l' or pur | no podent-se corrompre;
Axi la Mort | mon voler gros termena,
Aquell fermar | en la part contra sembla
D' aquella que | la Mort al mon l' ha tolta,
L' honest voler | en mi roman sens mescla.

(Puix me trob sol.)

Tremola pensant en la sort eternal de la finada:

Qui será 'quell | del mon superior
Que veritat | de mi á vos recont... etc.

Aqueixos crits de dolor van barrejats de moltas reflexions y de doctrina y á la fi 'l poeta se mostra perfectament resignat:

E tot es bo | puig es obra de Deu.

(Qui sera 'quell.)

—Es una viva llástima que Ausías no tractás subjectes historials;

solament ho feu una vegada en lo primer cant moral en que lloa a N' Anfós V. en estas y altres paraulas:

Pahor no sent | que sobres laus (1) me venga,
Loant aquell | qui totes lengues loe (loen?)...
Tan son en ell | les virtuts manifestes
Que 's d' yra cech | l' hom qui be no les veja.
Per los migs va | que 'n los estrems no toca:
En temps dels Deus | en vida l adoraren.
E Deu vehent | la perlongada honta
Quels grans senyors | en contra dell cometen,
Tenint ab fraus | e tiranes maneres
Les parts del mon, | los pochs e grans realmes,
Ha dat voler | al justificat home
Que 'n breu espay | haja la monarchia...
D' aquest valent | una gran trompa sona
Que 'ls Indians | ab un poch no exorda,
Oen-la 'quells | qui son a tremuntana,
Y els del ponent | e de levant los Tartres.

(Pahor no sent)

Fora de la demanda ja recordada y de un' altre obra que no 's troba en los llibres estampats (2), la primera en bordons de 8 y la segona de 9 sílabas, Ausías usá sempre lo bordó de 11, alguna vegada estramps, mes sovint en coblas rimadas de 8 bordons, mes vegadas croadas qu' encadenadas, quasi sempre capcaudadas de 1 ó

(1) Sobrelaus, es á dir, l' excesiva alabansa d' una persona era un vici inculpat per las Leys d' Amors.

(2) 1.ª cobla: Ja no esper | que si' amat
Car mon voler | no-us ve 'n report
Per mon esforç | que no 's tan fort
Que dir que-us am | aja gosat;
Per so me so | mes en amar
E mon ull | no-m vol descobrir;
Molt menys | ma lengua volrá dir
Ço que 'l gest | no gosa mostrar.

TORNADA.

Las donas prech | vullan pensar
Cascun ab quin | esguart la mir
En lo gest | me vull enardir
Puys que amor | m' á tolt perlar.

Se pót notar que la ratlleta pera significar pausa no tè 'n bordons d' aquest especie cap regla certa.

2 bordons y alguna vegada unissonants (1). Tè també una cansó. Algunas vegadas las coblas son soltas ab dos bordons appariats al mitj de cobla y cobla, que es ús que veyem en los trovadors mes moderns y en alguns castellans. Ausías tè comunment tornada, algunas vegadas endressa com en aquella obra de Mort que comensa: «O quant es foll | qui tem lo forsat cas», escrita segons diu lo M. S. per (es á dir, pera) Mossen Borra (Anthoni Tallander mes famós ab l' altre nom):

Thoni amich, | vostra carn es ja fem
E sens lagot | aveu bon sperit:
Si no-y pensau | restareu scarnit,
Que per ser fresch | lo cors lo sperit crem.

Mossen Leonart de Sors ó Sos: cavaller de Barcelona, fill tal vegada del igualment nomenat, llochtinent en 1412 del maestre racional de la Cort real, fou protegit per Alfonso de Cardona que en 1484 se troba 'n la guerra d' Italia y que com poeta castellá es ja comprés en lo Cansoner de Costantina (tingut per de las derrerías del seggle XV).

I. Obra de bordons diversos en la qual lloa á un sabi foraster que havia fet unas trobas ahont havia parlat mol bé de la nostra terra.

Aytal es hom | com se mostra parlant:
Comunament | es mitgá'que descobre
Lo rahonar | cascun sos fets en obre;
Per que bondat | os empeny en dir tan
Ara 'n lahor | d' aquesta nostra terra
En que nasquem, | son nodrits e poblats,
Si 'l vostre dit | reporta veritats
Nostre pensar | per creur' açó gens erra...
Lahor a Deu | e sobirana gloria
S' atribueix:
Si l' ángel bo | jamés no-ns derrencleix
Per conselar | nostra frévol memoria,
Del cel parteix
Tot bon consell | que s en la terra val,
E d' hom no ve
Lo regiment | qu' en bona pau nos te...

(1) Lo cant «Sobres dolor» es de coblas doblas, es a dir que unissonan de 2 en 2: las duas derreras coblas y la tornada pertanyen á aquest cant y no al «Qual será 'quell» ahont se troban afegidas en algunas edicions, pus ditas coblas no son capcaudadas com deurian ésser per correspóndrer á est últim cant.

II. Obra no breu y de bordons mòlt diversos en la qual alaba á son protector Alfonso de Cardona.

Tant quant me serch e mes veig
Mes singular me pareu;
En vos no-s troba res leig...
Yo m' anaba deportar
De fora de la ciutat
Un matí, jorn era clar,
Passejant per la rosada
Mirant com (lo?) forment segat,
Pensa tenint ocupada,
En vos sert imaginant,
Viu endret una pujada
Home qui-m feu ressemblant
D' aver-me be conegut.

Est home li diu que Alfonso de Cardona es amich car de sa germana que l' acompanya. Lo poeta pregunta com se diuhen..

Ell respos io so Bon Grat
E ma sor es Conexença.

Llavors Conexença recita una composició, lo poeta li respon ab un' altre, de que ella queda molt pagada; ell s' agenolla y Bon Grat li diu que pót estar content pus sa sor li dona favor, y desprès de conversar una bona estona diuhen mes trobas en llahor de D. Alfonso, que aparellan ab Cesar, Caton, Troilo, Alexandre, Absalon, Davit etc.

III. Obra també al-legórica mòlt llarga y partida en capítols á la qual precehcix un' Introducció en prosa dirigida al rey N' Anfós.

Lo primer capitol comensa dient:

Perque 'ls demés | homens naturalment
Desigan molt | que sian estimats,
Cupdiciant | viura onradament
Volent muntar | dins en majors estats,
Per ço 'nprengué | de fer molt gran viatje,
Secretament | navegant per la mar...

S' embarca y tè por, mes se recorda de Régulo, aquell valent romá que volgué morir per consellar dretament sa ciutat, fa una oració, y aprés se dorm. Quant se desperta troba 'l patró que séu al costat del seu trast y li pregunta qui es. Lo patró li respon que

tothom li diu Direcció, que 'l seu notxer es Juhí de rahó, los mariners Bons Nodriments y Bons Costums presos en minyonía, los gaubiers Esfors y Gossar, lo gordiá Constant Humanía, los fadrins que 'ls serveixen Bonas Intencions, lo calafat Virtut de paciencia, lo mestre d' axa Pau, l' escribá Liberalitat, que te filla gran que es Caritat y dos menors y dos fills que son Pietat y Vera Conciencia y finalment que lo barber es Amor. Lo poeta li respon ab una obra de rims molt treballats (com mol, mel, mal, etc.)

Aquí fineix lo segon capítol y comensa 'l següent: «Capitol terç qui tracte que es Veritat e mostrant com deu ésser timoner e guiador en la intenció de nostra conciencia». Segueixen son camí passant la «fos del riu de Roma» y esperan que prest veurán la montanya de Soma (qu' es un dels cims del Vesubi) ahont se troban mes bellas pomas qu' en altre lloch del mon, y 'l poeta dona gracias al patró en una composició que comensa: «Cert, Veritat.» Segueix lo «Capítol quart en que es divisat com se causa Amor en nosaltres e com son offici es curar naffres d' iniquitat e per qui (perqué?) los ferits de son ars volenters se pensen e per so es acomparat al barber.» Conversa 'l poeta ab l' Amor que li explica com ha de ser l' afecte del qual es ell figura:

E presupon | virtut en lo coratge
De cadescú | per aver be durada,
E cascú deu | aver avans menxada
A son gran pler | de sall una cortera.

Lo poeta li respon ab bordons capfinits.

Vos feu Amor | l' enamorat amar,
Amar pus fort | que si mateix no s' ama etc.

Segueix lo «Capítol quint en que 's narrat com la magestad del senyor Rey D' Aragó e de les dues Secilias es fora de Naples per la mortandat e com es dat Pau per guiador al que desiga Honor veure». Ixen de nau.

Pau me tragué | de nau no parerós
Ben alleugats | en terra de Lavor.
Entrenyorí-m | de tots aquells senyors
Axi dient | per alleugar dolors:

Recita una composició unissonant que comensa «Car es á mi | lo

mal que pas d' Amor,» repetint «Car es a mi» en los 1^{rs}, 3^{rs} y 5^{ns} bordons. En lo Capítol sisé que ve aprés y «en que es descrit l' estat de la majestad reall e las rahons que son ditas e respostas en aquell dia» recita devant del rey una composició ab coblas derivativas y per fi en lo «Capítol seté qui parle del redupte que 's deu tenir venint devant tan singular Senyor e Príncep transformat en Honor per sos mérits» li fa homenatje en altre composició, mostrant temor de parlar,

Car veig m' entorn | tan gentil trobador.

A mes d' aquestas obras llargas y de molt treball Sors en tè diversas altres com una «per la Marquesa d' Oristany» que creyem era Na Catarina de Centellas, germana del Comte d' Oliva, abans de passar á Sardenya a víurer ab son marit lo segon fill y succesor d' EN Leonart Cubello. Totas las coblas comensan: «Esforç me fall» Note 's est concepte:

Lo practicar | ab gens feu liberall
E no fent peu | de l' estranya bellessa
A quants son prop | fuig pensament de mal......

TORNADA.

Fi del que pens | si majestat real
S' avi 'a dar | per molta gentilesa
Ho per bon seny, | besant los peus de sal
Diriem tots: | sus! visca la Marquesa!

ENDRESSA

Clara com sol | si vos no fosseu tal
Qu' en mes lahors | estiguesseu compresa
No-m par que-us fos | prou servidor leal;
No me 'n engan | per esser parciall,
Ni veur'en vos | ma libertat sotsmesa.

Un' obra de Sors porta la rúbrica: «Leonart de Sos gonyá la goya que posá Franci Bussot: Crueltat vol | que gens no sia amat.» Diu que lo bon amador es desamat.

Asso vull dir | vehent molt congoxat
Franci Bussot | perque vui ha justada (l. ajustada)
Es gent subtil....

Es a dir, que Franci Bussot congregá un consistori perqué 'ls poetas planyesen son dolor.

Tè dos dansas sens retronx y una cansó retronxada ab eixos dos bordons:

Si-us he fallit | ni probar m' o podeu
Matau-me tost | e no-m fasau penar.

Las obras de Sors mostran que fou passionat d' un afecte quimérich per una donzella que 's feu «saror de Pedralbes» escrivint llavors lo poeta una «Sparsa» ab tornada que deya:

Enamorats | qui teniu prim sentit
Dieu si-us platz: | ¿podeu metre-m en via
D' aquest mon cor | qui m' es poch ha fugit;
Car io no 'l trop | tan vo 'l deman tot dia?
E donch digau, | si Deu vos prest l' aymia,
Car io-us se dir | qu' ell s' es de mi 'bsentat,
Huy ha vint jorns | exint jo de ciutat:
Qui me 'l retés | bonas novas n' auria.
Bons trobadors | qui-m dirá 'l loch on sia
Aquest meu cor | ab tota veritat
Yo li daré | un anel smaltat
E seré seu | pus haya sa paria.

Se troba una resposta de Jacme Safont, altre poeta del temps (1).

En Leonard, | si be mon sperit
Ha sentit gros, | tost pens divinaria
Hont es lo cor | qui axi-us ha fallit
E-m fa buscar | en cas 'e fora via.
A Pedralves | on tan n' es qui-us desvia
Lo trovareu | qui 'l te apresonat;
Na Bruguera- | us dirá la veritat
Qui-y sap mes qu' om | ne fembra que al mon sia.
Mon paradís | mon be, ma bell 'aymia
Lo cor e 'l cors | e tot quant Deu m' a dat
Coman a vos, | e l' anell esmaltat
Será vostre | si En Sos lo m' envia.

Acabarem ab lo recort d' una composició de Sors de mes bon seny.

1.a coble. No sab que-s fa | sino cell (aycell?) que prega
Devotament | tenint ferma creença;
No sab que-s fa | qui en altres fets pença
Sinó en Deu | en volentat integra.

(1) Sors tè una cobla poch neta contra est mateix («per Jacme Safont») «Tonguets (l. Ronquets) amichs | pus axí s' abandona» ahont parla del «ferm bombardejar» de Safont.

No sab que-s fa | qui del mon ha vuy cura
No 'smaginant | en que vendrá la fi,
No sab que-s fa | qui te semblant camí
Leixant á Deu | per delits de natura.

TORNADA.

Font de virtuts | mon Deu celestial,
A vos suplich | ab cor devotament,
Aiau mercé | de mon defalliment
E que-m guardeu | del gran foch infernal.

FRANCESCH FERRER ó FARRER. No sabem si quant participá de la defensa de Rodas l' any 1444 era perqué habitás á la illa ó per anar á la galera del cavaller catalá En Diego de Vilaregut que servia l' Orde de San Joan.

I. Romans dels actes y cosas que l' armada del gran Soldá feu en Rodas fet per Francesch Ferrer. «Qui veu pressent | lo que may no ha vist.» Es una llarga obra en rims encadenats ab un verset llatí de tant en tant. Compta com l' estol del gran Soldá compost de vuitanta cinch naus fou vist un dilluns matí festa de San Llorens á deu d' agost de 1444, ab plors, crits é plans de la gent sutil (menuda) de Rodas.

Lo Mestre gran | sentint un tal desordre
Pren en la ma | lo anyell ab San Johan
E diu: ó fels | vosaltres ne mon ordre
Deu no permet | que rebe mal ni dan.

Ecce agnus Dei qui tollis peccata mundi.

Compta la defensa que feren los cristians, recordant de vegadas als de la nostra terra.

Viu los francés | pendre 'l pas e portella
Y als catalans | ab furïa mortal
Per aquell moll | astrassant mameluchs,
Ab gran effors | fent-s' hi molts cavalers.

II. Lo Conort d' EN Francesch Ferrer «O be 's dezpit o gran dolor» (Rims appariats). Surt lo poeta mòlt enfadat del palau real ahont los cavallers s' alababan de llurs amías y 's gita al llit desconsolat: mes llavors se li presentan mòlts poetas del seu temps y dels antipassats que 'l conortan, parlant mal de las donas. Lo rey ho sap y 'ls fa agafar com á maldients, mes Bocassi y Servarí (de Girona) los

fan trobar gracia devant del rey. Fora de Bernat del Vet Adorn (de Ventadorn) provensal, tots los demés poetas son catalans: Mossen Jordi, Mossen Corella, Ausías March, Mossen Sentellas, Masdovelles etc.

III. Cobla devinadora de Francesch Ferrer a Valterra: «Huyt letras son | e la meytat vocals» es una endevinalla del nom de Catarina. Hi ha la resposta de Valterra (1).

Bernat Miquel visqué 'n temps de N' Anfós V; no sabem si era lo qui en 1394, fou elegit per la nova reyna com á un dels seus consellers, ó un fill d' aquest.

I. Obra encadenada solta en llahor del rey.

1 A Deu primer | qui es causa causant,
Tot comprenent | e per si 'ncomprensible,
Genolls ficats | estich lahors donant
Com ha format | rey tan inconnesible
Sobrepugant | tots los que son mortals,
De seny, saber, | poder e valor tanta,
E de virtuts | que ditas son morals
Que sols pensar | l' enteniment m' espanta.
2 Lo septre-us veig | en ma dreta portar
En l' altre part | lo pom d' or qui denota (desvota?)
Lo mon subdit | á vos sens contrestar
Ab rahó gran, | car virtut no-s desnota
De vos hun punt, | avent las cardinals,
Honor amant | com honor amativa
Segons descriu | esser menys principals
Lo Philosof | e per vos les deriva, etc.

II. En tè un' altre: «Per molt pensar so en un pensament» etc. unissonant croada, rimant lo 1^{r}, 4^{t}, 5^{t} y 8e y repetint «Per molt pensar». La senyal es «Prat delitós.»

Un poeta desconegut compongué un «Complant de la presa de Constantinople» ó com diu un' altre rúbrica trencada «...presa a XXVIII de maig de MCCCCLIII; e a XXVIIII del dit mes e any fonch presa la ciutat d' Empera per lo Turch» (Croada solta.)

Plors, plants, senglots | e gemechs e congoxa
Me romprea tot | e no me 'n maravell

(1) Aquest fou segurament Valtierra, poeta natural de Navarra, del qual en un Cansoner castellá hi ha nou obras anomenadas *canciones* y *dezires*, sis d' ellas en catalá, un' ab lo títol de «Via fora sacramental» y altre ab lo de «La confessió.»

Per lo cruel | é dolorós novell
Don me complanch | ab fort mortal congoxa;
E durs suspirs | del cor van arrenquant
Quand hoi dir: | presa Constantinople
Es pel gran Turch, | e discipat lo poble,
Prínceps, barons | son venuts al encant.

Parlant dels altars diu:

Feyen d' aquells | als cavals abitatge,
Los calzers puys | ompliren de viltats.

Parla després al Papa, Emperador, rey d' Hungria, rey de Polonia, orde de Perusa, Rey de França, Duch de Borgonya, Reys de Castella, Portugal, Navarra, Inglaterra, Escocia, Aragó al qui aprés d' altres cosas diu:

O Potent Rey | en França ni Inglaterra
May rey fo vist | que de ciutats, castels
Ab sfors tal | subjugás los rebels
Rompent las osts | ab tota llur desferra,
Adonchs vullau | molt magnifich senyor
Ab vostre stol | de naus e de galeras,
Personalment | travessar las costeras
Per adquirir | premi gran ab honor.

Parla també al Duch de Milá, als Venecians als qui anomena «gent rica de trezaur ab mesura» als florentins als qui tracta de subtils y sabis, als genovesos y per fi als catalans:

O catalans | de Deu per amor pura
Oy e rencor | e mala voluntat
Foragitats | e amau caritat
Pus fills sou seus | adotius per natura...
O germans cars | per gran devotió
Prenets la creu | de la santa crosada
Que 'l sant Pastor | vos la ha otorgada
E guanyarets | tan singular perdó.....

Hi ha tornada á Nostra Dona.

Los germans Mossen Berenguer (ó Johan Berenguer) y Pere y Johan Masdovelles. Se troba un «Johan Berenguer de Masdovelles» á qui lo rey En Johan II. sitiant en 1464 á Lleida anomena «magnifich, amat fael» y li condona los bens d' un «Anthoni menor de dies.... rebelle.»

I. Mossen Berenguer tè un' obra (croada capcaudada) per la mort de D. Alvaro de Luna (1453).

Prenguen espill | los curials que son
De grans senyors | e persona cascuna
D' aquell rich hom | don Alvaro de Luna
E com vilment | es exit d' aquest mon,
Segons se diu | per crims executat
En loch publich, | dient aquells ab crida
Fets tots per ell | en lo temps de sa vida
E per los quals | a mort fonch condempnat.

Parla aprés contra tiranía y conclou ab una tornada: «Mon Creador.»

II. «Altre (obra croada) per lo dit Johan Berenguer de Masdovelles a lehors de la Marquesa de Doristany (l. d' Oristany) (1) A vos qui sou | de complida bellesa.»

TORNADA.

Urgell pendrá | pertint-ne vos donzella
Tala ten gran | que no 's pot presumir,
Aprés peró | la pendrá sens fallir
Lo regne tot | Portogal e Castella.

III. «Obra feta per Mossen Johan de Masdovelles sobre les (?) morts: Increat Deu sol creador.» Son bordons de 9 y de 5 sílabas y aquests van seguits de 3 en 3 y rimant ab lo precedent ó dos precedents de 9.

IV. P. Johan de Masdovelles (Unissonant mitj croada e mitj encadenada): «Dona d' onor | qui viura vol honesta.»

TORNADA AB ENDRESSA.

Jo prech a Deu | les qui mal usarán,
Que prestament | les vull' illuminar;
Les honestes | a vos les recoman,
Mare de Deu, | les vullats conservar.

V. En mitj de moltas altres d' un ó d' altre germá hi ha una questió sobre servey de donas ab aquesta rúbrica «Altra sparsa feta per ell mateix (Johan Berenguer) e tramesa a son frare EN P. Johan de Masdovelles: Qui pert lo temps | detrás so que no val.» Hi ha «Res-

(1) Es la mateixa que lloá Sors.

Posta» y «Replicació» unissonants ab 4 bordons. També hi ha una altr' esparsa en que P. Johan diu que may ha sigut ni jamay será enamorat.

Mossen Gralla es també un poeta de noble llinatje. Hi ha una obra de Johan de Masdovelles ab «Resposta feta a la prop dita obra per Mossen Martí Gralla;» en la tornada anomena a Masdovelles: «Mon frare.»

Anthoni Valmanya notari que, com se veu, era un dels mes famosos poetas de Barcelona l' any 1457, encara tingué part en las «Obres e trobes» de Valencia de 1474.

I. «Anthoni Valmanya m' a feta per lo posador de la joya de desconexensa de la enamorada (mitj croada y mitj encadenada).» Al costat de la tornada diu: «Fou posada la joya de desconaxensa per En Marti Bellit cirurgiá ciutedá de Barchna al monestir de Fra-Menors (de Sant Francesch) de la dita ciutat, dilluns a XXIII de abril de festes de Pascha any MCCCCLVII e la sobredita obra dix lo dit Bellit per honor de la dita joya.» Es a dir que Bellit quant presentá la joya que aprés guanyá Valmanya, recitá esta composició feta per lo mateix poeta: «Anciós tot | del amagat engan»: 10 coblas y la Tornada.

Retret d' amor | e d' aymi' aborrit
Pus me trop vuy, | e luny de conaxença,
Pris n'e posat | e vostra reverença
Suplich que 'l do | al que mils haurá dit.

II. «L' obra de desconaxensa ab la qual lo predit Valmanya gonyá la joya» (Capfinit ab un ampelt y dos biochs). Al costat de la 1ª cobla diu: «Fou donada la joya de desconaxensa al dit Valmanya per la present obra diumenga a XXIIIJ. de Abril any MCCCCLVIJ a Fra-Menors de Barchna.» 10 coblas.

L' ignorant hom | porta 'b si un greu dan,
Dan e perills | volent seguir amor,
Amor e grat | no comporten l' engan
L' engan ne mal | vers leyal amador.
Plor
Jo trist per so | qu' amant vos he servida
Ab form' e gest | de ver enamorat

E mes valer | tostemps be favorida
De les millors | ab cor no veriat,
E mostrant-vos | amor sens fantesia
Vos dins un dia
No 'b colpa mia
Ab gran desdeny | m' agués tot avorrit,
Com fals delits | d' aquest mon l' espirit.

Lo senyal es lo mateix, com també d' un' altr' obra que s' anomena: «Valmanya per amor de la joya.»

III. «Obra intitulada Sort feta per N' Anthon Valmanya notari en lahor de les monges de Valldonzella, hon parle de una desconaxensa a ell feta.» Al costat de la 1ª cobla diu: «Fou spandida la present obra per mi Anthoni Valmanya notari en lo cor de Valldonzella hon se tenia consistori diumenga a XXIIIJ. de maig any MCCCCLVIIJ. Als desigans | aconseguir lo premi.» La següent es una de las 18 coblas unissonants en los 6 bordons després del 4rt:

Practicar viu | ab ellas la honesta
Ab ulls inclins | Na Vallsecha Serena,
Prenent sa part | de llur delit e festa
Sens derogar | devoció que mena;
De totes gents | pot esser reputada
Archa de seny | e monarcha 'n legir.
D' entendre 'n be | vey' aquesta fornir;
Hen Deu lohor | sempr'estar arrepada
E affectada,
Santifficada,
Son spirit la fará | tan contemple,
Habitar pot | de Cenobi' al temple.

Axís va comparant quiscuna monja a una dona de l' antiguitat (generalment gentílica) explicant llurs fets en anotacions ahont fa referencias al Infern del Dant, als triunfos del Petrarca, á l' Eneida de Virgili, al llibre dels Treballs de Hércules (pót-ser lo de N' Enrich de Villena) y sobretot á las claras Donas de Bocassi.

Tè una «Altra obra de grat e ingrat feta per N' Anthoni Valmanya per amor de una señora monja (es a dir que va en nom d' ella)..... ab rims solts e encadenats», un altre ab rims solts e croats «en lahor de una monja», un altre «Valmanya m' a feta per una monja......»; un' altre que porta la rúbrica «Anthoni Valmanya notari capcaudada ab rims croats» sempre ab lo senyal: «Retret d' amor......»; «Altra

obra contra adversa fortuna per lo dit Vallmanya.,» ab la tornada: «Archiu de seny.»

JOHAN ROQUAFORT. Tal vegada lo qui en 1456 se trobava en la cort de Navarra com embaixador del comte de Foix, y contra 'ls desventurats Princeps.

I. «Johan Roquafort solta e croada» Enamorat | no fou jamés de lealda. Té tornada y endressa.

II. «Departiment fet per solt e encadenat» sens dupte del mateix, de molt encesa expressió, com se pot véurer per la 1ª y 4ª cobla:

I
Pus la mia delita | é pensa ten joyosa
En que mon cor | solia delitar
Me son tornats | en pena dolorosa
E blach de seny | que-m ouyt desesperar;
No m vetg ni m holg | tant es ma vida trista,
Tot mon desig | es que pogués morir,
Ans que jo m vera | absent de vostra vista
Per cas cruel | qui m fa de vos partir.........
IV
[illegible] dolorosa | en mal signe fonc l'ora,
Maleyt lo punt | que mare-m concebe,
Mala [illegible] | car vos sou ma senyora
De qui [illegible] m part | sens que may no-us veure;
Car en lo punt | qu' absent de vos me senta
Me [illegible] mal | que nunca-m levara
[illegible] | que tots los mal's [illegible].
[illegible]

Pere [illegible] fou majordom de Carles de Viana als derrers temps de la vida d' aquest Princep y mes endevant serví á Joan II.

I. A una [illegible] provisions «per una galera».

[illegible]

[illegible]

II. Obra satírica;

Doleu-vos enamorats
E vestiu tots vos de negre
Car io pens que-us pendrá febre
Scoltán mes veritats,
Vistes no ab ulls tancats
Mes ab clara speriencia:
Los del mon pus aviltats
Praqtican vostra sciencia.

Representà fent lo enamorat un esclau, un mestre de llegir, un jueu convers dels que venian joyas, un mercader florentí, etc. y acaba ab la tornada:

Si degú dels temerosos
Aquest meu açot reçut
En so d' hom qui menja losas (alosas?)
Mostra que-s val del scut.

III. Tant mon voler se 's dat [a] amors (Codolada en la part de Torroella). Es una composició ab retalls de mòlts pel estil del Conort de Farrer, mes sens cap succehit. Los poetas de qui posa sengles coblas son: De provensals: Pons de Orteffá (Ortafá): Blasquasset (Blacasset): Arnau Deniell (Daniel), Bernat de Ventadorn, Vaqueiras, Guillem de Berguedan; de francesos: Xatier (Chartier), Mixaut (Michaud), Micer Otto; de catalans: Mossen Jacme March, Vilarrasa, Martí García, Mossen Arnau March, Mossen Jordi, Francesch Ferrer, Francesch de Mescua (1), Johan de Castellví, Febrer; de castellans: Johan de Torres, Johan de Mena, Johan de Duenyes, Sentaffé (2). Las coblas son veritablement dels poetas citats, com se veu en que la mes gran part son conegudas per altres cantons.

Tè també dos Lays: lo un en bordons de 11 y 7 sílabas sense tornada y l' altre que comensa:

(1) Eix poeta en llengua catalana sembla que era del lloch de Mescua ó Amescua del regne de Navarra y si es axís, ja 'n tenim dos d' aquest regne (Veja 's Valtierra en una nota del article de Ferrer) que usaren lo catalá com llengua poética, a semblansa d' alguns aragonesos.

(2) Aquest y algun altre de dits poetas en llengua castellana (encara que de vegadas la barrejavan de catalá) eran del regne d' Aragó y han sigut erradament comptats com poetas de llengua catalana, sols per trobarse en aquest' obra de Torroella.

Qui volrá veure un pobre stat
Del pus leyal enamorat
Pus trist e pus desventurat
Qui jamés fos,
Aquest meu lay tint de dolors etc.

Se llegeix un' epístola en prosa ab la rúbrica: «Resposta feta per Mossen Torroella al Comanador Rochabertí castellá d' Amposta, ahont hi ha aquest respós de danza:

Pus no-m consent sperança
Fi de mos mals esperar
D' asó que no 's pot cobrar
Lo remey es oblidança.

Tè moltas altres obras catalanas, comunment ab lo senyal: «Be de mos mals:» «Lahors de P. Torroella»; «Conort e notificació de la mort de la senyora»; «Complanta de la mort» (fet de trossos de Ausías March.) També tè diversas composicions en castellá. Algunas vegadas se troba anomenat Pere Torrellas.

Perot Johan es un nom que 's trova entre 'ls catalans de las parts de llevant cap á 1382, mes lo poeta es mes modern com que lloa a la dama d' Anfós V en esta obra: «Per madama Lucrecia (de Lanno o Alanyo).»

En la pus alta fortuna
Próspera e venturosa
Es vuy vostra vida una
Entre la gent no comuna
Mes singular o famosa.
De tantas virtuts complida
Com per meréixer corona, etc.

Tè unas altres coblas que comensan «Principi de malas fadas» y altres «per Nostra Dona.»

O mara de Deu Senyora
O Santa o clemens o pia,
O dulcis Virgo Maria,
O digna procuradora
Dels pecadors nit e dia, etc.

TORNADA.

Exemple de castedat
No gordeu les grans erradas,

Mas com per nostre peccat
Sou reyna entre las lloadas.

Perot Johan, Francesch Farrer, Don Diego, Pere Torroella se burlan de Bernat, clerge apóstata.

Perot Johan. Dicatis qui-us ha guinat
De penyar (penjar) en la figuera
Aquel hábit qui-us fo dat
Per seguir la vida clera etc.
Fancesch Farrer. Aveu deixat ut re mi fa sol la...
Et finis est convertere Bernat.
Don Diego In illo tiempo pasado
Clérigo erades vos....

Un Poeta Desconegut feu «una obra per (es a dir pera) lo capellá Sagadell, beneficiat de la çeu de Barchna» que pòt-ser era lo mateix Bernat (algunas lletras del principi dels primers bordons s' han de suplir).

No se si s' es mon servell
Transportat de lla ont era
Car no veig ningun prevera
Que no-m semble Sagadell;
No per grat que tinga d' ell
Ni menys de sa vill manera,
Mas vos dich que-m maravell
Del comport de Na Bruguera...
La Panadera.

Aquest retronx «La Panadera» era moda 'n aquell temps, pus se troba també 'n coblas castellanas.

Johan Fogassot notari se singularisa honrosament per tractar assumptos de la cosa pública.

I «Johan Fogassot notari en lahors de la venguda del rey (N'Anfós V) solta ab rims crohats e un perdut»: Rey virtuós | senyor d' insigna terra». Demana que N' Anfós vingue a son realme:

Metje scient | especulant orina
Jo no contrast | no pugue remey dar,
Peró millor | quant pot lo pols toquar
Ordenará | per cors de medecina:

Representa ab molta vivor las cerimonias de la rebuda:

Qui pot pensar | de quant honorós acte
Será fornit | l' ora sereuací!

Qui volrá veure un pobre stat
Del pus leyal enamorat
Pus trist e pus desventurat
Qui jamés fos,
Aquest meu lay tint de dolors etc.

Se llegeix un' epístola en prosa ab la rúbrica: «Resposta feta per Mossen Torroella al Comanador Rochabertí castellá d' Amposta, ahont hi ha aquest respós de danza:

Pus no-m consent sperança
Fi de mos mals esperar
D' asó que no 's pot cobrar
Lo remey es oblidança.

Tè moltas altres obras catalanas, comunment ab lo senyal: «Be de mos mals:» «Lahors de P. Torroella»; «Conort e notificació de la mort de la senyora»; «Complanta de la mort» (fet de trossos de Ausías March.) També tè diversas composicions en castellá. Algunas vegadas se troba anomenat Pere Torrellas.

Perot Johan es un nom que 's trova entre 'ls catalans de las parts de llevant cap á 1382, mes lo poeta es mes modern com que lloa a la dama d' Anfós V en esta obra: «Per madama Lucrecia (de Lanno o Alanyo).»

En la pus alta fortuna
Próspera e venturosa
Es vuy vostra vida una
Entre la gent no comuna
Mes singular o famosa.
De tantas virtuts complida
Com per meréixer corona, etc.

Tè unas altres coblas que comensan «Principi de malas fadas» y altres «per Nostra Dona.»

O mara de Deu Senyora
O Santa o clemens o pia,
O dulcis Virgo Maria,
O digna procuradora
Dels pecadors nit e dia, etc.

TORNADA.

Exemple de castedat
No gordeu les grans erradas,

Mas com per nostre peccat
Sou reyna entre las lleadas.

Perot Johan, Francesch Farrer, Don Diego, Pere Torroella se burlan de Bernat, clerge apóstata.

Perot Johan. Dicatis qui-us ha guinat
De penyar (penjar) en la figuera
Aquel hábit qui-us fo dat
Per seguir la vida clera etc.
Fancesch Farrer. Aveu deixat ut re mi fa sol la...
Et finis est convertere Bernat.
Don Diego In illo tiempo pasado
Clérigo erades vos....

Un Poeta Desconegut feu «una obra per (es a dir pera) lo capellá Sagadell, beneficiat de la çeu de Barchna» que pòt-ser era lo mateix Bernat (algunas lletras del principi dels primers bordons s' han de suplir).

No se si s' es mon servell
Transportat de lla ont era
Car no veig ningun prevera
Que no-m semble Sagadell;
No per grat que tinga d' ell
Ni menys de sa vill manera,
Mas vos dich que-m maravell
Del comport de Na Bruguera...
La Panadera.

Aquest retronx «La Panadera» era moda 'n aquell temps, pus se troba també 'n coblas castellanas.

Johan Fogassot notari se singularisa honrosament per tractar assumptos de la cosa pública.

I «Johan Fogassot notari en lahors de la venguda del rey (N'Anfós V) solta ab rims crohats e un perdut»: Rey virtuós | senyor d' insigna terra». Demana que N' Anfós vingue a son realme:

Metje scient | especulant orina
Jo no contrast | no pugue remey dar,
Peró millor | quant pot lo pols toquar
Ordenará | per cors de medecina:

Representa ab molta vivor las cerimonias de la rebuda:

Qui pot pensar | de quant honorós acte
Será fornit | l' ora sereuací!

Donas d' estat | grossa trena d' or fi
Desigant vos | han texid' ab tal pacte
Quant sereu sus | la real aqua vostre
E lla matrán | ab lo fre magnifich:
Ja son d' acord | alguna no s' i trich (1),
E sus lo fresch | irèu ab bella mostre
E lla destrants | per vos, majestat sacre.
Ja veix reblerts | los carrers e les places
Per vos mirar | d' innumerable gent,
Genolls postrats | en terra prontament,
Plorant de goix | no-y bastarán les masses
Dels porters molts, | uxers, officials
Cridant grans crits: | «Tirar, tirar, feu loch;»
Del poble tot | axí 'l gran com lo poch
Cridant irá: | «O remey de tots mals,
Prosper vos Deu | e la vida-us prorroga.»

II. Romans fet per Joan Fogassot notari sobre la presó é detenció (fou á Saragossa lo dia 2 de desembre de 1460) del Ilustrissim Senyor Don Karles príncep de Viana e primogénit d' Aragó lo qual fou fet en la vila de Bruselles del ducat de Brabant en lo mes de febrer any MCCCCLXI.

Ab gemechs grans | plors e sospirs mortals
Sentí les gents | dolre-s per les carreres,
Plasses, cantons | en diverses maneres,
Los uylls postrats | están com bestials.
Dones d' estat | viu estar desfressades
Lagremeiant | e batent-se los pits,
Los infants pochs | criden á cruels crits
Vehent estar | llurs mares alterades.
¡O trist de mí | quin fet pot ser aquest!
¿De quant ensá | stá 'xí Barcelona?
L' arm'ab lo cors | de cascú se rahona:
Acte semblant | no crech may sia lest.
Car de llurs uylls | diluvi gran depara
D' aigua tan fort | que per terra 'ls decau.
Ay! ¿que 's axó, | germans, dir me vullau?
Tots estan muts | e guardant-me en la cara.
Creix mon dolor | per tal capteviment,
E de plorar | los fiu prest companyia,
Molts esforçats | perden la homenia,
E cascú diu | gemegant e planyent:
O vos omnes qui transitis per hanc viam etc.

(1) Estampat erradament *cric*.

III. «Obra feta per lo dit Joan Fogassot sobre la liberació del dit senyor primogénit: Infinits mals | divisió ns' aporta» (Coblas croadas). Esta lliberació fou a 25 de Febrer y l' entrada triunfant en Barcelona (de la qual fa Carbonell una bonica pintura) lo dia 12 de Mars. Lo poeta sembla que ja s' hi trobá, pus parla de «la forma de la entrada.» Tracta també

Del virtuós | don Karles d' Aragó,
Tan desijat, | detengut en presó
Contra statuts, | libertats leys e pactes,

del clement rey, de la reina excelent. Demana la concordia y acaba:

Cantem contens | lo gran alleluyá,

Guillem Gibert. «Complant fet per Guillem Gibert en la ciutat de Barcelona sobre la mort del primogénit d' Aragó don Carles (aliter Karles); obra encadenada solta.»

1 Ab dolor gran | e fora de mesura
Vull jo dir part | de una trista mort,
Ab dolor gran | abundós en tristura,
Vos denunciu | aquesta mala sort.
Ab dolor gran | passá d' aquesta vida
Lo excellent | princep d' Aragó (l. dë Aragó),
Ab dolor gran | lo poble tot jorns crida
Molt fort plorant, | dient Deu li perdó.
2 Ans que moris | espay de gran estona
Ell parlá clar | ab un aire plasent;
Ans que moris | á tots de Barchinona
Recomená | son fillet et sa gen.
Ans que moris | ab gran humilitat
Volgué pregar | tot hom li perdonás,
Ans que moris | pres derrer comïat
A tots dient | que algú no plorás.
3 Aprés d' assó | lo cap va inclinar
Juntes les mans | loant lo Criador,
Aprés d' assó | los ulls li viu tanquar
Ab un sospir | mirau quina tristor!
Aprés d' assó | l' ánima s' apartá
Dexán lo cor (cors?) | e montán-s'en a Deu
Aprés d' assó | tot hom Ihesús pregá
Dient: «Senyor | es lo servidor teu.»

Hi ha 4 coblas mes y

Donas d' estat | grossa trena d' or fi
Desigant vos | han texid' ab tal pacte
Quant sereu sus | la real aqua vostre
E lla matrán | ab lo fre magnifich:
Ja son d' acord | alguna no s' i trich (1),
E sus lo fresch | irèu ab bella mostre
E lla destrants | per vos, majestat sacre.
Ja veix reblerts | los carrers e les places
Per vos mirar | d' innumerable gent,
Genolls postrats | en terra prontament,
Plorant de goix | no-y bastarán les masses
Dels porters molts, | uxers, officials
Cridant grans crits: | «Tirar, tirar, feu loch;»
Del poble tot | axí 'l gran com lo poch
Cridant irá: | «O remey de tots mals,
Prosper vos Deu | e la vida-us prorroga.»

II. Romans fet per Joan Fogassot notari sobre la presó é detenció (fou á Saragossa lo dia 2 de desembre de 1460) del Ilustrissim Senyor Don Karles príncep de Viana e primogénit d' Aragó lo qual fou fet en la vila de Bruselles del ducat de Brabant en lo mes de febrer any MCCCCLXI.

Ab gemechs grans | plors e sospirs mortals
Sentí les gents | dolre-s per les carreres,
Plasses, cantons | en diverses maneres,
Los uylls postrats | están com bestials.
Dones d' estat | viu estar desfressades
Lagremeiant | e batent-se los pits,
Los infants pochs | criden á cruels crits
Vehent estar | llurs mares alterades.
¡O trist de mí | quin fet pot ser aquest!
¿De quant ensá | stá 'xí Barcelona?
L' arm'ab lo cors | de cascú se rahona:
Acte semblant | no crech may sia lest.
Car de llurs uylls | diluvi gran depara
D' aigua tan fort | que per terra 'ls decau.
Ay! ¿que 's axó, | germans, dir me vullau?
Tots estan muts | e guardant-me en la cara.
Creix mon dolor | per tal capteviment,
E de plorar | los fiu prest companyia,
Molts esforçats | perden la homenia,
E cascú diu | gemegant e planyent:
O vos omnes qui transitis per hanc viam etc.

(1) Estampat erradament *cric.*

III. «Obra feta per lo dit Joan Fogassot sobre la liberació del dit senyor primogénit: Infinits mals | divisió ns' aporta» (Coblas croadas). Esta lliberació fou a 25 de Febrer y l' entrada triunfant en Barcelona (de la qual fa Carbonell una bonica pintura) lo dia 12 de Mars. Lo poeta sembla que ja s' hi trobá, pus parla de «la forma de la entrada.» Tracta també

Del virtuós | don Karles d' Aragó,
Tan desijat, | detengut en presó
Contra statuts, | libertats leys e pactes,

del clement rey, de la reina excelent. Demana la concordia y acaba:

Cantem contens | lo gran alleluyá,

Guillem Gibert. «Complant fet per Guillem Gibert en la ciutat de Barcelona sobre la mort del primogénit d' Aragó don Carles (aliter Karles); obra encadenada solta.»

1 Ab dolor gran | e fora de mesura
Vull jo dir part | de una trista mort,
Ab dolor gran | abundós en tristura,
Vos denunciu | aquesta mala sort.
Ab dolor gran | passá d' aquesta vida
Lo excellent | príncep d' Aragó (l. dë Aragó),
Ab dolor gran | lo poble tot jorns crida
Molt fort plorant, | dient Deu li perdó.
2 Ans que morís | espay de gran estona
Ell parlá clar | ab un aire plasent;
Ans que morís | á tots de Barchinona
Recomená | son fillet et sa gen.
Ans que morís | ab gran humilitat
Volgué pregar | tot hom li perdonás,
Ans que morís | pres derrer comïat
A tots dient | que algú no plorás.
3 Aprés d' assó | lo cap va inclinar
Juntes les mans | loant lo Criador,
Aprés d' assó | los ulls li viu tanquar
Ab un sospir | mirau quina tristor!
Aprés d' assó | l' ánima s' apartá
Dexán lo cor (cors?) | e montán-s'en a Deu
Aprés d' assó | tot hom Ihesús pregá
Dient: «Senyor | es lo servidor teu.»

Hi ha 4 coblas mes y

TORNADA.

Mare de Deu | humil Verge Maria,
Acudiu prest | qui-us (al. os) volen pregar,
Mare de Deu, | mateu-nos en tal (al. feu vos que 'n esta) via
Qu' est mal divis | del tot s' haje apartat.

ENDRESSA.

Genolls flectats | de fin cor pregaria
Bons Xpias (Cristians) | la Verge sense par.
Genolls flactats | tots jorns reclamaria
Que 'n paradis | nos vulla collocar.

»A XXIII de Setembre (festa de Santa Tecla) any MCCCCLXI re-té l' ánima á Deu omnipotent lo Príncep don Carles de gloriosa memoria en lo palau real de la ciutat de Barcelona.»

Fra Rocabertí (Hugo Bernat de Rocabertí), amich, com havem vist, de Torroella, fou castellá d' Amposta, comenador del Fambra, y gran creu del orde de San Joan, y en 1461 general del exércit de Joan II al qui serví també mes endevant. Fora d' un' estrampa: «Conforms desitgs, ab qualitats diversas» que tè per senyal:« Mon claregant» sols li coneixem una gran obra, segons dihuen de 1522 bordons que tè aquesta rúbrica: «Comensa lo Cançoner de obres enamorades (Lo Cansoner de París) y sagueix lo primer la Gloria d' amor de fra Rocabertí.» Desprès d' un' introducció endressada als jóvens, segueix lo 1er cant ahont diu que-s trobá dins d' una vall d' arbres tan dolorosa que desitjá la mort. Demana l' adjutori de Apollo y de Mercuri y segueix planyentse. Se fica mes endins del bosch ahont veu un castell del qual li defen l' entrada una donsella vestida de negre drap y acompanyada de deu infants ab antorxes cantant

Una cansó de dols é plors
Que-m paragué del angoixós.

Acabada la cansó ella respon á sos prechs y li diu que es «Dels amans Conaxensa.» Tot lo demés consisteix en lo viatje que fan ensemps responent ella á las demandas del poeta, discorrent del amor y distingint lo veritable del fals y veyent diferents amants, tant de la antiguitat, com italians (histórichs ó romanceschs), francesos de que n' hi ha tres vençuts per Petrarca, un de portugués, y algun catalá, com per exemple lo Príncep de Viana. N' hi ha que vihuen ab goig, altres son atormentats y 'l poeta recorda sos fets ó los interroga á «Co-

naxensa.» Lo mes de la obra que tè X cants, es feta en tercets semblants als del Dant, mes no encadenats, sino que tenen lo segon bordó perdut. Hi ha altres coblas mes llargas també de bordons de 11 sílabas, appariats de 9 y codoladas de 2 bordons llarchs. Veja 's un retall dels tercets.

Passat yo viu | Gillem de Capestang,
Vian' ab ells | y París lo segon,
Isol d' aprés | ab lo noble Tristany,
Tots arreglats | ab forma de cos alt
Cascú cantant | ab divers' alegria
Ab delit gran | sens enuig e desalt.
Vent lur delit | comensí dir en mi:
Quant bell delit | e quant bell pensament
Porta 'n aquells | tan delitable fí.
Jo piedors | cuitat los fiu mirar
E dells aprés | viu ab trista semblança
Ser Capestany | lo primer en cantar...
Alsant los ulls | io viu quasi torrat
D' amor estar | Riambaux de Vaqueiras,
E Beatriu | nobla de Montferrat etc.

Mossen Luis de Requesens. Sent lo nom de Lluis tan comú en esta familia, no sabem ben de cert quin era lo poeta, que tal vegada fou Lluis fill de Bernat (fill de Lluis gobernador de Catalunya) lo qual Bernat otorgá testament en l' any 1469. Aquest Lluis deu ésser diferent d' un del mateix nom, cambrer del rey que-'s casá en 1551. Tè varias obras de l' especie mes costumada en que 's queixa que no li val saber, y una: «Retorn, retorn | nostra bon' amistat» que 's troba també ab lo nom de Corella. Muda mòlt de senyals: Margarita; Dona de mi; Mon paradís; Hulls falaguers.

En Johan Boscá. No sabem si es lo major ó lo menor dels que trobam congregats ab altres personas del bras militar á 8 de decembre de 1460 per motiu de la presó de Carles de Viana. Hi hagué també mes avant y ha de ser un dels mateixos, un Johan Boscá que seguia la part del Rey y escrigué unas memorias d' aquella guerra.

Tè dos danzas, sino que de la una sols se conserva lo respós. Encara que l' altre ha sigut ja publicada per lo qui mes amplament havia parlat del Cansoner de Saragossa, la posarem tota perqu' es molt ben feteta.

TORNADA.

Mare de Deu | humil Verge Maria,
Acudiu prest | qui-us (al. os) volen pregar,
Mare de Deu, | mateu-nos en tal (al. feu vos que 'n esta) via
Qu' est mal divis | del tot s' haje apartat.

ENDRESSA.

Genolls flectats | de fin cor pregaria
Bons Xpias (Cristians) | la Verge sense par.
Genolls flactats | tots jorns reclamaria
Que 'n paradis | nos vulla collocar.

»A XXIII de Setembre (festa de Santa Tecla) any MCCCCLXI reté l' ánima á Deu omnipotent lo Príncep don Carles de gloriosa memoria en lo palau real de la ciutat de Barcelona.»

Fra Rocabertí (Hugo Bernal de Rocabertí), amich, com havem vist, de Torroella, fou castellá d' Amposta, comenador del Fambra, y gran creu del orde de San Joan, y en 1461 general del exércit de Joan II al qui serví també mes endevant. Fora d' un' estrampa: «Conforms desitgs, ab qualitats diversas» que tè per senyal:« Mon claregant» sols li coneixem una gran obra, segons dihuen de 1522 bordons que tè aquesta rúbrica: «Comensa lo Cançoner de obres enamorades (Lo Cansoner de París) y sagueix lo primer la Gloria d' amor de fra Rocabertí.» Després d' un' introducció endressada als jóvens, segueix lo 1er cant ahont diu que-s trobá dins d' una vall d' arbres tan dolorosa que desitjá la mort. Demana l' adjutori de Apollo y de Mercuri y segueix planyentse. Se fica mes endins del bosch ahont veu un castell del qual li defen l' entrada una donsella vestida de negre drap y acompanyada de deu infants ab antorxes cantant

Una cansó de dols é plors
Que-m paragué del angoixós.

Acabada la cansó ella respon á sos prechs y li diu que es «Dels amans Conaxensa.» Tot lo demés consisteix en lo viatje que fan ensemps responent ella á las demandas del poeta, discorrent del amor y distingint lo veritable del fals y veyent diferents amants, tant de la antiguitat, com italians (históricbs ó romanceschs), francesos de que n' hi ha tres vençuts per Petrarca, un de portugués, y algun catalá, com per exemple lo Príncep de Viana. N' hi ha que vihuen ab goig, altres son atormentats y 'l poeta recorda sos fets ó los interroga á «Co-

naxensa.» Lo mes de la obra que tè X cants, es feta en tercets semblants als del Dant, mes no encadenats, sino que tenen lo segon bordó perdut. Hi ha altres coblas mes llargas també de bordons de 11 sílabas, appariats de 9 y codoladas de 2 bordons llarchs. Veja 's un retall dels tercets.

Passat yo viu | Gillem de Capestang,
Vian' ab ells | y París lo segon,
Isol d' aprés | ab lo noble Tristany,
Tots arreglats | ab forma de cos alt
Cascú cantant | ab divers' alegria
Ab delit gran | sens enuig e desalt.
Vent lur delit | comensí dir en mi:
Quant bell delit | e quant bell pensament
Porta 'n aquells | tan delitable fí.
. Jo piedors | cuitat los fiu mirar
E dells aprés | viu ab trista semblança
Ser Capestany | lo primer en cantar...
Alsant los ulls | io viu quasi torrat
D' amor estar | Riambaux de Vaqueiras,
E Beatriu | nobla de Montferrat etc.

Mossen Luis de Requesens. Sent lo nom de Lluis tan comú en esta familia, no sabem ben de cert quin era lo poeta, que tal vegada fou Lluis fill de Bernat (fill de Lluis gobernador de Catalunya) lo qual Bernat otorgá testament en l' any 1469. Aquest Lluis deu ésser diferent d' un del mateix nom, cambrer del rey que-'s casá en 1551. Tè varias obras de l' especie mes costumada en que 's queixa que no li val saber, y una: «Retorn, retorn | nostra bon' amistat» que 's troba també ab lo nom de Corella. Muda mòlt de senyals: Margarita; Dona de mi; Mon paradís; Hulls falaguers.

En Johan Boscá. No sabem si es lo major ó lo menor dels que trobam congregats ab altres personas del bras militar á 8 de decembre de 1460 per motiu de la presó de Carles de Viana. Hi hagué també mes avant y ha de ser un dels mateixos, un Johan Boscá que seguia la part del Rey y escrigué unas memorias d' aquella guerra.

Tè dos danzas, sino que de la una sols se conserva lo respós. Encara que l' altre ha sigut ja publicada per lo qui mes amplament havia parlat del Cansoner de Saragossa, la posarem tota perqu' es molt ben feteta.

«Dansa d' amor feta per en Johan Boscá» (retronchada per dos bordons.)

Respós — No sap lo camí d' amor
Lo qui diu per fellonia:
Tal cosa jo no faria
Mostrant lo esdevenidor.

1.ª cobla — Quant los ulls han presentat
Al entendre lo bon alt,
La voluntad fa lo salt
Esperant lo desigat;
En tal cas es gran error
Dir una semblant follia:
Tal cosa etc.

2.ª cobla — Perque es veu que dir no-s deu
En tal punt jo no vindré,
Car amor al qui retté
Per (Pot?) manar: assó fareu.
Al qui sent de sa calor
No 'l crech si dir-li lexia:
Tal cosa etc.

3.ª cobla — D' ont ve donchs l' enfellonir
Al desitjós pensament
D' esperar estranyament
Lo temps que no deu venir:
Mes ab tot que 's gran error
Jamés algú dir deuria:
Tal cosa, etc

TORNADA

Qui donar vol la favor
Dir no deu devant s' aymia:
Tal cosa, etc

Martí Garcia escuder fou un dels aragonesos que trobaren en catalá; encara que tè obras de bordons de 11 sílabas, se véu que era mes amador de las danzas y lais. Son senyal es: «Segurament.»

I (Danza retronxada per un bordó)

Respós — Adeu bon tèmps e bona sort
Mon ris, mon xant e ma ventura,
Adeu mon solás é confort
Car mon trist cor se desnatura
Pensant que leix e que m' en port.

1.ª cobla — O trist! e no deu sclatar
L' arma per dol de tal partida,
Vent que no pux mes aturar

Ne partir sens lexar la vida;
Ay de quants mals me recort
No trop pus fer del qui m' atura.
En est pas tan estret e fort
De que seré, si pus me dura,
Prest foll o mort,
Pensant que leix e que m' en port......

II. Lay unissonant:

Desconcertat d' aquell saber
D' aquell art, giny e maestria
Ab que solia
Vençre l' esfors e lo poder
D' amor e fer ço que tot dia
Ma (l. Me) favoria
Desgraciat, fat e grosser....
Certes mon fin cor e voler,
Ma leyaltat e cortesia
Del que-m temia
Muyr per fael e verdader,
E si mils morts per ço prenia
Als no diria,
Ans ab esfors ferm e senser
Ho deffendria,
Com se pertany d' un escuder...

Mossen Rodrigo Diez també aragonés, en las obras d' Ausías March tè una resposta (l' altre es de March) á una pregunta de Fenollar. Compongué un' obreta que comensa: «De vuy demá fent via lo temps» en que tots los bordons conclouen ab lo mot «temps», y una danza que tè aquest respós:

Qui pert son temps es be orat
E ple de molta grosseria;
Aço dich per l' enamorat
Qui desamat ama s' aymia.

Mossen Navarro també es tingut per aragonés y li donan lo nom de Pedro. D' aquest nom trobam un Navarro á Italia ab Gonzalo de Córdoba, mes sembla que 'l poeta deu ésser mes antich. Tè una esparsa y un lay (codolada de dos bordons llarchs).

Si be d' amor me clam sovent
E dits los mals que tots jorns sent
Per ben amar
Negun no-'s pens que separar, etc.

Mossen Sunyer fou á las guerras d' Italia en vers 1454.

I. Danza retronxada.

Respós Mes ameria tenir febre
Que no com sent tal dolor
E tristor
Qui-m fa 'nar vestit de negre.
1 Nunca viu pus fort ventura
A negú que veig a mi,
Ple d' enuig, dol e tristura
Des que tot mon ben perdí.
Perqué no-m do res a cura
Sinó plányer ma dolor etc.
2 Amichs, parens quant avia
He perdut en un moment,
Que no trop res que bo-m sia
A dar-me socorriment,
Ne veure la que solia,
Ne de perdre ma dolor etc.
3 Solia passar ma vida
Solament prenent deport
Leixant dols qui no s' oblida
Are 'n donar-me la mort,
Des que fon de mi partida
E per qui-m ve la dolor, etc.
4 Acusar vull a quant sien
Que no-m diguen res de pler,
Car tot ço que dir porien
No val res pus que 'l voler,
Seny, saber e cor sentiren (l. sentien),
E sospirar me (l. ma) dolor etc.

TORNADA

Amors, tots me planyerien
Si sabessen ma dolor etc.

II. Danza retronxada per dos bordons.

Prou li fassa qui ha dit
Que no compre sens engüany
Que la roba de mal guany
Al (Als?) demés fa mal profit.
1. No he voler d' esmerçar
En lo que ve de mal just,
Perqué 's aximpli vulgar

Torna fust d' allá hon fust (1).
A vos pendre est partit,
Al comprador es afany,
Que la roba etc.

En tè una que comensa ab lo respós:

Mal, mal
Deu li do qui-m fa 'quest mal

y en la segona part de las coblas correspont: val, val; tal, tal; sal, sal. També tè dos esparsas.

ALTRES POETAS quasi tots dels cansoners de Paris y de Saragossa: MOSSEN N. AVINYÓ que tè 'l senyal: Altas de sort; RAMON BOYER de qui son aquests bordons:

Si com al sol | la estela Diana
Declara 'l jorn | espandent les tenebres;

ANDREU DE BOXADORS que 'n un' esparsa se queixa de son oncle, segons apar, mariner «Com no tirá | la volta de Berut»; MOSSEN CARDONA Prebere; PERE DABELLA (d' Abella) que 's queixa d' una dona divulgadora de secrets: «Puix axi-t plau | ta bandera estendre»; Estanya que tè en una cansó aqueixos dos bordons retronxats:

Desventurat | e mal content d' amor
Essén jo viu | vos dich que ja so mort;

MOSSEN BERNAT ESTRÚS de Girona (2); FIGUERAS qu' escrigué uns «Lahors de sa senyora» que anomena en lo senyal «Font d' onestat» ab coblas de 11 bordons de 11 y de 5 sílabas y un' altre composició ab lo titol: «Obra de Figueras. Ab la sua oració» que comensa: «Temps ha que visch | peccant sens penedir» y diu aprés: «Segueix-se la oració: O sobiran Deu Creador;» y tè 110 bordons de 9 y de 5 sílabás. MESTRE FERRANDO metje, escrigué una «Obra contra adversa fortuna ab la qual guanyá joya» que comensa:

Tal indispost | qual lo novell e tendre
En la gentil | e pulida sciencia.....

y ab la següent tornada:

(1) Aquest proverbi o exemple está fundat sobre las dos significacions del mot *fust:* 2.ª persona del plural de passat de *ésser* y nom (fusta).

(2) D' aquest poeta, que segurament es de las derrerías del segglè, sols coneixem una mostra que hi ha en lo llibre dels Jochs florals del any prop passat.

Mare de Deu | pus de tot be cumplida
Sou en lo cel | qui es bell consistori,
Redressau tost | Barcelona afligida
E no trigueu | en lo seu adjutori (1).

GABRIEL FERRUIX que feu una Requesta d' amor; FRANCI GUERAU autor d' una «Obra feta per F. G.: Leor de la nobla dona Leonor de Cardona. Aqui porá | doncella virtüosa»: JOHAN GARAU autor d' una «Obra de nostra dona;» EN DIONÍS GUIOT, notari de Valencia que feu: «Obra figurativa ab rims estramps en lahor del Rey;» N. DEL MONESTIR: «Enamorats | planyeu tots e plorau;» FRANCESCH OLIVER que tragué del francés en catalá «La Requesta d' amor de Madama Sans Merci feta per Mestre Alain Chartier», EN PASTRANA que feu: «Debat del cor e del cors tot encadenat e unissonant»; EN SIMON PASTOR; MOSSEN P. PUIG cavaller que dona 'l nom de serventesch á un' obra que tè 'l respós:

Pus que bondats ne z abtesa
No val tant com la favor,
Vull servir tan gran altesa
E pel mon cridar favor.....

seguit de 5 coblas de 8 bordons los dos derrers retronxats; FRANCI JOHAN PUENTULL que tè una «Hobra feta per F. J. P. en lo consistori de Mossen Anton Captana lo que posá una joya á qui millor diguera en laor de la Creu animant los cristians a la croada»; á més en tè un' altre al mateix asumpto comensant quiscuna cobla: «Arbre molt sant.» En Ramis tè un Lay en codolada de 2 bordons llarchs «Oiu de mi quanta dolor» etc.; MOSSEN BERNAT SERRA; BLAS SESELLAS que feu un «Deseximent e comiat d' Amor,» URGELL autor de uns *villancets* ó *abbades* (*aubades?*); MOSSEN VERDÚ; VILAGUT; UN POETA DESCONEGUT que feu uns consells á son fill en que parla de

(1) En un paper separat trobam mes novas d' aquest poeta y de la composició: «Vers compost per lo gran phisich mestre Ferrando de Aerbe mestre en arts e en medicina, natural de la vila de Aora del regne de Valencia, e fou fet stant pestilent la ciutat de Barcelona. Es lo present vers scrit en una post ligada en les rexas del altar major de la seu de Barcelona. En lo peu del qual hi trobareu lo nom del Autor en quatre bordons composts e escrits per Pere Michael Carbonell, Archiver del rey nostre senyor e notari públich.» Carbonell que visqué á las derrerías del seggle XV y comens del segúent compongué moltas obras en prosa catalana y llatina y traduí y allargá una «danza de la mort» francesa.

humilitat, lealtat, veritat, felonía... jutges, frares, reys, barons, cavallers, estudiants» que comensa ab una endressa a un Senyor de Moncada y va seguida d' un «Consell parlant en persona d' un pare al fill» en coblas derivativas, y UN ALTRE Ó DOS ALTRES POETAS DESCONEGUTS que compongueren una Danza ó Goig de Santa Magdalena y altre de la Verge María:

Respós	Molt humil Mare de Deu De las Verges la mes bella Vos perís restant doncella A Jhesús Redemptor meu.
1.ª cobla	Consebés tot nostre be Sens mácula de pecat E parí 'l vostra Marcé Restant la virginitat, Pus que dignament podeu Dir que sola sou aquella Vos perís etc.
Tornada.	Donchs, dolça Mare de Deu, Pus vos fes tal maravella Vos perís etc.

Se conservaren també en un altre M. S. unas poesías espirituals que pòt-ser alguna fou composta abans del segglo XV, mes que per lo llenguatje que ara mostran semblan d' aquest: «Sobre los set psalms penitentials e primerament de Miserere mei Deus»: Coblas de 9 (la primera es de 10) bordons de 14 sílabas ab un mateix rim.—«Saguéixen-se los Goigs de la Verge María beneyta Mare de Deu sacratísima e son los terrenals.—Acabats los terrenals saguéixen-se los espirituals (á manera de danza)—segueix-se una çansó de la beneyta Verge María Mare de Deu e cantars (l. canta 's) al so de: Si be-m so mal maridada, Jo me 'n he etc.» (1).

JAUME ROIG Valenciá, mestre en medicina, física y arts, metje de Dona María muller del rey N' Anfós V. Fou un dels poetas de las «Obres e Trobes» de 1474 y en lo mateix any y en lo precedent se troba com á examinador de metjes y apotecaris. En 1 d' Abril del derrer any, pasejantse ab un fill de Domingo Mascó y alguns hicen-

(1) De semblants poesías anónimas y quasi populars, s' en poden citar d' altres, com lo Viatje del venturós pelegrí, un' altre codolada, que 's troba ab un M. S. del complant de Constantinopla, mitj religiosa y mitj satírica etc.

Mare de Deu | pus de tot be cumplida
Sou en lo cel | qui es bell consistori,
Redressau tost | Barcelona afligida
E no trigueu | en lo seu adjutori (1).

GABRIEL FERRUIX que feu una Requesta d' amor; FRANCI GUERAU autor d' una «Obra feta per F. G.: Leor de la nobla dona Leonor de Cardona. Aqui porá | doncella virtüosa»: JOHAN GARAU autor d' una «Obra de nostra dona;» EN DIONÍS GUIOT, notari de Valencia que feu: «Obra figurativa ab rims estramps en lahor del Rey;» N. DEL MONESTIR: «Enamorats | planyeu tots e plorau;» FRANCESCH OLIVER que tragué del francés en catalá «La Requesta d' amor de Madama Sans Merci feta per Mestre Alain Chartier», EN PASTRANA que feu: «Debat del cor e del cors tot encadenat e unissonant»; EN SIMON PASTOR; MOSSEN P. PUIG cavaller que dona 'l nom de serventesch á un' obra que tè 'l respós:

Pus que bondats ne z abtesa
No val tant com la favor,
Vull servir tan gran altesa
E pel mon cridar favor.....

seguit de 5 coblas de 8 bordons los dos derrers retronxats; FRANCI JOHAN PUENTULL que tè una «Hobra feta per F. J. P. en lo consistori de Mossen Anton Captana lo que posá una joya á qui millor diguera en laor de la Creu animant los cristians a la croada»; á més en tè un' altre al mateix asumpto comensant quiscuna cobla: «Arbre molt sant.» En Ramis tè un Lay en codolada de 2 bordons llarchs «Oiu de mi quanta dolor» etc.; MOSSEN BERNAT SERRA; BLAS SESELLAS que feu un «Deseximent e comiat d' Amor,» URGELL autor de uns *villancets ó abbades* (*aubades?*); MOSSEN VERDÚ; VILAGUT; UN POETA DESCONEGUT que feu uns consells á son fill en que parla de

(1) En un paper separat trobam mes novas d' aquest poeta y de la composició: «Vers compost per lo gran phisich mestre Ferrando de Aerbe mestre en arts e en medicina, natural de la vila de Aora del regne de Valencia, e fou fet stant pestilent la ciutat de Barcelona. Es lo present vers scrit en una post ligada en les rexas del altar major de la seu de Barcelona. En lo peu del qual hi trobareu lo nom del Autor en quatre bordons composts e escrits per Pere Michael Carbonell, Archiver del rey nostre senyor e notari públich.» Carbonell que visqué á las derrerías del seggle XV y comens del següent compongué moltas obras en prosa catalana y llatina y traduí y allargá una «danza de la mort» francesa.

humilitat, lealtat, verital, felonía... jutges, frares, reys, barons, cavallers, estudiants» que comensa ab una endressa a un Senyor de Moncada y va seguida d' un «Consell parlant en persona d' un pare al fill» en coblas derivativas, y UN ALTRE Ó DOS ALTRES POETAS DESCONEGUTS que compongueren una Danza ó Goig de Santa Magdalena y altre de la Verge María:

Respós	Molt humil Mare de Deu De las Verges la mes bella Vos perís restant doncella A Jhesús Redemptor meu.
1.ª cobla	Consebés tot nostre be Sens mácula de pecat E parí 'l vostra Marcé Restant la virginitat, Pus que dignament podeu Dir que sola sou aquella Vos perís etc.
Tornada.	Donchs, dolça Mare de Deu, Pus vos fes tal maravella Vos perís etc.

Se conservaren també en un altre M. S. unas poesías espirituals que pòt-ser alguna fou composta abans del seggle XV, mes que per lo llenguatje que ara mostran semblan d' aquest: «Sobre los set psalms penitentials e primerament de Miserere mei Deus»: Coblas de 9 (la primera es de 10) bordons de 14 sílabas ab un mateix rim.—«Saguéixen-se los Goigs de la Verge María beneyta Mare de Deu sacratísima e son los terrenals.—Acabats los terrenals saguéixen-se los espirituals (á manera de danza)—segueix-se una çansó de la beneyta Verge María Mare de Deu e cantars (l. canta 's) al so de: Si be-m so mal maridada, Jo me 'n he etc.» (1).

JAUME ROIG Valenciá, mestre en medicina, física y arts, metje de Dona María muller del rey N' Anfós V. Fou un dels poetas de las «Obres e Trobes» de 1474 y en lo mateix any y en lo precedent se troba com á examinador de metjes y apotecaris. En 1 d' Abril del derrer any, pasejantse ab un fill de Domingo Mascó y alguns hicen-

(1) De semblants poesías anónimas y quasi populars, s' en poden citar d' altres, com lo Viatje del venturós pelegrí, un' altre codolada, que 's troba ab un M. S. del complant de Constantinopla, mitj religiosa y mitj satírica etc.

23

Marc de I
Sou en l
Redres
E no li

GABRIEL FERRU
autor d' una «Obra
Cardona. Aqui por
«**Obra de** nostra d
fou: «**Obra** figura
MONERTIR: «Enai
quo tragué del fr
Morei fota per V
del cor e del c
MOSSEN P. Puig
quo tè 'l resp

seguit de 5 c
JOHAN PUEN
de Mossen
en laor de
un' altre
molt sant.
«**Oiu** de
SELLAS q
tor de un
UN POETA

(1) En
«Vers co
medicin
lent la c
del altar
Autor e
ver del
del seg
Hatin

vendrer pastissos de carn humana, altre per robar dents de penjats etc. Havent donat fi á sos affers, lluyta ab los francesos contra 'ls inglesos. Torna á Espanya y veu penjar un' altre dona, y un' altre cremada pel seu mateix marit agraviat. En lo llibre segon parla dels seus casaments, lo un ab una donzella que l' empobreix, y aprés li fuig, lo segon ab una mala beguina, lo terçer ab una criada que li fa despendrer molt ab metjes y á la fi 's penja, lo quart ab una criada de monjas tan apassionada del vi novell que s' ofega en un trull. En lo llibre tercer óu las paraulas de Salomó que li aconsella que no 's case y segueixen bells llahors de Nostra Senyora. En lo derrer compta lo viatje que feu á la Cartuja de Scala Dei de Catalunya, qu' es lo sol lloch de que tracta ab veneració, y l' ordenació de sa vida, aprés de haber passat cinquanta ó seixanta anys ab penas y treballs.

Veurem per mostra algunas cosas del primer casament, que son de las pocas del segon llibre que qualsevol lector podrá llegir sens avergonyirse.

Li proposan un casament mòlt singular, d' una donzella ben ensenyada y que ha en dot trenta mil sous y una gran alquería etc. Ell se determina y fa grans compras.

Yo provehí
E la rehí
Perles, rubins
Velluts, cetins
Conduyt, marts, vays
Vernius, duays
Percots, gonelles
Angles, bruxelles
E bell domás.
Arrunça 'l nas
Cabotejant
E morrejant
Ab gran menyspreu,
Dona-y del peu,
Vestir no-u vol,
Diu que du dol;
No-y veu brocat
De vellutat;
Hi fall faldetes.....

Quant comptaren lo dot, fou «foch de falles (1)», la moneda restá reduida á «trenta mil malles» y las hicendas eran bens hipotecats, confiscats etc. La novia reya ab tothom, mes quant estaba al seu costat semblava muda. Ell prou li feya novas compras de «alfarda, treça, llistada peça, drap de coll etc.» mes no per assó la contentava, sino que se sentia dir:

(1) Los fochs de falles de Valencia son mes en gros com las nostras fogueras de San Joan etc.

dats li agafá un' apoplexía de que morí al cap de quatre dias. Lo seu famós «Libre de consells» es un' obra satírica y fingida vida del autor, que si 's prengués al peu de la lletra, á mes de moltas altres cosas increhibles, probaria que Roig encara era poeta, examinador y bon caminador, quant tenia mes de cent anys (1). La sobredita obra está partida en prefaci y quatre llibres, aquell y aquest partits de nou en quatre parts. Al comensament nos diu que com entre las obras pias la millor es doctrinar y dar bon exemplar á la gent novella, ell sent ja molt vell y apartat del mon, desitjós de que 'ls jovens y no pochs vells no 's cremen com á papallons en la flama, escriu lo seu llibre per ús majorment de son amat nebot Balthaçar Bou. Aprés, y no certament per la derrera vegada, se posa á injuriar á las donas, y luego tracta de la natura y regiment de sa obra. En lo primer llibre comensa á parlar dels fets de sa propia vida sent encara infant. Mort son pare, la mare 'l trau de casa dientli que 's campe la vida fentse bergant del Grau, ó llanterner de cap de guaytas etc. Es robat per un' hospitalera y passa á Catalunya ahont serveix á un cavaller catalá gran bandoler, que li ensenya de ben servir, seguir armas, cassar, cavalcar, etc. y al qual déu deixar per desamor de la muller. Se fica 'n casa d' un mercader que l' envia á París, ciutat que li plau mòlt pel tracte pacífich dels ciutadans y ahont veu enforcar algunas donas, üna per matadora del marit, altre per

(1) Cap á la derrería del llibre, Roig dòna la clau del enigma, tractant en especial d' esquivar lo dupte en punt de sa mare fingida (de que tant malament parla) y de la verdadera, dient d' aquesta, després de maldir de las donas en comú:

En la lur flota
Dels arbres vius.....
He-y sols trobat
Hun virtual
Arbre fruytal,
Sols singular,
De virtut clar.....
Molt instruida
E tal nodrida

Pel marit seu...
Blanch e vermell
Es lo nom dell....
Fonch ma vehina
Mare e padrina
E fel amiga,
No mass' antiga;
Dona molt clara,
A mi molt cara.....

Se veu que ab *blanch e vermell* vol siginficar *Roig*.—Aprés parla bè, encara que ab no tant fervor, d' un' altre dona que sembla degué ser sa varitable muller.

vendrer pastissos de carn humana, altre per robar dents de penjats etc. Havent donat fi á sos affers, lluyta ab los francesos contra 'ls inglesos. Torna á Espanya y veu penjar un' altre dona, y un' altre cremada pel seu mateix marit agraviat. En lo llibre segon parla dels seus casaments, lo un ab una donzella que l' empobreix, y aprés li fuig, lo segon ab una mala beguina, lo terçer ab una criada que li fa despendrer molt ab metjes y á la fi 's penja, lo quart ab una criada de monjas tan apassionada del vi novell que s' ofega en un trull. En lo llibre tercer óu las paraulas de Salomó que li aconsella que no 's case y segueixen bells llahors de Nostra Senyora. En lo derrer compta lo viatje que feu á la Cartuja de Scala Dei de Catalunya, qu' es lo sol lloch de que tracta ab veneració, y l' ordenació de sa vida, aprés de haber passat cinquanta ó seixanta anys ab penas y treballs.

Veurem per mostra algunas cosas del primer casament, que son de las pocas del segon llibre que qualsevol lector podrá llegir sens avergonyirse.

Li proposan un casament mòlt singular, d' una donzella ben ensenyada y que ha en dot trenta mil sous y una gran alquería etc. Ell se determina y fa grans compras.

Yo provehí
E la rehí
Perles, rubins
Velluts, cetins
Conduyt, marts, vays
Vernius, duays
Percots, gonelles
Angles, bruxelles
E bell domás.
Arrunça 'l nas
Cabotejant
E morrejant
Ab gran menyspreu,
Dona-y del peu,
Vestir no-u vol,
Diu que du dol;
No-y veu brocat
De vellutat;
Hi fall faldetes.....

Quant comptaren lo dot, fou «foch de falles (1)», la moneda restá reduida á «trenta mil malles» y las hicendas eran bens hipotecats, confiscats etc. La novia reya ab tothom, mes quant estaba al seu costat semblava muda. Ell prou li feya novas compras de «alfarda, treça, llistada peça, drap de coll etc.» mes no per assó la contentava, sino que se sentia dir:

(1) Los fochs de falles de Valencia son mes en gros com las nostras fogueras de San Joan etc.

Dolent, catiu,
Yo mala-t viu,
Mas mala-m vist,
Mala-m prenguist.

Ell, qu' enten son entremés, voldria fer las bodas de matinet y ab poca gent, mes ella y sos parents volen que 's fassan al bell del dia, que hi vajen nobles, jurats y cavallers, y la novia

Yrá honrada
Alt cavalcada
En cosser blanch,
Durán lo banc.
Del fre parents,
Dels seus potents,
Puix prou ne te.

Ella queda tota superbiosa regirant los ulls y mastegantse las unglas dels dits. Ell á 'l último feu sos comptes de tenir sas cosas aparelladas al temps de rosas. Lo ters diumenje 's fa la festa, acudeix tot lo veinat y menjan y ballan á llur plaer, quedant la tristesa per ell á solas.

Dillunts seguent,
Com fom dinats,
Los convidats
Tots s' en partien;
E sols me dien:
«Gracíes grans
E molts infants
Vos done Deu.
Si res voleu
Yo so tot vostre;
Si be no-u mostre
Del que se fer
Al menester
Manau de mí.»
Fan son camí,
Lo novensá
Deixán mal sa.
La novensana
Romás ufana
Com pago vell
Mirán-se bell
Roda ben alta,
Dels peus la falta
Nunca mirant (1).

Con foren casats, per mes qu' ell s' afanyás per mantenir pau y concordia, ella sempre estava mal contenta; no 's cuidava de clau ni de mesura, sinó de tenir plat, escudella, tassa y sal que ningú hagués tocat; no volia res del mercat si hi havia ome penjat, sino perdius, conills y francolins vius; tenia en sa cambra foguer y olleta, dormia fins á las deu, no filava ni cusia, no 's treya las mans dels guants; mes

Sols claus tenia
Al seu mig cofre
Ple de girofle
E droguerías....
Pasta de muda,
D' oli de ruda

(1) Dihuen que 'l pago que tant s' ufana quant aixampla la cua, s' avergonyeix y queda tot arrupit quant se veu las potas tan lletjas.

O de ginebre,
Pols de gingebre:
Molla de muja
Ab unt de suja
E de rovell.

Ab cert vermell,
Tret d' escudelles
Morros e celles
S' empeguntava.

En los dias de festa la matinada ja s' afanyaba per poder ben lluir, entraba á l' igglesia quant era ja comensat lo sermó, s' enfadaba si no s' alsaban las donas, per lo soroll que feya besant sas amigas lo predicador tenia que pararse algun temps y s' estava á la igglesia fins que la treyan ab anellada. Per l' advent li prenía mòlts diners, anaba pels mercats y la gent li feyan lloch com si Mestre Corá mostrás sa destresa y á mòlts gentils ciutadans los donava ó demanava fira. Anaba 'ls banys y allí ballava ab sas vehinas y menjava perdius, gallinas, pollets petits, ous ab gingebre etc. y bevia grech, clarea y malvesía, ademés de lo que pujava 'l gasto de l' apotecari y de la banyadora. Tornaba acompanyada de cants y brandons. Si ell may gosaba preguntarli d' on venia, ab quina furia responia ella:

En la color
No-u coneixeu?...
Content seriau,
Tant amerieu
Un' aldeana
Dona serrana
Qui visten capes.
Del temps de chapes
Sou e d' antany.

No sou d' enguany,
Ja no-us usau...
¡Hun cos tan bell
Alt com plançó
Ab un beçó
Xic, caganiu,
Sech, ronadiu
Flach, setmesí...
So emparellada!

Veja 's per acabar la representació d' una *tertulia,* segons ara diem, d' aquell temps:

En casa mia
Sinó junyien
O no corrien
Toros per festa,
Cascuna sesta
Fins llums enceses,
Moltes enteses
(O so cuidaven)
Les que filaven,
Com diu la gent,
Ab fus d' argent
Si ajustaven.

També y cridaven
Jóvens sabits,
Ben escaltrits;
Llansats entr' elles
A coceguelles
Ells comensaven;
Puix salmejaven
De ses endresses,
Teles e peces
Que fan ordir
Al bell mentir;
Puix una clama,

L' altra disfama,
L' altra despita,
L' altra sospita,
Altra flastoma;
Conten prou broma,
Tot de mal dien
E-y affegien
Ab molts envits
Dels llurs marits
E se 'n burlaven.
Aprés jugaven:
«¿Voleu palleta? —
Dau-me man dreta. —
Qui te l' anell? —
Co-us est ramell.
Capsa 'b comandes,
Ab ses demandes,
Un arbre y cant
Ocell donant.»
Mes dir rahons
Desvaríons
E marevelles
De cent novelles
E facecíes
Filosophíes
Del gran Plató,
Tulli, Cató
Dant, poesíes
E tragedíes.
Tots altercaven
E disputaven;
Qui menys sabia,
Mes hi mentia,
E tots parlaven,
No s' escoltaven.

Gazull cavaller valenciá, se troba ja anomenat l' any 1457: veja-s mes avall.

Mossen Johan Roiç de Corella cavaller y teólech valenciá sembla que arribá de mes de cinquant' anys al 1500; los poetas del seu temps l' alabaren mòlt y un no 's deixa de dir «que 'l mateix Virgili de aquell aprenguera.» Tingué molt crit com á poeta y autor de prosa elegant, ab la qual escrigué algunas narracions religiosas y altres de profanas. Com á poeta n' havem vist fins ara:

I Lo Cansoner de París li atribueix un' obra que lo de Saragossa (aquest no diu res de Corella) porta com de Requesens y en lo Conort de Ferrer hi surt també un Corella.

II «Oració á la Senyora nostra tenint son fill Jesús en la falda devallat de la creu:»

Ab plor tan gran | que nostres pits abeura
E greu dolor | que 'l nostre cor squinsa
Venim á vos | filla de Deu e mare,
Que nostra carn | dels ossos se arranca,
Hi 'l sperit | desija l' esser perdre,
Pensant que, mort | per nostres grans delictes,
Ver Deu e hom | lo fill de Deu e vostre
Jau tot stes | en vostres castes faldes.

Esta obra, una de las de mes preu de nostra poesía, se troba en un llibre 'stampat de Corella y ho ha sigut be ó malament en l' estranger;

mes nosaltres deixam la preferencia de donarla tota de nou al que per primera vegada la trobà y espandí.

III «Una sou vos | lo remey de ma vida»: bordons en que no-s veu cert compás.

IV Trajedia de Caldesa feta per Mossen Corella. Comensa en prosa mòlt estudiada alabant lo lloch, que es la ciutat de Valencia, y lo monarca regnant Rey don Johan y aprés parla d' una bellísima donzella a la qual vol amar, mes coneixent desprès qui era, li diu ab tremolosa veu que ans de que la torne á servir «los cels caurán á trossos» Ella respon ab un altre trova «ab moltes lágremes e sospirs e senglots:»

Si-us par que y bast | per vostres mans espire,
O si voleu | cuberta de salici
Iré pel mon | peregrinant romera.

V «Cobles de Mossen Corella á Caldesa: Ma gran caritat | amor e larguesa». Parla mal dels passats d' ella, li diu que la gent son cegas gallinas perqué «lo fust e lo fruit | ignoren de vos». Hi ha resposta de Caldesa, una sparsa contra la mateixa y una llista dels set pecats mortals, aplicantlos tots á ella, acabant ab la tornada:

Si 'm leix de mes dir | senyora sabuda
Pensau que no fall | pertret per la obra,
Que tots temps dient | encare me sobra;
Mas vull per honor | ma llengua fer muda.

També escrigué un tractat ara perdut de «Las tres lissons de mort» no sabem si 'n bordons ó en prosa.

Johan Moreno notari de Valencia sembla qu' encara era viu en los primers anys del seggle XVI.

I «Obra feta per Johan Moreno en persona de una nobla y devota senyora dona Violant d' Urrea continuat en lo present: Jo si be 'm tinch | per indigna serventa.»

TORNADA.

Tots los meus drets, | Mare de Deu serena,
Tinch ja perduts | si vos no m' advocau;
Ab vostre Fill | senyora-m concordau:
Sots lo mantell | cobreu la mia squena.

La una altra disfama,
La una altra despita,
La una altra sospita,
Altra flastoma;
Cantan prou broma,
Tot de mal dien
E y affegien
Ab molts envits
Dels lurs marits
E se 'n burlaven.
Aprés jugaven:
«¿Voleu palleta?—
Dau-me man dreta.—
Qui te l' anell?—
Lo-us est ramell.
Capsa 'b comandes,
Ab ses demandes,
Un arbre y cant

Gazull, cavaller valenc...
ja-s mes avall.

Mossen Johan Roiç d...
bla que arribà de mes d...
temps l' alabaren mòlt...
de aquell aprenguera...
elegant, ab la qual esc...
profanas. Com á poet...

I Lo Cansoner d...
sa (aquest no diu res...
mort de Ferrer hi se...

II «Oració á l...
devallat de la creu

Ab...
E...
V...
Qu...
H...
P...
V...
J...

Esta obra, una d...
bre stampat de ...

...bles en lahor de la gloriosa sancta Catalina de Sena» ajus... vida de la Santa per Miquel Pereç. Estampat en 1494.

...Omelia sobre lo psalm del Miserere» mitj en prosa y mitj ...ta.—«Obra feta per lo dit Magnifich Mossen N. V. responent ...ya que-s doná a qui millor diria quina dolor sentí la Mare ...ete.» Estampat en l' any 1494.

...ESPANYA, tots los poetas que acabam d' anomenar de ROIG (in... aquest) ensá, MARTINEZ, FRANCI DE CASTELLVÍ, CABALLER, MIGA... PEREÇ, JOHAN BERDANXA menor de dies, MESTRE JOHAN VIDAL Pre... de la ciutat de Valencia, frare LUIS D' ESPÍ, Mestre de Montesa y ...y de Valencia y mòlts altres ab los títols de «metje, prebere, no... escribent, argenter, mestre d' escriure, nahiper etc.» y un caste... seus nom tingueren part en l' acte poétich celebrat á Valencia ...any 1474 del qual fou secretari Fenollar, estampantse llurs poe... sias en lo mateix lloch y ab designació del mateix any ab lo títol: «Obres e trobes les quals tracten de lahors de la sacratísima Verge María». Es tingut per lo primer llibre estampat en Espanya, en res ...no obstant lo que-s digué d' un cert tractat *Pro condendis orationibus*.

FENOLLAR, FRANCI DE CASTELLVÍ, VINYOLES, MIQUEL PEREÇ, JOHAN VERDANXA. En un Cansoner d' Amberes se troba: «Demanda adevinativa de Mossen F. á don F. de C y a V.» y «Respon F. de C.» y «Respon V.»; y aprés uns bordons d' aquest, y altres fets per tots tres plegats y altre «Demanda de F. á V.» ab resposta de aquest. En altre lloch «Demanda feta per M. P. a F. V.» y «Resposta de V.»

JOHAN ESCRIVÁ, comanador, maestre racional del rey y embaixador dels reys católichs al summo Pontífice. Hi ha algun' obreta seva castellana en lo Cansoner de Costantina (1).

«Encontra d' amor feta per Mossen Johan Escrivá ab hunes cobles de les Caterines.»

> Passant jo per l' encontrada
> De ma bella enamorada
> Viu l' àstar molt desdenyosa......
> Tenint en la ma sinestra

(1) També es seva aquella cobla citada en lo Quixote: «Ven, muerte, tan escondida etc.»

L' altra disfama,
L' altra despita,
L' altra sospita,
Altra flastoma;
Conten prou broma,
Tot de mal dien
E-y affegien
Ab molts envits
Dels llurs marits
E se 'n burlaven.
Aprés jugaven:
«¿Voleu palleta? —
Dau-me man dreta. —
Quí te l' anell? —
Co-us est ramell.
Capsa 'b comandes,
Ab ses demandes,
Un arbre y cant
Ocell donant.»
Mes dir rahons
Desvaríons
E marevelles
De cent novelles
E facecíes
Filosophíes
Del gran Plató,
Tulli, Cató
Dant, poesíes
E tragedíes.
Tots altercaven
E disputaven;
Qui menys sabia,
Mes hi mentia,
E tots parlaven,
No s' escoltaven.

Gazull cavaller valenciá, se troba ja anomenat l' any 1457: veja-s mes avall.

Mossen Johan Roiç de Corella cavaller y teólech valenciá sembla que arribá de mes de cinquant' anys al 1500; los poetas del seu temps l' alabaren mòlt y un no 's deixa de dir «que 'l mateix Virgili de aquell aprenguera.» Tingué molt crit com á poeta y autor de prosa elegant, ab la qual escrigué algunas narracions religiosas y altres de profanas. Com á poeta n' havem vist fins ara:

I Lo Cansoner de París li atribueix un' obra que lo de Saragossa (aquest no diu res de Corella) porta com de Requesens y en lo Conort de Ferrer hi surt també un Corella.

II «Oració á la Senyora nostra tenint son fill Jesús en la falda devallat de la creu:»

Ab plor tan gran | que nostres pits abeura
E greu dolor | que 'l nostre cor squinsa
Venim á vos | filla de Deu e mare,
Que nostra carn | dels ossos se arranca,
Hi 'l sperit | desija l' esser perdre,
Pensant que, mort | per nostres grans delictes,
Ver Deu e hom | lo fill de Deu e vostre
Jau tot stes | en vostres castes faldes.

Esta obra, una de las de mes preu de nostra poesía, se troba en un llibre 'stampat de Corella y ho ha sigut be ó malament en l' estranger;

mes nosaltres deixam la preferencia de donarla tota de nou al que per primera vegada la trobà y espandí.

III «Una sou vos | lo remey de ma vida»: bordons en que no-s veu cert compás.

IV Trajedia de Caldesa feta per Mossen Corella. Comensa en prosa mòlt estudiada alabant lo lloch, que es la ciutat de Valencia, y lo monarca regnant Rey don Johan y aprés parla d' una bellísima donzella a la qual vol amar, mes coneixent desprès qui era, li diu ab tremolosa veu que ans de que la torne á servir «los cels caurán á trossos» Ella respon ab un altre trova «ab moltes llágremes e sospirs e senglots:»

Si-us par que y bast | per vostres mans espire,
O si voleu | cuberta de salici
Iré pel mon | peregrinant romera.

V «Cobles de Mossen Corella á Caldesa: Ma gran caritat | amor e larguesa». Parla mal dels passats d' ella, li diu que la gent son cegas gallinas perqué «lo fust e lo fruit | ignoren de vos». Hi ha resposta de Caldesa, una sparsa contra la mateixa y una llista dels set pecats mortals, aplicantlos tots á ella, acabant ab la tornada:

Si 'm leix de mes dir | senyora sabuda
Pensau que no fall | pertret per la obra,
Que tots temps dient | encare me sobra;
Mas vull per honor | ma llengua fer muda.

També escrigué un tractat ara perdut de «Las tres lissons de mort» no sabem si 'n bordons ó en prosa.

Johan Moreno notari de Valencia sembla qu' encara era viu en los primers anys del seggle XVI.

I «Obra feta per Johan Moreno en persona de una nobla y devota senyora dona Violant d' Urrea continuat en lo present: Jo si be 'm tinch | per indigna serventa.»

TORNADA.

Tots los meus drets, | Mare de Deu serena,
Tinch ja perduts | si vos no m' advocau;
Ab vostre Fill | senyora-m concordau:
Sots lo mantell | cobreu la mia squena.

ANDRESSA ALS JUTGES.

Jutges d' onor | puig que teniu la mena
Del bon saber | he de virtuts la clau,
Aquest mon dir | si en re vos desplau
Jo 'l vos tramet | que y sia feta smena.

II «Versets fets per Johan Moreno a una filla del Gobernador de Valencia». Encara que hi falta 'l comensament, per un tros de mes avall, veyem que eran bordons de 9 sílabas ab un de 5 cada tres de 9, tots appariats.

També hi ha en lo Jardinet «Johan Moreno per los vells» en igual ó semblant metrificació.

Mossen Bernat Fenollar nasquè de noble familia á Penáguila, fundá un benifet en la capella de S. Llorens, fou domer de la Seu l' any 1503 y en 1510 li donaren la cadira de matemáticas. Ja sabem que havia tractat á Ausías March. Encara que, segons apar, pocas vegadas trobava sol, tè alguna cobla castellana y un' obra que comensa:

Quasi llibert | content de ma ventura
En port segur | novament arribat.....

Fenollar y Corella: Demanda de F. ab resposta de C. que lo anomena «Fenoll mòlt dolç». Segueix una «Obra de Mossen Fenollar trasmesa a Corella que legint-la tota diu mal y legint-la per la mitat diu be» (es a dir que si-s llegeixen los bordons enters son injuriosos per Corella y si-s llegeixen primer los 1ers mitjos bordons y aprés los 2ns mitjos l' alaban mòlt).

N' Arcís ó Mossen Narcís Vinyoles, assesor de justicia criminal y després en 1492 y 94 jurat de Valencia, no havia mort en 1511. Posá en llengua catalana una gran obra de historia en llatí y en italiá. Era mòlt amador de la llengua castellana.

I «Obra de Mossen Vinyoles desdenyat de sa enamorada en lengua valenciana: Pensant en vos | tresor de ma ventura». «Resposta del matix (1) á una senyora que li demanava qual era major dolor perdre sa 'namorada per mort ó per noves amors».

(1) Rastre del parlá valenciá.

II «Cobles en lahor de la gloriosa sancta Catalina de Sena» ajustadas á la vida de la Santa per Miquel Pereç. Estampat en 1494.

III «Omelia sobre lo psalm del Miserere» mitj en prosa y mitj metrificada.—«Obra feta per lo dit Magnifich Mossen N. V. responent á una joya que-s doná a qui millor diria quina dolor sentí la Mare de Deu etc.» Estampat en l' any 1494.

VALMANYA, tots los poetas que acabam d' anomenar de ROIG (inclós aquest) ensá, MARTINEZ, FRANCI DE CASTELLVÍ, CABALLER, MIGALOT PEREÇ, JOHAN BERDANXA menor de dies, MESTRE JOHAN VIDAL Prebere de la ciutat de Valencia, frare LUIS D' ESPÍ, Mestre de Montesa y Virey de Valencia y mòlts altres ab los títols de «metje, prebere, notari, escribent, argenter, mestre d' escriure, nahiper etc.» y un castellá sens nom tingueren part en l' acte poétich celebrat á Valencia l' any 1474 del qual fou secretari Fenollar, estampantse llurs poesías en lo mateix lloch y ab designació del mateix any ab lo títol: «Obres e trobes les quals tracten de lahors de la sacratísima Verge María». Es tingut per lo primer llibre estampat en Espanya, en res no obstant lo que-s digué d' un cert tractat *Pro condendis orationibus*.

FENOLLAR, FRANCI DE CASTELLVÍ, VINYOLES, MIQUEL PEREÇ, JOHAN VERDANXA. En un Cansoner d' Amberes se troba: «Demanda adevinativa de Mossen F. á don F. de C y a V.» y «Respon F. de C.» y «Respon V.»; y aprés uns bordons d' aquest, y altres fets per tots tres plegats y altre «Demanda de F. á V.» ab resposta de aquest. En altre lloch «Demanda feta per M. P. a F. V.» y «Resposta de V.»

JOHAN ESCRIVÁ, comanador, maestre racional del rey y embaixador dels reys católichs al summo Pontífice. Hi ha algun' obreta seva castellana en lo Cansoner de Costantina (1).

«Encontra d' amor feta per Mossen Johan Escrivá ab hunes cobles de les Caterines.»

Passant jo per l' encontrada
De ma bella enamorada
Viu l' ástar molt desdenyosa......
Tenint en la ma sinestra

(1) També es seva aquella cobla citada en lo Quixote: «Ven, muerte, tan escondida etc.»

Un ram poch qui odorave,
De gran tros lluny me mirave....

segueixen las ditas coblas sens dupte del mateix (lo derrer bordó 's retronxa); eixa es la primera:

Les Catherines
Semblen regines;
Donques veurem
Quines cobles ne farem.
Tala la volem.

També escrigué en prosa lo «Judici de Paris» ab al-legoria feta per Mossen Corella.

FENOLLAR ESCRIVÁ. «Cobles fetes de la passió de Jhuxrist per Mossen Fenollar e per Mossen Joan Scrivá cavaller contemplant en Iesús crucificat»

MOSSEN FENOLLAR.

Qui Deu vos contemple | de la creu en l' arbre
Penjant entre ladres | per nostra salut,
Tanchats te los ulls | e lo cor de marbre
Ab ingratitut,
Si tostemps no plore | d' amor gran vençut,
Pensant quina mort | volgués humil pendre
Per sols a nosaltres | la vida donar,
Ab cap inclinat | los brassos estendre
Mostrant-nos amar;
Perqué-us desijam | en creu abrassar.

MOSSEN JOHAN SCRIVÁ.

Recort deu tenir | com d' alta cadira
Al mon devallant | de carn vos cobrís,
Y com d' aquell poble | mogut ab gran ira
Que sols elegís
Rebés la mort vos | que dau parays;
Si donchs be contempla | ab pensa devota,
Com vos Deu e hom | murís ab turmen;
Lo cor te de ferre | si prest no açota
Com ver penident
La carn pecadora | per tal falliment.

Quiscun tè 23 cobles mes.

MIQUEL STELA. «Obre feta per Miquel Stela de Barcelona intitulada comedia de la sagrada passió de Jeshuxrist».

Foch divinal | cremant del mas alt polo
Encés d' amor | infús a poques Muses
Auxili prech | d' aquel primer Apollo

Que m' illumin | les forses molt confuses
En poder dir | lo que desig escriure,
D' un rey molt gran | vingut per amor pobre
La mort del qual | a nosaltres descobre,
Hun clar camí | que-ns don' eternal viure.

Veja-s un altre cobla mòlt ben feta que 's pot comparar ab las que sols mitj seggle mes tart se feren en la poesía castellana.

Ell es lo gran | artiste de la vida
Aqui los vens | e mon tot obeeix;
Ell es lo Deu | que tot l' univers cride
A que l' infern | terrible revereix;
Ymnes cantant | d' aquest sant patriarcha
L' exércit gran | que viu d' angels venir,
Lo trist palau | de Plutó feu obrir
Dient axí | lo divinal monarcha....

Hi ha tornada y endressa a la Mare de Deu.

Lo COMANADOR STELA, diferent de Miquel, tè altres dos obras espirituals.

PERE VILLASPINOSA notari, arribà al comensament del seggle XVI. «Salve Regina feta per lo discret En P. V. notari de Valencia: la qual ell mateix pera honor del loable consistori lo dia que-s publica la davall escrita sentencia de la damunt dita joya de les lahors de la Verge María aquella spandí e publicà...»

També tè uns goigs á la Concepció de Nostra Senyora.

FENOLLAR, JOAN VIDAL, VERDANXA, VILLASPINOSA, MIQUEL STELA, «Questió moguda per Mossen Fenollar prebere a mossen Joan Vidal prebere a 'N Verdanxa a 'N Vilaspinosa notari, la qual quéstió es disputada per tots e sentenciat per Miquel Stela.»

Fenollar — Veure

Per tal que lo mon | en tals fets huy sia
No prou favorable | past es singular,
E vist que d' amor | se parla tot dia,
De quatre luquets | saber yo volria
Qual mes la encen | e la fa doblar.
Yo dich que lo Veure | que mostra carrera
A tot quant aprés | se dona combat;
Mossen Vidal veig | del Grat fa bandera;
Verdanxa l' Entendre | diu que la prospera,
E Vilaspinosa | defen Voluntat.

Los altres tres defensan la seva opinió y tots quatre replican

Un ram p...
De gran tr...

egueixen las ditas coblas se...
etronxa); eixa es la primera

Les ...
Sen ...
Don...
Qu...
T...

També escrigué en prosa ...
Mossen Corella.

Fenollar Escrivá. «...
sen Fenollar e per Mos...
crucificat»

Qui Deu ...
Penjant e...
Tanchats ...
Ab ...
Si tostem...
Pensant ...
Per sols a...
Ab cap ...
M...
Perque...

Recor...
Al mon ...
Y com ...

Rebés
Si don...
Com ...
Lo co...

La car...

Quiscun tè 23 ...

Miquel Siel... ...
titulada comedia ...

F...
En ...
Aux...

Si-us he mal dit | en pensar ni per obre
No-m do Deu be | ni lo que li deman,
Si-us he mal dit | quant fas me vingue dan,
Visque 'n lo mon | trist, mal content e pobre, etc.

Y així segueix fentse altres imprecacions. Lo senyal es: «Par e sens ır.» Aquesta escusació es la quarta y derrera poesía que trobam de 'ı mateixa especie, comensant per un Escondig del trovador proven- sal Bertran de Born, seguint per Petrarca y nostre Llorens Mallol y acabant ab Romeu Lull.

VII. «Altres del predit cobles fetes per xelosia de la que en strem amave. Ab gran esfors | quasi forci natura». Senyal: «Par e sens par».

VIII. Cobles de Romeu Lull dolent-se d' una dama qui 'l havia deixat o desdenyat: Puys no-m voleu, | prech la mort prest me vulla.» Se veu un joch de paraulas com per exemple en lo vers de la tornada: «Puig no-m voleu | jo vull lo qué volguí.»

IX. Cobles de Romeu Lull querelant-se del cruel e desconaxent amor: Gloriós es | l' om qui no sent d' amor.» La Tornada comensa: «Dona cruel.»

X. Obre de Romeu Lull contrita fugint a foll e desonest amor: Si 'n temps passat agués agut (l. pogut) conéixer. Lo senyal: «Par e sens par.»

XV. «Romeu Lull clamant-se com no pot fugir als lassos del amor: Yo fuig d' amor | per viure 'n libertat.» Senyal: «Arxiu de seny.»

XVI. «Stramps sobre lo desconaxent amor. Mon sentiment | ha perdut del tot l' esme». Senyal: «Par e sens par».

XVII. «Obra feta per Romeu Lull en la mort de la que en estrem amava.»

Vingut es temps | que 'n amor daré terme
E mon parlar | mudará novell lay
Puys que la mort | ab s' espasa tan ferme
Ha convertit | tot mon delit en guay.
Mon cant será | per tot temps cridar ay
Fins aurá fi | ma dolorosa vida,
Ja tarda molt | la dolça departida
Que desig tant | que no-m par vinga may.

Y axís segueix no indigne de ser comparat a Ausías March.

Un ram poch qui odorave,
De gran tros lluny me mirave....

segueixen las ditas coblas sens dupte del mateix (lo derrer bordó 's retronxa); eixa es la primera:

Les Catherines
Semblen regines;
Donques veurem
Quines cobles ne farem.
Tala la volem.

També escrigué en prosa lo «Judici de Paris» ab al-legoria feta per Mossen Corella.

Fenollar Escrivá. «Cobles fetes de la passió de Jhuxrist per Mossen Fenollar e per Mossen Joan Scrivá cavaller contemplant en Iesús crucificat»

Mossen Fenollar.

Qui Deu vos contemple | de la creu en l' arbre
Penjant entre ladres | per nòstra salut,
Tanchats te los ulls | e lo cor de marbre
Ab ingratitut,
Si tostemps no plore | d' amor gran vençut,
Pensant quina mort | volgués humil pendre
Per sols a nosaltres | la vida donar,
Ab cap inclinat | los brassos estendre
Mostrant-nos amar;
Perqué-us desijam | en creu abrassar.

Mossen Johan Scrivá.

Recort deu tenir | com d' alta cadira
Al mon devallant | de carn vos cobrís,
Y com d' aquell poble | mogut ab gran ira
Que sols elegís
Rebés la mort vos | que dau parays;
Si donchs be contempla | ab pensa devota,
Com vos Deu e hom | murís ab turmen;
Lo cor te de ferre | si prest no açota
Com ver penident
La carn pecadora | per tal falliment.

Quiscun tè 23 cobles mes.

Miquel Stela. «Obre feta per Miquel Stela de Barcelona intitulada comedia de la sagrada passió de Jeshuxrist».

Foch divinal | cremant del mas alt polo
Encés d' amor | infús a poques Muses
Auxili prech | d' aquel primer Apollo

Que m' illumin | les forses molt confuses
En poder dir | lo que desig escriure,
D' un rey molt gran | vingut per amor pobre
La mort del qual | a nosaltres descobre,
Hun clar camí | que-ns don' eternal viure.

Veja-s un altre cobla mòlt ben feta que 's pot comparar ab las que sols mitj seggle mes tart se feren en la poesía castellana.

Ell es lo gran | artiste de la vida
Aqui los vens | e mon tot obeeix;
Ell es lo Deu | que tot l' univers cride
A que l' infern | terrible revereix;
Ymnes cantant | d' aquest sant patriarcha
L' exércit gran | que viu d' angels venir,
Lo trist palau | de Plutó feu obrir
Dient axí | lo divinal monarcha....

Hi ha tornada y endressa a la Mare de Deu.

Lo COMANADOR STELA, diferent de Miquel, tè altres dos obras espirituals.

PERE VILLASPINOSA notari, arribá al comensament del seggle XVI. «Salve Regina feta per lo discret En P. V. notari de Valencia: la qual ell mateix pera honor del loable consistori lo dia que-s publica la davall escrita sentencia de la damunt dita joya de les lahors de la Verge María aquella spandí e publicá...»

També tè uns goigs á la Concepció de Nostra Senyora.

FENOLLAR, JOAN VIDAL, VERDANXA, VILLASPINOSA, MIQUEL STELA, «Questió moguda per Mossen Fenollar prebere a mossen Joan Vidal prebere a 'N Verdanxa a 'N Vilaspinosa notari, la qual quèstió es disputada per tots e sentenciat per Miquel Stela.»

Fenollar Veure

Per tal que lo mon | en tals fets huy sia
No prou favorable | past es singular,
E vist que d' amor | se parla tot dia,
De quatre luquets | saber yo volria
Qual mes la encen | e la fa doblar.
Yo dich que lo Veure | que mostra carrera
A tot quant aprés | se dona combat;
Mossen Vidal veig | del Grat fa bandera;
Verdanxa l' Entendre | diu que la prospera,
E Vilaspinosa | defen Voluntat.

Los altres tres defensan la seva opinió y tots quatre replican

quatre vegadas, sempre ab rims unissonants. Fenollar tè «conclusió ab electió de jutge.» Demana sentencia de Corella y tots l' aceptan ab grans alabansas del mateix. Fenollar fa la presentació del procés al jutge. En fallensa de Mossen Corella prenen nou jutge que es «un altre *Stela*» Presentan lo procés al jutge Miquel Stela en una codolada. Segueix la sentencia donada per Miquel Stela y encara s' allarga mes la obra seguint altres termes judicials.

Romeu Lull fértil poeta barcelonés era conceller en cap quant morí á 14 de Juliol de 1484. Fou soterrat ab molta cerimonia. Trobava en catalá, castellá, italiá y encara sembla que poch o mòlt en francés: alguna de sas obras es endressada al Duch de Cardona y en un altre castellana respon al Comte d' Oliva.

I. Resposta de Romeu Lull a tres cobles del Senyor Compte d' Oliva qui mes loaria e millor la S^{ra} Na Francina Rossa metent per joya un diamant, responent per los mateixos rims:

Comte senyor | puys virtut es la rama
E de son fruyt | pren tema mon scriura, etc.

Diu que no feren mes que Na Francina, Dido, Saphós, Tiresi, Penelope ni Judit. Hi ha endressa á la dona.

II. «Obra feta per Romeu Lull intitulada lo «Consistori de amor: L' alt triumphant Cupido, deu d' amor.» Se troba ab Cupido que primer lo mira irat y aprés li promet posar lo jou al coll de «aquella tan altera.» Mes endevant hi ha lo consistori ahont es President Na Pastellosa «per molt saber,» Canciller Na Bastida «viuda de pris» etc. Hi ha «endressa á tots los amants virtut.»

III. «Cobles de Romeu Lull de hon proceheix amor: Fantesián | molt sovint en amor». Lo senyal es: «Par e sens par».

IV. «Cobles de Romeu Lull requerint o amonestant certa dona en amar-lo: Leixa-m estar | amor no-m dones pena». Senyal: «Dona sens par».

V. «Obra de Romeu Lull trobant-se fortunat en amor loa e comenda aquell; Si-'n nagun temps | d' amor me so clamat». Senyal: «Par e sens par».

VI. «Cobles de Romeu Lull scusant-se de hun mal dit qu' ere inculpat contre una dama»:

Si-us he mal dit | en pensar ni per obre
No-m do Deu be | ni lo que li deman,
Si-us he mal dit | quant fas me vingue dan,
Visque 'n lo mon | trist, mal content e pobre, etc.

Y així segueix fentse altres imprecacions. Lo senyal es: «Par e sens par.» Aquesta escusació es la quarta y derrera poesía que trobam de la mateixa especie, comensant per un Escondig del trovador provensal Bertran de Born, seguint per Petrarca y nostre Llorens Mallol y acabant ab Romeu Lull.

VII. «Altres del predit cobles fetes per xelosia de la que en strem amave. Ab gran esfors | quasi forci natura». Senyal: «Par e sens par».

VIII. Cobles de Romeu Lull dolent-se d' una dama qui 'l havia deixat o desdenyat: Puys no-m voleu, | prech la mort prest me vulla.» Se veu un joch de paraulas com per exemple en lo vers de la tornada: «Puig no-m voleu | jo vull lo qué volguí.»

IX. Cobles de Romeu Lull querelant-se del cruel e desconaxent amor: Gloriós es | l' om qui no sent d' amor.» La Tornada comensa: «Dona cruel.»

X. Obre de Romeu Lull contrita fugint a foll e desonest amor: Si 'n temps passat agués agut (l. pogut) conéixer. Lo senyal: «Par e sens par.»

XV. «Romeu Lull clamant-se com no pot fugir als lassos del amor: Yo fuig d' amor | per viure 'n libertat.» Senyal: «Arxiu de seny.»

XVI. «Stramps sobre lo desconaxent amor. Mon sentiment | ha perdut del tot l' esme». Senyal: «Par e sens par».

XVII. «Obra feta per Romeu Lull en la mort de la que en estrem amava.»

Vingut es temps | que 'n amor daré terme
E mon parlar | mudará novell lay
Puys que la mort | ab s' aspasa tan ferme
Ha convertit | tot mon delit en guay.
Mon cant será | per tot temps cridar ay
Fins aurá fi | ma dolorosa vida,
Ja tarda molt | la dolça departida
Que desig tant | que no-m par vinga may.

Y axís segueix no indigne de ser comparat a Ausías March.

[illegible], sempre ab rims uni-
[illegible] julgo.» Demana sentenci-
[illegible] del mateix. Fenollar
julgo. [illegible] de Mossen Corella
[illegible] Presentan lo procés al
lada. [illegible] la sentencia donada
[illegible] seguint altres term

[illegible] fértil poeta barcel.
[illegible] Juliol de 1484. Fou
[illegible] castellá, italiá y encara
[illegible] obras es endressad
[illegible] respon al Comte d'

I. [illegible] Resposta de Romeu Lul
[illegible] loarla e millor
[illegible] responent per

Comte senyor !
E de son trust !

[illegible] que no foren mes qu
[illegible] al Judit. Hi ha end

II. «Obra feta per Romeu
[illegible] triumphant Cupido, deu
[illegible] trat y apres
[illegible] «Mes endevant
[illegible] «per molt saber.
[illegible] «endressa à tots lo

III «Cobles de Rom
[illegible] molt sovint en amor

IV «Cobles de Rom
[illegible] estar
[illegible]

V «Obra de Romeu
[illegible]

VI «Cobles de Rom
[illegible] una dama

«Obra en rims stramps de trentatres cobles per los trentatres ... de Jhesuxrist tractant de la Incarnació e Passió mes conforme ... sepmana-sancta del any MCCCCLXXX tres per lo de clar en-... Iacme de Aulesa, honrat ciutadá». Comensa l' obra ab «Invoca-...: «Verb encarnat | dins ventre d' une Verge.» La tornada comensa ...rist mort en creu | mes culpes me condampnen» Hi ha una cobla ...arsa als jutges: «Jutges molt prudens | de gran dignitat.»

II. Una cobla de 10 bordons rimats serveix d' introducció á una Contemplació de la visió haguda per la Verge María com adorá lo seu ...loriós fill tantost que fou nat. Ab goig contemplar | yo vull de Deu mare.»

III. «Triumphes de Nostra Dona en cobles capdenals biocades per lo de mirable enging Jaume de Aulesa ciutadá, compostes et trasmeses a Valencia per la joya será allí mesa al qui mils hi digués.» Invocació llatina. «Emperadriu | principi dels bens nostres»

Tornant als poetas valencians no farem res mes que anomenar algunas obras estampadas.

Fenollar y Pere Martinez. «Historia de la Passió de Nostre Senyor.»

Fenollar, Moreno, Gazull, Vinyoles etc «Proces de les olives e disputa dels jóvens e dels vells. Lo sompni de Joan Joan.» Eixas famosas obras que tractan dels mals que porta la sensualitat y de si son millors per marits los jóvens o los vells, foren comensadas per las Demandas y Respostas de F. y M., als qui s' ajustaren aprés un anomenat Sindich dels peixcadors y V. Lo sompni es obra de G. y te mòlta vivesa y gracia d' expressió. Hi ha una mena d' octavas, dobles quintillas de bordons dodecasílabos y codolada.

Fenollar, Escrivá... Gazull. «Obra feta per un deport de l' Albufera» per F. y E. «Brama dels llauradors del orta de Valencia» per G. (censura dels vocables vulgars).

Loiz Roiz, Pere Martinez, lo (aixís l' anomenan) gran trobador Miquel Miralles: «Obra en lahors del benaventurat S. Christofol»: Consistori celebrat en 1498. (Roiz guanyá la joya y l' obra de Martinez fou coronada). També hi ha un' obra de Vinyoles y un altre «d' un home de sciencia, digne persona.»

quatre vegadas, sempre ab rims unissonants. Fenollar tè «conclusió ab electió de jutge.» Demana sentencia de Corella y tots l' aceptan ab grans alabansas del mateix. Fenollar fa la presentació del procés al jutge. En fallensa de Mossen Corella prenen nou jutge que es «un altre *Stela*» Presentan lo procés al jutge Miquel Stela en una codolada. Segueix la sentencia donada per Miquel Stela y encara s' allarga mes la obra seguint altres termes judicials.

Romeu Lull fértil poeta barcelonés era conceller èn cap quant morí á 14 de Juliol de 1484. Fou soterrat ab molta cerimonia. Trobava en catalá, castellá, italiá y encara sembla que poch o mòlt en francés: alguna de sas obras es endressada al Duch de Cardona y en un altre castellana respon al Comte d' Oliva.

I. Resposta de Romeu Lull a tres cobles del Senyor Compte d' Oliva qui mes loaria e millor la Sra Na Francina Rossa metent per joya un diamant, responent per los mateixos rims:

Comte senyor | puys virtut es la rama
E de son fruyt | pren tema mon scriura, etc.

Diu que no feren mes que Na Francina, Dido, Saphós, Tiresi, Penelope ni Judit. Hi ha endressa á la dona.

II. «Obra feta per Romeu Lull intitulada lo «Consistori de amor: L' alt triumphant Cupido, deu d' amor.» Se troba ab Cupido que primer lo mira irat y aprés li promet posar lo jou al coll de «aquella tan altera.» Mes endevant hi ha lo consistori ahont es President Na Pastellosa «per molt saber,» Canciller Na Bastida «viuda de pris» etc. Hi ha «endressa á tots los amants virtut.»

III. «Cobles de Romeu Lull de hon proceheix amor: Fantesián | molt sovint en amor». Lo senyal es: «Par e sens par».

IV. «Cobles de Romeu Lull requerint o amonestant certa dona en amar-lo: Leixa-m estar | amor no-m dones pena». Senyal: «Dona sens par».

V. «Obra de Romeu Lull trobant-se fortunat en amor loa e comenda aquell; Si-'n nagun temps | d' amor me so clamat». Senyal: «Par e sens par».

VI. «Cobles de Romeu Lull scusant-se de hun mal dit qu' ere inculpat contre una dama»:

Si-us he mal dit | en pensar ni per obre
No-m do Deu be | ni lo que li deman,
Si-us he mal dit | quant fas me vingue dan,
Visque 'n lo mon | trist, mal content e pobre, etc.

Y axí segueix fentse altres imprecacions. Lo senyal es: «Par e sens par.» Aquesta escusació es la quarta y derrera poesía que trobam de la mateixa especie, comensant per un Escondig del trovador provensal Bertran de Born, seguint per Petrarca y nostre Llorens Mallol y acabant ab Romeu Lull.

VII. «Altres del predit cobles fetes per xelosia de la que en strem amave. Ab gran esfors | quasi forci natura». Senyal: «Par e sens par».

VIII. Cobles de Romeu Lull dolent-se d' una dama qui 'l havia deixat o desdenyat: Puys no-m voleu, | prech la mort prest me vulla.» Se veu un joch de paraulas com per exemple en lo vers de la tornada: «Puig no-m voleu | jo vull lo qué volguí.»

IX. Cobles de Romeu Lull querelant-se del cruel e desconaxent amor: Gloríós es | l' om qui no sent d' amor.» La Tornada comensa: «Dona cruel.»

X. Obre de Romeu Lull contrita fugint a foll e desonest amor: Si 'n temps passat agués agut (l. pogut) conéixer. Lo senyal: «Par e sens par.»

XV. «Romeu Lull clamant-se com no pot fugir als lassos del amor: Yo fuig d' amor | per viure 'n libertat.» Senyal: «Arxiu de seny.»

XVI. «Stramps sobre lo desconaxent amor. Mon sentiment | ha perdut del tot l' esme». Senyal: «Par e sens par».

XVII. «Obra feta per Romeu Lull en la mort de la que en estrem amava.»

Vingut es temps | que 'n amor daré terme
E mon parlar | mudará novell lay
Puys que la mort | ab s' aspasa tan ferme
Ha convertit | tot mon delit en guay.
Mon cant será | per tot temps cridar ay
Fins aurá fi | ma dolorosa vida,
Ja tarda molt | la dolça departida
Que desig tant | que no-m par vinga may.

Y axís segueix no indigne de ser comparat a Ausías March.

XVII. «Obre feta per Romeu Lull responsiva a Nostre Dona en los vint triumphos triumphosa. De la concepció. Misteri gran | e concebimen noble.» Y segueix en sengles coblas: «De la nativitat—De la sua desposació ab Josep—De la anunciació—...—De la ascensió del Fill de Deu—De la Missió del Sperit sant—De la Assumpsió de la Mare de Deu—Endressa de tota la obra a la gloriosa Mare de Deu»

XVI. «Obre de strams feta per Romeu Lull en laors de la gloriosisima Mare de Deu: Per satisfer | al qui tan me obliga».

Un Poeta Desconegut. «Colloqui e rehonament fet entre dues dames, la huna dama casada, l' altre de condició beata, al qual colloqui se applicá un' altre dona viuda, lo qual hoit per un vellet fonch descrit per ell lo rahonar de quiscune comensant a parlar ell en stil de semblant paraules:»

Divendres sant
Die honest de dol e de plant
De bon matí
Devant mon Deu me presentí, etc.

Obra satírica en codolada.

A mes dels poetas valencians y catalans d' aquest temps en trobam alguns de mallorquins: Mossen Desclós compongué un' obra á la concepció de Maria. Francesch Oleza feu un Menyspreu del món per la mort de sa muller:

Ab manto de plors | el cel se cubria
Y tota la terra | mostrava gran dol,
Mirant d' aquest mon | del tot se partia
La qui de virtuts | granment resplandia;
Tristor senyalaba | la lluna y el sol

Esta obra es endressada al prebere Benet Espanyol que li respon ab un' altre, ahont hi ha eixos bordons:

Almoinas, responsos | faré per aquella,
Moltas oracions | per ella diré:
Y ab cremans ciris | en vostra capella,
Ofertas y misas | cantaré per ella,
Y sobre 'l sepulcre | sovint absolré.

Creyem qu' era del mateix nom y de la mateixa familia Jaume de Aulesa de qui trobam:

I. «Obra en rims stramps de trentatres cobles per los trentatres anys de Jhesuxrist tractant de la Incarnació e Passió mes conforme a la sepmana-sancta del any MCCCCLXXX tres per lo de clar enginy Jacme de Aulesa, honrat ciutadá». Comensa l' obra ab «Invocació»: «Verb encarnat | dins ventre d' une Verge.» La tornada comensa «Crist mort en creu | mes culpes me condampnen» Hi ha una cobla sparsa als jutges: «Jutges molt prudens | de gran dignitat.»

II. Una cobla de 10 bordons rimats serveix d' introducció á una «Contemplació de la visió haguda per la Verge María com adorá lo seu gloriós fill tantost que fou nat. Ab goig contemplar | yo vull de Deu mare.»

III. «Triumphes de Nostra Dona en cobles capdenals biocades per lo de mirable enging Jaume de Aulesa ciutadá, compostes et trasmeses a Valencia per la joya será allí mesa al qui mils hi digués.» Invocació llatina. «Emperadriu | principi dels bens nostres»

Tornant als poetas valencians no farem res mes que anomenar algunas obras estampadas.

Fenollar y Pere Martinez. «Historia de la Passió de Nostre Senyor.»

Fenollar, Moreno, Gazull, Vinyoles etc «Proces de les olives e disputa dels jóvens e dels vells. Lo sompni de Joan Joan.» Eixas famosas obras que tractan dels mals que porta la sensualitat y de si son millors per marits los jóvens o los vells, foren comensadas per las Demandas y Respostas de F. y M., als qui s' ajustaren aprés un anomenat Sindich dels peixcadors y V. Lo sompni es obra de G. y te mòlta vivesa y gracia d' expressió. Hi ha una mena d' octavas, dobles quintillas de bordons dodecasílabos y codolada.

Fenollar, Escrivá... Gazull. «Obra feta per un deport de l' Albufera» per F. y E. «Brama dels llauradors del orta de Valencia» per G. (censura dels vocables vulgars).

Loiz Roiz, Pere Martinez, lo (aixís l' anomenan) gran trobador Miquel Miralles: «Obra en lahors del benaventurat S. Christofol»: Consistori celebrat en 1498. (Roiz guanyá la joya y l' obra de Martinez fou coronada). També hi ha un' obra de Vinyoles y un altre «d' un home de sciencia, digne persona.»

XVII. «Obre feta per Romeu Lull resp
los vint triumphos triumphosa. De la concep
cebimen noble.» Y segueix en sengles cob
sua desposació ab Josep—De la anuncia
Fill de Deu—De la Missió del Sperit sant
ro de Deu—Endressa de tota la obra a

XVI. «Obre de strams feta per Ro
sisima Mare de Deu: Per satisfer | al

UN POETA DESCONEGUT. «Colloqui
mes, la huna dama casada, l' altre d
se applicá un' altre dona viuda, lo
crit per ell lo rahonar de quiseun
semblant paraules.»

Divend
Dic honest de d
De bo
Devant mon l

Obra satírica en codolada.

A mes dels poetas valencia
bam alguns de mallorquins: M
concepció de Maria. FRANCESC
la mort de sa muller:

Ab manto d
Y tota la ter
Mirant d' aques
La qui de vi
Tristor sen

Esta obra es endressad
pon ab un' altre, ahont hi l

Almoina
Moltas or
Y ab creu
Ofertas v
Y sobre l

Creyem qu' era del ma
ALLERA de qui trobam:

Que meresqué | per sa tanta bondat
Que lo tercer | de l' alta Trinitat
Li abrassás | son cor ab foch luent.....

també tornada com en los antichs.

III.—Crisi de l' escola catalana.

Trobars es far noel dictat
En romans fi be compassat.
Leys d' amors.

..os fonaments de l' escola catalana, segons al comens vejerem, .. la transmissió de la poesía mes antiga y los exemples que 'n sa ..ntesa 'ns doná la de Tolosa; mes la nostra, encara que filla ó al..ment germana mes petita d' aquesta, se feu mòlt mes gran, y per ..mple de seguir contemplantla com á mestra, sembla mes aviat que ..u estudiada per ella y tingué algun imperi sobre 'ls seus poetas.

Lo que no 's pòt duptar es que per un cantó ó per un altre, al..uns dels nostres begueren en las fonts de l' antiga poesía provensal, per mes que no 's veje una imitació seguida y complerta. Y de lo qu' havem assegurat no 'n mancan provas. Deixant apart aquell regust provenzal en lo llenguatje que, particularment los mes antichs, donavan á sas obras, trobam unas coblas estranyas que comensan: «Ma dona's indicatiu» fetas per imitació de unas de provensals; una cobla feta ab la mateixa ordenació y los mateixos rims que lo «No sap cantar» de Jaufre Rudel, trobador mòlt vell, una translació á prosa catalana, feta d' una manera un poch ampla, d' un cert «Castell d' amor» en vers provenzal; Sors imita una al-legoria del trovador Pere W. (Willem? erradament cregut Pere Vidal) en la que usa per alabar á Alfonso de Cardona. Ferrer en son Conort inclou una cobla d' un trobador provensal, y Torroella en son Lay n' anomena alguns, posant d' ells sengles coblas; Rocabertí en la «Gloria d' Amor» en fa surtir cinq, parlant d' ells ab termes que mostran coneixement no sols de llurs noms, sinó á mes de llurs vidas y obras; Mossen Jordi en son Enuig pren mòlts conceptes d' una poesía de la mateix' especie del Monge de Montaudó.

XVII. «Obre feta per Romeu Lull responsiva a Nostre Dona en los vint triumphos triumphosa. De la concepció. Misteri gran | e concebimen noble.» Y segueix en sengles coblas: «De la nativitat—De la sua desposació ab Josep—De la anunciació—...—De la ascensió del Fill de Deu—De la Missió del Sperit sant—De la Assumpsió de la Mare de Deu—Endressa de tota la obra a la gloriosa Mare de Deu»

XVI. «Obre de strams feta per Romeu Lull en laors de la gloriosisima Mare de Deu: Per satisfer | al qui tan me obliga».

Un Poeta Desconegut. «Colloqui e rehonament fet entre dues dames, la huna dama casada, l' altre de condició beata, al qual colloqui se applicá un' altre dona viuda, lo qual hoit per un vellet fonch descrit per ell lo rahonar de quiscune comensant a parlar ell en stil de semblant paraules.»

Divendres sant
Die honest de dol e de plant
De bon matí
Devant mon Deu me presentí, etc.

Obra satírica en codolada.

A mes dels poetas valencians y catalans d' aquest temps en trobam alguns de mallorquins: Mossen Desclós compongué un' obra á la concepció de Maria. Francesch Oleza feu un Menyspreu del món per la mort de sa muller:

Ab manto de plors | el cel se cubria
Y tota la terra | mostrava gran dol,
Mirant d' aquest mon | del tot se partia
La qui de virtuts | granment resplandia;
Tristor senyalaba | la lluna y el sol

Esta obra es endressada al prebere Benet Espanyol que li respon ab un' altre, ahont hi ha eixos bordons:

Almoinas, responsos | faré per aquella,
Moltas oracions | per ella diré:
Y ab cremans ciris | en vostra capella,
Ofertas y misas | cantaré per ella,
Y sobre 'l sepulcre | sovint absolré.

Creyem qu' era del mateix nom y de la mateixa familia Jaume de Aulesa de qui trobam:

I. «Obra en rims stramps de trentatres cobles per los trentatres anys de Jhesuxrist tractant de la Incarnació e Passió mes conforme a la sepmana-sancta del any MCCCCLXXX tres per lo de clar enginy Jacme de Aulesa, honrat ciutadá». Comensa l' obra ab «Invocació»: «Verb encarnat | dins ventre d' une Verge.» La tornada comensa «Crist mort en creu | mes culpes me condampnen» Hi ha una cobla sparsa als jutges: «Jutges molt prudens | de gran dignitat.»

II. Una cobla de 10 bordons rimats serveix d' introducció á una «Contemplació de la visió haguda per la Verge María com adorá lo seu gloriós fill tantost que fou nat. Ab goig contemplar | yo vull de Deu mare.»

III. «Triumphes de Nostra Dona en cobles capdenals biocades per lo de mirable enging Jaume de Aulesa ciutadá, compostes et trasmeses a Valencia per la joya será allí mesa al qui mils hi digués.» Invocació llatina. «Emperadriu | principi dels bens nostres»

Tornant als poetas valencians no farem res mes que anomenar algunas obras estampadas.

Fenollar y Pere Martinez. «Historia de la Passió de Nostre Senyor.»

Fenollar, Moreno, Gazull, Vinyoles etc «Proces de les olives e disputa dels jóvens e dels vells. Lo sompni de Joan Joan.» Eixas famosas obras que tractan dels mals que porta la sensualitat y de si son millors per marits los jóvens o los vells, foren comensadas per las Demandas y Respostas de F. y M., als qui s' ajustaren aprés un anomenat Sindich dels peixcadors y V. Lo sompni es obra de G. y te mòlta vivesa y gracia d' expressió. Hi ha una mena d' octavas, dobles quintillas de bordons dodecasílabos y codolada.

Fenollar, Escrivá... Gazull. «Obra feta per un deport de l' Albufera» per F. y E. «Brama dels llauradors del orta de Valencia» per G. (censura dels vocables vulgars).

Loiz Roiz, Pere Martinez, lo (aixís l' anomenan) gran trobador Miquel Miralles: «Obra en lahors del benaventurat S. Christofol»: Consistori celebrat en 1498. (Roiz guanyá la joya y l' obra de Martinez fou coronada). També hi ha un' obra de Vinyoles y un altre «d' un home de sciencia, digne persona.»

Vicent Ferrandis brodador, Narcís Vinyoles y altres: «Obra feta en lahor de la Seráphica santa Catalina de Sena» 1511.

Ferrandis, Beltran: «Obres contemplatives de mòlta devoció novament trobades en loor de la SS. Creu» Lo derrer compongué altres obras espirituals (1).

Seguiren las práticas de l' antiga escola Solivella que «gonyá la praderia» en una justa de 1533; los tres autors del «Procés de viudes y donzelles ordenat per los Magnifichs Jaume Ciurana y Mestre Joan Valentí doctor en Medicina ab una sentencia ordenada per lo honorable y discret Andreu Martí Pineda, notari;» Almodovar que posá trobas sevas al comensament de sa edició de Jaume Roig; Guerau de Montmajor que traduí en llengua llatina y comentá al mateix Roig, del qui seguí l' estil en una sátira que compongué contra 'ls catedráticbs de Valencia que l' any 1586 besaren las mans del Rey; Pujol, mataroní, que compongué un poema de la batalla de Lepant y altres trovas etc.

En lo meritíssim poeta barcelonés Serafí y en altres de son temps ja 's nota 'l pas de l' antig' escola á l' imitació de la de Castella. Aquell conserva la pausa del vers de 4 sílabas en la 4.ª, l' usatje de Demanda y Resposta, la Tornada y moltas cosas del llenguatje y estil dels antichs. En 1615 trobam encara una imitació d' Ausías March en lo «Cant del canonje Gerónim Ferrer de Guissona a la beata Mare Teresa de Jesus a la imitació y estil dels cants o octavas del antich catalá Ausías March fecundíssim y elegant poeta»:

1.ª cobla   O gent del mon | obriu los ulls per véurer
Entre sculls | una gran maravella
Qu' a obrat Deu | per una sa donzella
Pera 'l soport | dels que la volen créurer.
Teresa fou | tan sancta y tan prudent

(1) No hem parlat a grat-scient d' algunas obras que tenim per apócrifas, com son los vaticinis de Bernat Moguda que suposan del temps del Conqueridor, las trovas dels llinatjes atribuidas á un Mossen Febrer, unas coblas ditas de Llorens de Rosselló pera 'l casament d' una seva tia ab lo Comte de Cardona. Estas ficcions degueren procehir de rahons políticas o nobiliarias, y ser compostas en lo seggle XVI o XVII. També 'ns sembla sospitós lo Poema de la conquesta de Mallorca per Ramon Lull, mes aixó no es d'aquest lloch ni podem pensar quant se feu l' engany (si verament ho es com nosaltres pensam).

Que meresqué | per sa tanta bondat
Que lo tercer | de l' alta Trinitat
Li abrassás | son cor ab foch lluent.....

Hi ha també tornada com en los antichs.

III.—Crisi de l' escola catalana.

Trobars es far noel dictat
En romans fi be compassat.
Leys d' amors.

Los fonaments de l' escola catalana, segons al comens vejerem, foren la transmissió de la poesía mes antiga y los exemples que 'n sa infantesa 'ns doná la de Tolosa; mes la nostra, encara que filla ó altrament germana mes petita d' aquesta, se feu mòlt mes gran, y per compte de seguir contemplantla com á mestra, sembla mes aviat que fou estudiada per ella y tingué algun imperi sobre 'ls seus poetas.

Lo que no 's pòt duptar es que per un cantó ó per un altre, alguns dels nostres begueren en las fonts de l' antiga poesía provensal, per mes que no 's veje una imitació seguida y complerta. Y de lo qu' havem assegurat no 'n mancan provas. Deixant apart aquell regust provenzal en lo llenguatje que, particularment los mes antichs, donavan á sas obras, trobam unas coblas estranyas que comensan: «Ma dona's indicatiu» fetas per imitació de unas de provensals; una cobla feta ab la mateixa ordenació y los mateixos rims que lo «No sap cantar» de Jaufre Rudel, trobador mòlt vell, una translació á prosa catalana, feta d' una manera un poch ampla, d' un cert «Castell d' amor» en vers provenzal; Sors imita una al-legoria del trovador Pere W. (Willem? erradament cregut Pere Vidal) en la que usa per alabar á Alfonso de Cardona. Ferrer en son Conort inclou una cobla d' un trobador provensal, y Torroella en son Lay n' anomena alguns, posant d' ells sengles coblas; Rocabertí en la «Gloria d' Amor» en fa surtir cinq, parlant d' ells ab termes que mostran coneixement no sols de llurs noms, sinó á mes de llurs vidas y obras; Mossen Jordi en son Enuig pren mòlts conceptes d' una poesía de la mateix' especie del Monge de Montaudó.

VICENT FERRANDIS brodador, NARCÍS VINYOLES y altres: «Obra feta en lahor de la Seráphica santa Catalina de Sena» 1511.

FERRANDIS, BELTRAN: «Obres contemplatives de mòlta devoció novament trobades en loor de la SS. Creu» Lo derrer compongué altres obras espirituals (1).

Seguiren las práticas de l' antiga escola Solivella que «gonyá la praderia» en una justa de 1533; los tres autors del «Procés de viudes y donzelles ordenat per los Magnifichs Jaume Ciurana y Mestre Joan Valentí doctor en Medicina ab una sentencia ordenada per lo honorable y discret Andreu Martí Pineda, notari;» Almodovar que posá trobas sevas al comensament de sa edició de Jaume Roig; Guerau de Montmajor que traduí en llengua llatina y comentá al mateix Roig, del qui seguí l' estil en una sátira que compongué contra 'ls catedrátichs de Valencia que l' any 1586 besaren las mans del Rey; Pujol, mataroní, que compongué un poema de la batalla de Lepant y altres trovas etc.

En lo meritíssim poeta barcelonés Serafí y en altres de son temps ja 's nota 'l pas de l' antig' escola á l' imitació de la de Castella. Aquell conserva la pausa del vers de 4 sílabas en la 4.ª, l' usatje de Demanda y Resposta, la Tornada y moltas cosas del llenguatje y estil dels antichs. En 1615 trobam encara una imitació d' Ausías March en lo «Cant del canonje Gerónim Ferrer de Guissona a la beata Mare Teresa de Jesus a la imitació y estil dels cants o octavas del antich catalá Ausías March fecundíssim y elegant poeta»:

1.ª cobla
O gent del mon | obriu los ulls per véurer
Entre sculls | una gran maravella
Qu' a obrat Deu | per una sa donzella
Pera 'l soport | dels que la volen créurer.
Teresa fou | tan sancta y tan prudent

(1) No hem parlat a grat-scient d' algunas obras que tenim per apócrifas, com son los vaticinis de Bernat Moguda que suposan del temps del Conqueridor, las trovas dels llinatjes atribuidas á un Mossen Febrer, unas coblas ditas de Llorens de Rosselló pera 'l casament d' una seva tia ab lo Comte de Cardona. Estas ficcions degueren procehir de rahons políticas o nobiliarias, y ser compostas en lo seggle XVI o XVII. També 'ns sembla sospitós lo Poema de la conquesta de Mallorca per Ramon Lull, mes aixó no es d' aquest lloch ni podem pensar quant se feu l' engany (si verament ho es com nosaltres pensam).

Que meresqué | per sa tanta bondat
Que lo tercer | de l' alta Trinitat
Li abrassás | son cor ab foch lluent.....

Hi ha també tornada com en los antichs.

III.—Crisi de l' escola catalana.

Trobars es far noel dictat
En romans fi be compassat.
Leys d' amors.

Los fonaments de l' escola catalana, segons al comens vejerem, foren la transmissió de la poesía mes antiga y los exemples que 'n sa infantesa 'ns doná la de Tolosa; mes la nostra, encara que filla ó altrament germana mes petita d' aquesta, se feu mòlt mes gran, y per compte de seguir contemplantla com á mestra, sembla mes aviat que fou estudiada per ella y tingué algun imperi sobre 'ls seus poetas.

Lo que no 's pòt duptar es que per un cantó ó per un altre, alguns dels nostres begueren en las fonts de l' antiga poesía provensal, per mes que no 's veje una imitació seguida y complerta. Y de lo qu' havem assegurat no 'n mancan provas. Deixant apart aquell regust provenzal en lo llenguatje que, particularment los mes antichs, donavan á sas obras, trobam unas coblas estranyas que comensan: «Ma dona's indicatiu» fetas per imitació de unas de provensals; una cobla feta ab la mateixa ordenació y los mateixos rims que lo «No sap cantar» de Jaufre Rudel, trobador mòlt vell, una translació á prosa catalana, feta d' una manera un poch ampla, d' un cert «Castell d' amor» en vers provenzal; Sors imita una al-legoria del trovador Pere W. (Willem? erradament cregut Pere Vidal) en la que usa per alabar á Alfonso de Cardona. Ferrer en son Conort inclou una cobla d' un trobador provensal, y Torroella en son Lay n' anomena alguns, posant d' ells sengles coblas; Rocabertí en la «Gloria d' Amor» en fa surtir cinq, parlant d' ells ab termes que mostran coneixement no sols de llurs noms, sinó á mes de llurs vidas y obras; Mossen Jordi en son Enuig pren mòlts conceptes d' una poesía de la mateix' especie del Monge de Montaudó.

ANDRESSA ALS JUTGES.

Jutges d' onor | puig que teniu la mena
Del bon saber | he de virtuts la clau,
Aquest mon dir | si en re vos desplau
Jo 'l vos tramet | que y sia feta smena.

II «Versets fets per Johan Moreno a una filla del Gobernador de Valencia». Encara que hi falta 'l comensament, per un tros de mes avall, veyem que eran bordons de 9 sílabas ab un de 5 cada tres de 9, tots appariats.

També hi ha en lo Jardinet «Johan Moreno per los vells» en igual ó semblant metrificació.

Mossen Bernat Fenollar nasquè de noble familia á Penáguila, fundá un benifet en la capella de S. Llorens, fou domer de la Seu l' any 1503 y en 1510 li donaren la cadira de matemáticas. Ja sabem que havia tractat á Ausías March. Encara que, segons apar, pocas vegadas trobava sol, tè alguna cobla castellana y un' obra que comensa:

Quasi llibert | content de ma ventura
En port segur | novament arribat.....

Fenollar y Corella: Demanda de F. ab resposta de C. que lo anomena «Fenoll mòlt dolç». Segueix una «Obra de Mossen Fenollar trasmesa a Corella que legint-la tota diu mal y legint-la per la mitat diu be» (es a dir que si-s llegeixen los bordons enters son injuriosos per Corella y si-s llegeixen primer los 1ers mitjos bordons y aprés los 2^{ons} mitjos l' alaban mòlt).

N' Arcís ó Mossen Narcís Vinyoles, assesor de justicia criminal y després en 1492 y 94 jurat de Valencia, no havia mort en 1511. Posá en llengua catalana una gran obra de historia en llatí y en italiá. Era mòlt amador de la llengua castellana.

I «Obra de Mossen Vinyoles desdenyat de sa enamorada en lengua valenciana: Pensant en vos | tresor de ma ventura». «Resposta del matix (1) á una senyora que li demanava qual era major dolor perdre sa 'namorada per mort ó per noves amors».

(1) Rastre del parlá valenciá.

II «Cobles en lahor de la gloriosa sancta Catalina de Sena» ajustadas á la vida de la Santa per Miquel Pereç. Estampat en 1494.

III «Omelia sobre lo psalm del Miserere» mitj en prosa y mitj metrificada.—«Obra feta per lo dit Magnifich Mossen N. V. responent á una joya que-s doná a qui millor diria quina dolor sentí la Mare de Deu etc.» Estampat en l' any 1494.

Valmanya, tots los poetas que acabam d' anomenar de Roig (inclós aquest) ensá, Martinez, Franci de Castellví, Caballer, Migalot Pereç, Johan Berdanxa menor de dies, Mestre Johan Vidal Prebere de la ciutat de Valencia, frare Luis d' Espí, Mestre de Montesa y Virey de Valencia y mòlts altres ab los títols de «metje, prebere, notari, escribent, argenter, mestre d' escriure, nahiper etc.» y un castellá sens nom tingueren part en l' acte poétich celebrat á Valencia l' any 1474 del qual fou secretari Fenollar, estampantse llurs poesías en lo mateix lloch y ab designació del mateix any ab lo títol: «Obres e trobes les quals tracten de lahors de la sacratísima Verge María». Es tingut per lo primer llibre estampat en Espanya, en res no obstant lo que-s digué d' un cert tractat *Pro condendis orationibus.*

Fenollar, Franci de Castellví, Vinyoles, Miquel Pereç, Johan Verdanxa. En un Cansoner d' Amberes se troba: «Demanda adevinativa de Mossen F. á don F. de C y a V.» y «Respon F. de C.» y «Respon V.»; y aprés uns bordons d' aquest, y altres fets per tots tres plegats y altre «Demanda de F. á V.» ab resposta de aquest. En altre lloch «Demanda feta per M. P. a F. V.» y «Resposta de V.»

Johan Escrivá, comanador, maestre racional del rey y embaixador dels reys católichs al summo Pontífice. Hi ha algun' obreta seva castellana en lo Cansoner de Costantina (1).

«Encontra d' amor feta per Mossen Johan Escrivá ab hunes cobles de les Caterines.»

Passant jo per l' encontrada
De ma bella enamorada
Viu l' àstar molt desdenyosa......
Tenint en la ma sinestra

(1) També es seva aquella cobla citada en lo Quixote: «Ven, muerte, tan escondida etc.»

Un ram poch qui odorave,
De gran tros lluny me mirave....

segueixen las ditas coblas sens dupte del mateix (lo derrer bordó 's retronxa); eixa es la primera:

Les Catherines
Semblen regines;
Donques veurem
Quines cobles ne farem.
Tala la volem.

També escrigué en prosa lo «Judici de Paris» ab al-legoria feta per Mossen Corella.

FENOLLAR ESCRIVÁ. «Cobles fetes de la passió de Jhuxrist per Mossen Fenollar e per Mossen Joan Scrivá cavaller contemplant en Iesús crucificat»

MOSSEN FENOLLAR.

Qui Deu vos contemple | de la creu en l' arbre
Penjant entre ladres | per nostra salut,
Tanchats te los ulls | e lo cor de marbre
Ab ingratitut,
Si tostemps no plore | d' amor gran vençut,
Pensant quina mort | volgués humil pendre
Per sols a nosaltres | la vida donar,
Ab cap inclinat | los brassos estendre
Mostrant-nos amar;
Perqué-us desijam | en creu abrassar.

MOSSEN JOHAN SCRIVÁ.

Recort deu tenir | com d' alta cadira
Al mon devallant | de carn vos cobrís,
Y com d' aquell poble | mogut ab gran ira
Que sols elegís
Rebés la mort vos | que dau parays;
Si donchs be contempla | ab pensa devota,
Com vos Deu e hom | murís ab turmen;
Lo cor te de ferre | si prest no açota
Com ver penident
La carn pecadora | per tal falliment.

Quiscun tè 23 cobles mes.

MIQUEL STELA. «Obre feta per Miquel Stela de Barcelona intitulada comedia de la sagrada passió de Jeshuxrist».

Foch divinal | cremant del mas alt polo
Encés d' amor | infús a poques Muses
Auxili prech | d' aquel primer Apollo

Que m' illumin | les forses molt confuses
En poder dir | lo que desig escriure,
D' un rey molt gran | vingut per amor pobre
La mort del qual | a nosaltres descobre,
Hun clar camí | que-ns don' eternal viure.

Veja-s un altre cobla mòlt ben feta que 's pot comparar ab las que sols mitj seggle mes tart se feren en la poesía castellana.

Ell es lo gran | artiste de la vida
Aqui los vens | e mon tot obeeix;
Ell es lo Deu | que tot l' univers cride
A que l' infern | terrible revereix;
Ymnes cantant | d' aquest sant patriarcha
L' exércit gran | que viu d' angels venir,
Lo trist palau | de Plutó feu obrir
Dient axí | lo divinal monarcha....

Hi ha tornada y endressa a la Mare de Deu.

Lo COMANADOR STELA, diferent de Miquel, tè altres dos obras espirituals.

PERE VILLASPINOSA notari, arribá al comensament del seggle XVI. «Salve Regina feta per lo discret En P. V. notari de Valencia: la qual ell mateix pera honor del loable consistori lo dia que-s publica la davall escrita sentencia de la damunt dita joya de les lahors de la Verge María aquella spandí e publicá...»

També tè uns goigs á la Concepció de Nostra Senyora.

FENOLLAR, JOAN VIDAL, VERDANXA, VILLASPINOSA, MIQUEL STELA, «Questió moguda per Mossen Fenollar prebere a mossen Joan Vidal prebere a 'N Verdanxa a 'N Vilaspinosa notari, la qual quèstió es disputada per tots e sentenciat per Miquel Stela.»

Fenollar — Veure

Per tal que lo mon | en tals fets huy sia
No prou favorable | past es singular,
E vist que d' amor | se parla tot dia,
De quatre luquets | saber yo volria
Qual mes la encen | e la fa doblar.
Yo dich que lo Veure | que mostra carrera
A tot quant aprés | se dona combat;
Mossen Vidal veig | del Grat fa bandera;
Verdanxa l' Entendre | diu que la prospera,
E Vilaspinosa | defen Voluntat.

Los altres tres defensan la seva opinió y tots quatre replican

quatre vegadas, sempre ab rims unissonants. Fenollàr tè «conclusió ab electió de jutge.» Demana sentencia de Corella y tots l' aceptan ab grans alabansas del mateix. Fenollar fa la presentació del procés al jutge. En fallensa de Mossen Corella prenen nou jutge que es «un altre *Stela*» Presentan lo procés al jutge Miquel Stela en una codolada. Segueix la sentencia donada per Miquel Stela y encara s' allarga mes la obra seguint altres termes judicials.

Romeu Lull fértil poeta barcelonés era conceller èn cap quant morí á 14 de Juliol de 1484. Fou soterrat ab molta cerimonia. Trobava en catalá, castellá, italiá y encara sembla que poch o mòlt en francés: alguna de sas obras es endressada al Duch de Cardona y en un altre castellana respon al Comte d' Oliva.

I. Resposta de Romeu Lull a tres cobles del Senyor Compte d' Oliva qui mes loaria e millor la Sra Na Francina Rossa metent per joya un diamant, responent per los mateixos rims:

Comte senyor | puys virtut es la rama
E de son fruyt | pren tema mon scriura, etc.

Diu que no feren mes que Na Francina, Dido, Saphós, Tiresi, Penelope ni Judit. Hi ha endressa á la dona.

II. «Obra feta per Romeu Lull intitulada lo «Consistori de amor: L' alt triumphant Cupido, deu d' amor.» Se troba ab Cupido que primer lo mira irat y aprés li promet posar lo jou al coll de «aquella tan altera.» Mes endevant hi ha lo consistori ahont es President Na Pastellosa «per molt saber,» Canciller Na Bastida «viuda de pris» etc. Hi ha «endressa á tots los amants virtut.»

III. «Cobles de Romeu Lull de hon proceheix amor: Fantesián | molt sovint en amor». Lo senyal es: «Par e sens par».

IV. «Cobles de Romeu Lull requerint o amonestant certa dona en amar-lo: Leixa-m estar | amor no-m dones pena». Senyal: «Dona sens par».

V. «Obra de Romeu Lull trobant-se fortunat en amor loa e comenda aquell; Si-'n nagun temps | d' amor me so clamat». Senyal: «Par e sens par».

VI. «Cobles de Romeu Lull scusant-se de hun mal dit qu' ere inculpat contre una dama»:

Si-us he mal dit | en pensar ni per obre
No-m do Deu be | ni lo que li deman,
Si-us he mal dit | quant fas me vingue dan,
Visque 'n lo mon | trist, mal content e pobre, etc.

Y així segueix fentse altres imprecacions. Lo senyal es: «Par e sens par.» Aquesta escusació es la quarta y derrera poesía que trobam de la mateixa especie, comensant per un Escondig del trovador provensal Bertran de Born, seguint per Petrarca y nostre Llorens Mallol y acabant ab Romeu Lull.

VII. «Altres del predit cobles fetes per xelosia de la que en strem amave. Ab gran esfors | quasi forci natura». Senyal: «Par e sens par».

VIII. Cobles de Romeu Lull dolent-se d' una dama qui 'l havia deixat o desdenyat: Puys no-m voleu, | prech la mort prest me vulla.» Se veu un joch de paraulas com per exemple en lo vers de la tornada: «Puig no-m voleu | jo vull lo qué volguí.»

IX. Cobles de Romeu Lull querelant-se del cruel e desconaxent amor: Gloriós es | l' om qui no sent d' amor.» La Tornada comensa: «Dona cruel.»

X. Obre de Romeu Lull contrita fugint a foll e desonest amor: Si 'n temps passat agués agut (l. pogut) conéixer. Lo senyal: «Par e sens par.»

XV. «Romeu Lull clamant-se com no pot fugir als lassos del amor: Yo fuig d' amor | per viure 'n libertat.» Senyal: «Arxiu de seny.»

XVI. «Stramps sobre lo desconaxent amor. Mon sentiment | ha perdut del tot l' esme». Senyal: «Par e sens par».

XVII. «Obra feta per Romeu Lull en la mort de la que en estrem amava.»

Vingut es temps | que 'n amor daré terme
E mon parlar | mudará novell lay
Puys que la mort | ab s' aspasa tan ferme
Ha convertit | tot mon delit en guay.
Mon cant será | per tot temps cridar ay
Fins aurá fi | ma dolorosa vida,
Ja tarda molt | la dolça departida
Que desig tant | que no-m par vinga may.

Y axís segueix no indigne de ser comparat a Ausías March.

XVII. «Obre feta per Romeu Lull responsiva a Nostre Dona en los vint triumphos triumphosa. De la concepció. Misteri gran | e concebimen noble.» Y segueix en sengles coblas: «De la nativitat—De la sua desposació ab Josep—De la anunciació—...—De la ascensió del Fill de Deu—De la Missió del Sperit sant—De la Assumpsió de la Mare de Deu—Endressa de tota la obra a la gloriosa Mare de Deu»

XVI. «Obre de strams feta per Romeu Lull en laors de la gloriosisima Mare de Deu: Per satisfer | al qui tan me obliga».

Un Poeta Desconegut. «Colloqui e rehonament fet entre dues dames, la huna dama casada, l' altre de condició beata, al qual colloqui se applicá un' altre dona viuda, lo qual hoit per un vellet fonch descrit per ell lo rahonar de quiscune comensant a parlar ell en stil de semblant paraules:»

Divendres sant
Die honest de dol e de plant
De bon matí
Devant mon Deu me presentí, etc.

Obra satírica en codolada.

A mes dels poetas valencians y catalans d' aquest temps en trobam alguns de mallorquins: Mossen Desclós compongué un' obra á la concepció de Maria. Francesch Oleza feu un Menyspreu del món per la mort de sa muller:

Ab manto de plors | el cel se cubria
Y tota la terra | mostrava gran dol,
Mirant d' aquest mon | del tot se partia
La qui de virtuts | granment resplandia;
Tristor senyalaba | la lluna y el sol

Esta obra es endressada al prebere Benet Espanyol que li respon ab un' altre, ahont hi ha eixos bordons:

Almoinas, responsos | faré per aquella,
Moltas oracions | per ella diré:
Y ab cremans ciris | en vostra capella,
Ofertas y misas | cantaré per ella,
Y sobre 'l sepulcre | sovint absolré.

Creyem qu' era del mateix nom y de la mateixa familia Jaume de Aulesa de qui trobam:

I. «Obra en rims stramps de trentatres cobles per los trentatres anys de Jhesuxrist tractant de la Incarnació e Passió mes conforme a la sepmana-sancta del any MCCCCLXXX tres per lo de clar enginy Jacme de Aulesa, honrat ciutadá». Comensa l' obra ab «Invocació»: «Verb encarnat | dins ventre d' une Verge.» La tornada comensa «Crist mort en creu | mes culpes me condampnen» Hi ha una cobla sparsa als jutges: «Jutges molt prudens | de gran dignitat.»

II. Una cobla de 10 bordons rimats serveix d' introducció á una «Contemplació de la visió haguda per la Verge María com adorá lo seu gloriós fill tantost que fou nat. Ab goig contemplar | yo vull de Deu mare.»

III. «Triumphes de Nostra Dona en cobles capdenals biocades per lo de mirable enging Jaume de Aulesa ciutadá, compostes et trasmeses a Valencia per la joya será allí mesa al qui mils hi digués.» Invocació llatina. «Emperadriu | principi dels bens nostres»

Tornant als poetas valencians no farem res mes que anomenar algunas obras estampadas.

Fenollar y Pere Martinez. «Historia de la Passió de Nostre Senyor.»

Fenollar, Moreno, Gazull, Vinyoles etc «Proces de les olives e disputa dels jóvens e dels vells. Lo sompni de Joan Joan.» Eixas famosas obras que tractan dels mals que porta la sensualitat y de si son millors per marits los jóvens o los vells, foren comensadas per las Demandas y Respostas de F. y M., als qui s' ajustaren aprés un anomenat Sindich dels peixcadors y V. Lo sompni es obra de G. y te mòlta vivesa y gracia d' expressió. Hi ha una mena d' octavas, dobles quintillas de bordons dodecasílabos y codolada.

Fenollar, Escrivá... Gazull. «Obra feta per un deport de l' Albufera» per F. y E. «Brama dels llauradors del orta de Valencia» per G. (censura dels vocables vulgars).

Loiz Roiz, Pere Martinez, lo (aixís l' anomenan) gran trobador Miquel Miralles: «Obra en lahors del benaventurat S. Christofol»: Consistori celebrat en 1498. (Roiz guanyá la joya y l' obra de Martinez fou coronada). També hi ha un' obra de Vinyoles y un altre «d' un home de sciencia, digne persona.»

VICENT FERRANDIS brodador, NARCÍS VINYOLES y altres: «Obra feta en lahor de la Seráphica santa Catalina de Sena» 1511.

FERRANDIS, BELTRAN: «Obres contemplatives de mòlta devoció novament trobades en loor de la SS. Creu» Lo derrer compongué altres obras espirituals (1).

Seguiren las práticas de l' antiga escola Solivella que «gonyá la praderia» en una justa de 1533; los tres autors del «Procés de viudes y donzelles ordenat per los Magnifichs Jaume Ciurana y Mestre Joan Valentí doctor en Medicina ab una sentencia ordenada per lo honorable y discret Andreu Martí Pineda, notari;» Almodovar que posá trobas sevas al comensament de sa edició de Jaume Roig; Guerau de Montmajor que traduí en llengua llatina y comentá al mateix Roig, del qui seguí l' estil en una sátira que compongué contra 'ls catedráticbs de Valencia que l' any 1586 besaren las mans del Rey; Pujol, mataroní, que compongué un poema de la batalla de Lepant y altres trovas etc.

En lo meritíssim poeta barcelonés Serafí y en altres de son temps ja 's nota 'l pas de l' antig' escola á l' imitació de la de Castella. Aquell conserva la pausa del vers de 4 sílabas en la 4.ª, l' usatje de Demanda y Resposta, la Tornada y moltas cosas del llenguatje y estil dels antichs. En 1615 trobam encara una imitació d' Ausías March en lo «Cant del canonje Gerónim Ferrer de Guissona a la beata Mare Teresa de Jesus a la imitació y estil dels cants o octavas del antich catalá Ausías March fecundíssim y elegant poeta»:

1.ª cobla
O gent del mon | obriu los ulls per véurer
Entre sculls | una gran maravella
Qu' a obrat Deu | per una sa donzella
Pera 'l soport | dels que la volen créurer.
Teresa fou | tan sancta y tan prudent

(1) No hem parlat a grat-scient d' algunas obras que tenim per apócrifas, com son los vaticinis de Bernat Moguda que suposan del temps del Conqueridor, las trovas dels llinatjes atribuidas á un Mossen Febrer, unas coblas ditas de Llorens de Rosselló pera 'l casament d' una seva tia ab lo Comte de Cardona. Estas ficcions degueren procehir de rahons políticas o nobiliarias, y ser compostas en lo segle XVI o XVII. També 'ns sembla sospitós lo Poema de la conquesta de Mallorca per Ramon Lull, mes aixó no es d'aquest lloch ni podem pensar quant se feu l' engany (si verament ho es com nosaltres pensam).

Que meresqué | per sa tanta bondat
Que lo tercer | de l' alta Trinitat
Li abrassás | son cor ab foch lluent.....

Hi ha també tornada com en los antichs.

III.—Crisi de l' escola catalana.

Trobars es far noel dictat
En romans fi be compassat.
Leys d' amors.

Los fonaments de l' escola catalana, segons al comens vejerem, foren la transmissió de la poesía mes antiga y los exemples que 'n sa infantesa 'ns doná la de Tolosa; mes la nostra, encara que filla ó altrament germana mes petita d' aquesta, se feu mòlt mes gran, y per compte de seguir contemplantla com á mestra, sembla mes aviat que fou estudiada per ella y tingué algun imperi sobre 'ls seus poetas.

Lo que no 's pòt duptar es que per un cantó ó per un altre, alguns dels nostres begueren en las fonts de l' antiga poesía provensal, per mes que no 's veje una imitació seguida y complerta. Y de lo qu' havem assegurat no 'n mancan provas. Deixant apart aquell regust provenzal en lo llenguatje que, particularment los mes antichs, donavan á sas obras, trobam unas coblas estranyas que comensan: «Ma dona's indicatiu» fetas per imitació de unas de provensals; una cobla feta ab la mateixa ordenació y los mateixos rims que lo «No sap cantar» de Jaufre Rudel, trobador mòlt vell, una translació á prosa catalana, feta d' una manera un poch ampla, d' un cert «Castell d' amor» en vers provenzal; Sors imita una al-legoria del trovador Pere W. (Willem? erradament cregut Pere Vidal) en la que usa per alabar á Alfonso de Cardona. Ferrer en son Conort inclou una cobla d' un trobador provensal, y Torroella en son Lay n' anomena alguns, posant d' ells sengles coblas; Rocabertí en la «Gloria d' Amor» en fa surtir cinq, parlant d' ells ab termes que mostran coneixement no sols de llurs noms, sinó á mes de llurs vidas y obras; Mossen Jordi en son Enuig pren mòlts conceptes d' una poesía de la mateix' especie del Monge de Montaudó.

Encara 's veu mes clar lo coneixement de las obras francesas y no cal pas maravellars'en sabent com aquellas foren estimadas per tot arreu en la edat mitjana y considerant lo vehinat de las terras y 'l parentiu que lligá ad alguns dels nostres reys ab los de Fransa. Aixís hi ha rahons per pensar que 'ls noms de Lay, Virolay, y Balada devallaren á la nostr' escola de obras francesas y aixís tambe Oliver posá en catalá un' obra d' Alain Chartier; Torroella en lo sobredit Lay posá lo nom y coblas d' alguns poetas del mateix realme; Rocabertí n' hi fa entrar tres que no anomena, ficant' hi á mes paraulas y fins alguns bordons francesos en sa Gloria d' Amor, que tè molta tirada, es ben cert, á la Divina comedia, mes també, com adverteix un escriptor alemany, a cert *fabliau* francés al-legorich. Mòlts dels nostres poetas anomenan cavallers dels romans de asumto bretó que eran francesos ó vinguts de Fransa, y per acabar, qui voldrá restar sens algun dupte, no tè mes que llegir la llista de las llibrerías del rey En Martí y del Príncep de Viana, ahont veurá molts llibres francesos.

Los efectes de la poesía italiana los trobam ja en l' Escondig de Llorens Mallol, se reconeixen en Jordi, son confessats per Ausías March que imita al Petrarca y alaba al Dant; Rocabertí segueix las petjadas del derrer, presenta aquell com vencedor dels francesos; y com mes va mòlt mes se declaran dits efectes.

Res no direm de las lletras llatinas que eran llavors lo fonament dels estudis sagrats y profans y poch podem dir dels efectes de la poesía castellana que sols se deixa conéixer ab l' adopció d' alguns mots, y després, mes clarament, d' algunas formas de metrificació.

Ay! ay! podria dir algú ¿com pòt ser tantas poesías que obravan en la nostra? Donchs ¿quina es la originalitat d' aquesta? Tot aixó era mòlt propi del temps y los mateixos efectes, afegints'hi la de la catalana, trobam en la castellana del seggle XV. No hi havia á las horas tans escrúpols en aquesta part y ni s' amagavan de péndrer paraulas d' altres llenguas (1) y per aixó eran també originals si

(1) Aixís prengueren la paraula francesa *pris* contraria al génit de la llengua de hoch, que tenia *pretz ó prets* provensal y *preu* catalá.

hi havia, com havia en la nostr' escola, vida y saba per ésser-ho.

Ja es arribat lo punt en que podem tractar de la partició d' aquest' escola, seguint la succesió dels temps, y la partirem en tres temporadas.

La primera compren del rèy En Pere fins als dias en que comensá á trovar Ausías March. La diferencia d' aquesta ab la segona no es ben declarada sino en lo llenguatje mes vell y mes ple de provensalismes. Per ventura 's trobaria també alguna petita distinció lliteraria.

La segona que podem mirar com lo zenit de la nostra poesía es la de Ausías March, so es á saber, los trenta ó quaranta anys mitjans del seggle XV. Los poetas d' esta y de la precedent se troban especialment en los Cansoners de Paris y Saragossa.

La tercera que cull lo derrer ters del seggle XV se singularisa per l' adopció del bordó castellá de 12 sílabas, la reduplicació dels rims en las coblas de 8 bordons (abbaacca) á la manera de l' octava d' art major castellana, y per altre part mostra efectes mòlt determinats del renaixement italiá, los quals se coneixen fins en lo compás mes jámbich del bordó de 11 sílabas y en una manera de dir mes culta y llatinisada. Las obras d' aquesta temporada se troban especialment en lo Jardinet de Orats y en los llibres estampats á Valencia.

Havent ja vist los parentius y la partició de la nostr' escola, ja es hora de demanar ¿qué pensarem de sa natura y de son mérit?

Si volem donar una resposta considerada, debem en primer lloch advertir que aquell' escola no era una poesía popular ó natural, sinó una poesía verament artística (1) so es á saber; que miraba mòlt á la maestría dels poetas ó sia als primors y dificultat en la part d' execució com també á esquivar faltas grossas ó petitas (2). Aixís es

(1) Y per so 'n diem escola. Es veritat que havem anomenat alguna poesía anónima mes popular y que 'ls poetas mes artístichs cultivaren especies de usatje popular, mes sempre 's troba la forma artística en lo llenguatje, lo compás mes cert, los rims generalment mes perfets y la absensia de primitiva inspiració.

(2) Aixís veyem en Villena que era remunerada, no la obra de mes preu, sinó la que tingués menos defectes y aquestos de vegadas eran de poca substancia; per exemple, Castellnou repren com gran vici lo haberse anomenat Cornet: «Capellá ordenats de San Antoninats,» sols per la reduplicació de la lletra *n* en las sílabas *ninats*.

que los mérits principalment s' han de cercar en las bellesas de llenguatje y de metrificació. No voldriam pas dir ab assó que là llengua poética dels nostres trobadors tingués aquella blanura dels provensals que moltas vegadas la feya semblar al art musical, per tal com la d' aquells era, salvant l' expressió, mes tibant, y arreglada d' una manera quasi mecánica; mes també es cert que era mòlt ben ordenada, ben subjecte á determinat compás y sabia dir lo que 'l poeta volia.

La nostra poesía era mes aviat d' estudi y de cap, que de cor y de fantasía, lo cual provenia de sa mateixa natura, dels ayres del temps, y del génit pensatiu y no gaire amich de flochs dels nostres naturals. Encara que 'n aquest punt s' han d' exceptar moltas obras, pus succehia sovint que 'ls afectes trencavan los vincles ab que 'ls subjectavan las prácticas de l' escola.

Si ara consideram la materia ó argument de las obras veurem primerament que lo lloch dels veritables afectes era mòltas vegadas usurpat per la gentilesa cortesana, aixís en la nostr' escola com en moltas d' altres; y en est punt devem advertir qu' encara que no sens rahó doctes escriptors han cregut ser millor aquellà gentilesa que l' expressió de grossers apetits propia dels antichs poetas pagans, y encara que 'ls nostres mostran mòlta mes netedat que 'ls antichs provensals (1), no per assó cal pensar que 'ls usatjes cortesans seguescan sempre la mes dreta via, y no tot lo que recullen los histórichs de la lliteratura se posa com á patró pels jóvens que desitjan profitar en la gaya ciencia.—En lo qu' especta á la part lliteraria no 's pot negar que semblant gentilesa produhí mes abundancia d' obras y mòltas elegants y primorosas, mes també es cosa reconeguda que multiplicá las de poca importancia y lo que anomena *llochs comuns* la ciencia dels retórichs.

La poesía moral mòlt apropiada als estudis, al gènit y al gust de l' escola produhí obras de molta substancia y mòlt ben dictadas, com se pot reconéixer en abdosos los Marchs, pare y fill.

La poesía religiosa, sempre atractívol per la importancia y la bellesa del subjecte, no fou tal en los poetas de la nostr' escola que 'n

(1) «Et en assó gran re dels antichs trovadors si son pecat» Leys d' amors.

aprofitaran los tresors qu' ella ofereix tant per móurer los afectes, com per exaltar la fantasía.

Sembla al primer cop d' ull, y mòlts en això s' han enganyat, que 's deuria trobar abundó la poesía histórica, pus mólts dels poetas eran cavallers y feyen actes que ara serveixen de preciosa materia poética; mes no es axís, y la causa fou que com á nosaltres nos plau recordar en las obras de fantasía aquells temps cavallereschs, ells en sas poesías de cort tractavan de reposar de las armas y de las bregas y fingirse un mòn de gentilesa y de costums suaus y benignes. Direm això no obstant, que si en los antichs poetas no trobam, tant com voldriam, la representació d' aquells grans fets de la nostra historia en las illas de Italia y lo realme de Nápols y dels grans actes de coratje que 'ns causan admiració dins de casa nostra, hi ha qualque cosa ahónt se reconeix l' esperit militar y patriòtich d' aquells temps, y fins se pòt observar que 's troban moltas referencias á cosas de marinería.

Un' altre, no gaire noble, representació dels costums, trobam en la poesía satírica, que com tè acostumat, es sovint poch vergonyosa y mesurada, mes que altres vegadas plau per sa gracia y lleugeresa y es la que de á las horas fins al temps nostre menos ha mudat de faysó.

Aquestas son las especies mes usadas pels nostres antichs, y ja per lo que havem dit fa prou de bon conéixer quina opinió tenim de sos mérits, la qual ara declararém mes palesament. La nostr' escola tè 'ls defectes de totas las escolas de trobadors, y eixos defectes procehian del fals concepte que s' havian fet de l' essencia de la poesía, las quals fonts buscavan mes aviat en una ciencia mal entesa, en certas ideas convingudas y en un art material, que en lo giny de cadescú y en l' amor de la natural bellesa. Emperó la mateix escola nos dona á tesa en mòltas de sas obras primors de tota mena: sentencias de gran seny y de gravedat, pensaments manifestats ab maestría, colps de viu afecte, elegancia y gentilesa de llenguatje y boniquesas de exęcució que 'ns recordan que aquell era lo temps del gótich mes florit y del comens de la renaixensa artística. Y per mes que abunden massa certas especies y certas materias, y que per lle-

girse plegadas mòltas obras del mateix temps se troba en algunas excesiva uniformitat, hi ha en altres prou varietat y riquesa. Aixís es que tot ab tot, no cambiariam la nostr escola per cap altre de trovadors, y encara que no podem ufanarnos de cap Dant, podem proclamar alguns noms, no sols de dextres y ginyosos versificadors, com Valmanya, Sors, Romeu Lull, Gazull y altres, sinó de veritables poetas com Pere March, mestre en moral poesía, Jordi, autor d' algun cant de mòlt preu, Corella que es el que mes s' acosta al estil de la moderna poesía, y sobre tot Ausías March y Jaume Roig que 'ns demanan mes llarga consideració.

Ausías es una notable persona poética. Lo singularisa l' especial accent de veritat que transmeten sas obras, las quals nos dihuen ab mòlta vivor y sens fingiment quant ell sentia, fos bo, fos mal. Fins quant nos dona una doctrina teórica d' amor se veu que no era com mòlts altres per seguir la costum, sino perqué verament hi creya y pensava executarla. Lo defecte de l' oscuritat (que semblava primor als seus admiradors antichs) ve en mòlta part de que volia aprimar la materia, pensar per sí mateix y dir lo que 'ls altres no havian may sentit ni expressat. Era mòlt fill de son temps, mes com solen los grans homens, ensepms n' era norma y excepció. No es un poeta complert, mes sí gran, y de pochs se podrán recordar tans bells fracments ó memorables conceptes. Excel-lent en la part intelectual y afectiva, sols li manca aquella fantasía inventiva que de cada objecte representat ó de cada situació del ánima fa un nou ésser poétich; mes no per axó dexa d' acostarse molt á aquella soberana perfecció, que sols consegueix del tot l' inspiració natural ó l' art mes exquisit. Y res no hi fa que com obra poética 's desitje alguna cosa, que quant Ausías fa eixir certas veus del mes pregon de son cor, llavors no pot hom recordarse de res mes y queda per ell pres y subjectat.

Roig es poeta satírich de mòlt preu: un dels pochs que saben agafar y apropiarse nous aspectes de la natura (ja sia l' inanimada, ja l' humana, ja pel costat serio, ja pel jocós) y sab tambe usar ab profit d' aquesta qualitat seva mitjansant la gracia y abundancia en l' expressió. Nos sembla que sa obra fou mare d' una especie de llibres mòlt célebrats en la lliteratura castellana, so es, de la *novela pica-*

resca, per tal com en Roig y en aquesta veyem que lo principal personatje es lo mateix narrador dels fets y lo sol fil que lliga aventuras separadas, y hi ha un minyó pobre y mal tractat pels seus que 's posa á servir diferents amos y que tè cambis de fortuna, y en aquella com en ditas novelas se cerca (y massa que 's cerca!) una norma mental, no de pulcritut, sino de lletjesa. S' ha censurat á Roig per excés d' erudició, mes est defecte, comú en los poetas de son temps, no 's repara ó 's repara mòlt poch en son llibre, y lo que s' ha pres per vocables erudits son paraulas mòlt familiars y ben fillas de la terra que ixen á doll de sa ploma quant vol calificar ó descriurer.

Un dels timbres que porta l' escola catalana es lo haber obrat especials efectes en la de Castella, y no es cap estranyesa, pus la nostra provenia de mes lluny y estava mes aprop de las fonts en que las duas bevian. No diem pas que totas las semblansas sian imitacions, pus quiscun' escola per son camí venia principalment de la provensal: la catalana servant moltas cosas per esta transmesas y rebent ensenyansas de la de Tolosa y la castellana naixent tot plegat de l' escola gallego-portuguesa. Aixís es que las duas poesías prop-parentas degueren quedar encantadas de llurs semblansas quant se trobaren en lo palau barcelonés de N' Enrich de Villena, en la coronació de Ferran d' Antequera (1) y després en la cort napolitana de N' Anfós, y finalment á Barcelona y á Valencia en la de Joan II y en la dels reys católichs. Mes, com havem dit, la nostra obrá mòlt sobre la castellana. Aixís se veu que N' Enrich de Villena escrigué un llibre de la Gaya ciencia, tot ple de cosas tretas dels nostres tractats, la cual doctrina cuidava transmétrer als castellans, y Santillana á qui Villena endressá son llibre y qu' era un altre mestre dels poetas de Castella, no 's cansaba d' alabar los nostres y sobretot á Mossen Jordi y quant li reprenian certs suposats defectes, ell s' escusava ab l' autoritat dels nostres tractats de Gay saber. A mes d' axió trobam en altres poetas castellans paraulas tretas del nostre llenguatje. Y encara que apar increhible, no 's pot duptar que las nostras danzas tolosanas y

(1) Lo famós Villasandino que acudí á esta coronació tè dos ó tres bordons catalans en sas obras.

catalanas son mes antigas que 'ls villancets y altres semblants coblas retronxadas dels castellans, y que habenthi tanta semblansa, be 's déu créurer que las mes antigas la comunicaren á las mes novellas.

Per acabar, recordarém lo que féren Boscá y Gil Polo en la poesía de Castella, que Ausías fou imitat per Garcilaso y traduit per dos poetas castellans, y com conservantse en Valencia la tradició de la poesía cortesana, Lope de Vega doná ésser al drama nacional en esta ciutat y rodejat de poetas naturals d' ella; y ab tot això tindrem prou qu' exaltar de nostr' escola y de sos efectes inmediats y posteriors, y creurem no haverli fet tort, encara que l' havem calificada sens passió, dient tot lo que dir deviam y

Deixant apart | lo stil dels trobadors
Qui per escalf | trespassen veritat.

Manel Milá y Fontanals.

Número 15.

Premi extraordinari de una Medalla de plata

OFERT PÈR

L' ATENEO CATALÁ.

AMOR DE MARE.

AMOR DE MARE.

Lo cor es dels fills que viuhen,
y dels fills que han mort es l' ánima.

I.

Prop d' un bressolet de jonchs,
hont l' infant ja no hi dormía,
plorava una pobre mare
tota la seua desditxa.
Dintre 'ls llansolets d' Hol-landa
l' hi sonreya fa pochs dies
lo fillet de lo seu cor,
que altre mes bell no n' hi havía.
La mare, folla d' amor,
en sos brassos lo prenia,
contra son pit l' apretava,
de tants patons l' enrogía,
diëntl' hi: rey de mon cor,
vida de la meua vida,
jo no conexía 'l goig
quant á tu no 't conexía.

Ay llum de mes esperanses!
Ay font de mes alegríes!
Pobre mare, pobre mare!
la pena la té esmortida,
y omple 'l bressolet de llágremes
passantne les diades tristes.
No entra 'l sol dintre la cambra
ni adins l' ánima afligida,
ja per ella no hi ha festes,
lo mon endolat ovira.
Y vindrán tristes y fredes
de Nadal les belles fires,
tornará la nit de Reys
mes no portará joguines,
vindrá 'l diumenge de Rams
sense pauma benehida.
Llasseta n' está pensant
si le hi ressucitaria
á son fillet lo bon Deu
que 's el mateix d' altres dies.
Ja n' hi té ofert á la Verge
de ses joyes la mes rica,
ja n' hi té ofert á Jesus
corona de plata fina.
Mes lo seu fillet no torna
y passan les diades tristes.
Ay llum de ses esperanses!
Ay font de ses alegríes!

II.

Aprés de 'l jorn ve la nit,
aprés de la nit l' aubada,
aprés de la pluja 'l sol,

la roda de 'l mon may para.
Ja havía dat moltes voltes
desque llur dol esplayava
dintre sa cambra soleta
la mare desventurada.
Desde llavores la vida
la partida á la mort guanya,
y axó fa que ab dolsa veu
podrém sentirla quant canta,
gronxant d' un peu lo bressol,
cansonetes catalanes,
per adormí 'un infantó
y un altre que 'n té á la falda.
Tot cantant cantant sonriu,
tot sonrient l' hi cauhen llágremes,
sonriu als fillets que té,
plora 'l fillet que l' hi manca.
Son dos ángels, dos esteles,
de son pit nafrat lo bálsam,
son com l' arch de Sant Martí
los infants que vuy esguarda.
Los contempla embadalida
y 'ls patoneja la mare,
mes ay! llurs galtetes rojes
y llur front de neu los banya.
Les besades son d' amor
les llágremes d' anyoransa!
Els apromptа cent joguines,
y quant aquestes los cansan
també ls' trau les seues joyes
y ensemps van perles y llágremes.
Les unes cauhen en terra,
al cel s' en pujan les altres.
Ben de matinet se lleva,
ben de matinet s' afanya,

feynera quant ve la fosca,
feynera quant trenca l' auba;
mes tot estirant l' agulla
també la robeta banya:
cuita pels fillets qui dormen
plora 'l que la terra guarda.
A l' Iglesia sels en porta
y allí prega ajonollada;
los angelets que té al mon
al que té al cel encomana.
Y quant la gent los hi mira
sos ulls se negan de llágremes
y 'ls axeca al cel pensant
que 'l mes estimat l' hi manca.
Quant son cor se regositja
l' esperit mor d' anyoransa,
que 's lo cor dels fills que viuhen
y dels fills que han mort es l' ánima.

(De **D.ª Victoria Peña de Amer**.)

Número 16.

DISCURS

DE

D. Adolfo Blanch y Cortada,

altre dels senyors Mantenedors.

EXCEL-LENTISSIM SENYOR:

Senyors:

Si se n' es anada la por de que manquessen en nostra terra successors que donar als antichs mestres del Gay saber, prou ho diuhen cada any los batements de mans que umplenan de just goig aquest espay per tants y tant alts motius venerables.

Sota de aquest vell taginat que tant grats recorts nos reporta, avuy per setena vegada havem vingut á saludar nous cants y á coronar nous poetas, á parlar catalá y de Catalunya una estona com lo que mès plau á tots, com lo que mès cumpleix als nostres cors assedegats de amor patri.

Benhajan ells, los que així 'ns donan tots anys arreu l' aliment que als nostres esperits aconorta, ab dolls de fresca y regalada inspiració que mès que 'l perfum del aromers nos sab, mès que 'l balsámich flayre de la ensisadora filla dels tarongers que al mateix temps esclata.

Jo en nom del Consistori placentment vos saludo, desprès que ab lo dalé de cullir las mès galanas flors de maig he ajudat á escullirlas de entre tantas como perturbavan los nostres sentits ab llurs falagueras esséncias.

Y cert que ha estat forta la tentació, mòlta la vacil-lació, greu lo desfici.

Aquí 'ns cridava manyaga una veu ab modulacions tant inspiradas y tendras! Ab noms y recorts tant gloriosos nos convidava allí una altra! Y ab tant dolsas promesas mès enllanet esguardant lo cel alguna 'ns entretenia y captivava! Per tot arreu, com en riquíssim mercat nos afalagava ab armidianas seduccions lo mès guspirejant de catalanesca bonesa.

Ah! ¡quí n' hagués pogut fér de totas eixas flors de la inspiració una sola, atapahida y delitosa toya!

Mès així com entre 'ls estels que espurnan lo mantell de la nit serena n' hi ha que ab llum mès viva esparpillan y á tots los enlluherna la blanquinosa lluna, y á tots los esborra foragitant las ombras l' esplendent astre del jorn; així també lo bo s' eclipsa devant de lo millor, fentli ést plassa á lo sobirá que ab sa sola preséncia tot ho empetiteix y ho minva.

Santa LLAR *dels pagesos* ¡Dèu te guart! Dèu te guart, *niu de tendres amors y pau cristiana!* Quí 't pogués igualar en eix foch patri que crema en tos ensesos tions! Dolsa PRIMAVERA ¡qué n' ets certament de xamosa! Y tú també, REDEMPCIÓ ¡benhajas! ah! benhajas! A ton costat pót endressar ensemps l' AMOR DE MARE sas llágrimas cohentas y sas sentidas pregárias als nins que s' han mort, y la pátria 's pót dóldrer del mártir per mor de sa aymada Barcelona.

Flors del esperit, juntáuvos, entrenáuvos en joyós ramellet, que us volem portar en nostres cors méntres duren—que será eternament—vostres suaus aromas.

Cantáu, poetas catalans, cantáu al só de las cansons que en vostre bres vos adormíren, que així 'ls altres ho feren tostemps, y sentiréu brollar mès pura, mès inspirada, mès vera, la flama santa del geni.

Estam en los dias de un renaixement, en la vespra tal volta del de un preclar esplendor, grácias al nostre il-lustre y paternal Municipi á qui ab la glória, may prou encarida, de la restauració y protecció de estas literárias justas.

Miráu ahont ne som arribats. Esguardáu. Aquest es lo saló dels cent concellers ahont no ha entrat jamay lo juglar, ni 'l coblejador, ni encara 'l poeta, en los millors temps de la nostra passada grande-

sa. Dintre de eixos murs honorables, jamay la bellesa vingué á festejar al talent ab gayas flors y víctors y armonias; y ara vejéu, lo mès il-lustre, lo mès brillant, lo mès respectable y bell de la ciutat del Comtes l' umplena y l' enjoya.

¿Per qué tanta de honor se us fará? ¿Per qué jochs y festas ahont se dictáren lleys y firmáren tractats de pau y guerra? ¿Per qué una reyna ahont está la espanyola magestat y comtal senyora nostra dignament representada? ¿Per qué eixos breus y eloqüents recorts literaris?

No 'ns diga ningú que avuy val menys aquest siti; l' inmens amor dels catalans lo cobre ab sòn mantell de inestingible puresa, y al dir aixó, 'l malestruch, terriblement baix de sos peus l' afollaria.

Nó. Mostra es de quant estima Catalunya sòn llenguatje que així sobre lo mès car y respectable de la vida pública 'l col-loca y l' exalsa. Y ab ricas joyas no 'n té prou pera guasardonar als poetas de entre 'ls poetas, als dignes de entre 'ls dignes: una dama, una reyna, la reyna dels Jochs Florals per sa noble ma ha de donarlas.

Ah! beneytas siáu, flors que de tant bells fruyts sòu pregoneras!

He dit.

JOCHS FLORALS
DE BARCELONA
EN 1866.

ANY VIII DE SA RESTAURACIÓ.

(2)

JOCHS
FLORALS
DE BARCELONA
EN 1866.

ANY VIII DE SA RESTAURACIÓ.

BARCELONA.
LLIBRERIA DE A. VERDAGUER,
Rambla, 5, devant del Liceo.

1867.

JOCHS FLORALS

DE BARCELONA.

CONSISTORI DE 1866.

MANTENEDORS.

D. Pau Valls, President.

D. Teodoro Llorente.
D. Francisco Morera.
D. Víctor Gebhardt.
D. Silvino Thos y Codina.
D. Eduart Vidal Valenciano.
D. Robert Robert, **Secretari.**

EX-MANTENEDORS.

D. Manel Milá y Fontanals.
» Joaquim Rubió y Ors.
» Víctor Balaguer.
» Josep Lluis Pons y Gallarza.
» Miquel Victoriá Amer.
» Joan Cortada.
» Francisco Permanyer.
» Joaquim Roca y Cornet.
» Josep Antoni Llobet y Vall-llosera.
» Vicens Joaquim Bastús.
» Marian Flotats.
» Joan Mañé y Flaquer.
» Lluis Gonzaga de Pons y de Fuster.
» Antoni Bergnes de las Casas.
» Lluis Cutchet.

D. Pau Estorch y Siqués.
» Josep Leopoldo Feu.
» Manel de Lasarte.
» Joan Illas y Vidal.
» Marian Aguiló y Fuster.
» Josep Coll y Vehí.
» Miquel Antoni Martí.
» Manel Angelon.
» Josep Llausás.
» Brauli Foz.
» Terenci Thos y Codina.
» Manel Anglasell.
» Josep Subirana.
» Eusebi Pasqual.
» Antoni Camps y Fabrés.
» Gregori Amado Larrosa.
» Narcís Gay.
» Celestí Barallat.
» Antoni de Bofarull.
» Francisco Muns.
» Adolfo Blanch.
» Damás Calvet.
» Geroni Rosselló.
» Lluis Roca.

MESTRES EN GAY SABER.

D. Víctor Balaguer, *proclamat en* 20 *de Juny de* 1861 (*).
» Geroni Rosselló, *proclamat en* 4 *de Maig de* 1862.
» Joaquim Rubió y Ors, *proclamat en* 3 *de Maig de* 1863.
» Marian Aguiló y Fuster, *proclamat en* 6 *de Maig de* 1866.

ADJUNTS HONORARIS.

M. I. S. Rector de la Universitat literaria.
M. I. S. President de la Academia de Bonas Lletras.
Los mestres en gay saber.

(*) «1r. Adquirirán lo títol de *Mestre* los que hajan arribat á guanyar tres premis, en la forma y manera que á continuació se diu, y serán proclamats per lo president en la festa ahont alcansen lo tercer premi.

»2n. Per los efectes del article anterior valdrán los premis així ordinaris com extraordinaris fins lo dia de la aprobació del present reglament; mes á contar de dit dia en avant sols donarán dret al títol de *Mestre* los premis ordinaris.» *Estatuts per lo bon regiment del Consistori dels Jochs Florals de Barcelona, aprobats en* 9 *de Febrer de* 1862.

ADJUNTS DE NÚMERO.

D. Joan Mañé y Flaquer.
» Ignasi Girona.
Sr. Marqués de Ciutadilla.
D. Ramon Manel Gay.
» Narcís Gay.
» Claudi Lorenzale.
» Venanci Vallmitjana.
» Agapito Vallmitjana.
» Francisco Llivi.
» Ramon de Miquelerena.
» Josep María Sirvent.
» Francisco de Paula Villar.
» Jacinto Sala.
» Marian Maspons.
» Francisco Maspons.
» Anton Fargas y Soler.
» Enrich Xavier Vidal.
» Joaquim Roca y Cornet.
» Francisco Miquel y Badía.
» Manel Patxot.
» Josep Miravent.
» Jaume Serra.
» Joan Agell.
» Josep Anton Jaumar.
» Bartomeu Ribó.
» Pau Ribó.
» Miquel Victoriá Amer.
» Francisco de Paula Forns.
» Manel Duran y Bas.
» Emilio Fochs de Odena.
» Eduart Gibert.
» Felip Bertran.
» Josep Llausás.
» Manel Milá.
» Elías Rogent.
» Evaristo Alomar.
» Francisco Muns.
» Josep Lluis Pons y Gallarza.

D. Joaquim Guasch.
» Pau Milá.
» Joaquim Arimon.
» Jaume Manel Calafell.
» Ignasi Fontrodona.
» Josep Buigas.
» Josep Simó Rubís.
» Joaquim Fontanals del Castillo.
» Jaume Urgell.
» Lluis Cutchet.
» Lluis Roca.
» Antoni Bergnes.
» Josep de Letamendi.
» Miquel Elias Marxal.
» Ramon Sunyol.
» Francisco Xavier Llorens.
» Antoni de Bofarull.
» Adolfo Blanch.
» Federico Jordá.
» Ignasi Ramon Miró.
» Antoni Camps y Fabrés.
» Rosendo Rufasta.
» Manel Anglasell.
» Josep Mensa.
» Fernando Puig.
» Juaquim Cadafalch.
» Joan Illas y Vidal.
» Lluis Gonzaga de Pons.
» Magí Pers.
» Eusebi Pasqual.
» Rupert Mandado.
» Josep Flaquer.
» Salvador Mestres.
» Josep Vilar.
Sr. Comte del Llobregat.
D. Isidro Vilaseca.
» Terenci Thos y Codina.
» Lluis Coll.
» Josep Coll y Vehí.
» Antoni Molins.
» Celestí Barallat.
» Marian Flotats.

D. Manel de Bofarull.
» Marian Aguiló y Fuster.
» Francisco Fassant.
» Manel Angelon.
» Antoni Bastinos.
» Joan Bastinos.
» Francesch Pelay Briz.
» Josep Albert de Quintana.
» Josep Vilaseca.
» Josep Leopoldo Feu.
» Pere Nolasco Vives.
» Esteve Torrebadella.
» Marian Franquesa.
» Ramon de Siscar.
» Joan Batista Orriols.
» Josep García Moran.
» Josep Pujol.
» Jaume de Puigguriguer.
» Josep Almirall.
» Francisco Romaní.
» Vicens Joaquim Bastús.
» Lluis Marlés.
» Josep Subirana.
» Joan Torres.
» Narcís Santasusagna.
» Damás Calvet.
» Emilio Calvet.
» Lluis Puig y Sevall.
» Joan Cortada.
» Emilio Santamaría.
» Ramon Puiggarí.
» Andreu de Ferran.
» Ramon Vinyas.
» Pere Rosselló.
» Josep Barbier.
» Roman Puiggarí.
Sr. Marqués de Senmanat.
D. Josep Roca y Roca.
» Carlos María Jener.
» Jaume Vinyas.
» Fernando Gonzalez.

NOMS DELS AUTORS

QUE HAN OBTINGUT PREMIS ORDINARIS.

D.ª Isabel de Villamartin.	2
D. Damás Calvet.	2
» Adolfo Blanch y Cortada.	1
» Silvino Thos y Codina.	1
» Marian Fonts.	1
» Joaquim Rubió y Ors.	3
» Antoni Camps y Fabrés.	1
» Víctor Balaguer.	1
» Geroni Rosselló.	2
» Marian Aguiló y Fuster.	3
» Terenci Thos y Codina.	1
» Lluis Roca y Florejachs.	1
» Francesch Pelay Briz.	1
» Josep Lluis Pons y Gallarza.	2
» Miquel Victoriá Amer.	1

NOMS DELS AUTORS

QUE HAN OBTINGUT PREMIS EXTRAORDINARIS.

D. Antoni Camps y Fabrés.	1
» Guillem Forteza.	1
» Salvador Estrada.	1
» Joaquim Rubió y Ors.	3
» Víctor Balaguer.	2
» Geroni Rosselló.	1
» Josep Lluis Pons y Gallarza.	1
» Lluis Roca y Florejachs.	2
» Gayetano Vidal.	2
Lo Cansoner de Miramar.	1
D. Antoni de Bofarull.	2
D.ª María Josepa Massanés de Gonzalez.	1
D. Terenci Thos y Codina.	1
» Jacinto Verdaguer.	1
» Manel Milá y Fontanals.	1
D.ª Victoria Peña de Amer.	1

Un fadrí de montanya.	1
D. Joan Monserrat y Archs.	1
» Francisco Muns.	1
» Francisco Ubach y Vinyeta.	1

NOMS DELS AUTORS

PREMIATS AB ACCÉSSIT.

D.ª Victoria Peña.	1
D. Albert de Quintana.	1
» Salvador Estrada.	1
» Adolfo Blanch y Cortada.	1
» Marian Fonts.	3
» Manel de Lasarte.	1
» Víctor Balaguer.	3
» Josep Coroleu é Inglada.	1
» Lluis Roca y Florejachs.	4
» Antoni de Bofarull.	5
» Terenci Thos y Codina.	4
» Antoni Camps y Fabrés.	5
» Teodoro Llorente.	1
» Damás Calvet.	1
» Genís Domingo Reventós..	1
» Francesch Pelay Briz.	1
» Joaquim Rubió y Ors.	1
Jordi.	3
E. T. de M..	2
D.ª Rosa Anais de Roumanille.	1
D. Miquel Zavaleta..	1
» Tomás Aguiló.	1
» Jacinto Verdaguer.	1
Un fadrí de montanya.	1
D. Joan Monserrat y Archs.	1
» Francisco Muns..	1
» Francisco Ubach y Vinyeta.	1

ACTA DE LA FESTA.

En la ciutat de Barcelona, lo dia 6 del mes de Maig, á la una de la tarde, se verificá en lo *Saló de Cent* de la Casa de la Ciutat la VIII festa dels *Jochs Florals* presidida, com sempre, per lo Excel-lentíssim Ajuntament constitucional y los set Mantenedors que tingueren á sos costats una comissió de la Excma. Diputació Provincial, lo M. I. Sr. Rector de nostra Universitat, lo honorable Regent de nostra Audiencia, representants de academias y corporacions sabias y bon número de senyors adjunts.

A presencia de gran concurs de personas convidadas, lo Excel-lentíssim senyor gobernador don Ignasi Mendez Vigo obrí la sessió llegint lo discurs que senyalat ab lo número 1 se troba en lo tomo dedicat als Jochs Florals de est any.

Lo senyor President del Consistori llegí lo discurs número 2, y l' infrascrit Secretari feu altre tant ab la Memoria que per los Estatuts li correspon, y va marcada ab lo número 3.

Ordená tot seguit lo senyor President que s' obrís lo plech que portava 'l *lema* corresponent á la composició premiada ab la FLOR NATURAL, y fentho així lo infrascrit Secretari, publicá en alta veu lo nom de don Marian Aguiló y Fuster. Comparegué l' autor, y li fou entregat lo premi per lo senyor President, y en lo mateix acte anomená Reyna de la festa á la senyora dona Manela Luna de Mendez Vigo, muller del Excel-lentíssim senyor Gobernador civil.

Anaren á buscarla dos senyors Mantenedors, y li feren cortesía y companya fins al siti que li estava reservat, qu' era lo centre de la presidencia, entre dit senyor Gobernador y 'l President del Consistori, qui tot seguit feu la corresponent proclamació, é incontinent lo señor mantenedor don Silvino Thos y Codina llegi la composició premiada: *Axó ray*. (Número 4.)

Oberts successivament los plechs que contenian los noms dels autors que ha-

vian obtingut accéssits á est premi, resultaren ser lo primer, don Damás Calvet, ja premiat en altres ocasions, y lo segon l' anónim que firmava *Un fadrí de montanya*.

Disposá lo senyor President que s' obrís lo plech pertanyent al premi de la ENGLANTINA DE OR, y fet així per lo infrascrit Secretari, cridá per tres vegadas lo nom de don Lluis Pons y Gallarza, també premiat en altres festas dels Jochs Florals. Estant ausent l' autor, fou llegida sa composició pel mantenedor don Víctor Gebhardt, y despres foren públicament anomenats los autors dels dos accéssits corresponents á est premi que resultaren ser don Antoni Camps y Fabrés y don Jacinto Verdaguer per sas composicions tituladas *La última proesa del rey En Jaume* la del primer, y *Nit de Sanch* la del segon.

Ab iguals formalitats s' anaren obrint los demés plechs, resultant lo que segueix.

Premi de la VIOLA DE OR Y PLATA. Fou guanyat per don Marian Aguiló y Fuster, y lo senyor mantenedor don Eduart Vidal Valenciano llegí la composició titulada: *L' enteniment y l' amor*.

Obtingueren accéssits, lo primer don Jacinto Verdaguer, per la sua composició, titulada: *Sospir del ánima*; y lo segon, don Joan Monserrat y Archs, per son soneto : *A una flor*.

Lo premi de UNA MEDALLA DE OR, ofert per lo *Ateneo Catalá*, fou entregat á don Gayetano Vidal, autor de la noveleta *La pubilla del mas de Dalt*; y la MEDALLA DE PLATA, del mateix *Ateneo*, á don Francisco Muns, autor de la llegenda *La Encantada de Lanos*.

Lo premi d' un CLAVELL DE OR Y PLATA, ofert per don Marian Franquesa, l' obtingué lo senyor don Antoni de Bofarull per sa composició, titulada: *¡Manso!* que llegí en lo mateix acte, y los dos accéssits foren guanyats, lo primer per don Francisco Ubach y Vinyeta, autor de la composició titulada: *Al Titá de la guerra de la Independencia*; y lo segon per don Jacinto Verdaguer, autor de la titulada: *Al héroe montanyés En Josep Manso*.

Despres de adjudicats los premis, lo senyor President cridá al honorable adjunt don Marian Aguiló y Fuster, y en presencia del il-lustre concurs lo proclamá MESTRE EN GAY SABER, segons li corresponia.

Tots los plechs que contenian noms de autors de composicions presentadas al concurs del any y no premiadas, se cremaren inmediatament, y complerta esta formalitat, lo senyor mantenedor don Francisco Morera llegí lo discurs de gracias que ve contingut en lo present tomo.

Lo Excel-lentissim señor Gobernador declará terminada la festa, y la música ab que s' havia inaugurat la sessió, y que havia tocat despres de cada una de las proclamacions, senyalá lo acabament ab la marxa del *Rey Don Joan*.

Barcelona 7 de Maig de 1866.

Lo mantenedor, *President*,
PAU VALLS.

Lo mantenedor, *Secretari*,
ROBERT ROBERT.

Número 1.

DISCURS

DEL

EXCM. SENYOR GOBERNADOR

DON IGNASI MENDEZ VIGO.

Señores:

Cumpliendo el grato deber que me impone el cargo que por la bondad de S. M. y la confianza de su Gobierno ejerzo, vengo en representacion de este á declarar abierto el octavo certámen de los Juegos Florales, ofrecido por sus dignísimos mantenedores y protectores á los que, bajo el sentimiento del amor á la patria catalana, dedican sus estudios y su talento á recordar su historia y los altos hechos de los esclarecidos patricios, en sonoras trovas y cántigas, perpetuando en ellas la pureza de la lengua en que trovaron los primeros cultivadores de estos certámenes.

Esta noble y elevada mision no se llena sin penosos sacrificios y desvelos, ni se entra en certámenes tan difíciles sin el anuncio del genio ni la esperanza de los laureles. Por eso la patria agradecida los otorga tanto mas preciados, al recibirlos de mano de la reina de la fiesta y aclamados por lo mas distinguido é ilustre de la sociedad barcelonesa. Por eso dispensa tanta solemnidad á estos juegos, en los que, todo el brillo, todo el esplendor, todo el júbilo que les imprime, los consagra á galardonar el genio.

Dichosos vosotros, aventajados vates, sobre los que van á fijarse hoy las tiernas miradas de la ciudad condal, y sobre cuyos nombres, la posteridad, siempre severa al juzgar de las empresas útiles, derramará las bendiciones de las almas grandes, creyentes de la inmortalidad de la fama.

Dichosos vosotros, señores mantenedores, que guiados por un sentimiento noble y digno habeis renovado las antiguas prácticas, ofreciendo vuestras afecciones y dádivas á los mejores trovadores en el idioma de la antigua patria.

Loor á la Municipalidad que apadrina y protege tan levantados propósitos.

Honra y prez á los que, por su reconocido mérito literario, han obtenido el distinguido título de Maestros.

Gracias, en fin, á todos los que, unidos por un mismo sentimiento, contribuyen al mayor brillo y esplendor de esta fiesta.

Mas vosotros, vates vencedores en el presente concurso, no echeis en olvido que los triunfos presentes encierran un compromiso efectivo para lo futuro; que detrás de vosotros, inspirados tambien y afanosos de premios, están otros distinguidos trovadores, prontos á disputaros en buena lid tan señaladas recompensas y el honorífico título de Maestros. Rechazad, pues, lo que tengan de vanidoso estas elocuentes demostraciones, porque el laurel bien adquirido embriaga y mata cuando á su sombra se duerme el vencedor. Gozad, no obstante, en el seno de vuestra familia de la justa y merecida recompensa que vais á recibir, y pregonad por doquiera, seguros de hallar crédito en todas partes, que hoy, en esta patria de héroes y de sabios, brilla por su excesiva bondad una excelsa Reina, que es á la vez vuestra condesa, entusiasta de las glorias catalanas y protectora de las artes y de las ciencias: que existe un Gobierno intérprete fiel de los nobles sentimientos del Jefe del Estado: y añadid tambien, esforzándoos por inspirar confianza, que al frente de esta provincia se encuentra un delegado que, por sentimiento y por deber, se asocia voluntariamente á todo acto noble y generoso que pueda favorecer al pais de su gobierno.

Saludo por lo tanto con júbilo el restablecimiento de la gaya fiesta; con júbilo, y sin el recelo de algunos temerosos de que el provincialismo absorba la nacionalidad, pues así como la reunion de los escudos de cada antiguo reino ha constituido el nobilísimo blason de España, del mismo modo las bellezas literarias escritas en todos los idiomas de nuestra monarquía constituyen el monumento envidiable de la literatura española.

Señores: en Cataluña, cuando de elevadas aspiraciones se hace alarde, jamás falta el concurso de la belleza. En esta fiesta en la cual se ofrecen flores en premio, demos campo ancho á los sentimientos generosos de las damas que las simbolizan, y sea la reina de ella, y cuantas la honran y hermosean, doble galardon á la obtenida recompensa.

Y ya que van á levantarse la visera los que hasta ahora lucharon incógnitos en este noble palenque, abierto por la patria, la fe y el amor, permitidme que, nuevo heraldo de tan distinguidos campeones, exclame al presentárosles: Señores: ¡plaza al genio!

He dicho.

Número 2.

DISCURS

DEL

SENYOR PRESIDENT DEL CONSISTORI,

DON PAU VALLS.

SENYOR EXCEL-LENTISSIM.

Senyors:

Cad' any, senyors, nos rejuvenim mes y mes quant esta festa ens reuneix. Ella evoca los recorts de nostras passadas glorias; y 'l poble que té historia, y que no sols sab contarla, sino també cantarla en la llengua dels seus pares, encara que sia vell, may será caduch. Eix poble venerable per sa vellesa, ho será molt mes per la forsa y nova vida que li donará y conservará la savia de sos grans recorts: poderós estímul per continuar en las futuras generacions ab novas, paregudas, y no menos heroycas empresas la remembransa y lloable tradició que ab tanta lealtat com plaher volem conservar.

Un poble sens historia, ó que no sab esplicarla ab la parla dels que ab sas proesas la crearen, ó ha desaparegut vensut per altre, que robantli lo seu modo de sér, l'ha absorbit y confós en lo que volgué imposarli, ó es com l'orgullós *jo*, que perdut de vista son principi, y casat ab sa débil rahó, ofuscada casi sempre, y pervertida moltas vegadas per las passions, y per sa mateixa

fluixedad y flaquesa, quant mes li sembla que s' eleva, tant mes se revolca en lo asquerós fanch de son egoisme; llum apagada, que ni la sua dignitat li permet coneixer; boyra espantosa, que no sent la única, es la primera y mes principal causa del malestar, que ab molt bon seny se diu que forma la sufocant *atmósfera* que 'ns desvaneix.

Per so los que viuhen baix la influencia de eixa atmósfera, no poden compendrer la utilitat dels *Jochs Florals*, y axó fa, que ó be sen burlan, considerantlos com joguina de nins; ó be 'ls menysprean com ridícul antigalla, dihent ab mes lleugeresa que veritat, que son l' anacronisme del segle XIX.

Nosaltres empero, que gustem saber d'hónt venim per estar segurs de que 'ns dirigim ahont devem y volem anar, mirem aquesta lluyta dels ingenis catalans, com una palanca, que encara que vuy sia frágil, fa bambolejar lo rudo racionalisme del *jo*, y despertant als que dormen vers lo passat, los eleva sobre la materia, y fentlos ovirar lo palau del saber y de la virtut, los empeny cap á sa entrada, recordantlos l' honra y la gloria, de que poch cofoys podriam estarne, si ab ellas nos esvaniam sens altre títol, que haverlas heretat de nostres ascendents, qu' es ben segur que no voldrian conéixernos si 'ns presentavam devant d'ells plagats de la present corrupció, que tant de ple xoca ab las exemplars virtuts, ab que molt en va s' haurian esmerat á ennoblir son ingrat llinatge.

Si volem donchs conservar lo bon nom, y apropiarnos y lluhir las adargas de nostres passats, femnos dignes d' ellas ab nostras obras; siguem bons catalans, siguem dignes fills de nostra patria, pus sols aixís podrém recobrar la fama, que tan costosa y gloriosament sabé ella captarse.

Catalunya, sempre triumfant y may vensuda, s' uní ab altres pobles com germana, aportant en lo enllás y pel be comú tot lo que era seu, y conservant la sua personalitat, y los seus drets, com los conserva sempre un bon, mes discret company al juntarse ab altres, y consentir d' acort ab ells que 's confereixi á un sol la direcció de tots per refermar lo principi d' amistat y mirar pel be comú. Així es que rica y envejada, vivia ab plena pau y bonansa, aixís es com agermanada de bon cor ab los altres contribuia joyosa al lluiment col-lectiu, cumplint lo deber comú, y encara que li tocás en primer terme la victoria, compartia generosament ab sos germans los llorers, que sola ó junt ab ells conquistava, sens reparar quína era la sanch que mes los havia regat, contenta de poder registrar en sos arxius las memorables proesas de sos fills.

Mes tart, y sent tan justa com gelosa de sos drets, la que sabé respectar la molt controvertible sentencia del Parlament de Casp, y que en lo postrer é infortunat Comte d' Urgell perdé la egregia generació de sos esforsats y magnánims Comtes Reys, tingué que sufrir, no la impetuosa invasió de un poble conquistador, que 's llansás á dominarla, sino las resultas de la capritxosa sort d' un afortunat vencedor, que cenyintse sa comtal corona, la privá de

sos drets públich y polítich, confonentlos y refundintlos, ó millor diré absorbintlos dintre dels d' un altre poble son germá.

Si be aqueix trist succés esborrá improvisament la augusta inscripció *Senat y Poble Barceloní* que sols com recort históricli se llegia sobre lo llindá de la porta d' est históricb saló, ahont se congregavan nostres sabis y per tans títols venerables Consellers, y d' ahont fa poch ha desaparegut ab greu dolor nostre, y se substituhí aquella gloriosa inscripció ab lo exótich nom, *Ajuntament*, nos quedaren encara junt ab nostra historia, nostra llengua, nostra familia, y nostre dret privat, que son cosas que no poden extingirse sens matar de tot punt lo poble que existeix per ellas, y que ab ellas se alimenta.

Tals foren, Senyors, los únichs restos que 'ns quedaren de nostras antigas y famosas gramallas, y tals las preciadas reliquias á qual amor estallá novament lo jamay extingit entusiasme catalá, y ab ellas ne tenim prou, encara que justificant cada dia mes la bona fé de nostre lleal agermanament, consentim espontáneament y fins ab gust que Espanya tinga una sola existencia, una sola fe, y un sol Rey, que obehesca y fassi cumplir una sola lley.

Mes en res obstant eixa unitat que respectem, y en lo que es just fins aplaudim, y no obstant tampoch que se 'ns confongui baix l' imperi d' una lley comuna ab nosaltres y per nosaltres feta y acceptada, podem, volem y devem conservar nostras caras tradicions, y junt ab ellas nostra llengua per cultivarla, inspirantnos fervorosament en nostre passat, perque la imitació de exemples, que per ser tant il-lustres no poden ni deuhen ser may perduts, fassi que s' enllassin fortament, y 's confonguin en un punt lo passat, lo present y 'l venider.

Catalunya dins d' Espanya es una gran familia, que com Galicia y 'ls demés antichs reyalmes que la componen, produiren en sa felis, singular y molt poch ó gens apreciada, ni sisquera estudiada reunió, ó agrupament, aquella admirable federació monárquica, que caracterisava á la sua fisonomía, tan castissa y típicament democrática y realista; Catalunya sempre fidelíssima, y conseqüent al pacte tácit federatiu, al qui, tant com á la sua constitució nervuda, ha degut la noble feresa, é indómit geni que l' ha feta tan formidable y tan temuda de propis y extranys; Catalunya per últim, sempre garbosa, y fins pródiga en rasgos de noble desprendiment y abnegació, continúa vuy per vuy aportant á la massa comuna tot lo que val y té, no perque 's llensi, ó perdudament se malbarati, sino perque 's conservi en profit de tots, pus aixís com ella vol, molt en dret, juir de lo dels altres, goza també en que 'ls altres s' aprofitin del seu, per lo tant res perdrá, ans be guanyará sempre Espanya, qu' els fills de la noble Catalunya sien dignes successors, y com tals fiels imitadors, y fins émuls de llurs sabis, braus y laboriosos progenitors seus, perque continúi eixa terra clássica d' esforsats varons, y esclarits ingenis donant nous sabis, nous capitans, y nous industrials d' els

qui s' puga tornar á dir ab orgull lloable : *Pus parlan catalá, Deu los dó gloria.*

Per altra part, senyors, la Patria es lo llar benéfich á qual amor recordem las dulsuras del bressol, y las tendres cansonetas de nostras mares carinyosas. l' amor del campaná, y 'l respecte al silenciós fossar hont ab inalterable pau reposan nostres pares, y aixís com pot dirse que no té patria lo qui careix de pares, aixís mateix serian Catalunya y sos fills uns mals patricis lo dia que reneguessin dels seus llars, s' olvidessin del bressol, deixassen de enternirse al eco de las melodiosas canturias de sas bonas mares, no oissen brunzir la campana de las suas festas y dels seus dols, ó be s' desdenyessin de regar ab ardents llágrimas de respecte y de ternura, la terra que cubreix l' ossamenta de sos pares, als quals fa honrosa centinella lo secular y sempre fúnebre y vert xiprer que 'ls vegé naixer. Terra sagrada, y baix tots conceptes venerable, pus que fecundada ab la preciosa despulla dels que 'ns donaren vida, manté fresca y vigorosa la rael que lliga nostres cors al sol hont la reberem, perque may permetam que sia violat, ni que 'l trapitjin sino aquells que, com lo pagés que las cultiva, no fan mal á las plantas ab sas petjadas.

Veniu donchs, trovadors, y á imitació d' aquells celebrats paladins qu' ompliren los ámbits de la terra ab la fama de sas armas, y ab los dolsos requebros de sas encisadoras trovas, regalau nostre oido, refrescau l' eco falaguer d' aquellas cansonetas amorosas, que 'ns feren dormir gronxantnos en lo bressol, recordaunos de nostres valents pares los fets insignes, y las proesas bravas, describintnos ab vostres esquisits pinzells las festas de nostras planas y montanyas, lamentant ab planyiders accents las cuytas y los dols, remedant lo suau cantar de nostres graciosos aucellets, lo rumor de nostres fonts, lo magestuós curs de nostres rius y l' apacible onejar de nostre mar; interpretau los dorats somnis de nostres amorosos cors, cantau ab patri ardor nostres batallas, elogiau las dolsas recordansas de la pau, describint la tan monótona com envejable vida del camp y l' agitada y tormentosa del que navega per lo borrascós mar de la fortuna, elogiau de nostra terra tot lo que sia digne de lloa, pugnau per que 's conservi en ella tot lo que 'ns doná honra y gloria, proposau en fi per imitarho lo que 'ns ennoblí y recomaná als ulls dels altres pobles, y si algú per enveja, ó ruina antipatía intenta destorbarvos y murmura de vosaltres, deuli l' espatlla dihentli : que per ser bons espanyols voleu y debeu ser bons catalans.

Mes ¡ay! que la patria obrant com á madrastra tot ho tiranisa, ferint lo cor de las mares, robant lo treball á la terra, y negant la voluntat y llibre arbitre al home que ha de servirla, á qui vullas ó no llansa sens mirament á una mort moltas vegadas certa y desastrada per conseguir un triumfo qu' esgarrifa, ó per aixamplar sos límits sobre un pais regat ab la sanch dels que morint han deixat de ser vensuts y vencedors, y que sens dubte compadeixen als

seus germans qu' es dirán tals, envanits los uns ab lo buyt nom de *gloria*, y aconortats los altres ab lo no menos buyt d' *honra*, noms vans, que tantas víctimas costan á la humanitat, y que tants desastres han causat á tot lo mon.

Cert es qu' el patriotisme, qual simbol mes gráfich y expressiu es lo Capitoli, obrant per sí sol, ha causat grans mals als homens, pero ¿no veheu com sobre eix superbiós Capitoli s' hi ha plantat la tan humil com carinyosa senyera de la creu, que senyoreja vuy las coronas de tots los reys, y 'l bastó de tots los que manan? ¿no veheu com tots los patricis y tots los que gobernan juran per eixa creu cumplir sos debers posant la ma sobre l' Evangeli d' aquell qu' ens ensenyá, que es mes valent que l' que sab y pot matar, lo qui sab y pot morir pels altres?... Vehent aixó devem estar segurs que la tiranía de la patria ha sigut reprimida per lo imperi de la creu, qu' es la fe, la qual en temps no molt remots llansava de sos cavalls de guerra als orgullosos tirans, que armats de punta en blanch pretenian esclavisar la terra.

La fe, llum celestial qu' ens eleva á Deu, y fa que d' ell y per ell ho esperem tot, la fe que mata tots los dubtes, y que sens perillosos estudis il-lustra als ignorants, la fe que dissipa las tenebras de nostra enfosquida rahó ; la fe que no permet ni tol-lera que l' gelat egoisme, la mentida, l' ambició, ni la venjansa armin l'un germá contra l'altre, tampoch consentirá may que s' sacrifiquin víctimas humanas sobre l' altar de la patria, sino quant tremoli la justicia per voler tenirla baix sos inmundos peus la violencia ; mes llavors la mateixa fe cridará sos fills, y estos que creurán just donar á Deu lo que de Deu han rebut, y repel-lir als enemichs que ingrats contra Deu fan forsa á sa molt aymada filla la justicia, sens la qual los homens no poden viure en pau, s' alsarán fervorosament, y volarán á sacrificarse per Deu y en nom de Deu per defensar la justicia; y com sens ella fora pitjor lo viure qu' el morir, las mares que haurán perdut llurs fills, las terras que beurán sa sanch y los camps qu' els servirán de llit mortuori, saludarán gososos als mártirs, que sacrificats per la justicia en lo altar de la patria, haurán renascut en una nova y millor vida, ensenyant á las generacions que han de venir que lo poble que estiga disposat á morir per la justicia no será esclau ni vensut may, y que si li sacrifica víctimas, endolcirá promptament lo pesar de las tristas mares. suplirá aviat la perdua que haurán tingut los camps, y mereixerá la benedicció de Deu, poderosa y fecunda, per convertir en pa las pedras, y lo dol en alegría.

Per so volgueren nostres avis que 's cantás la patria á la llum de la fe, pus molt be comprengueren que la sua ensenyansa ha de ser lo fre que la aturi y diga á sa orgullosa ambició: d' aquí no passarás, y al peu de la justicia se desfarán com pols que 'l vent s' en porta las furiosas onas del seu brau mar; y comprengueren millor encara, que sols la fe per la justicia seria bastant forta per impedir, que convertida la patria en horrendo monstruo devori al individuo, al municipi y á la provincia, ó vulgui aixamplar sos termes á

costa agena, ó imposar son jou á qui no deu serli súbdit, ó saciar son assedegat orgull ab la sanch de sos fills.

La patria donchs que us crida, vol, trovadors, que canteu sas llohors ab la divina inspiració de la fe, y pus ab lo cor se creu per la justificació, y ab la boca deu confessarse la fe que 'ns salva, canteu la fe ab gran amor, ja que l' amor es la bellesa, la caritat y la verdadera vida; per so vosaltres que tan al viu sentiu y tan al viu amau, vosaltres que fugint del lloch hont no s' ayma, caminau per arribar al deleytós palau de la virtut, del saber, y de la hermosura, vosaltres que subjecteu los sentits al esperit y ensenyau que hi ha plahers molt mes grans, molt mes grats, molt mes dignes, molt mes permanents, consoladors y nobles que 'ls de la vida sensual, vosaltres finalment que sou riquíssims, perque despreciant l' or, tirá del mon, sols vos deleytau quant trobau l' or ben quilatat de la inspiracio y del geni, al cantar la patria ab fe, canteula també ab amor perque vostra fe no sia morta, ni esmortuidas naixin las creacions de vostra imaginació.

Si dirigits per la llum, y arrebatats per l' amor de la fe canteu las llohors de la patria, entoneu himnes á Deu, componeu trovas requebrant la hermosura, ó be tendras baladas al amor honest, veurá tothom, menos aquells cegos voluntaris que no volen obrir los ulls, que 'ls Jochs Florals no son com ho preten lo fret indiferentisme, ó lo desapegat mal humor d' uns quants pretenciosos Aristarcos, una rosa de maig improvisament nascuda al despuntar l' auba, que frágil y destituida de vigor se mustiga y desfulla quant lo sol se pon, que tampoch son ociós entreteniment, ó joguina de nins, indigne per lo tant d' ocupar lo temps y l' atenció dels homes graves y dels joves de profit; que no son per fi una ridícula antigalla, per mes qu' hagin cambiat los temps y las costums que 'ls inventaren, y los mateixos detractors de esta festa, per poch qu' arribi á palpitar son cor per las cosas y las glorias nostras, haurán de saludarla com un felís y lloable renaixement del gust y del entusiasme patri, que lluny de ser un censurable anacronisme, está destinat á contribuir al progrés y á la perfecció del segle y del poble en que vivim, y als quals perteneixem; pus contan y cantan nostra historia, nostra religió y nostres amors en la parla de nostres pares, recordem d' ahónt venim, som dignes del lloch hont estem, y sabem ahónt volem y devem anar, per ser dignes fills d'aquells; y per ser bons germans dels altres ab qui no 'ns fa res de tenirho tot comú menos los recorts y la llengua, que be podrán continuar sentnos propis.

Mes ¿ahónt está la parla de nostres pares, ahónt nostre volgut llenguatje?... Ja sé que fora ridícul parlar avuy com en son temps parlaren nostres passats... preguntaré n' obstant per mon torn... ¿es per ventura menos castellana la llengua dels Quintanas, dels Larras y dels Bretons, perque no parlaren com Anfós lo sabi y altres filólechs d' aquells temps remots? ¿Están avuy per ventura mes ben resolts y fora de dubte los problemas ortográfichs y filológichs de la llengua castellana, y de moltas altras que 'ns son encara mes ex–

tranyas que 'ls de nostre tan aymat com injustament deprimit catalá?... Confessem donchs francament, que sobre no haverhi encara res dogmátich en punt á llenguas y doctrinas gramaticals, la nostra pot jactarse d' un grau de cultura y riquesa, relativament parlant, moltíssim superior al d' altres llenguas que han tingut com la nostra, y que continúan tenint, la ditxa de ser oficials, ab Academias creadas per son esmerat cultiu.

Lo temps, las costums, los adelantos, y fins lo retrocés, no sols modifican en gran manera los llenguatjes, los giros de construcció, y lo sentit dels vocables, sino també los signes ab que s' escriu y las pedras y edificis que foren lo mut idioma del cor: axís donchs com vuy no 's parlaria llatí com lo parlaren Cícero, Horaci y César, ni s' escriuria, ni s' edificaria com escrigueren y edificaren los romans, ni 's parlaria castellá com lo parlaren Rui Diaz del Vivar y Gonzalo de Berceo, aixís tampoch podem parlar catalá com lo parlaren Pere Tomich y Gabriel Turell, no podem donar á las pedras la mística significació, y la forsa de sentiment y d' afeccions qu' ells lis comunicavan, y que ara, ó no hu sentan, ó no hu poden espresar nostres arquitectes tal volta perque domina sas concepcions lo sis per cent, que ha de ser lo miserable ressort de nostres temps.

Pero si Lluis Vives, confessant de bona fe que no entenia á Cícero, no deixá de parlar molt bon llatí, ni deixaren de parlar be l' castellá Toreno y Galiano, tampoch nosaltres deixarém de parlar bon catalá, per mes qu' unas paraulas sian antigadas, altres modificadas, y altres novas, fillas de nous descubriments y adelantos, ó tal volta ab no bastant discreció importadas d' altres llenguas, ja que ni l' us, ni l' desus dels vocables, cambia la filosofía y naturalesa d' una llengua, subjecta, per perfecta que sia, á incessants vicissituts, alteracions y corruptelas, que per so no destruheixen la sua rahó de ser, per lo qual basta, que en general conservi lo gust, lo geni y l' esperit que li son propis, y que s' presti á la construcció, modulacions y giros que sempre hage tingut y li sien caracteristichs.

Si haguessem respost al crit que doná lo castís Aribau, com respongueren lo purista Martí, l' infortunat Sol y Padrís, lo laboriosíssim y sabut menestral Agustí Vila, lo mal-lograt Salvador Estrada, y mon company é íntim amich Francisco Permanyer; si lo que de pochs anys á la part estem fent s' hagués fet y continuat de molt mes lluny, segur es qu' estariam molt mes internats en lo gloriós camí que trepitjem, y tal vegada, calculant per los adelantos que s' han fet, podriam ja pensar y atrevirnos, en lo que á nosaltres toca, á escriurer y donarnos la gramática y l' diccionari que tants anys fa que impacients esperem que 'ns dongui per la llengua del inmortal Cervantes la il-lustre Academia, que tan dignament la representa.

Axó vol dir, senyors, que si no anem devant, tampoch quedem darrera d' aquells ab qui se 'ns compara, y respecte als quals no tenim per qué amagarnos, com podrá molt be jutjarse prompte, y com se justificará plenament

en lo venider, ab tal qu' els vells no 's desanimin, los sabis no s' adormin, ni 'ls temerosos se retraguin vergonyosament, y ab tal també que s' estimuli la juventut florida y aplicada, que va creixent al entorn nostre, y enfilantse com l' eura amarrada al tronch robust de la patria de la qual es la gloria y l' esperansa, y ab tal finalment que tots tingam en la deguda estima, y rebem ab la galantería propia de cavallers regoneguts los premis á que ab graciosa rialleta os brinda, trovadors felissos, la molt bella y amable Dama d' aquest noble y pacífich torneig, que 'ns presentaréu vosaltres despres d' haverla porfiadament lluytada, premis modestos y senzills, pero que deuhen imprimir en vostres cors los dolsos, eloqüents y fecundos noms *Patria*, *Fides*, *Amor*, perque sien la senyera que os guii al temple de la verdadera inmortalitat.

He acabat.

Número 3.

MEMORIA

DEL

SENYOR SECRETARI DEL CONSISTORI,

DON ROBERT ROBERT.

EXCEL-LENTISSIM SENYOR:

Senyors:

Arriscarme en estos moments á celebrar lo goig y solemnitat de la festa dels Jochs Florals, penso que fòra propósit temerari.

Qui no se recordi del plahent efecte que cada volta han causat las adjudicacions de premis á nostres poetas, está ara mateix veyent un espectacle que ab bèn expressiva eloqüencia, diu lo que baldament tractaria de descriurer la mia paraula, y si encara anés cercant fora de est espectacle pensaments adequats á exalsar l' objecte que aquí ns' té congregats, so es: l' importancia de nostra llengua, la civilisadora eficacia que de son millorament esperam tots, me veuria obligat á repetir lo que ab superior gallardía han dit ja los qu' avans que jo han parlat del assumpto, y especialment las dos respectables personas que acabau de sentir.

Ja donchs que tota discreció deu esperarse de aquest il-lustre concurs, plé

de reverent amor á la llengua patria, jo sé que no m' será retret, sino ans bè agrahit lo respecte que li mostraré callant lo que fòra per demés repetirli, y la sobrietat de paraulas á que vaig á subjectarme, pera no allunyarli mès lo plaher (que ab rahó espera) de gosarse en sentir las esquisitas inspiracions que 'ls poetas de Catalunya han begut aquesta volta com totas en las saludables fonts de la patria, la fe y l' amor; que quant las hauréu sentidas, certament veuréu que no cal ponderar res pera persuadirse de que la llengua catalana, lo mateix se doblega flexible y ben manada pera expressar los mes suaus afectes del ánimo, con sap correspóndrer enérgica y vigorosa á las passions trágicas.

¿Ni cóm podria succehir altrement ab una llengua que ha servit pera totas las manifestacions imaginables dins de la familia civilizada y pera códichs de un poble constituit, es dir: que ha sigut instrument de la religió, del art, de la ciencia, de la política y de tota mena de pactes entre 'ls homens?

Y no sols se compren per aixó que la llengua catalana ha de ser capás de una estructura racional y de poderse aplicar á totas las cosas desde las que pertanyen á lo mes íntim de la persona, fins á las que van enclosas en los actes y gestas de un poble independent, sino que encara que no 's conservés cap monument históricb de nostras lletras, sembla que ab sols véurer lo aspecte de nostra terra, se deuria endevinar lo geni de nostre idioma.

En efecte, no pot ser afeminat lo parlar de un poble que té montanyas com las nostras; no pot ser ampulós y va de paraulas havent de arrancar ab continuo y penós treball los fruyts de una terra poch fecunda, ni pot mancarli claritat de llenguatje al qui viu baix un clima suau, ni per fi deixará de ser musical tenint la aurella acostumada al balandreig de las pacíficas onas del Mediterráneo.

Deixant, donchs, pera mes propicia ocasió y mes clars enteniments lo molt y molt bó que correspon dir en l' assumpto, ab referencia á la llengua catalana, síam permés per brèus moments explayar lo goig que á tots deu donarvos la celebració de esta festa anyal.

Reparau bè que pera concorrer al certámen no s' pregunta á ningú quínas materias ha estudiat, quín caudal posseheix, ni quín es lo seu nom de familia: aquí pera obtenir un premi basta haverlo merescut en concepte del Consistori.

Aixó es reconeixement exprés de la igualtat entre 'ls homens, práctica envejable, gloria del present segle, tant penetrat de la exel-lencia del principi igualitari, que treballa ab afany pera aplicarlo á las sumas institucions políticas y socials.

Lo sol fet de celebrarse en tals condicions la festa dels Jochs Florals ja fòra prou satisfactori pera tots quants abrigan lo desitj de que desapareixcan de per tot las arrels del privilegi; de que 'l títol de home sia suficient, com aqui succeheix, pera poder aspirar á tot lo que es objecte de relacions entre 'ls homens.

Lo exemple que aquí 's dòna no deu ser inútil, ans bè contribuirá poderosament á demostrar que es just, que no porta cap mal, que no contraria en lo mes mínim cap lley natural y es lo fónament mes segur de acert pera tot quant los homens se proposan.

Essent tot lo creat objecte de la intel-ligencia humana, y estant tots los enteniments y totas las conciencias igualment-interessadas en conéixer y dominar los subjectes inferiors al home, tots debem igualment contribuir y realisar lo progrés en totas sas esferas; mès pera poder contribuirhi es indispensable que la societat no lligui á ningú las mans, ni posi obstacles á cap de sos individuos, ni donga premi ni cástich sino á quiscú segons sas obras.

Estudiar lo passat pera admirarlo en sos acerts y no incorrer de nou en sos errors; purgar la Historia de apócrifas noticias y explicar racionalment los fets que han influit en las vicissituts de la rassa humana; celebrar la fé en lo infinit, buscar las lleys de la conciencia, agermanar los homens de una regió pera que pugan plegats agermanarse ab los de altras: mes breu, deslliurarnos tots de enganys y perfeccionarnos á fi de arribar á ser tot lo mes senyor de sí mateix que pot ser l' home en la terra, aquest es lo gran treball de la humanitat, y á ferlo mes fácil, mes noble, mes comú, contribueixen los Jochs Florals, y los mantenedors del any present ho han tingut molt present al senyalar premis y accéssits á las composicions que 'ls han sigut presentadas.

Doscentas cinquanta nou n' havem rebut, que comparadas ab las cent vint y nou rebudas l' any passat, manifestan ja que la afició es mes gran cada dia á esta mena de laudables ocupacions.

De las doscentas cinquanta nou composicions, pertanyen al génere histórich ó de costums patrias, trenta; á la secció religiosa y moral, setanta duas; son llegendas en prosa, setze; tractan de assumptos varios cent vint y set, y en catorze se celebra la gloria del héroe de la independencia de Espanya, lo general Manso.

No es precís dir res de la satisfacció ab que ha vist lo Consistori extendrers lo gust per las lletras catalanas; en quant al acert ab que haja obrat al senyalar premis, sols lo públich ne pot ser jutge, bastant als mantenedors la certesa de haver complert ab lo que de ells exigia son encárrech y lo dret dels aspirants.

Tenint axó present, dòna:

LA FLOR NATURAL (*Rhododendrum calaoobiense magnificum*),

regalo del jardiner Martí, á la composició que porta per títol *Axò ray*, per la moralitat del exemple, los quadros que conté, la felís expressió de totas sas ideas y la poesía que está florint continuament en lo tot y en cada una de las parts de la composició.

Lo PRIMER ACCÉSSIT á est premi se ha donat á la poesía *La ausencia*, per ser tan felís imitació del Metastasi, que ne té tota la dolsor y delicadesa. Est

accéssit s' en porta 'l premi de un exemplar del «Llibre de les dones» de Jaume Roig, regalo de la Diputació.

L' ALTRE ACCÉSSIT, que guanya 'l mateix regalo, ha recaygut en la composició titulada: *Lo roser del mas d' Euras*, de ahont ne vessa, si axís pot dirse, la veritat inspirada per un esperit festiu y agradable.

Dies negres y *A una flor* son dignes de ser mencionadas en esta secció per son mérit y carácter poétich.

LA ENGLANTINA DE OR

la ha merescuda *La mort dels Moncadas*, en la que campeja l' aticisme de la frase, la ingeniosa concepció y la veritat histórica. La forma narrativa y lo entusiasme del poeta que 's comunica ab gran facilitat, son tan notables que fan desitjar mes y mes aficionats al género histórich. A mes de la englantina, guanya esta composició, com tots los premis ordinaris, la «Historia de Cataluña» de D. Víctor Balaguer, axís com tots los accéssits ordinaris guanyan lo «Llibre de les dones» donat per la mateixa Diputació provincial.

Lo PRIMER ACCÉSSIT ha recaygut en *La última proesa del rey En Jaume,* especialment per sa bona manera de narrar y per la sobria y acertada pintura del gloriós princep.

Lo SEGON ACCÉSSIT es pera 'l romans *Nit de sanch*, pertanyent al género popular, ple de salvatje energía y de expressions pintorescas, eco del temps que retrata, encara que per voler seguir la tradició de aquell temps ha patit la veritat histórica.

En esta secció entre altres composicions de mérit n' hi ha una que mereix ser mencionada per sa forma poética, y perque revela gran estudi y coneixement del llenguatje antich.

Esta composició se titula *Lo adeu.*

Altra ni ha titulada *Lo pató de la reyna Joana*, que per la filosofía que conté, lo delicat del pensament y lo ingeni ab que está desempenyada mereix igualment ser mencionada.

LA VIOLA DE OR Y PLATA

ha recaygut en *L' enteniment y l' amor*, composició tan severa y moral com altra puga havernhi; digne asumpto de poetas y pensadors, gens rebuscada, natural en ideas y en paraulas, sens deixar may de ser eminentment poética, ni baixar de la elevació filosófica de son assumpto.

Lo PRIMER ACCÉSSIT se ha donat á la poesía *Sospir del ánima*, de forma clássica, de llenguatje rich y de tal manera feta y pensada que fa endevinar que el poeta estigué inspirat de Fra Lluis de Lleó.

Lo SEGON ACCÉSSIT lo ha merescut lo soneto *A una flor,* senzill y delicat, fácil y natural en son desempenyo.

LO CLAVELL D' OR Y PLATA.

Est premi, degut á la galantería y patriotisme del adjunt, Sr. D. Marian Franquesa, lo ha obtingut la composició titulada *¡Manso!* que porta per lema *Veni, vidi, vici*, hont la poesía es companya de la inspiració patriótica, se sosté noble y vigorosa; y en abundancia y número, sembla que sa forma sia sols propia de héroes com lo que canta.

Lo PRIMER ACCÉSSIT ha sigut per la poesía que 's titula *Al titá de la guerra de la Independencia*, notable per son color y entonació.

Y lo SEGON ACCÉSSIT correspon á la titulada *Llibertat es vida*, que compiteix ab la anterior en casi totas sas bellesas.

Als premis y accéssits oferts al principi pel Sr. Franquesa hi ha anyadit despres, de part sua, un llibre mes del Sr. Rubió y un retrato del il-lustre general, y un plano topográfich del teatro de sas hassanyas, regalo del fill del héroe, actual comte del Llobregat.

MEDALLA DE OR.

Esta medalla y la de plata las oferí L' Ateneo Catalá que per gloria sua no oblida may la importancia de nostra festa. La ha guanyada est any la noveleta de costums catalanas que se anomena : *La pubilla del mas de Dalt*, per lo molt animat de sos quadros de costums, son fondo moral y lo enllás de lo verdader y lo poétich. Lo Consistori creu que per son atractiu ajudará molt á propagar la afició á la lectura de obras catalanas, y la tindria per moltíssim estimable si á las referidas bonas qualitats unís un llenguatje mes castís.

Lo accéssit á est premi se dòna á *La Encantada de Lanos*, llegenda bella que conté una antigua tradició popular poéticament presentada, y descubreix un estudi de llenguatje que may será prou encomanat pera l' major brillo de la literatura catalana.

En esta secció se ha presentat un estudi dels Almogávers que si bè no conté novetat en las noticias, deu mencionarse perque tambè per son llenguatje es obra de estima, y porta bèn ordenats los fets que refereix de aquellas tan célebres tropas.

Lo Consistori ha vist ab satisfacció que per la forsa natural de las cosas, la ortografía de nostres escritors se va conformant, y així li fa suposar que las lletras patrias tenen mòlt adelantat, perque sos amadors procuran cercar l' acort en quant los es possible. Igualment es agradable véurer com succeheix lo noble dels assumptos escullits pèls numerosos poetas que han concorregut al certámen.

Pocas paraulas dech dir encara, que serán per mos oyents mòlt agradables.

Lo Ateneo Catalá á qui tant deuhen ja las lletras catalanas, ha determinat oferir des est moment lo premi pera 'l certámen dels Jochs Florals que deu celebrarse l' any que ve.

Son laudable propósit es premiar una relació histórica del memorable siti de Girona, fet de modo que puga ser considerada instructiva y popular, y vol que los escriptors tingan un any de temps pera fer detingudament son treball.

Los termes en que l' Consistori done á coneixer lo desitj del Ateneo, se publicarán inmediatament en los periódichs pera major intel-ligencia dels que desitjen optar al premi.

Altra volta m' atrevesch á recordar que si callo los encareixements ab que celebraria jo esta festivitat, es pera no retardarvos lo goig que ha de donarvos sentir los cants de nostres poetas. Ascoltaulos ara, que jo

HE DIT.

Número 4.

Premi de la Flor natural.

¡AXÓ RAY! (*)

Qui fa mal no se 'l allunya.

I.

Mon marit se n' es anat,
diu que va cap á Mallorca...
Que se 'n vaja ahont se vulga
solament qu' hi tríguia força!
Ell creu fallona dexarme,
y jo no vull altra cosa:
no 'm migrará l' anyorança
per molt temps qu' estíguia fòra,
Si fes l' anada del fum...
jo n' haguera tret la joya!
massa axamples me romanen,
no escriuré pas perque tórnia.
¡Pot ser sí que li escriuria
si ell tornant trobés sa fossa

(*) Romanç fet á imitació de la poesía popular-vulgar catalana de mitjan setgle XVII, que l' autor tramet als honorables mantenedors dels Jochs Florals del present any, tirant no mes, y si 'ls apar be, á un dels accéssits, que Deu n' hi dó.

á mitjan camí endinzada,
les ones blaves per llosa!
Mon marit se n' es anat...
¡Axò ray!
¡Que se n' vaja á la bona hora!

II.

Al anarsen mon marit
m' ha sermonat llarga estona,
sens pensar que de ses prèdiques
me 'n fas un nus á la coua.
Me vol tancada y barrada
com si jo fos una monja...
¡Oy, que hi corre tot seguit
á emparadarse t' esposa!
Si l' espill meu no m' engana
per tancarme es massa d' hora,
y 'l mirall no 's sol qui 'u diu,
que algun altre també 'u troba...
Qué 'n será qu' esta vegada
li dol tant dexarme sola?...
¡Mes ell pla!... no fora á viatge
si sospitás qualque cosa!...
Mon marit se n' es anat...
¡Axò ray!
¡Bon vent y la barca nova!

III.

¿Pot ser sí que á mon marit
la gelosía l' acora?...
de fit á fit me mirava
ab la cara tota groga:
Comanatme ab veu farrenya
que fos lleal y fos bona,
que á ningú nat de la vida
gosés obrirne la porta...
¡Ay, ay! ja hi vatx á barrarla,
sols que la barra es tant flonja,
qu' el vent tot bufant, bufant,
ó l' amor pot ser que l' òbrian...

¡Quí sap si deu ser l' oratge!...
be 's sent que la barra mouhen!
No 's lo vent, no, les petjades
del galant son que s' acosta...
¡Mon marit se n' es anat!
¡Axò ray!
¡Que se 'n vaja el qui fa nosa!...

IV.

A lendemá 'l dematí
al obri' 'ls vehins les portes,
ningú repara una barca
fent vela dret á Mallorca.
Aquell mateix dematí,
ja 'l sol alt d' un parell d' hores,
bax, bax, pel veynat se deyen
á cau d' orella les dones,
Que 'n aquell carrer n' hi havia
una d' estesa y de morta,
lo coltell clavat al cor,
bassals de sanch á la vora.
—¿No sospitau res, comara,
d' aquesta mort qu' esborrona?...
per mi son zels de galants,
jo dich que no 's altra cosa...
Son marit partí de viatge!...
—¡L' home ray!
Deu sap quánt sabrá la nova!

V.

Fins gran dia lo Veguer
no pogué arribar al poble;
la mangala d' or capsada
sota de l' axella porta,
Lo barretó molt ficat,
y atrossada l' ampla clotxa.
Senyor Batlle l' acompanya,
l' Escrivá los va 'l devora.
—¡La Justicia! ¡La Justicia!—
va diguent la gent quels goyta,

y 'ls homens ses barretines,
tot gratantse 'l cap, se tocan...
Lo Batlle conta al Veguer
lo que se sap de la morta;
diu que 's muller d' un honrat
patró de nau que ara es fòra.
—¿Son marit ara es á viatge?
¡Axò ray!
Donchs será arribar y moldre.

VI.

Y axís fonch... Abans de gayre
un home lligat ne portan:
se sap que tavernajava
totes les nits fins alta-hora;
No hi manca qui 'l veu qu' exia
gran nit de casa la morta,
(y qui á la mala-hora 'n surt
no hi entra per cosa bona.)
L' acusat jura y perjura,
l' Escrivá escriu les respostes,
y es diu molt que ab lo qu' ha 'scrit
per fe' 'l penjá' 'n té de sobres...
Quant lo tribunal sortia
del lloch del crim, y ab llurs proves,
tot just dexaves de veure's
una nau en ves Mallorca...
Lo patró que la nau mena,
¡Aquell ray!
Prou sap be qui occís sa dona!

De D. Marian Aguiló y Fuster.

Aulesa 29 d' Agost de 1858.

Número 5.

Primer accéssit al premi de la Flor natural.

LA AUSENCIA.

Come vivrò, ben mio,
Così lontan da te.
METASTASIO. (*La Partenza.*)

Aquí de tristor moro;
Aquí no mès sospiro;
No mès sé que no t' miro,
No mès sé que t' anyoro,
Per mí tot vesteix dol!
¡Los plers ja no m' coneixen
Que al teu costat sentia,
Y lluny de tu, María,
Fins negres me pareixen
Los raigs del mateix sol!

—

Per tot trobo la lluna,
Per tot hi trobo estrellas,
Y á tu, que vals mès qu' ellas,
No t' puch véurer ni una,
Ni una hora solsament!
No veig qui dirse puga

Pariona á tu en bellesa :
Per mi tot es tristesa,
Y que ta veu me duga
En va demano al vent !

—

Si vull la lira pendre,
La má me sento balba :
¡Ay! ans del trench del alba
No sap l' aucellet tendre
Trinar son lay d' amors.
Lo cálzer de las rosas,
L' astre del jorn sols bada ;
Y, lluny de ta mirada,
També romanen closas
De ma ditxa las flors.

—

Sens ayre no ressonan
Las cordas de las liras ;
Los ayres que respiras
Son los que vida 'm donan,
Que fan bátrer mon pit.
Sens vent la tallant prora
No marca la llaurada ;
Si no sent' ta alenada
Per caminar una hora
Apenas tinch delit.

—

Tot, lluny de tu, m' enuja ;
Tu sola ets ma alegría ;
Y per 'so ploro, aymía,
Car derrera la pluja
Ve l' arch de San Martí.
Mes ¡ay! sa blava tinta
La de tos ulls no iguala,
Ni l' carmí, que corala
Tos llavis, té, ni s'pinta
Lo teu cabell d' or fi.

—

Ton nom veig en las brancas
Del arbre, en las onadas ;
Ton nom las nuvoladas
Trassan ab cintas blancas,

Y ho diu del vent la veu.
Y eix tendre nom, que ja era
Per mi font de poesía,
Sent lo teu nom, aymía,
Lo canta y lo venera
Mon cor que ara es tot teu.

DAMÁS CALVET.

Número 6.

Segon accéssit al premi de la Flor natural.

LO ROSER DEL MAS D' EURAS.

Qui no se'n adona, no se'n adoba.

Pels regadius del meu poble
de rosetas prou n' hi ha,
de rosas de sanch y aygua,
també de las de tot l' any;
mes los fadrins de cap d' ala
que saben de florejar,
pera flayrar á las d' Euras
ab totas passan de llarch.
Que 'n sòn tant de bonicoyas
y de flayrosetas tant,
que pera ferlos l' aleta,
ara que ve 'l mes de maig,
vull dir á las papallonas
si 'm volen en sos esbarts:
y us dich que no 'm racaria,
si 'ls queya al ull, ferme sanch
entre 'ls arsos que ¡pobretas!
no las deixan llambregar.

¡Mes pera mi 'l roser d' Euras
no crech que floreixi may!
Quatre n' hi trauhen ponsella,
vejam quí se 'n gaudirá;
la xica passa dels quinze,
y als vint no arriba la gran;
y las duas mitjanseras
que sòn á punta de fals:
y com que sòn totas quatre
del mateix esbarzerar,
sòn de la mateixa pasta,
totas un si fá ó no fá.
L' una per tendror de galtas,
l' altra per l' ullet mès blau,
totas sòn per fèr denteta,
totas per enamorar
als fadrins que se las jugan
á estira cabells temps ha.
Si al gran Turch de Morería
las donassen á triar,
per no deixar triaduras
bo y senser pendria 'l ram.

Sòm al dissapte de Pasqua,
Dèu nos dó bon sendemá;
encara 'l sol no 's deixonda,
que ja trastejan pel mas,
tot trenantse 'ls cabells rossos
que arrossegan per allá,
tot trenantse 'ls cabells rossos,
tot rentantse cara y mans;
que á rosas veras y lliris,
mès que mès en fèr l' esclat,
se 'ls posan de mel y sucre
las rosadetas de maig.
Mentre 's clenxan y s' pentinan,
aguaytan freixeda avall
per entre 'ls violers dobles
que enraman lo finestral,
de sos botonets mès tendres
trahent xamosos lo blanch.
Y las grans fent la rialla,

las xicas saltironant,
l' una á l' altra á cau d' orella
se parlan de baix en baix.
¿Qué hi ha que 'n fan tant de festa?
¿qué hi ha que 'ls agrada tant?
sòm los fadrins camillayres,
que xano xano hi pujam,
de gayrell la barretina,
lo corbatí tremolant,
á la armilla un ram de menta
cullida per bona ma,
per la ma de na Roseta:
ja 's coneix sols de flayrar.
Lo cistell veheu vosaltres
si es poch ni gayre enramat,
que s' han desvetllat guarnintlo
donzellas de catorze anys;
mès que vímets hi ha randas,
mès que randetas plomalls,
cada plomall una cinta,
cada cinta un enfilay
de pedras finas d' aquellas
que á ca l' argenter hi ha,
ab uns sarrells d' or que 'n penjan,
que sòn per enlluhernar.
Las ninas que la guarniren
be 'n sòn de rossas si may,
que á Barcelona sos bucles
per or podrian passar;
donchs los cabells de sos bucles
perdrian al sèu costat.
Y n' hi tremolan de llassos,
de llassos verts y de blaus;
n' hi aguaytan de rams de monja,
n' hi penjan de tafetans,
que á la claror uns per altres
no poden traurer lo cap;
y de belluguets y borlas,
de borletas, y de rams
de flors y de sajulida
may n' haviam vistos tants,
y avans que'n tornem á veurer

han de venir anys y panys.
Ja sòm del mas á l' envista,
ja á las sarments del devant,
de las sarments cap á l' era,
de l' era cap al portal;
y allí fent una rodona,
així 'ns posam á cantar,
tot donanthi 'l punt la música:
Camiller qui va devant
dòna tres truchs á la porta,
que baixin á obrir si 'ls plau, etc.
Mòlt bè van las camilleras,
las corrandas altre tant;
mentre 's cantan las corrandas,
cistellayre hi ha pujat
á presentar la cistella
y á convidarlas com cal
al sarau de camilleras,
que hi surt la flor del voltant.
Las quatre ninas sòn llestas,
devallan fins al replá;
un sarrell pren la petita,
y un lloch la que no ho es tant,
una flor d' argent la tersa,
l' altra una flor que mès val,
pus si no es d' argent com l' altra,
ja 'n tè ls dits qui feta l' ha;
y tretze ous quiscuna hi deixa
blanquinosets com sas mans,
sinó la mès gran de totas
que dotze ni hi ha deixats,
y encara al deixarnhi dotze
sembla que li ve á remar.
Si es d' ergull ó gelosía
anauho á endevinar,
mès de havernos donat *marso*
ella se 'n penedirá.

Sant diumenge de Pasquetas
á la plassa hi ha sarau;
sembla un planteret de palmas
per al diumenge de Rams.

¡Minyons, y quín pich de música!
¡quína frescor d' enciam!
¡quíns ayres de perdiueta!
¡quíns cossets de lliri blanch!
Estich cert que mès de quatre
se 'n podrian engrapar.
Tot fent brasset se n' hi baixan
las quatre pollas del mas,
totas ab cara de Pasqua
la de rioler esguart,
devantal curt á la moda,
faldilleta arrossegant,
y 'ls cabells al estil d' ara,
aquí al front estarrufats,
en son bres de pedrería
fent lo sol enlluhernar.
Dels adressos que ellas duhen
se 'n podria fèr un maig,
un maig d' aquells que á la esglesia
llambregan pel dijous Sant.
En lo jardí de sa cara
s' hi podria fèr un ram,
tot de llesamins y rosas
y maduixetas d' aubach,
que pels frescals de sos llavis
guaytan quí las cullirá.
En los ullets de sa cara
s' hi enmiralla 'l cel blau;
no es mòlt que d' enmirallarshi
un hom no se 'n canse may.
¡Oydá! tant bon punt arriban
las petitonas al ball,
los del poble las enrotllan
fentlos lo cóm ve y cóm va.
Si surtissen tres guatlletas
del paradís terrenal,
si al mòn tres estels cayguessen,
no se enrotllarian tant.
Y des d' un racó de plassa,
fent de moble arraconat,
ha de aguaytarsho soleta
la trista de la mès gran.

Aguayta com giravoltan,
com fan esclafits y salts,
y com en las reposadas
riuhen ab l' enamorat,
ab qui 's veuhen cara á cara
y ab qui s' encaixan ma ab ma,
y ella la tan boniqueta,
que se 'l solia triar,
avuy espera que espera,
aguayta que aguaytarás,
no tè un fadri que li diga,
feste ensá ni feste enllá,
y ja 'l fluviol espigna
y espigna per punts mès alts,
y 'l tamborí mès depressa
va fent lo *tam pa tan tam.*
Quant se recorda del *marso*
se 'n posa á llagrimejar;
lo major dels camillayres
tot manyagoy se n' hi va:
No plores, li diu, Guideta,
sinó m' hi farás posar,
y ara anem á trencar dansa,
que 'l teu mal ja gorirá.

Número 7.

Premi de la Englantina de or.

LA MORT DELS MONCADAS.

Dulce et decorum est pro patria mori.
Hor. L. III, c. 2.

I.

PARTIDA.

«Trau mon cavall mes valent,
Trau ma llansa mes guarnida,
Mon escut ab vadells d' or
Y l' perpunt y capellina;
Perque demá al trencar l' alba
Lo cavall durá la brida,
Y jo l' elm d' acer al front,
Daga y espasa á la cinta.
Pe'l camí de Tarragona
Dirás que som de partida:
De Salou navegarém
A las costas mallorquinas.
Ab lo senyor Rey en Jaume,
De Barcelona ab lo Bisbe
Y la flor dels cavallers
Que Catalunya trepitjan.
Quatrecents ab mí segueixen,
Que tots sols prou ne serian

Per ofegar al rey moro
Dintre lo mar de las illas.
—Adeu siau, Vescomptessa,
No ploreu, la meua vida,
Prest tornarán nostres velas
Blanqueijant per la marina.»
Diu lo Vescompte en Guillem;
Y quant l' alba n' era eixida
Ab son germá Don Ramon
Y l's cavallers que l' seguian,
Envers las altas finestras
Mes d' un colp girant la vista,
De son castell de Moncada
Baixa armat á tota brida.

II.

ARRIBADA.

Als camps de Santa Ponsa
No gayre lluny del mar,
Al mitj d' una pineda
S' aixeca un pi mes alt,
Lo cap sobre la soca,
D' esquena 'n el penyal,
Guillem lo de Moncada
Greument hi jau nafrat.
Desfeta la lloriga,
La cinta sens punyal,
Vermella y esmussada
La espasa n' té al costat.
La vista enterbolida
Cercant lo seu germá,
Del pit, mentres respira,
N' hi brollan glops de sanch.
Del Bisbe que l' auxilia
La creu ne du en las mans,
D' alsarla fins als llabis
No n' té forsa 'n el bras.
Entorn los homens d' armes
Mirantlo enrevoltats
Als altres que n' arriban

Lo signan ab pietat.
  Donzells allí s' aplegan,
Barons y capitans,
Y al mitj de tots En Jaume
Baixant de son cavall.

III.

MORT.

  Derrera aqueixas platjas
Ne veig finir lo sol,
Lo sol d' eixa diada
Será l' meu derrer goig.
    Plany al qui en terra estranya
    Lluny de sa patria mor.
  Adeu lo Rey en Jaume,
Adeu Rey d' Aragó;
Ab vos vinguí á Mallorca,
Mes no hi entraré ab vos.
    Plany al qui en terra estranya
    Lluny de sa patria mor.
  Mallorca será presa,
Venjat lo nostre afront;
Iglesias sas mesquitas,
Y creus sas llunas d' or.
    Plany al qui en terra estranya
    Lluny de sa patria mor.
  Tornantsen las galeras,
Tornantsen á Salou,
Sas fillas y sas mares
Veurá quiscun de l' host.
    Plany al qui en terra estranya
    Lluny de sa patria mor.
  Mes ¡ay! las salsaredas
Ubagas de Besós,
Las serras de Moncada
May mes reveuré jo.
    Plany al qui en terra estranya
    Lluny de sa patria mor.
  Castell de los meus pares,
Castell dels meus recorts,

Ja may per darme entrada
Baixar faré l' teu pont.
　　　Plany al qui en terra estranya
　　　Lluny de sa patria mor.
¡Ay trista Vescomptessa!
Guaytant de nit y jorn,
May mes per la marina
Veuréu vaixell que m' torn.
　　　Plany al qui en terra estranya
　　　Lluny de sa patria mor.
Devall d' eix pi selvatje
Jaurá enterrat mon cos;
La tomba que esperava
Escrit durá altre nom.
　　　Plany al qui en terra estranya
　　　Lluny de sa patria mor.
Tinguda es ma paraula,
Del fat ja men conhort,
Mes lluny de Catalunya
Morir ¡oh Rey! me dol.
　　　Plany al qui en terra estranya
　　　Lluny de sa patria mor.

IV.

RECORT.

¡O fills de Barcelona!
Los jorns primers del maig,
Quant brots y pámpols tendres
Verdeijan pe' l's vinyats
Y xisclan cruixidelles
Gronxantse en los cimals;
D' aquel turó que rónech
Aixeca al Nort lo cap,
Del riu Besós en l' aygua
Rojenca l's peus mullant,
Pujeu fins á la cima
Lo dia al ferse clar.
Veuréu d' un castell gótich,
Que n' era dels mes alts,
Las torres trossejadas,

Xapats per terra l's archs.
Blavencas etsevaras
Per tot sos murs voltant,
Y blancas englantinas
Pe'l mitj dels tristos carts.
Llavors, si l's ulls atónits
Gireu envers lo mar,
Las illas de Mallorca
Veuréu si bé ovirâu,
De l' ona llunyadana
Dormint sobre l' mirall.
Allí per l' honra vostra
Pe'l Deu que n's es sagrat,
Moriren els Moncadas,
Mes ¡ay! tots dos germans.
  Si aymau la dolsa terra
Que infants nos alletá,
Y l's seggles richs de gloria
De nostre august passat,
Digueu al despedirvos
Las timbas devallant:
«Germans els de Moncada,
»Per sempre Deu vos guart.»

JOSEP LLUIS PONS Y GALLARZA.

Número 8.

Primer accéssit al premi de la Englantina de or.

LA ÚLTIMA PROESA DEL REY EN JAUME.

I.

Quant rugeix la tempestat
alsant feresta maror
y ab son mantell de tenebras
enmortalla tot lo mon,
Deu encen un clar estel
que llansant torrents de foch
guia en mitj de la nit bruna
la nau dels pobles al port.
També en lo cel de ma patria
lluí un dia un de aquets sols,
deixant detrás de ell un rastre
de tres segles d' esplendor.

Plora la ciutat de Xátiva,
plora de tristesa y dol;
per los carrers y las plassas
corren llágrimas á doll;
lo palau del Rey En Jaume
ab crits y guays se commou,
que lo gran Rey debatega
ab malaltía de mort.

Y mala nova n' arriba,
punyx mes cruel lo dolor.
¡Pobres órfens, pobres viudas,
vestiu, ninetas, de dol!
Ab un vel de sarja negre
cubriu de Aragó ls' pendons,
que ha caigut en la batalla
del braus cavallers la flor.
Lo Rey En Jaume desperta...
gira sos ulls al entorn:
—Qué son eixos plors que sento?...
Los cavallers callan tots...
Ell de fit á fit los guaita...
los guaita á tots congoixós.
Y á la pregunta del Rey
segueix silenci de mort.

. . . .

Negre núvol de tempesta
se escampa sobre son front,
s' encen lo llamp de sa ira,
se abranda l' foch de son forn,
y removentse en son llit
y enfurismantse, com foll
fa ressonar aquets crits
per tot lo palau com trons.
—¡Ay dels malvats sarrahins!
¡Oh mos deshonrats barons!
lo meu cavall de batalla!...
calsaume los esparons.
¡Mon escut... mon elm... ma espasa!
alsau prest mon ganfanó!...
mon llit de mort no es de ploma,
lo arnés es mon llit de mort.
Los ulls del Rey espurnejan
ruents de coratje y furor;
tremolan los que l' rodejan,
no sé si de ira ó temor.
Alsars' vol per tres vegadas
de la febre en lo trasport,
y defallit, ¡ay! sens forsas
lo gran Rey alsars' no pot.
Mes si son cos ha envellit,

no ha envellit lo seu cor.
—Portaume al camp en una anda,
portauli mon cos si m' mor.
Sempre ha sigut ma senyera
terror y espant dels fallons.
Jo correré detrás d' ells,
perseguintlos sens repós,
ab ma espasa nua, viu;
ab mon ombra irada, mort.

II.

Sorollavan pichs y serras,
tremian las valls y planas,
dringavan los elms y escuts,
lluian coltells y llansas,
s' ohian renills y guays,
veus de mort, crits de batallá,
clam de tabals y trompetas,
paurós terratrémol de armas.
Bruzint los darts per lo espay
com pluja de foch l' abrasan.
Los cavalls cuberts de ferro
castells ambulants semblavan,
torres de llampant acer
los paladins quels cavalcan.
Apar que s' enfonsa l' mon,
que terra y cel se barallan.
En Pere, lo fill del Rey,
ardit devant sa maynada,
dret al centre dels alarbs
calsigant morts se llansava.
Dos fornals de ira en sos ulls,
rialla de sanch en sas galtas,
com tro desbotant sa veu,
brandant sa terrible espasa
entre las onas de pols
quel pateig del cavall alsa,
en mitj del fort remolí
dels sarrahins quel contrastan,
fulgura fréstech com llamp
quant llu dins la nuvolada.

Ja no hi ha capell sencer,
n' hi ha cap escut sens ratlla,
ni cap espasa sens osca,
n' hi ha cavaller sens nafra;
mes lo ardor dels sarrahins
ja amainava, ja amainava.
De cop, lluny, com una boyra
en la planura se n' alsa,
la boyra es núvol de pols,
lo núvol de pols s' atansa:
per entre la negra broma
una senyera onejava.
Al ovirarla ls' alarbs
lo terror llur cor ne glassa.
Esparugits, tremolosos,
¡es ell! cridan, ell! guaitaula
la senya del Rey En Jaume:
y girant prest las espatllas,
com esferehits isarts
fujen, corren, volan, saltan,
y entre boscosos penyals
llaugers com furas s' amagan.
Lo infant En Pere corria,
corria ab dalé en vers la anda.
—¡Oh mon pare! pare meu!
al descavalcar esclama:
¿per qué heu fet esta follía?
vulla Deu nons' coste cara.
—Callau, callau, lo fill meu,
marxem tots á la batalla.
¿Hont son, hont son los alarbs?
—Be ho sap, be, la meva espasa:
com pols los ha dissipat
de mon furor la ventada.
—¿Y es ver això que m' diheu?
¿No es lo desitj que us enganya?
—La senyera de Aragó
rumbeja sobre la plana,
guaitaula dalt de aquell puíg,
gloriosa, triunfant, sens taca.
—¡Oh, car fill de mon amor,
digne hereu sou de ma casa!

veniu que us vull abrassar;
jo us vull besar en la cara,
y exhalar dins vostra boca
del cor l' última alenada.
Y mentre l' Rey y l' Infant
abdos plorant s' abrassavan,
aixecant los ulls al cel
lo Rey En Jaume esclamava:
¡Deu meu! Deu meu! prompte estich
per volá' á la eterna patria,
pus deixo pura ma gloria
y un fill que sabrá exhaltarla.

ANTONI CAMPS Y FABRÉS.

Número 9.

Segon accéssit al premi de la Englantina de or.

NIT DE SANCH.

Dies iræ, dies illa.

¡Catalunya, Catalunya,
que 'n passas ay! de neguits,
al véurer que cada dia
lo sol t' esguarda mes trist!
Al véurer que ara avans ara
no tens un pam de jardí,
que á doll cada jorn no hi corra
la sanch de tos amats fills,
Pus per tot arreu n' ajauhen
los soldats del rey Felip,
com si 'l sèr de ta nissaga
fos lo mes negre dels crims.
De tants fills com alletares
un sols n' hi ha de ben vist:
no mes un que aydarte puga,
y es ton mes dolent butxí.
¡Comte de Santa Coloma,
malhaja qui t' ha parit!
¡Que tants llamps caygan en terra,
y que de tants cap te fir!

Lo dia que varęs naixer
fou un dia malehit,
mes li valdria á ta patria
que haguès nat un escorpí.
A la fera de ta dida
devias rosegá 'l pit,
perque llet ¡malaguanyada!
te doná en lloch de verí.
Perque al véurerte á la terra,
no t' en traguè desseguit,
ab un cop de puny als polsos
enviante al paradís.
¡Qué no haguès avuy de ferho
la patria que t' engrandí,
no pensant que per la paga
la endogalasses aixís!
Tu de sos brassos de mare
n' has vist arrancar sos fills,
per anar terras enfora,
mes que á lluytar á morir.
Mentres forasteras tropas
en sos brassos feyan niu,
fent serralls d' aqueixas vilas,
d' aqueixos camps cementirs.
Tu sentires prou sas queixas,
tu sos gemechs has sentit,
tu l' has vista endogalada
com un lladregot mesquí.
Mes com bordissench deus esser
no has conegut los sospirs,
y podent bè deslligarla
vas estrenyent lo cordill.
Tu has vist tornar sa corona,
corona de jonchs marins,
son ceptre d' or una canya,
que n' esgalabra sos dits.
Veus que la creu l' aclapara,
y altre n' hi vols afegir;
tè set, y ab fel y vinagre
cremas son llavi sovint.
Si may t' ensenya las nafras,
giras la cara y te 'n rius,

si ab unglots de cuca fera
no las hi acabas d' obrir.
Tu á 'n Serra 'ns agarrotares,
á 'n Vergós, y 'n Tamarit,
y haurias mort nostre Elías,
si ab cor t' hi haguesses vist.
¡Mes prou ja de malifetas;
avuy arribas al cim!
¡La que temps ha butxinejas
vol butxinejarte anit!
¡La que com mastí tractares,
vol fèr obras de mastí,
de la sanch de tas entranyas
beguentse los escorrims!
Del cástich poch se li 'n dòna,
ja reb aixís com aixís;
al menys pera castigarla
no serán tants los butxins.
Ja s' ou en lo carrer Ample
com un salvatge alerit,
la trompa, que als montanyesos
fa posar la fals als dits.
Ja la brandan coratjosos,
y al sèu tan feréstech drinch
los caps rodolan per terra,
un ó dos á cada pich.
Al crit de mata degolla
responen tots los vehins,
pels racons de las botigas
dents y caixals fent cruixir.
«¡Via fora!! ¡Via fora!!»
cridan, los tallants garfint,
y cercant pera esmolarlos
brassos y colls enemichs.
«¡Via fora!! ¡Via fora!!»
fins Dèu sembla que 'ls ho diu,
pus *dang dang* lo coure s' alsa
dalt del campanar del Pi.
Las portas cauhen per terra,
sanchnan cadiras y llits;
qui dorm may mes se desperta,
qui no dorm ja 'l fan dormir.

Y com los llits las bressolas
sanchnan també fil á fil;
la mare que fa trabetas
al nen serveix de coixí.
No hi valen plors ni pregueras,
no hi valen gemechs ni crits,
que allá van mes quimerosos
ahont ouhen mes sospirs.
La rahó es la del espasa,
la lley es la del desitg,
si aixís ho fan los que moren
los ho ensenyaren aixís.
Allá hi ha 'ls d' en Santa Cilia,
los d' en Roch Guinart assí,
menys que sos ulls güspireja
la teya que llú en sos dits.
Los diputats en lliteras
van de las pletas en mitg,
y al sèu devant dalt de perxas
los caps de sos enemichs.
Sencera ha estat la revenja;
de blat no 'n queda cap bri:
aquell que algun bri n' amaga
junt ab son coll l' ou cruixir.
Sols queda 'l dolent del Comte,
mes cal que estiga amanit;
per beurer sanch de sas venas
avuy se deixará 'l vi.
Ja al devant de casa seva
fan un crit de «¡Via en dins!»
Pilots d' homes ó dimonis
remolinantse ab brugit.
Las portas sòn barrotadas,
mes ja las obre l' arrisch,
als pobrets dels centinellas
degollant de viu en viu.
A ruas á dins s' abocan,
tot fent juraments d' afins
si s' hi amaga, arrancarlo
del costat de Jesucrist.
Per tots los racons lo cercan
verinosos escorpins,

que rallarian lo ferro
si de ferro se cobrís.
No deixan pedra per móurer
ni moble per mitg partir;
la destral feixuga arriba
allá hont no arriba l' enginy.
Mes si entranthi renegavan,
bè ho fan mes y mes sortint,
havent desbotat la gavia
y essent lo pardal fugit.
Y encenent ab la greu nova
las pletas del passadís,
á fora 'l mur se rebaten,
hont s' ha sentit son trepitg.
A cents á cents se n' hi abocan
y ja hi sòn á cents y á mils
brandant altres tantas eynas,
per colgarlas en son pit.
Los uns al portal se quedan
per visurar al que n' ix,
altres pels camps s' esgarrian
que sòn mes foscos que 'ls llims.
Los que pels camps se esgarrian
lo cercan bè al endeví,
mes com llambregan de gana,
mes enllanet ja l' han vist.
Sis aprop se n' hi ensopegan,
plegats al punt sòn allí,
sis eynas de tall portavan,
las hi enfornan totas sis.
Qui vulga enfonsarnhi una altre,
que hi vaja tot desseguit,
lo trovará que badalla
part d' avall de Monjubich.
Anauhi, fills de montanya,
anauhi, barcelonins;
si algú no gosa acostarshi,
que li aguisse 'l sèu mastí...
Anauhi, fumadas corvas,
anauhi á ferne bocins.
De son cor negre brenaune,
de sos cabells feune niu.

Fassa de clot vostre ventre,
d' absoltas vostres cruixits;
los ulls del llop fassan d' atxas
clavántseli fit á fit.
Anauhi... mes no... deixaulo
perque 'us faria esgarrifs,
y après que un corch de la patria
pertoca als mals esperits.

JACINTO VERDAGUER.

Número 10.

Premi de la Viola de or y plata.

L' ENTENIMENT Y L' AMOR.

A vos cridam en aquesta vall de llágrimes.

Des que Deu omnipotent
llansá aquell sobirá mot
dins la fosquedat del buyt
per criarhi axams de mons;
Des que l' ull del sol badantse
d' un en un los guayta á tots,
y brollant llum los escalfa
y 'ls abriga ab sa claror;
La terra de blau vestida
y de núbols de colors,
perduda dins l' estelada
gosa y riu rodantli en torn.
Ab sa corona de singles,
puigs y serres y turons,
clapejats per les congestes,
com mantells d' etern blancor;
Gosa amollant sos salts d' aygua
cap als rius, estanchs y gorchs,
y escarnint ab sos boscatges
lo bram dels mars sense fons.
Lo mar esguardant la lluna
riu grontxantse bellugós,

ó abeurant les nuus que hi xuclan
de la pluja 'ls preuats dolls.
Mes si 'ls vents bufant l'anujan
les onades infla y romp,
y llantsantne al cel escuma
la terra envesteix furiós.
Xiscla l'oratge, y les ones
responen ab irats ronchs,
y ab les ones les balenes
van folgant y pegant bots.
Les arpelles y les áligues,
les milanes y 'ls voltons
unglajant sa presa gosan
perduts per un cel boyrós:
Com beguent á fontanelles,
gratant, gratant pel rostoll,
gosa escataynant la lloca
per cridar l'estol dels polls.
Plause 'l lleó assoleyantse
fent retronar sos udols,
y ensumant la pleta gosa
d'esquexar carn viva 'l llop.
Com l'isart per les singleres
folga lliure ab l'erch y 'l boch,
pasturant l'herba gebrada
y enfilantse al cim de tot.
L' abet ardit que 'l cel puja,
plause albergant als moxons
que pe's brancam niuen, mentres
l'onso es frega per son tronch.
La paumera vincladora
mostra joyosa l' fruyt dols
al fasser, que lluny l'obira
y li tramet ses amors.
Lo clavell vestit de porpra
rey del verger n'es un jorn,
y 'l gessamí en una estona
vessa totes ses olors...
Cada criatura sembla
que sonriu á sa faysó,
y qu'un himne ensemps n'axecan
d'agraiment al Criador.

Mes des que Deu, de la terra
ne agafá un grapat de pols,
y per coronar ses obres
feu lo miracle major,
Infundint al fanch una ánima
qu' omplí de divinals dons,
seny, memoria, franch-arbitre,
voler é imaginació;
¿Per qué 'l pobill del cel mira
l' univers, tot consirós,
y com un presoner guayta
l' heretat de qu' es senyor?
¿Per qué 'n gir d' essers qui gosan
no mes l' home viu falló,
y es son ull altívol l' únich
que la terra veu plorós?
Si ompl les comes de vilatges,
y 'ls serrats de castells ompl;
si ab sas naus que la mar llauren
sabé trobá un altre mon;
Si forada les montanyes,
y 'ls valls rebleix mes pregons,
aplanant tot quant fa nosa
á sos carros de vapor;
Si dels estels del cel compte
l' escampadissa y munió,
y de cascun la llunyária
sap y 'l camí misteriós;
Si 'ls llamps dels núbols agafa
y 'ls aufega á dins de pous,
ó fa que per fels missatges
vòlen d'una á altra nació;
Si 'l geni escriguent un llibre
logra que tot-hom l'escolt,
y 'l cap de setgles y setgles
té etern esdevenidor;
Si arriba ab ses melodies
allá hont no poden els mots,
del cor fins á Deu alsantne
una escala de claror;
¿Per qué, donchs, l'anutx flagella
al home, rey poderós,

y 'l va escarnint l'esperança,
y 'ls desigs son llurs traydors?
¿Per qué de l'ánima brolla
aquest riu d'aspiracions
que pugnant ab impossible
li entenebren axí 'l front?
¿Per qué 's torna vall de llágrimes
la terra, astre delitós,
ahont la vida ens hi ofega
ab son dogal de dolors?...
—Perque 'l cap y el cor del home
duen desterrats pel mon,
com ángels qu' el cel anyoran,
l'*enteniment* y l'*amor*.

De D. Marian Aguiló y Fuster.

1 de Mars de 1848.

Número 11.

Primer accéssit al premi de la Viola de or y plata.

SOSPIR DEL ANIMA.

Cupio dissolvi et esse cum Christo. (San Pau.)

¡Quín jorn será que puga
sortir d' ex embolcall que 'm du á la fossa,
com de terrosa aruga
papalloneta rossa,
á un sol que may ab boyras s' arrebossa!

Y aprop pera volarhi
núvols d' or volador que 'l cor somia
tindré á punt, y al muntarhi
lo sol de gelosía
s' aclucará en son bres de pedrería.

Y amunt, amunt, de cayre
enrera deixaré turons y bromas,
y en l' layre y mes en l' layre
del cel ab las colomas
ja podré en llachs de mel rosar mas plomas.

Lo sol que tant anyoro
y 'ls estels part d' avall veuré que 's mouhen,
y 'ls plors en que m' esfloro
veuré ab sos plors com plouhen,
y en gots d' argent los lliris blanchs los clouhen.

Ja las torratxas fortas
de Sion veuré acostar enlluernada,
ja sas dauradas portas
veuré que un ángel bada,
mentres yo aletas plegaré ensisada.

Altres de rossa testa
que rabejaren de rius d' or en onas,
ja 'n veuré eixir de festa,
á darme enhorabonas
joguinejant ab palmas y coronas.

Y sas manetas dantme
me durán del xayó á seguir lo rastre,
dins verges herms mostrantme
son palau d' alabastre,
de que pedrera 'n fòra lústich astre.

¿Los estels que l' herm brodan
de quína flayre son sent flors tan bellas?
¿Quíns aucellets hi rodan?
¿Quínas sas cantarellas
sòn, que enamoren sempre com novellas?

Farán vergonya 'ls marbres
de lluentor; de flors tot enjoyantse
plorarán mel los arbres,
d' assí y d' allá espolsantse,
y al dòls alé dels querubins bressantse.

¡Per sota sos umbretas
què dòls será, què dòls poderse asseurer!
en la font d' amoretas
après d' á dojo beurer,
y de la brossa ab que hi faig niu reveurer.

Y de ple á ple en la cara
podent del aymador enmirallarme,
y en son esguart que amara
de llum l' espay banyarme
y en son ple d' amors ¡ay! anegarme.

¡Bon Dèu! y á vostra aymia
als brassos d' aqueix mon que l' amortalla
deixau que presa sia?
¿Donchs qué fa de la dalla
la mort feresta si ma flor no talla?

Plaume véurerla morta,
pus es encara verginal poncella,
sa com lla 'l vent se 'n porta
sa flayre mès novella
en eixa vall de plors si s' esbadella.

Plaume que primerenca
á sa dalla colltorsi mustigada,
pus flor que aquí no 's trenca,
may allá dalt se bada
dels ayres de la patria á l' alenada.

Mes ¡ay! ¿trigará gayre
lo paradís ab la fossana á obrirme?
¡No ve encara 'l florayre
á aqueix jardí á cullirme
en sa randa de flors pera encabirme?

¡Ay no! que encara sento
la péndola del pit que bat sens trevas,
y per mès que ho intento,
mourer no puch las mevas
alas, que avans no arronse 'l cor las sevas.

Encara jorns y mesos
tinch de plorar lluny de la patria aymada,
per sos jardins suspesos
tot passejant l' ullada,
sense poder volarhi d' aixalada.

¿Será que sò poch feta
per ser plantada entre 'ls estels encara?
Será ¡ay de mi! ¡lasseta!
que en ma aixerida cara
ovira l'aymador ombra ó mascara?

No ho sé; mes ben suferta
jo arrossegaré 'l cep, si aixís li agrada,
fins que á mos truchs oberta
veja la fossa, entrada
de ma Jerusalem tan sospirada.

Mentres pero 'l cru ferro
fermada 'm tinga assí 'n llunyana arena,
que 'm deixe del desterro
salivejar la pena,
cantant amors al drinch de la cadena.

JACINTO VERDAGUER.

Numero 12.

Segon accéssit al premi de la Viola de or y plata.

Á UNA FLOR.

Qui quasi flos egreditur et conteritur... Job, 14.

Bella flor que ahí plena de hermosura
Ta corola ab orgull al cel mostravas
Y l' ayre del entorn embalsamavas
Ab l' olor que estenias suau y pura,
La rosada 't donava sa frescura
Y en tas fullas com perlas la guardavas,
Del amorós zefir t' alimentavas
Y 't regalava 'l sol brillant pintura,
Avuy de la bellesa transitoria
Tant nua te 'n presentas, tant marfida
Que apenas se 'n conserva la memoria.
Mes ¡ay! tal es lo curs de nostre vida,
Naixem, creixem, brillem, alcansem gloria
Y després... vè la mort y se 'ns olvida.

JOAN MONSERRAT Y ARCHS.

Número 13.

Premi de un Clavell de or y plata.

¡MANSO!

Veni, vidi, vici.

Cantáu, joyosas ninfas, las que, en espills de plata,
del Llobregat en la aygua vos contemplau ab goig:
al heroe de aquest segle cantáu que en la ribera,
de antichs llorers al ombra, plantá llorers mes nous!
De un poble n' es la glória del sol com la girada,
que après de la nit fosca constant torna á sortir:
la sanch que cáu en terra dels heroes de la pátria
es saba que nous heroes engendra mes ardits.
Escolte los vells cántichs la catalana orella,
escolte qui en sas venas sanch catalana té:
veurá com lo mot glória sovint vól dir batalla,
del catalá batalla contra 'l vehí Francés.
Que encara se recordan de Llúria las jornadas,
encara de altres segles se troban entre pòls
los ossos dels que un dia per Panissars baixáren
y, avergonyits tornantsen, quedáren allí morts.
¿Y com, si es lley dels pobles que sia com lo Fenix
la glória que algun dia al mòn omplí de llum,
après la negra fosca de malas temporadas,
revíurer no debia, sens pérdrer sa virtut?
¿Com ser jamay podia que en heroes no 's tornássen
los que devallan de heroes y de ells tenen la sanch...?

A Catalunya basta que amenassada sia:
quant lo tirá amenassa, ja es heroe 'l catalá.
Cantáu, joyosas ninfas, las que, en espills de plata,
del Llobregat en la aygua vos contemplau ab goig:
al heroe de aquest segle cantáu que en la ribera,
de antichs llorers al ombra, plantá llorers mes nous!

Un dia... no era dia,
que nit devia ser,
pus la claror que 's veya
de foch era no mes;
al llum de unas fogueras
cremantne recorts vells,
llegia un soldat jove,
de Gália en los extrems,
la História de aquells Céssars
que en Roma fòren Dèus.
De sòn orgull l' exemple
prengué 'l soldat ben prest,
donáli anhel la enveja
pera arribar ahont ells,
fèu de sa ma altra Roma,
y encadenats volgué
tenir tots los imperis
devall de son poder;
las águilas que 'l triunfo
portáren altre temps
prengué per nova insígnia,
marcant son vol inmens,
y ab ellas junt volantne,
lo cor de ambició ple,
seguit de legions feras,
marxá 'l soldat francés,
y al mòn feu estreméixer
per tots sos quatre endrets.
Encara 'l trémol avi,
del llar en l' escambell,
recorda á las vespradas
aquell retró á sos nèts!
No bè aguaytáren llansas
pel cim dels Pirineus,
la terra catalana
un jiscle de ira fèu.

—¿Quí es, esclamá 'l rústich,
qui 'm pren la pau?... quí es...?
al pas sortimli prompte...!
¿Qué val tota sa gent?—
De ardéncia tan sagrada
l' efecte se 'n vegé
que al Coll del Bruch las águilas
donáren sols gemechs:
xafats sos caps rodáren
del rústich ab lo peu.
mes ay! tant heroisme
no basta per remey,
que tras las legions mortas
rebrota nova gent!
¿Qué hi fa que heroes tots sian,
si ab forsa 's burla 'l dret?
Dispersas sas maynadas
Serán pel estranger...!!
Un cap falta en la terra,
un cap falta no mes,
un heroe pera 'l heroe...
Envial, Dèu del Cel!
Si envia 'l Cel qui guie,
ay dels tirans, ay de ells!!

Ja vingué, sí, miráulo! Al crit de la victória
que, desde 'l Bruch partintne, aná de pich en pich
al dormit Nort portantne l' esfors de Catalunya,
de Dèu l' elegit heroe confus s' avergonyí.
Que no era en castell noble ahont per primera volta
vegé la llum del dia, ni empresa en sont escut
lluhia: sa noblesa sòn cor la resguardava:
sòn cor darli devia honors, llorers, virtuts.
—Si homens y sols homens, digué ab serena calma,
sòn los que ab tal supérbia fan de ma pátria escarn,
á ells y á quants los guian ben prompte faré véurer
quant home en la batalla sap ser lo catalá.
Veníu prop de ma espasa, los braus de aquesta terra,
veníu ab fas serena, que tot se té ab valor.
¿Qué importa del contrari lo brill de sas corassas,
si enlluhernats no quedan jamay los ulls del cor?—

Y un crit donant al ayre de santa independéncia,
al camp se llansa rápit buscant al estranger,

seguint per tot sos passos, per tot girant la vista,
per tot burlant la manya de aquells soldats experts.
—¿Quí es, quí es, pregunta la terra entussiasmada,
lo que esperansa 'm dòna en mitj de tant perill?—
—¿Quí es, l' enemich crida, quí així afrontar intenta
las cohorts veteranas del vencedor felís?—
Ben prest ab mil trompetas la fama á tots contesta:
—Es Manso, 'l jove Manso, l' honor de Buradá.
Fugíu, fugíu, francesos, que ab sos soldats s' acosta:
per tot ahont Manso 's veja, no guanyaréu, nó, may!
A Montserrat dos voltas las águilas s' atansan,
pensant entre las brenyas picar del lleó al cap:
las plomas de sas alas dos cops lo lleó trenca,
del Llobregat las ayguas portantlas fins al mar.
Vergonya pels invictes! No sols aquesta volta
rojeja ab sanch francesa del riu lo pur cristall,
que en Pallejá humillantne la gál-lica supérbia,
de nou la corrent Manso fa créixer ab la sanch.
Y si dels rius las ayguas la sanch francesa portan,
també empapada ab ella ne quedan valls y cims:
de Puig-graciós encara escrit está en las rocas,
de la Bisbal los arbres encara ho senten dins.
Contenta no estaria la espasa catalana
si sols dintre sa terra volgués fer escarment:
en la mateixa cova d' hon han sortit las águilas
convé que 'l brill se veja del poderós acer.
Pasmadas las grans turmas en las Guinguetas quedan
vehent dintre de Fransa á Manso y sos soldats,
pasmadas se retiran... Vergonya pels invictes!
¿Si fan això en sa casa, lluny de ella qué farán?
Ja 'l foch de la Moscóvia las águilas espanta,
per cau á Barcelona escullen, desde ahont,
sortint á fer voladas, ab presas se refassan...
la presa fòren ellas, servint de festa als corps;
que á vista de las torres de la ciutat mes noble,
no lluny de las murallas, del cau ahont s' han guarit,
dos voltas ab sa espasa los talla 'l vol nostre heroe,
las punxa, las humilla, las fa tornar á dins.
Vergonya pels invictes! La hora es ja sonada.
Allá de ahont vinguéreu tornáu ab doble pas:
los cántichs de alegria que obiu al despedirvos,
los canta Barcelona que á Manso véu entrar.

Cantáu, joyosas ninfas, las que, en espills de plata,
del Llobregat en la aygua vos contemplau ab goig,
al heroe de aquest segle cantáu que en la ribera,
de antichs llorers al ombra, plantá llorers mes nous!

Quant á sa casa arriben
los estrangers soldats,
dirán que coneguéren,
del Pirineu en llá,
á un brau guerrer indómit...
y encara mes dirán,
dirán que era en noblesa
com en valor igual,
que al presoner de guerra
salvava de tots mals,
que ab lo cortés contrari
cortés era y leyal,
dirán, sí, que, inflexible
patrici, fòu constant,
que, sòrt á mil promesas,
no 's doblegá, nó, may!

Rendíuli, donchs, coronas los que en lo pit encara
del foch de Independéncia guardau lo sant caliu :
ancians que sas petjadas seguíreu, una llágrima
donáuli com ofrenda, ploráu al gran amich.
Los fets que 'l trémol llavi á vostres fills esplique,
de Manso fent memória, exemple ne serán,
y may que Independéncia cridar aquí convinga,
de Buradá al intrépit sabrán tots imitar.
Gegants de tiranias lo mon pót bè conéixer,
que fins á las montanyas mudar pensen de lloch...
No pas en nostra terra!... la sombra del gran Manso
tornar prest las faria al punt que Dèu las vól.
Sombra de tots volguda! Veníu á saludarla,
amants de nostra pátria, los de incorrupta sanch :
cantáula al so del arpa, nous trobadors, cantáula,
pus l' esperit retorna dels heroes ja passats.
Cantáu, joyosas ninfas, las que, en espills de plata,
del Llobregat en la aygua vos contemplau ab goig,
al héroe de aquest segle cantáu que en la ribera,
de antichs llorers al ombra, plantá llorers mes nous!

Número 14.

Primer accéssit al premi del Clavell de or y plata.

AL TITÁ DE LA GUERRA DE LA INDEPENDENCIA.

Ab veu forta y robusta
si de ma empresa en lo transcurs no 'm canso,
la gloria cantaré, la gloria justa,
del héroe catalá, lo invicte Manso;
d' aquell qui espaventava
á l' áliga que l' mon acorralava.
Ja en cap recó de terra
del sol la llum 'ribava hont no lluhissin
del geni de la guerra
las múltiples banderas, ó brunsissin
sas iras opressoras,
dels débils pobles, reynas y senyoras.
Esclava s' arrastrava
la que reyna del mon ne signé un dia,
la Prussia tremolava,
en Viena lo estranger pendons tenia,
y el Névar ab pavura
rodava silenciós llansant tristura.
Girá 'l Titá la vista
de cobdiciós afany brillant encesa,
somiá nova conquista
y fins Amposta volgué fer francesa,
la terra que té pobles
com Barcelona, y com Claris fills nobles.

Legions las que miraren
lo sol esplendorós de cent victorias,
las concas trampassaren
en hont simenta 'l catalá sas glorias,
y un crit brunsent de ¡guerra!
retornejá per la Tebaida serra.
La Patria á 'l or venuda
avans de rindres del francés als llassos,
dels bons buscá l' ajuda
y fent armas del odi, armá sos brassos:
los bons las aceptaren,
y á la lluyta valents se prepararen.
Ben prest de la campana
la veu cridava ¡á l' arma! ¡via fora!
ben prest volava ufana
un' host guerrera, contra l' host traydora,
y....... digui 'l Bruch qué feren
'ls qui las armas los primers prengueren.
Ja l' áliga ferida
las unglas afilant, cridá venjansa,
y al crit, l' host desseguida
al ultratge 's llensá y á la matansa.
¡Salut als que caygueren!
¡Salut als héroes que morint venceren!
Las flamas de las vilas,
al horror y al saquetj abandonadas,
en las correns tranquilas
dels rius, se contemplaren retratadas;
son fill perdé lo pare,
mirá sas fillas sens honor la mare.
Tot era horror, tot fresa;
lo flaire de la sanch per tot pujaba,
quant l' aliga francesa
vegé pasmada que potent s' alsava,
aquell qui en no lluny dia,
ser son assot y son terror devia.
Y ho fou; pavor sentiren
las hostes totas que contra ell anaren,
que son enuig sufriren
y la bravura de son pit probaren,
mes voltas que ensiseras
la nit amostra tremolants llumeras.

La sanch que ell ne fé corra
tenyí del Llobregat l' ona daurada,
y en la esmoguda sorra
deixá dels imperials desbaratada
la fama retumbanta,
qu' encara 'l geni de la Fransa canta.
La terra que 'l vè neixer,
no mes qu' ell, llors, aculligué ab l' espasa,
vejé en sas serras creixer;
terror del estranger, ell fou la basa
hont s' aixecá l' historia,
á escriurer de la pátria l' alta gloria.
Del lliure la ma dreta
fou son valor inmens y temerari,
y al toch de sa trompeta
temblava esporugit lo fèr contrari,
fins son orgull petjava
quant en la lluyta son caball entrava.
En va punyals compraren,
en va oferirli richs trèsors l' hi feren,
ni son valor domaren,
ni de son patri amor matá pogueren
la flama abrasadora
llumera per la Espanya irradiadora.
En va lo poderío
de 'n Duhesme, Suchet, Mathieu y Decaren,
dels sèus lo noble brío,
anonadar ab medis mil provaren.
¡Pobrets! ells no sabian
que res sas armas contra d' ell podian.
De son valor y audacia,
padrons son, Sant Andreu, la Creu-coberta,
Mollet, Cervera y Gracia;
per tot deixá á la fama bretxa oberta,
y als péus de Barcelona
cullí pera son front comtal corona.
Y fou s' empresa tanta
que conta 'l poble d' ell y bè enrahona
que si Moscou espanta
y admira l' insistencia de Girona,
també espanta s' empresa
y causa al mes valent horror y fresa.

¡Salut! ¡desde la plana
que banya 'l Llobregat fins Tarragona,
la terra catalana
vejé per tu la gloria napoleona
retuda y vergonyida,
al péu de tos pendons presa y rendida.
Per tu mil y mil voltas
las vilas pèl francés al foch donadas,
desbaratadas, soltas,
vejeren á las turbas desfrenadas,
Que sols valor tingueren,
mentres que lluny los tèus pendons vejeren.
Pus mola desbordada
que 'ls marges del torrent salta y trampassa,
ta furia may domada,
patent legat de una indomable rassa,
desfeya y destrossava
quant de ta via 'l pas s' interposava.
Y 'l vent que removia
los plechs sanguents de ta triunfal bandera,
ays eran d' agonía
de una gloria que sols fou duradera,
en tant que no memoria
volgué la Fransa fé de nostre gloria.
Per tu dels braus Moncadas,
dels Jaumes y 'ls Rogers, l' Europa admira
las fetas continuadas;
per tu la patria ab llibertat respira
geganta y revenjada,
la taca de son front ab sanch rentada.
Y diu per tal l' historia,
que sigles passarán de infinit nombra.
y l' home en sa memoria,
com de una gloria la volguda sombra,
ton nom guardará encara,
com lo de un héroe de una lluyta rara.
¡Salut! jo tas campanyas
cantar voldria, mes ma veu es poca;
tos fets y tas hassanyas
no pot lloharlas ma temblosa boca.
Ta gloria pèl qu' espanta
l' admira 'l Trovador, mes no la canta.

FRANCISCO UBACH Y VINYETA.

Número 15.

Segon accéssit al premi del Clavell de or y plata.

AL HÉROE MONTANYÉS EN JOSEP MANSO.

Llibertat es vida.

Allá dalt, hont lo Tosa—titá rey de ma terra
sembla que assalta 'l cel,
s' ohiren mots un dia—d' esclavitut ó guerra,
y ab retró respongueren—enragullats pla y serra:
¡guerra de mort cruel!
Tu fòres, ó gran Manso,—qui á serra y pla ensenyares
lo crit retronador,
aixís que de cadenas—en casa de tos pares
soroll s' ohí, y colltórcer—á ta patria mirares
als brassos d' un traydor.
Y foll t' hi rebatias,—com áliga que s' tira
damunt del escorsó,
tantost per entre 'ls núvols—del cel estant l' ovira,
com entremitg dels lliris,—llisca viu com guspira,
tot trahent lo fibló.
Lo llaurador que á coll—de la tempesta, d' ayre,
te veya devallar,
deixava al tros la rella—pel trabuch, y 'l llenyayre
que arrebassava 'ls roures,—ab la destral en l' ayre
volgué á ton peu lluytar.
Lo roch que al cim de Tosa—fá mourer de passada
l' aleta d' un colom,
tot rodolant sól créixer—al cor de l' ivernada

y tants toms dòna y dòna,—que al ser á la clotada
l' umple de gom á gom.

Aixís ab terratrémol—de l' aspra serra queyas
fente mes gran per punts;
y 'ls francesos que á rengles—ab ton alé desfeyas,
s' amagavan pels pobles,—que sols perque tu 'ls veyas
tocavan á difunts.

Pus com ramat de tigres—cruixint de dents, salvatge
t' aydava l' host del Ter,
que cercant famolenca—la via del carnatge,
á tu 't seguí entre timbas,—prenente en son coratge
per un novell Otger.

Y á fe 't vá ben coneixer!—encara 'ns ho dirian
tos micalets granats,
que al tro de sos obusos—la terra estemordian;
bè que en la sanch que á bassas—per rastre deixarian
molts fòren anegats.

Encara 'ns ho dirian—los que damunt sa testa
sentiren l' acer teu,
com llamp que coheteja—dins hórrida tempesta
de Canigó en l' aspresa—quant la remou feresta
l' alé de tot un Dèu.

Y quant nos ho negassen, per dirho parlaria
lo Ter ó 'l Llobregat,
á Puiggraciós baixantne,—y á la singlera hont nia
l' aucell, que ab los cent brassos—d' Egeo nit y dia
ne vetlla Montserrat.

Que en eixas y altres serras,—en cada pla y singlera
poden llegir ton nom,
que ab la sanch de sas venas—un dia hi escriguera
lo gabaig, revolcantse—sota ton peu, com fera
mastegant ferro y plom.

Que per matarne anavas,—que per sa sanch glatias
de tigresa ab dalé:
y ab tot això, y á rengles—xafarne tots los dias,
de virtuós la flayre—tan dolsa que espargias
fins als traydors plagué.

T' amavan perque sense—fer enderrochs de casas,
vilatges arrasar,
sense tornar dels boscos,—y camps fornals de brasas,
obusos ab obusos,—espasas ab espasas,
los feyas recular.

Perque als que queyan presos—á las mans de tos mossos
que al crit de foch y sanch,
á fer carn devallavan,—assedegats com òssos,
tu los apadrinavas,—tant que haurias fet trossos
de qui 'ls fès un verdanch.
Mes l' áliga que en nostres—turons, enhoramala
s' en venia á niar,
ja en los seus ajocava's,—ab lo bech sota l' ala
esgriotant devades,—per tráurerse la bala
que assí vá arreplegar.
A llavors penjant l' eyna,—la que tant temps havia
sanchnava fil á fil
ab sos germans tornava,—los ulls ab gelosía.
¡Mes ay! que ja á regueras—sa hermosa sanch corria
per sa patria gentil!
Ja ¡greu dolor! los veya—bullir y arrestellarse
en remolí infernal,
y folls pel coll garfintse,—deu voltas capgirarse,
y germans fills y pares,—un á altre 'l cor cercarse,
per colgarhi l' punyal.
¿Qué fèu llavors? ¡oh! 'ls brassos—aixamplant, se tirava
dins l' udolant volcá,
de negre fum y flamas—y de bullenta lava,
cridant á sos patricis—ab veu que amanyagava,
tot donantlos la ma.
Y á sa veu ¡gran miracle!—tornavan á sa veyna
sos sabres los mes braus,
y enllá pera encaixarse—tirant la sanchnosa eyna,
á milenars los pobres—tornavan á la feyna,
los richs á sos palaus.
Y no es estrany, si veyan—al que lluytá alguna hora
ab lo llampech armat,
lluytar ab abrassadas—amoixaments y fora,
y al que de las tempestas—un dia l' ángel fòra,
ángel d' amor tornat.
Pus de quesvulla roca—no mes que ab las petjadas
ne feya naixer flors;
que quant no enamoravan—ab dolsas alenadas,
feyan ellas ab ellas—flayrosetas llassadas
ab que lligava 'ls cors.
Y aqueix fon son ofici,—fins que d' estar en vaga
se rovellá l' acer

que ahí esmolá en sas venas—ciclópica nissaga;
y pera endormiscarshi—se recolzá en l' anbaga
ombreta del xiprer.

. . . .

Dorm, ángel de ma terra;—prou has estat de vetlla
en setanta y tants anys,
mes perdona si á l' ombra—d' aqueix xiprer novella
trencant avuy tos somnis—ab dolsa cantarella
los nèts dels Cabestanys:
Pus per ells agrahida,—fa Catalunya orfana
que ombreje ton cap blanch,
del arbre de sa gloria—la brosta mes galana;
que bè un brot ne mereixes—pus pera darli ufana,
hi abocares ta sanch.

JACINTO VERDAGUER.

Número 16.

Premi extraordinari del Ateneo Catalá. Medalla d' or.

LA PUBILLA DEL MAS DE DALT.

I.

Y que 'n son, Dèu mèu, de tristos, los derrers jòrns de la tardò! Ni brilla esplendent lo sol, ni es blau lo firmament, ni la terra remoguda per los xafechs del estiu, llensa aquella deleitòsa flaira que reanima 'ls esperits. Sols lo vènt refrescat al passar las vehinas serras, anuncia la proximitat del ivern y arrenca los pampols y fullam, que revoltant al peu de las socas s' asseca y 's va fent pòls, pera servir d' adòp y sostenir la vida, dels que al arribar la nova primavera, brotar dehuen ab mes ufana y frondositat á ser possible qu' antany.

Las aurenetas, las guatllas y demés aucells que cercan en nostras encontradas una estació mes agradable á llurs amors s' aplegan á vols pera passar de nou la mar, fugint los rigors del fret, y mentres los bitxachs y covits buscan entremitj de la brossa ó al peu dels pallers suau abrich, las pastorellas fan son vol devant los llauradòrs. Las vinyas s' han despullat de las pampoladas, puig las que en los sarments quedaban, despres de donadas als bestiars, pera que las menjassen, han caigut al impuls del vent, ó de las primemeras glassadas del matí: en los camps ab prou feinas si pua 'l blat primerench,... tot sembla mort: tot convida á una trista contemplació.

Camp amunt y camp avall, obrint en la terra fondos solchs, anaba derrera 'l *bayo*, matxo valent y poderòs, l' hereuet del Mas de dalt.

Camp amunt y camp avall empunyant l' esteva feya sa via llensant de tart en tart greus sospirs, mès tristos que los del vent quan en las vetlladas d' ivern udòla en la xemeneya, fent ballar las flamas del foch.

—Au bayu, au: deya de tant en tant per' avivar lo pas del matxo, que aprofitantsen de las distraccions de qui 'l manaba, semblaba dir: «qui m' empeny pera que 'm sorolli?»; mès capficantse novament queya en novas contemplacions, fins que lo tart pas de la bestia, l' avisaba de son estat. De prompte prengué altre resolució, puig que unint l' acció á la paraula, fèu croixer la xurriaca demunt lo llom del animal, al mateix temps que cridaba: «au com cent sants,» y parlant ab sí mateix sostenia lo monólogo següent. «Y ben mirat qué li troban?.... Malehida ambició!... Au, au bayu... Y será sempre lo mateix?... En fi: dihuen que qui canta, sos mals espanta. Cantem, donchs; cantem, cantem.»

Y al cap de breu temps rompian lo silenci del lloch y la calma de la hora los dolsos accents de una veu pura y mel-lodiòsa, que ab tot l' entusiasme de un cor enamorat, cantaba aquella cansó alegre y ensemps trista, com los pensaments de qui estima per primera vegada.

Una matinada fresca
Vaix sortir per' na á cassá...

Mes sens acabarla, sens arribar tant sols á mitj, lo cant habia pres un aire tant melancolich, que sens saber perque lo jove voy ploraba y sens saber perque tambè, y sens donarse compte del que feya, cantaba ensemps ab sospirs, alló que diu,

Mar en dins, solca l'aigua 'l llaut,
infla la flámula, aura balsámica...

Y abans de termenar lo cant s' habia aturat, y tal volta hauria permanescut mòlt temps en semblant situaciò, si de cop no l' haguessen tret de sas meditacions, los tochs de campana, que de totas las parroquias vehinas s' alsaban pera donar la benanansa al jorn, y los tristos xiulets dels mossols y las ólibas que vehent post á son enemich, sortian de llurs foradots pera perseguir durant la nit, las descuidadas ratas, y xuclar l' oli d' alguna llantia mal encesa.

—Dèu mèu: la oració! Hora de plegar! Y que he fet? Voy res... Cada jorn aixis!

Tragué llavors la bestia del gurèt y posant en la rella lo rodet, emprengué la tornada al Mas.

Ni per aixó sortí de son capficament; puig mès d' una volta deixá sens resposta als qui li preguntaban per son estar y de correspondrer als que tornant

com ell del treball, li desitjaban *mòlt santa nit*. Mes d' això no 'n feyan cas los llauradòrs, ni las donas que ab los fillets al bras, ó agafats á las faldillas, esperaban en lo llindar, lo retorn de sos marits; al contrari: tant bell punt habia passat l' hereuet del Mas de dalt ó be 's sentian paraulas de condol, ó segons lo geni y humor de quiscu, burlas y rialletas de las que aquell, puig no n' habia esment, no se 'n hi donaba res.

—Pobre minyó, deya l' un, está enamorat de debó!

—Si dura gaire, responia un altre, encara s' hi tornará boig.

—Ca, es mal de joves, interrompia un tercer, aucellet del primer vol, d' aqui mitj any ni se 'n recorda.

—Sí; veheu quin cas ne deu fer ella, tant bonica y aixerida,—saltaba una dona que á ben segur l' hauria pres pera la sua filla.

—Es clar: deya un' altre, la volgué de vila y prou li fará perdrer lo magí. Mes li valia una minyona de masía, perque al cap y á la fi ell no es altra cosa que un aixafa tarrossos, com nosaltres perdonam, envanicat perque sa mare es pubilla.

Per est estil continuaban las conversas, fins que 's perdia de vista l' herehuet del Mas de dalt, que pera lo temps matar, cantaba, acompanyant llurs cantarellas lo grinyol de las rodetas, en las quals enhastat habia la rella del forcat.

Per fi arribá á ca seua y tant bell punt lo sentí al cap de la pèssa, sortí á rebrel la *piula* tot remanant la cua y desfentse en salts y fèstas; mes l' hereu que no estaba per jochs, procurá tráurersela del devant y vehent que ni crits ni reganys lo gosset deixaba de saltar y lladrar de content, per' apartarlo de son costat li doná una xurriacada que agafantlo de ple á ple lo feu fugir coixejant, tot dient *ay, ay, ay*. L' esbalech de la xurriacada y los crits del gòs, feren saltar esbaradas á las gallinas, de las barras abont eran á jòch, y mentres los porchs en l' obit deixaban la farinada pera dir *poch á poch*, *poch á poch*, corregueren aquellas desaladas per lo pati dient *ca, ca, ca,* fins que lo gall vehent la causa del avalot y avisat per lo paho que enfilat en lo cimarol del paller cridaba *no es res això*, los digué ab sa autorisada veu, *veniu aquí*.

—Quin escandol es aquest?—Pregunta llavors, sortint al llindar de la porta, una dona d' uns cincuanta anys, portant á la ma una cullera de fusta, de eixas que pera remanar las cols en la marmita serveixan.—Quin escandol es aquest, Pere? Que t' pensas que som sòrts?

—Mare, si es estat lo gos que ha espantat la viram.

—Lo gòs, lo gòs; no l' haguesses tocat: Que 't figuras que no he sentit la xurriaca? Mírat los anechs encara: tremòlan de por... Apa, anyadí passat un moment, fica 'l matxo al estable; penja 'l forcat y anirem á sopar: y tu, porquer, trau los godays del obit y tencals al aixoll.

—Mestressa: donaume la clau de la bòta, que tinch d' omplir lo porró, digué la criada.

—Aqui la tens : ha y veges que no 't besse, que l' altra vespre 'n feres un bassal.

—Qué voleu que sia, si la hi feu anar sens llum, interrompé lo Peret.

—Calla tu y cuidat del matxo : y ella que vigili, que á las fòscas se pot omplir sens que se 'n perdia ni una gòta.

Lo dialech que acabam de transcriurer, basta y sobra pera coneixer que lo geni de la Mestressa del Mas no era dels mes suaus : ab tot era una bona dona; mes tenia encasquetat son pubillatge, y aixó la feya esser un si es no es sobirana en son parlar.

Y es cert que era pubilla ; mès pubillas y pubillas hi ha, y la del Mas de dalt no era pas d' alló que mati, perque tots llurs propis se reduhian á uns quaranta jornals de terra campa y vinya no de primera calitat, á la casa que constituia lo Mas y á un' altra caseta situada en l' extrem de la hisenda, habitada per un partamenté. Mès ab tot y aixó tenia mes fums que si hagues estat la pubilla Fontanals, y no hi ha exemple de que hagues anat un sol dissapte al mercat de la vila, sens portar las arrecadas bonas, las sabatas de vellút ab sivellas d' argent y los botons y sibelletas de lo mateix en la camisa y gipó.

No be 's trobá en edat convenient, casárenla sos pares ab un cabalé d' una casa solana, y encara que ella l' hauria volgut hereu, se va consolar considerant que no portaba mal aixovar, y sobre tot, perque de est modo ella no deixaba d' esser pubilla, son esdevenidor marit fòra pubill, y per lo tant tindria mes domini que casantse ab hereu. Y aixis succehí; mes tant maná ella y tant disposá, que lo pubill convensut de que si hagues pretés fer valer sa autoritat, no hauria alcansat altre profit que mourer rahons, la deixá manar en tot y per tot, cuidantse sols de traballar, y donantse per content ab tal que no li faltassen sis ó vuit quartos pera jugar á la brisca ab altres companys los diumenges á la tarde, y tabaco ben negre y ben fort per' omplir la pipa com mès sovint millor.

Aixó esplica donchs lo domini absolut de la Mestressa y l' autoritat il-limitada que 's donaba, autoritat que arribaba al punt de voler intervenir fins en llogar los mossos que perprenia son marit, ó proposaba l' hereu. Y diem proposaba l' hereu, perque al mitj de tot y encara que res se feya sens qu' ella 'n passás, cuasi sempre 's prenian en compte los consells del minyó, que essent l' unich fill que li quedaba de cinch que Dèu n' hi habia donat, sens contar dos minyonas que ja eran casadas, constituia l' esperansa de la casa, y se pot dir que portaba totas las feynas, desde que tenint edat suficient, va creurer son pare, que altre mal de cap no debia tenir que fer los treball que aquell indicás.

Feya ab tot algun temps que la mare miraba ab certa prevenció al Peret, no perque hagues deixat d' amarlo com tota bona mare estima als que alletá en sos pits, sino perque per lo mòlt que l' volia, tenia sos rezels, de que l' amor d' aquell no era tot por ella.

Com de fèt: l' hereu habia complert los vint anys, sens recordarsen de que lo mòn estaba ple d' homes y donas; mès arribat que fou á tal edat, comensá á frecuentar los aplechs y balladas y á concorrer los diumenges á vila ab los companys: y com en semblants lloch vegé mes d' una noya que li feu batrer lo cor, acabá per enamorarse d' una doncelleta mès bonica qu' un pom de flors, mes bona que un tros de pa, y mes modesta y humil qu' una viola boscatana. Mès ab tot tenia dos malas cualitats, pera la mare del Peret: una, lo ser dona y per tant robarli l' amor que son fill l' hi aportaba, sentiment que feya viurer son cor en una continuada gelosía; y altre, y esta no era tant noble condició, lo ser de vila, es dir: lo no ser pagesa; lo considerarla per lo tant pobre per' ella, y lo creurer que no era 'l partit que convenia á son fill. Aixis es que si alguna volta s' ho aportaba la conversa, procuraba tirar algunas llatinadas, acabant sempre pera dir: «*no: no la vuy senyora que la vuy pastora.*»

No cal dir si semblant comportamente contrariaba las aspiracions del sencill Peret, que apassionat com qui estima per primera vegada, creya fermament que no hi habia en lo mòn altre dona que com l' Angeleta pogues ferlo felís; puig encara que dretament may sa mare li habia pera res anomenada, be coneixia que ella no estaba ignorant de sos enamoraments y que pera l' Angeleta y no per altre, 's deyan aquellas paraulas que com espinas d' esbarzer esquinsaban son cor, fentlo caurer del cel de llurs esperansas. Ab tot: volent sortir de duptes, habia resolt estriparho d' un cop y saber del cert á quin joch debia estar, per' aixis posar terme á aquella indecisió cruel que l' tenia mitj al-lelat y consumit y que traentli lo gust de tot, sols espay li deixaba pera contemplar lo cel, escoltar, com si fossen claras paraulas, los udols del vent y desferse en ays y sospirs.

Tal era donchs la respectiu posició dels habitants del Mas de dalt, en lo dia que comensa la relació d' aquest fèt; situació de la qual habem cregut del cas donarne compte, pera que mes clarament pugau esser compresos los aconteixements de que 'ns caldrá parlar.

Ara falta dir que 'l Peret obeint las ordres de sa mare, ficá 'l matxo al estable, donáli palla y lo pinso corresponent, penjá l' forcat y demes arreus, y ja anaba á sortir pera dirigirse á la casa, quan apareixent de nou aquella á la porta li digué:

—Y donchs, qué fem? Que no acabarém avuy? Mira que tothom está llest menos tu.

—Mare ja vebeu que he plegat mes tart que 'ls altres y...

—Haber vingut mes dejorn.

Lo pobre minyó sens alé pera respondrer, sens delit tant sols pera fer veurer á sa mare que no tenia rahó, entrá dins la casa, y al tancar la porta que donaba al pati ó baluart, alsá los plorosos ulls al cel, dient ab veu baixa y conmoguda: «*Y que 'n son, Dèu mèu, de tristos los derrers jorns de la tardò.*»

II.

Vosaltres pagesos dels masos y casas solanas, que feu quiscun jorn lo mateix ; que ab lo sol deixau lo llit per' anar al treball, y ab lo sol deixau lo treball pera sopar y aplegats ab la maynada, resar rans del foch lo sant rosari ; vosaltres que vehent passar uns despres dels altres los anys, sens mès mals de cap que 'ls nuvols del istiu, las glassadas del ivern, los frets tardans de la primavera y la falta d' ayguas en la tardò, no posau esment en la ditxa que viu ab vosaltres, y tal volta fins envejau creentlos mes felissos, als que per sa bona ó mala sort, habitar dehuen en los pobles y grans ciutats. Si tal pensau, verament os dich que anau errats de mitj á mitj ; y si per cas intents vos venen de deixar lo camp per la vila, creeu que donariau lo cert per l' incert, fent como lo tendre ignoscent que solta un aucellet pera cassar un tòrt, ó com lo ca de la faula, lo gòs aquell, que portant en la boca un tros de carn y vehentne un d' igual dintre de l' aygua de la riera prop de la quina passaba, que altre no era que la sombra del sèu, deixal caurer pera tenirne dos, ab lo que restá sens ningun.

Y sino, dieume francament. ¿ Pot haberhi mes bon estar que 'l que cada jorn alcansau, quan tornant de la feina, habent complert ab la obligació, tranquila la consciencia, y ple lo cor d' esperansa al pensar que ab lo temps, lo gra que en la terra haveu colgat, se convertirá en hermosíssim pom de grossas y dauradas espigas, que serán vostre pa y lo dels vostres fills, arribau á vostre alberch, dins lo qual vos esperan una esposa aimada y uns fills enamorats? Y allí, prop de la llar que fuma, escoltant los picarols de las bestias en l' estable arregladas, lo trist xiular del mussol que torba de tart en tart lo solemnial silenci de la nit, y los gòssos de las masías que lladran al sentir lo pas d' algun viandant sorpres per la fosca, ó tal volta la farum del llòp, no es cert que en aquells moments res envejau y os teniu per mes ditxosos que en son trono 'l mateix rey? Donchs certs podeu estar de que tot ho perdriau, lo jorn en que cambiasseu la tranquilitat de las masías y pobles rurals, per lo bullici y gatzara de las vilas y ciutats.

Totas las demunt escritas paraulas nos ha fet sortir del tremp de la ploma, la contemplació dels habitants del Mas de dalt, que tant prompte com hagué tancat la porta 'l Peret, s' assegueren quiscun en son lloch, pera donar compte de lo que aquella nit passaba la comunitat.

Y lo que passaba, no era mès ni menys qu' un plat de sòpas ab such de broquil, lo broquil qu' habia fèt lo such, una costella de barril, alias arengada, de las que per dos quartos ne donan tres, y unas quantas atmetllas y nous, qu' anaban trencant los circunstants, qui ab lo manech de la gavineta, qui ab una clau, qui posantne duas entre las mans y pegant contra 'ls genòlls. De mès es dir que lo pa era de casa y abundant, com que may se

tencaba, puig sempre era demunt la taula, dormint prop de la gavineta, embolicats ambdos ab las estovallas, sens altre vigilant que lo porró mitj ple mitj vuit, posat de centinella á son costat.

Ni dech fer esment tampoch de que en la taula, que no era sino l'espatller del escò, sols hi seyan lo pubill, es dir: lo marit de la Pubilla, son fill, á qui tothom coneixia per l' hereuet del Mas de dalt, lo Mateu que era 'l mosso qu' ajudaba á conresar las terras, y lo bailet qu' aixis agafaba 'l cabech, com guardaba los bacons. La mestressa menjaba dreta y servia la taula ensemps, y la criada feya altres menesters, tals com cuidar de tenir aygua calenta, pera rentar lo vaixallam, ó vigilar al gat perque ab la pota no xarpás las arengadas que en las brasas se rostian.

Tot respiraba ditxa, y tot tranquilitat, y fins la cuina ab sa llar al fondo, y sa gran xemeneya de campana; sota d' ella y devant d' aquella l' escò; la restinada de plats demunt l' aygüera; lo culleré fet del passol ó cap de la pèssa teixida ab lo canem filat l' ivern d' antany; las dos filosas col-locadas prop de la llar, en un armeix consemblant als que hi ha en los cuartels, pera posar los soldats los fusells; dos sants de estos pintats de blau, groch y vermell, que venen per quatre ó sis quartos los gabaus, y una creu feta de fulla de palma, benehida en lo diumenge de Rams, clavada en lo montant del escò, pera la casa guardar de llamps, donaban á entendrer que en ella 's disfrutaba de verdadera felicitat.

Mès aixis com no hi ha camp per net que sia, en lo qual no si trobia una mala herba, y lo cel mes blau tè quasi sempre un petit nuvolet, del mateix modo en lo Mas de dalt hi habia un nuvol qu' entrenyinaba lo cel de la ditxa, y un bròt de gram que deslluia la netedat del camp. Est bròt, est nuvol, era com se pot compendrer, l' amor que lo Peret aportaba á l' Angeleta, la filla de vila y no de mas com sa mare la cobdiciaba.

Això feya que no 's sentís tant prompte com lo sopá habia termenat y s' habia dit lo rosari, ab mès, un parell de dotzenas de parenostres, credos y salves als sants patrons y especials advocats, la broma y bullici qu' avans s' acostumaba, ni tant sols se parlás del aspecte dels camps, de lo que en lo poble vehí passaba, ó á falta d' això dels fèts qu' esdevingueren á lo Mateu, en los sis anys que habia corregut lo mon servint al Rey. Aixis es que tant bell punt s' alsaban de taula, segons la costum y habit que habian ja contret, lo Pubill s' assentaba á la bora del foch, ocupantse en fer tenir drets los molls, mentres tant que xuclaba ab verdadera satisfacció y delicia lo canonet de la pipa; son fill prenia puesto á son costat entretenintse mirant ballar las flamas y llensant greus sospirs; la Mestressa agafaba la filosa y fent donar voltas al fus tiraba de quan en quan alguna llatinada, y lo mosso y la criada un poch mès apartats, triant llegums demunt d' un garbell, parlaban á mitja veu de sos respectius amors, dels aplechs á que pensaban concorrer, y de las esperansas qu' en l' esdevenidor desitjaban convertir en realitats. Per lo que

respecta al bailet, ó be 's quedaba adormit demunt del banch, ó prenent la llanterna se 'n anaba al jas en habent resat.

En semblant situació donchs se trobaban en lo punt y hora que á nostres lectors los presentam, y estas poch mès ó manco eran las paraulas que ab coneguda intenció y com seguint una conversa, pronunciaba la Pubilla del Mas de dalt.

—Sempre ho he vist y aixis es y aixis será: qui vol allargar la cama, mès enllá d' ahont arriba 'l llensol, es segur que 's queda sens abrich: veheu sino lo que li succehí al hereu de ca 'l Joan gros: se va enamorá d' una minyona mòlt bonica, mòlt ben vestida y un si es no es rica; mès com estaba acostumada á tenir qui la servis, es clar: quan va esser casada, temia que 'ls anells li caiguessen si habia de rentar los plats, y tant se val, al cap de dos anys, ja estaban *desividits* (separats).

—Pero dona,—s' atreví á dir lo pubill, sens deixar de jugar ab los molls, —no saps que la vella tè un geni del botaban y que la pobra minyona á son costat hi passaba 'l pelegrí?

—Es clar: no podent fer y desfer segons se 'ls antoixa, ja passan lo pelegrí las minyonas d' avuy en dia. Jo no sé á quins temps hem arribat. Avans, ja era cosa sabuda: s' esperaba ab candeletas lo jorn en que l' hereu 's pogués acomodar, puig casadas las fillas, ab lo dot de la jòva 's pagaban los que á las minyonas s' habian promés, se treyan los mals de la casa, ó si no n' hi habia, 's compraba una pessa de terra mès y fins se despatxaba la criada, estalviant ab axò la soldada y un menja pa, puig en bona fe pera res mès serveixan.

Sentint estas paraulas lo Peret, y creent que era arribada l' hora de parlar clar, fent un esfors sobre sí mateix 's dirigí á la criada y li digué:

—Ja ho sents, Teresa: de manera que si pensas tu com pensa la mare, deus desitjar casarte com mes aviat millor.

—Avuy fòs y demá festa,—respongué aquella,—un es un escarràs de feina y res li estiman, y á la fi: mès val menjar arengadas á casa que pollastres servint.

—Calla tu, batxillera, y fes anar lleugers los dits,—respongué la Pubilla.

—Mestressa, jo res deya; mès com l' hereu m' ha preguntat...

—L' hereu, l' hereu; aqui no hi ha mès hereu que jo, entens? Y si tu,—anyadí luego dirigintse á son fill,—si tu 't cuidasses mès dels esplèts y las treballadas que de veurer qui va 'ls diumenges á vila, no succehiria axó.

—No teniu rahó, mare, puig res he dit de vila, y sols volia saber si la Teresa 's casaba aviat.

—Y qué 'n tens de fer?

—Res; mès com habeu dit que 'n casantse l' hereu, deu traurers la criada, desitjaba saber si 'n tindriam de buscar un' altre, ó fariau vos las feinas, ó...

—O qué? Digas, home, digas.

—O la jòva qu' entria á casa podrá fèrlas.

—Be, minyó, tant avansats estam?

—Mare, ja ho sabeu vos.

—Jo? No sè res, no sè res. D' ahont vols que m' ho haja tret?

—Donchs be : ja que vos fèu la desentesa y voleu que parli, vos ho diré. Tinch lo cor robat : no visch, no sossego, y penso que si no puch unir ma sort á la de la noya á qui estimo, tant me valdria morir.

—No será tant,—digué á mitja veu la mare, y alsantla luego, anyadí:—¿Mès quí es ella? cóm se diu?

—Vos la coneixeu,—respongué baixant á terra 'ls ulls l' enamorat Peret.

—Jo? Cóm vols que la endevini?... Que fòra tal volta la pubilla de la Casa vermella?

Lo Peret callá.

La Remey de ca 'n Pujol? No tè mal dot... ¿La Roseta de ca 'n Romeu? Bona minyona ; mès si be son richs, tambè son mòlts germans...

—Mare,—interrompé lo Peret, per qui cada una de las paraulas d' aquella, era un dart que se li clavaba en lo bell mitj del cor,—mare, no es cap d' estas, y si no temés que nombrantla vos podia enuitjar, ja hauria dit qu' es l' Angeleta, la nèta del calsater.

—Cóm? Qui dius? Crech que no ho he entés.

—L' Angeleta...

—Calla, calla : no ho tornes á dir. Que 't pensas que m' he begut l' enteniment? Perque al cap y al ramatu, qui es ella? Será tant bona com se vulga, no li ignoro; mès que tè? Ab que conta? Res, res, y si son avi no se la hagues posada á son costat quan moriren llurs pares de la *córala* (cólera), á estas horas ja fòra al hospici, ó s' hauria mort de fam.

—Mare, jo no sè lo que tè l' Angeleta ; mès no crech que sia tan pobre com pensau ; y la veritat : pera saber qu' es bona, qu' es honrada, qu' es la nina dels ulls de son avi ; que tot ho fa, que tot ho cuida, y que pot fer la ditxa de qui la prenga per muller y la felicitat de la casa ahont entria, sols he tingut de mirarla y considerar son comportament.

—Just, aixi mateix, y si no porta un quarto, vesteixla, y cuidala y despres al cap del any... jo no sè lo que 'm dich.

—Pero be : soposeu que porta cinch centas lliuras. Qué son en cambi de sa bondat y de la diligencia y atenció ab que pot cuidar las cosas de casa?

—Cinch centas lliuras? Y qui t' ha dit que sols deus buscar cinch centas lliuras? Cinch mil, cinch mil, al menys ne corresponen á una casa dels nostres propis. Cinch mil, ho sents? Cinch mil, que al cap y á la fi, los dinèrs may son traidors y val mès esser rich pagés, que no pas pobre marqués.

—Mare,—respongué ab enteresa lo Peret, offés al considerar que la qui

en sas entranyas lo portá, feya sols qüestió d' interessos, lo matrimoni del únich fill que li quedaba.—Mare, donchs tardareu mòlt tèmps á tenirlas.

—Y per qué?

—Perque si no puch unir ma sort á la de l' Angeleta, no 'm casaré may.

—Donchs si tens d' esperar mon consentiment, ja pots demanar á Dèu que se m' enportia.

—Ja ho sents, Teresa,—digué llavors lo Peret, dirigintse á la criada,—si no 't casas, podrás servir mòlts anys en lo Mas de dalt, puig pregaré á Dèu ne dongas mòlts de vida á ma estimada mare.

—Pero no sents aixó, Joseph? No veus lo que passa?—Preguntá la Mestressa á son Marit que pera res habia bestret en la conversa.

—Eh?—saltá aquell mitj esbarat, deixant caurer los molls, á qual soroll fugí tot bufant lo gat.—Eh, qué dius?

—Ay, quin geni, quin geni! No sents lo que diu ton fill?

—Lo que sento es que parleu y esbotzineu y que jo no 'm puch tenir de son.

—No ho dich? Fill de pare, fèt y pastat.

—Donchs mira, segons he sentit que 'l minyó s' esplicaba, crech que estaria mes bè si deyas, fill de mare, fèt y pastat.

—En fi : deixamho correr, perque encara m' hi enuitjaria y no 'n tinch ganas. Anèm al llit que va essen tart y 's crema oli en va. Altrement, Peret, no ho oblidis : la vuy pastora y no senyora y per si no m' entens, no la vuy de vila, sino del nostre bras y *aproporcionada* als nostres propis! ¿Ho sents?

—Sí, mare, sí:—responguè aquell mitj plorant.

—Y que callem ; que tingam la festa en pau. Ara tothom al llit, y á punta de dia de peus á terra que demá es fira.

Y encengueren los llums, y colgaren lo caliu, y obriren la finestra pera que lo gat á son plaer, pogués entrar y eixir, y cuasi sens dir altre paraula entraren en llurs respectius cambras, podent oir per última vegada lo Peret al tancar la porta de la sèba: «L' Angeleta, l' Angeleta! Vaya un desempenyo! Pastora, pastora la vuy y no senyora.»

III.

—Es per demès consignar, que durant la nit ab prou feinas aclucaren los ulls los amos del Mas de dalt. En quant al Peret, no cal dir que la passá de cant á cant entre ays y sospirs que de lo mes fondo de son cor sortian, al considerar que dificilment cambiaria sa mare son modo de pensar. Esta que si be pubilla y com á tal orgullosa, no deixaba de sentir dintre son pit lo mès sant dels amòrs que hi ha en lo mon, condolias del enamorament de son fill, calculant que habia de donarli, aixis com á tots los de la casa, greus pe-

sars y mals de cap; maldaba lo punt y hora en que aquell vegé á l' Angeleta, y cèga com tota mare, que en son desitj pera fer la felicitat dels que portá en sas entranyas, creu que ningú com ella 'ls pot buscar qui ab ells compartesca sa sort, se desesperaba pensant en l' obstacle qu' era pera sos plantas aquell ferm é inesperat amor. Relativament á son marit, per la primera vegada, densá del jorn en que resolgué péndrerho tòt com se sol dir, per l' amor de Dèu, deixá de passarla en un so, y de roncar fins al punt de fer tremolar lo trespol. Res tè d' estrany, puig al mitj de tot, era pare.

Ab aixó, no be l' amo del corral, lo gall vuy dir, llensá al mon son *de bon matí*, per haber vist que per la part de solixent enllustraba 'l dia, cant al qual breument respongueren, en los arbres los aucells, en los pobles vehins las campanas, y en totas parts eixos afelagadors brogits que alegran los cors, quan desperta la naturalesa del pesat somni de la nit, saltaren de peus á terra los habitants del Mas de dalt, á fi y efecte de disposar lo necessari per' anar á fira á la vehina vila. De manera, que mentres tant que la criada bullia las sòpas y l' hereuet arreglaba 'l carro, lo pubill mesuraba ab lo mosso set ó vuit cuarteras de blat per llavòr, net com un llum, es dir: sens orb, niellas, ni juí, y la mestressa encistellaba unas quantas dotzenas d' ous, ab lo producte dels quals, com en totas las masías sol succehir, ne tenia per' atendrer als gastos petits de la casa, tals com espardenyas, beta, fil y agullas, y fins pera comprar algun escrupuló de pessa, pera fer un devantal nou, ó be apedassar las faldillas vellas, no mirant per aixó la mostra, puig basta que s' avinga lo color.

Termenats los preparatius, carregats los sachs, y col-locadas las cistellas de manera que res pogués pendrer mal, pujá al carro la Pubilla y guiant lo Peret, emprengueren lo camí de la vila entregats quiscú á sos pensaments.

Y diem que á sos pensaments anaban complertament entregats, puig si clar no ho hagues dit son capficament, ho hauria demostrat lo silenci que ambdos guardaren, silenci que sols s' interrompé quan arribant á la vila y á un siti abont sens haberhi portal gran ni xich, no per aixó deixan de dirne *Portalet*, baixá aquella del carro pera dirigirse al mercat, passant son fill á la plassa del gra pera vendrer lo que á tal fi portaba.

—Jo vaig á vendrer los ous—digué la Pubilla.—puig essenthi de bon' hora, es mès facil véndrerlos á mès bon preu que si 'ls tingués de donar als pollataires: ves tu á plassa, y no 'l donis á menys de quatre napoleons la quartera. Tenho entés: á quatre duros lo demanar, ó vintiuna pessetas, segons te sembli; mès al vendrer, á quatre menos una.

Aqui feriam punt y passariam á relatar cosas mès importants, si lo desitj de donar á compendrer quin era lo carácter de la Pubilla del Mas de dalt, no 'ns fes considerar indispensable referir lo que ab la venda del blat succehí.

Y fou que habent despatxat aquella las cistelladas d' ous, volgué veurer cóm anaba lo del blat, al punt y hora en que un pobre home que n' habia

concertat quinze quartans, estaba arreglant comptes ab lo Peret. Estos valian cinch napoleons; mès volgué la sort, que lo comprador no tingués altre moneda que durillos vells, y com per altra part debia cobrar set rals d' un jornal que en aquella setmana habia treballat pera lo MAS DE DALT, s' armá un embolich per' arreglar comptes, que sols se pogué desfer despres de mitja hora de cridar, y contar ab los dits, y fer lo compte de la vella, y fins tirar al botaban al cap de carabassa qu' habia fet los *xinxòns*, que tambè tal nom los donan als durillos de vintyhu y quart.

—Poch á poch: anem á pams,—deya la PUBILLA,—comptar mòltas y pagar una. Quatre quartans á quatre duros menos una pesseta, la quartera, valen cinch duros menos una pesseta y un ral.

—Just:—respongué 'l comprador.

—Tres durillos,—prosseguí ella, deixant las monedas demunt los sachs, —tres durillos, fan tres duros y tres rals,....

—Oh y set quartos y voy set y mitj.

—Be, home, sí: y set quartos, mès estos ja 'ls trobarém desprès. Quatre pessetas columnarias fan un duro, y tres dels durillos son quatre; y tres rals, que sobran, son quatre duros y tres rals. Ja trobarém los quartos.

—Bueno: tres rals y set del jornal á sembrar,...

—Quin jornal?

—Sí, mare:—interrompé 'l Peret,—est home treballá per casa 'l dilluns.

—Ah be: cada hu 'l que sia sèu. Quant deyam? Tres durillos, ah sí: quatre duros y deu rals.

—Donchs donantvos una pesseta y un quarto, estam en paus.

—Cóm una pesseta y un quarto? No val lo gra cinch duros menos cinch rals?

—Sí.

—Y donchs, cóm pot esser? Vos sols me donau quatre duros, ab tres durillos y las pessetas columnarias.—Falta un duro, menos cinch rals.

—Faltan cinch porras. Encara 'm fará cremá esta dona. ¿No sobra un ral y dos quartos y mitj de cada durillo?

—Sí.

—No teniu tres durillos?

—Be: sí.

—Donchs fan tres rals y set quartos y mitj.

—Set y mitj?... Be: avant.

—No 'm debiau set rals del jornal?

—Si sempre ho dich..... Tres quintás, fan dotze arrobas, comptes vells, barallas novas.

—Qui os parla d' arrobas ni quintás? Cla: no 'm sobran set rals?

—Sí, home sí: encara 'm fareu tornar rabaquet.

—Bueno donchs. Ja no sè ahont eram. Ah: set del jornal: deixam estar los

quatre duros. Set del jornal y tres dels durillos, fan deu. (Alabat sia Dèu.) Sobran set quartos y mitj: fins á vuit y mitj que 'n tè 'l ral, falta un quarto, y son onze rals, fins á un duro menos cinch rals, faltan quatre, qu' es una pesseta: donchs ab una pesseta y un quarto, estam quitis.

—Y un quarto?

—Y un quarto. Y si no os agrada, quedauvos lo blat y pagueume 'l jornal, y tant amichs com abans.

—Vaja no ho entench, puig pel meu compte, faltan dos quartos y no un com vos dieu.

—A tot aixó, s' habia aplegat gran munió de gent, d' esta que sol anar á las firas, tant sols pera divertirse, la qual esclatá una forta riallada al veurer la eixida de la Pubilla, de modo y manera, qu' entre las xansas d' estos, los crits dels que pregonaban las mercaderías, lo soroll dels que prop d' allí mesuraban nous, y los grinyols dels garrins, que sens mès ni mès, se veyan separats de llurs germans, y penjats cap á vall á tall d' alforja, demunt las espatllas dels compradors, no 's podian entendrer los que ja estaban cansats de traurer comptes.

—Y be, mestressa, qu' es aixó?—Digué un dels circunstants.

—Cuideus de vos.—Respongué ella mitj cremada.

—Dona, no ho deya per tant; mès com veig que esteu mes encesa que un bitxo.....

—Aqueixa dona 's ferirá.—Respongué un altre.

—Y tot per un quarto.

—Es clar: per un quarto;—respongué ella,—qui vol lo qu' es sèu, no quita res á ningú. Estem? Y al fi: mòltas gòtas fan una candeleta, y mòltas candeletas fan un ciri pasqual. Estem?

—Y qui os vol quitá res?—Preguntá 'l comprador.

—Jo no dich que 'm vulgau quitar; mès sí, que no 'm pagueu lo just, sino, qu' ho diga 'l senyor que fa cara d' entés.

—Veyam,—digué aquell á qui semblants paraulas 's dirigian.—Quant vos tè de donar?

—Cinch duros menos cinch rals; mès jo li tinch de donar set rals á ell.

—Vos teniu tres durillos y quatre columnarias, y abonats los set rals, fa tot junt quatre duros y deu rals y sis quartos; falta una pesseta y dos quartos.

—No veheu com tenia rahó? Y encara os fas franch d' un xavo.

—Escolti, mi senyó,—digué llavors lo comprador,—cada durillo, no fa un duro y deu quartos y mitj?

—Sí.

—Donchs, un ral, y dos quartos y mitj.

—No, home, no; 'l xavo va ab lo ral, que son vuit y mitj. Cada quatre durillos vells, fan quatre duros y cinch rals; es dir: que cada durillo d' aument, fa un ral y un quart de ral mès qu' un durillo nou.

—Y donchs si dono dos quartos, hi perdo.

—No, home, que encara hi guanyeu mitja marba.

—Es á dir que encara tindria de donar mès de dos quartos?...

—Fora, fora: no 'l vuy,—digué llavors la PUBILLA,—quin home mès tacany. Per un quarto, deixaria penjar á son pare. Be; be: no 'l vuy, no seré per aixó mès pobra ni mès rica.

—Donchs jo no vuy res que no sia mèu.

—Donchs jo no ho prench: donaume una pesseta y en paus.

—No, no: aquí van dos *galls*, y si tingués mitja marba, també vos la donaria. Valgam Dèu y quina dona mes arraixa.

—Vos sou l' arraix.

—Deixauho correr, y no se 'n parle mès,—digué llavors lo qui habia arreglat lo compte,—deixauho correr, que ja val mès la saliva qu' habeu gastat.

Mentres tingueren lloch las qüestions, lo Peret permanesqué mut, puig sabia per esperiencia, que quan sa mare era devant, no volia que ningú donás mostra d'amo. Mès no be desaparegueren los que ab l' avalot s' habian aplegat, li digué:

—No veheu, mare, quanta gent habeu reunit, per una miseria que no va parlarne?

—Sols aixó 'm faltaba, fesho aixis, y ja veurás quan prompte anam á demanar caritat. En fi: ell volia pescarme un quarto; jo ab mon tretze li he fet donar; lo quarto era meu; qui ha guanyat donchs la contenda sò jo. Y parlant d' altre cosa. Queda mòlt gra?

—Una quartera y nou quartans.

—Vejas donchs si 'l pots vendrer, y mentres tant aniré á fer provisió, y á la una 'm trobarás á ca l' espardenyer ahont tenim lo matxo y desseguida podrem marxar que 's fa tart, y tinch por de pluja.

Com de fet: la PUBILLA aná á comprar arengadas y á ca l' adroguer; mès vehent la molta gernació qu' en la tenda hi habia, deixá la coixinera comanant que hi posassen l' acostumat, y després de haber fèt quatre ó cinh diligencias mès, 's deixá caurer al estudi de D. Barthomeu Valls, notari, de qui 's servia y ab lo qual consultaba totas las determinacions que prenia, sisquera no tingués de fer cas del consell, quant est no s' acomodada á sos intents.

Dech dir aqui, que no be la nit avans tingué noticia certa del pensament de son fill, resolgué donarne compte á son consultor; tant per creurer que l' cas per si sol ho exigia, com perque existian rahons, á son pensar, prou poderosas, pera pendrer semblant determinació.

Ab aquest pensament, aná donchs á ca 'l Notari, y com doná la casualitat de trobarlo sol y ab poca feina, cosa per cert estranya en diadas com aquella, contáli lo que 's refereix en lo capitol que ve.

IV.

Era 'l Notari, un home de bon regent: ni alt ni baix, ni gras ni magre: y ab tot y estar mès prop dels setanta que dels sixanta, ningú ni hauria fèt mes enllá de cinquanta cinch. Curiós y methodich com lo qui mès ho fos, qui 'l veya un dia, podia dir que 'l veya sempre; á tal punt, que en son trajo no 's notaban altras diferencias, que las exigidas per los cambis d' estació: de manera, que prescindint de estas, tal podia contemplarsel al cap de deu anys, com se 'l habia vist deu estius avans. En sa persona no hi habia mudansa: lo mateix pentinat, la mateixa clenxa, los mateixos indicis de patillas lluia l' un any que l' altre, y això y la sort de no posar cabells blanchs, feya semblar que 'l temps no passás per' ell.

No cal dir, ja que 'l cos es lo mirall de l' ánima, si semblants condicions lluian en tots sos actes: bastará fer present, pera que 's puga compendrer, que en son estudi estaba sempre tòt, com se sol dir, á punt de solfa; que en lo mateix lloch se trobaban constantment tots los objectes del escriptori, com los regles, los trempa plomas, lo ganivet de tallar paper, y fins lo capdell de fil vermell ab duas agullas enfiladas; y que ab tot y no tenir estampadas las cubertas per las escripturas, sortian tant iguals de sas mans y estaban tant ben col-locadas las paraulas, que ningú hauria dit sino, que eran fetas ab motllo.

Y no 's pense no que fos avaro, res d' això: sabia gastar una unsa quant convenia; mès tenia per máxima, «que no pot gastar un ral, lo qui no sap guardar un xavo.» Esclau de la lley com lo primer, no 's separaba un pel d' ella y era capás fins d' acudir devant del mateix rey, contra aquell que á son deber hagués faltat. Ab lo dit, ja 's pot coneixer si era un notari dels bons, y si los que á ell acudian, podian estar ben segurs de que las escripturas que ell autorisás no donarian lloch á plets ni embolichs.

Un poch cansoner sí qu' ho era, y no hi ha perill que posás ma á la ploma sens haber fèt totas las preguntas, y mès de las que eran necessarias, y ell consideraba indispensables, pera portar á bon terme, lo treball que se li habia comanat. Això, com se pot compendrer, li feya gastar molta saliva en va, y com per altre part tenia prou afició á referir, per poch que vinguessen á tom, los casos mes notables que en l' exercici de sa professió li habian esdesvingut, sisquera los hagues contat altres voltas á la mateixa persona, perdia mòlt temps y arribaba á hora de dinar, sens haber fèt gran cosa. Ell prou se 'n queixaba y 's donaba á las áligas al veurer qu' habia passat lo matí sens posar ma á la ploma, y lo qu' era pitjor, sens deixarli posar á son escribent; mès son mal humor fugia com boira devant lo sol, no be agafaba *l' acte*, pera llegir ab sonora veu, desde 'l *sia á tots notori* fins al *Barthomeu Valls* y lo signe secret, que per no poderlo llegir, l' ensenyaba als interessats.

Tal era donchs lo Notari de qui 's servia la PUBILLA DEL MAS DE DALT, y tal la persona á qui anaba á confiar sos mals de cap l' atribulada mare del Peret.

—Ahont bona? — li digué aquell, no be la pagesa hagué entrat tot dient: —Qu' hi ha assí?

—Per aqui 'l veniam á veurer, perque li voldria esplicar un cas.

—Be, be: anem, senteuhos, senteuhos.

—Que Dèu li pach.

—Y donchs qué hi ha de nou? Que voleu fer testament?

—En aixó fossem! Voy voy, tant se valdria—digué tot sospirant; mès al cap de brèu pausa, anyadí:—No senyó, no es aixó de lo que 's tracta, sino que l' hereu se vol casá.

—Oh carau, no es pas lo mateix. Ben fèt, ben fèt.

—No senyor: mal fèt dich jo, perque aquet minyó 'm vol matá á disgustos, y si passa la sèba, anirém á captá, tant se val.

—Que no hi veniu be donchs?

—Que tinch de venir! Li sembla si estaria bè que mon fill, tot un hereu, 's casés ab una minyona que sino perque no 's pot dir, ja s' hauria mort de fam? No fòra sèba la culpa! Jo no es per' alabarme; pero casas com la nostra, n' hi ha pocas, tant se val. Perque, en fi: qué mès pot desitjar la que entri per jova, que no trobar germans ni cunyadas, tenir un bon estament, mòlts propis y no haberhi deutes?... Es á dir: deutes sí que ni ha; mès si la minyona porta bon dot, ab ell se traurán... Y velhi aqui lo que 'm fa perdre 'l senderi: pensar que aquest minyò s' ha encaparrat ab una pobre, una pobre, sí senyor: y que si ell no 's casa ab una minyona com li *acorrespon* tots serem pobres y... vaja jo no 'n puch parlar, sino encara hi perdria l' enteniment.

—Mès fins ara sols sabem que es pobre y á la fi si 'l minyò n' está content... ¿Que no sabeu que diuhen que val mes un gust que mil lliuras?

—Sí: per qui 'n tinga de sobras; mès si s' hi vol casar, per ell fará: ab mí que no hi contia, y quant Dèu disposi de mí, trobará lo que trobará.

—Ab aixó si que no hi ha res que dir; mès penseu que en est mon no hi som dos cops, que 'ns anem fent vells y que la casa que va gobernada per mossos... Ja sabeu lo ditxo: «qui tè mossos y no se 'ls veu, se torna pobre y no s' ho creu.» Y jo, vamos, la veritat sia dita: no crech que lo Joseph puga fer tòt sol las feinas de la casa.

—Que 's cas, sant cristiá! Mès qué hi vol fer!

—Be: anem á pams. Es mòlt lo que debeu?

—Y que no ho sap vosté, que va escriurer los debitoris?

—Ay bona dona, cóm voleu que tinga present tot lo que passa en est estudi?

—Tè rahó, vostés son com los confessors, que un cop donada la *sulució*, si

m' ho has dit, no me 'n recort. Per un costat, los quatre cents duros de quan lo minyó va eixir soldat. Ay, tant de bo, que l' hagues cregut en alló que 'm deya de ficarme al conveni! pero semblaba qu' un mal esperit me xiulás á l' orella, «no t' hi posis, que traurá número alt»... En fi ja está fèt, y d' un ja está fèt Dèu nos ne guart. Cuatre cents duros per un cantó y per un altre las dos mil lliuras que vaig donar per dot á las minyonas... Encara 'm racan: dos mil lliuras quan casas d' altre bras que la nostra, no 'ls ne donan mès que cent y mal pagadas; mès vosté dali que la llegítima y torna ab la llegítima. Qué hauria estat, si no 'ls haguessem donat mès que cent lliuras, com jo volia?

—Pera vos res: mès prescindint de que no haurian fèt tant bons casaments, morta vos, mals de cap per l' hereu, y plets y enredos, y quan hauria pagat li haurian fet creu y santa bona Maria.

—Be, be: no 'n parlem mès: lo fèt, fèt. Lo *certus* es, que debem tres mil lliuras y...

—Sí, pero: que no dòna res l' hisenda?

—Ca: ab prou feinas si arribem á igualada. Que no veu que ab lo dimontri de la malura voy no 's cull res? Quan ha contat mossos y adops y lo catastro y 'ls consums y lo sofre qu' ara si ha afegit, contat y rebatut, tant se val, pagada la pensió, tant de guanyat, tant de gastat. Ja tè rahó 'l ditxo que á pagés enderrerit cap anyada n' hi es bona.

—Sí donchs que estem mals. Y la minyona no tè res?

—Res: ni una malla, ni un clau. Ella sembla bona, aixó sí; mès fèta á vila, no faria per casa y mòlt hauria de tenir, pera que jo hi vingués bè.

—Ah donchs, es de vila? Y d' ahont, d' ahont?

—De ca 'l Jacas, lo calseter.

Lo Notari, sentint semblants paraulas feu una breu sospensió y al cap de poch continuá:—Y lo pubill qué hi diu?

—Qué hi diu? Que no sap son geni? Ni tant sols s' hi fica en estas cosas. Mès lo pitjor es, que convé pendrer un determini perque sinó, ja ho sap: lo temps passa; las pensions corran; los interessos tot s' ho menjan y un treballa sols pels altres, tant se val... No me 'n sabria cap que fes per casa?—Digué al cap d' un rato tot rient.

—Oh carau: no son eixas cosas pera resoldrers aixís de cop, com qui tanca una porta. Y sobre tot; si 'l minyó ja tè donat son cor...

—Son cor, son cor!.. Aixó costa poch de donar, perque com que ningú l' agafa, ab la mateixa ma que 's dona 's recull. Vegi, vegi donchs si me 'n troba una,—digué tot alsantse,—perque 'l minyó es de bon *sangru* y penso que si li fas veurer lo que 'ns convé ho deixará correr.

—Bueno, bueno: ho veurem.

—Ah y si pot, fassi que no sia... En fi: ja sap lo que fa per casa. Pel treball, aquí tè una dotzena d' ous, y prenguin la bona voluntat: son xichs;

com mudan, no ponan gaira y encara petits; mès lo jornal hi es.

—Per qué feu aixó? Ja sabeu que podeu venir sempre y quan vos convinga.

—Ja ho sè y li agraesch; mès he pensat que d' esta manera cada cop que 'n trenquia un, se recordará de mí. Ab aqueixa, fins un altre dia.

—Vaja, memorias als de casa. A Dèu siau.

No be sortí la pagesa del estudi, posás lo Notari á conversar ab son escribent, del carácter de la Pubilla, de sa intrepidés, y de la costum per desgracia prou generalisada, de contractar bodas ab la mateixa indiferencia que si 's tractás de adquirir una bestia pel treball, y de la mès dolenta encara, de donarho tot al hereu, sens tenir en compte los pares, que no senyalant als fills segòns, tot lo que per dret de llegítima los correspon, fan com qui diu un robo, puig los quitan lo que la lley los concedeix.

—Y por qué lo quieren tot para el hereu?—Contestá l' escribent, sargento retirat, com ell se deya, quan li preguntaban per sa professió, que ab lo temps de estar en Cathalunya, ahont habia contret matrimoni, oblidá lo castellá, sens apendrer lo cathalá, deya *pebrotes* y *tomatagos* y entenia las duas llenguas perfectament.

—En las classes acomodadas, y que saben de que se las hauen no sol succehir; mès tractantse de pagesos ja es punt diferent: casa hi ha que deuria donar cinch y sis mil lliuras de llegítima, á cada hu de sos fills, ab tot y haberni sis ó vuit, y creuhen fer un gran sacrifici, senyalántlosen cinch centas entre robas y diners. Jo, la veritat sia dita, procuro féroslho entendrer; pero qu' es cas, no hi ha pitjor sòrt que lo qui no vol ohir. Y si no, un cas: aqui tè esta dona: volgué casar sas fillas, y sap lo que 'ls donaba? Cent lliuras á quiscuna pagadas ab quatre anys. Mès los ne tocan de las mil que á forsa de prechs y reflexions los ne senyala, no moltas per aixó; mès ab la reserva qu 's deixará pera testar quan se fassian los capitols de son fill...

—Qui hi ha dalt?—Digué una veu desde fora.

—Entreu:—respongué 'l Notari, anyadint tant prompte com ho hagué fet aquell qu' habia preguntat.—Qui del llòp parla prop li ix.

—Que haurian vist la mare?

—Ara mateix se 'n es anada, y sembla un miracle que no s' hagueu trobat.

—Me torno boig buscantla, y en bona fe, que ja no sé ahont anar.

—No sè, aquí ha vingut; mès no ha dit ahont marxaba.

—Va, será ca 'l adroguer que he vist que li tenian gornida la coixinera. Ab aquesta donchs...

—Home, no vages tant depressa. Escolta, escolta: que diu que 'ns casem.

—No senyor:—respongué 'l Peret sospirant.—No senyor, perque la mare no vol per jova á la noya á qui porto voluntat, y no li donaré lo disgust de casarme sens son consentiment.

—Ben fèt, ben fèt; mès tens de pensar que á casa vostra no marxan las cosas del tot be, y es precis que hi entri algun dineró para tornar lo que debeu y viurer tranquils ab lo que teniu.

—Ho sè: sí senyó; mès treballaré: si convé faré la feina de dos, traurem lo mosso, en fi: hi posaré lo coll tant quant puga; mès deixar á l' Angeleta, no senyó: ó ella, ó cap: estich resolt.

—Mès t' hi has pensat bè? Te sembla que lligariam ab ta mare, si entraba á casa tèba? Perque tu sabs que tè un geni...

—En aixó fossem! La mare es mes bona del que sembla y sabentli portar la corrent, se la fa sèba una criatura. Conti donchs si 'l Angeleta que es mès bona que 'l pa blanch...

—Y ella t' estima?

—Penso que sí:—respongué lo Peret, tornantse roig de vergonya.

—Donchs si tots dos vos porteu afició... pren paciencia que hi ha mes dias que llangonissas, y qui dias passa anys empeny. Sobre tot procura tenir contents los pares, que 'ls pensaments se mudan, los homes se troban, y las montanyas no.

—Que Dèu li pach lo consol que m' ha donat. Segur pot estar que may ho oblidaré. Ab aqueixa estigan bons.

—Vamos, déixat veurer. A Deu.

Y marxant lo Peret, s' alsá lo Notari, tot dient:—Pobre minyó!—Y fregantse l' una ab l' altra las mans, se dirigí al escribent, anyadint:—Eh: prou n' hem fèt: anem á dinar, que l' arros se còva y no val res.

Y l' autor per' imitar en aixó al discret Barthomeu Valls, al honrat Notari que ha procurat pintar, fa punt final y deixa la ploma pera comensar despres altre capitol.

V.

Suposo, lector apreciat, y penso que ma suposició res deu tenir d' infundada, qu' estás desitjant entrar en relacions ab la pobre Angeleta, ja que no sia per l' interés piadós, qu' hagia mogut en ton cor lo que d' ella ha dit la PUBILLA DEL MAS DE DALT, per la natural curiositat de saber si es tant bonica com pondera son enamorat fill.

Mès en aixó sí que no podré complauret, puig per alcansarho, fòra precis que dir sabés tot alló que s' acostuma, de que tenia galtetas de rosa y gessamí, ulls que com estrelletas del cel brillaban, una boqueta com un pinyó ab uns llavis com encés clavell, y tot lo demés qu' estilan los enamorats; pero en cambi 't diré que tant com hermosa, era humil, tendra y falaguèra, y que sa virtud y bon humor, constituian la ditxa de son avi, que se la estimaba com á la nina de sos ulls. Sempre ho deya y tenia rahò, que l' Angeleta li habia donat deu anys de vida.

Y á fe á fe que lo pobre Lluch, que est era 'l nom del calsater, be necessitaba tenir qui en sa edat li ballás l' aigua devant los ulls, puig si be estaba fort, com fèt de la fusta de que 's feyan los homes del segle passat, habia tingut en est mon prou disgustos, pera que tant sols un, fos mès que prou per enviarlo pera sempre á la eternitat.

Tallat á la antiga, aferrat al usos vells, conservaba ab religiós cuidado las prácticas del temps passat, fins al extrem de no haber volgut transigir ab las mil variadas modificacions que en lo trajo s' han portat á cap en llo que va del present segle: aixis es que causaba poch menys que burlòna admiració, véurerlo ab sa jupa y calsas curtas, mitjas de vions, sabatas ab sibella, y sobre tot ab lo cuot, que per dessota la barratineta morada li eixia, y que principalment en temps d' ivern, procuraba col-locar demunt la esclavina de la capa, ab tota la sol-licitut y escrupulós cuidado que hauria pogut emplear lo mès estirat currutaco del any vuit. En fi: basta que vos diga que era un d' aquells sastres ó calsaters que habia fêt cotillas, empleant espart en compte de branilla y acer, y que aixis traficá en domassos y tapisserías, pera tallar casullas y engiponar los trajos de nuvia de ricas pagesas, com embastaba groixut borell, per los gambetos dels prohoms de gremi y administradors de Nostra Senyora del Roser. Mès aixó, ja compendréu que fou en son temps, allá en sa joventut, perque d' ensá que las cotillas se fan ab máquina, y las casullas las confeccionan gents que 's dihuen artistas, y las pagesas se vesteixan segons los patrons que de Fransa 'ns venen, reduhí llurs ocupacions á fer gechs, armillas, calsas y pantalons, que venia en las firas de la encontrada, ó construia pera sos antinchs parroquians, als quins proporcionaba també géneros del pais, com barretinas d' Olot, mitjòns de Vich, teixits de Reus é indianas pintadas de Barcelona.

Algunas voltas se queixaba de las mudansas dels temps, recordant aquells en que feya un viatge á peu á Barcelona, pera comprar vint y cinch ó trenta canas de domás ó tisú d' or, que ben embolicat y ab tant cuidado com si fos riquissim present d' Indias vingut, entregaba á la galera de 'N Biló; mès no per aixó perdia son proverbial bon humor. Goig donaba véurerlo en las firas, quan ab una taulada de pantalons devant, y unas quantas dotzenas de gechs y armillas, repuntadas ab sedas de colors,—penjadas de las cordas que dos canyas unidas á la taula sostenian,—donaba 'l crit á amichs y coneguts. «Bo y barato, deya, bo y barato: apa minyons, trieu y remaneu, que aqui hi ha per tots los gustos y totas las bossas, apa minyons, trieu de la parada que ningú quedará descontent.»

Y es cert: y ben segur podia estar qui á la taula del Jacas s' acostás, de que no surtiria sens un gech que li caigués pintat, com si pera lo comprador precisament s' hagués fèt. Jo no sé cóm se las componia: mès no hi ha exemple de que pagés algun s' hagués probat un gech, que no quedás de la pessa content. No falta qui diu, que estirant per aqui y per allá si era curt,

ó arreplegant en lo puny la roba que sobraba si era ampla de esquena, feya que pel prompte quedassen satisfets, mès que despres si 'ls venia estret de sisa, tinguessen de anar ab los brassos estirats, á tall d' indiot que ab las alas estesas fa 'l vano; mes jo crech que tot eran malas volensas de gent envejòsa y sastrinyols de poch mes ó menos, que per alló de que no hi ha pitjor festa que la del mateix fus, se desquitaban posantli mal, de la poca venda que tenian, comparativament á la mòlt que despatxaba lo confrare de S. Lluch.

Ab tot aixó, ja s' pot considerar que lo calsater era lo que 's diu un tros de pa, y que per lo tant, no quedantli en lo mon mès qu' algunas fillas casadas, y sa nèta, s' estimaba á l' Angeleta, ab verdadera passió sobre tot d' ensá que habent perdut sos pares quedá sens amparo en lo mon. Per estas rahons, crech escusat dir, que si be tingué un pesar quan vegé que rondaba á la noya l' hereuet del Mas de dalt,—considerant que si arribaba á esser casori, tindria que separarse d' ella,—'s cambiá en satisfacció al reflexionar que era pera la noya un bon partit, mijansant lo qual, quedaba pera sempre assegurada, quan Dèu disposás d' ell; cosa qu' atesos los mòlts anys feya que trepitjaba la terra, no podia ja tardar. Aixis es, que lo Peret era sempre á sa casa ben rebut, y encara que vell, recordant l' avi de l' Angeleta los temps de sa joventut, sens deixar de vista á la minyona, s' apartaba lo suficient pera que ab la necessaria llibertat, parlar poguessen d' aquellas cosas que tant plauhen als enamorats, y que si be ignoscents, sembla que no poden dirse si hi ha qui puga oirlas.

Mès en lo dia en que passaren los fèts que relatats deixam en los capitols prescedents, no succehí com solia, puig sia que ab motiu de la fira estès l' Angeleta atrafegada, ensenyant pessas de roba y despatxantne als compradors sia que lo pobre vell ab l' especial instint que dònan los anys, comprengués per lo semblant del minyó, qu' alguna cosa extraordinaria passaba dintre son pit, procurá cridarlo, no be posá los peus en la botiga, emportantsel á un recó de la rebotigueta pera que ningú 'ls destorbás.

—Y donchs minyó, qué es aixó?—Li digué no be 's trobaren sols.—¿Que has estat malalt densá del diumenge?

—No: per qué ho dieu?

—Home, si estás tan groch y macilent y fas unas ulleras que sembla que no has menjat en vuit dias.

—Ca, no es res.

—Oh, no m' ho digas : sò gat vell, y á mi ningú 'm fa combregar ab talls de rabe. Alguna te 'n passa.

—No, no : no es res.

—Minyó, parlem cla : á mi no 'm pots enganyar. Que tal volta habeu tingut alguna diferencia ab la noya?

—No : l' estimo mas que may.

—Donchs ja sè lo que es : ne passa alguna á casa tèba.

—Lo Peret se contentá ab sospirar.

—Habeu tingut alguna desgracia? Hi ha algú malalt?

—No, gracias á Dèu.

—Donchs com no sia cosa de tas germanas, no ho entench.

—Tampoch. No sabeu que sòn casadas?

—Prou home, qué 'm contas! No saps que aquí 's compraren las camisas de tela, la conxa y lo cobrillit y coixineras de rovell?... Pero per mès que digas... Ah, jà hi caich. Te volen casar; mès no ab l' Angeleta.

—Cert.

—Si ho dich : ... Si tinch un nas, que ni lo del perdiguer mes fi... Ho sento, ho sento per ella; mès si los pares no ho volen, primer son los pares que tot.

—Si mès jo puch donarlos gust obeintlos, no casantme ab vostra nèta : pero no poden obligarme á donar la ma, á qui no puga donar lo cor.

—Bè, bè minyò, t' has esplicat mes bè que un llibre. Mès suposa que ton pare 't diu : «Peret, nos anem fent vells, convè que portis una jova, y habem pensat que la que fa per casa, es fulana ó mengana.»

—Los diré que no pot ser; que saben qui es la noya á qui estimo, y que tè de esser ella, ó cap.

—Ah, es dir : que saben qu' estimas á l' Angeleta.

—La nit passada los ho diguí.

—Y qué diuhen donchs, per qué s' hi oposan?

—No m' ho feu dir.

—Qué! No la troban prou honrada? Reparan ab sa sanch?

—No es res d' aixó.

—Qué diu ton pare?

—Lo pare ray!... Si per ell fos, crech que res oposaria.

—Donchs ta mare? Quinas faltas li posa?

—Esser de vila.

—Y res mès?

Lo Peret callá.

—Digas; digas, minyó. Qué mès li troba? Que no tè pares? Que jo la mantinch á casa mèba? Que no es prou pera vosaltres?

L' enamorat doncell llensá un greu sospir.

—Peret, Peret, pera mor de Dèu, per lo que mes estimias, per l' Angeleta, siasme franch : cóntam tot quant ha passat.

—Donchs bè : ja qu' ho voleu, sia.

Lo botigué, amestrat per los anys, prengué la precaució de tancar la porta de la rebotiga.

—Parla,—digué despres;—ningú 'ns pot destorbar.

—Desitjan saber quin era lo pensament de la mare, puig fa temps que certas indirectas me demostraban que no estaba ignorant de mas relacions ab

l' Angeleta, li fiu present la estimació que li porto; mès no be digui son nom.... Pero, no m' ho feu dir.

—Parla, home, aqui estem sols y no mès nos sent Dèu del cel.

—Li diguí qu' era bona, qu' era virtuosa y que sa sol-licitut val mès que tot quan pogués portar.

—No digas mès : ta mare es pubilla, y troba á la noya pobre.

L' enamorat y bondadós jove baixá á terra los plorosos ulls, despres de llansar un sospir, ab lo qual semblaba que sacudís de son cor un grèu pés.

—Y quant, quant presum que tè la noya?

—Jo, sens altre fi, que ferli veurer que no es tant pobre com ella 's pensa, li diguí que tè cinch centas lliuras.

—Y, digas : t' hi casarias ab semblant dot?

—Lluch, conech que los diners may son traidors ; mès també comprench que las pessetas s' acaban y la bondat no 's gasta may.

—Be, minyó,—respongué mitj entendrit lo botiguer ;—be, minyò: homes com tu no 'n corran gaires avuy en dia : encaixa, encaixa fort ; —anyadí luego apretantli la ma,—encaixa fort que no será esta la última vegada en que puga donarte semblants probas d' amistat y bon afecte.—Y mudant de to al cap de breu moment, preguntá:—Y que pica mòlt alt la PUBILLA?

—Qué sè jo!

—Digas, home, digas; que ja estich curat d' espants.

—Cinch mil lliuras, digué, cinch mil lliuras!

—Ben fèt: tractant de demanar, no posarshi may per poch. Diners son.

—Prou que ho sè.

—Cinch mil lliuras! No creya que tingués tant pit. En fi: diners se 'n troban y virtut ni bondat no se 'n ven. Altrament, res digas á la noya, y sobre tot no 't capfiquis; qui sap, qui sap lo que será. Ta mare no tindrá paraula de rey,... y en fi: no dich mès.

Y alsantse de la cadira, no be acabá de parlar, obrí la porta y dirigintse á la botiga, alsá la veu dient:

—Me n' alegro, me n' alegro. Vaja donchs: avuy estem de feina y per lo tant espero que m' ho acabarás de contar mes endevant.

Comprengué l' hereuet, que la intenció del calsater era que no parlás ab l' Angeleta, y per tant despedintse d' ella pretextant que era tart, sortí de la botiga, sino del tot tranquil, portant lo cor bon tros aliviat del mal que l' oprimia densá de la nit avans.

Si nostre propósit al escriurer estas planas, hagues estat fer una pintura dels amors de l' Angeleta, diriam que no be va acabar la feina, 's dirigí temorosa á son avi, preguntantli que tenia son estimat; contariam fil per ralla, la conversa que ab tal motiu tingué lloch; refeririam una per una las paraulas del honrat calsater y las llágrimas de gratitut unas voltas, de sentiment

altres, que durant la plática derramá la tendra doncella; mès com altre es nostre fi, 'ns limitarém á dir, pera deixar tranquil al curiós lector, que l' honrat Lluch posá punt á la conversa dient:—Angeleta, ja ho saps; t' estimo tant quant mereixas; mès lo Peret, voy voy me guanya. Ajudant Dèu sereu ditxosos y si jo tinch la sort de veurert acomodada y felis, me 'n aniré content del mon, puig res deixaré en ell que 'm fassa patir á la hora de la mort.

VI.

Set mesos transcorregueren després dels fèts que referits deixam en los capitols prescedents, sèns que en ells passás cosa que digne de contar sia, y be 's pot compendrer, atés lo carácter del Peret, que res va alcansar sa perfidiòsa mare, predicantli cada dia sobre la conveniencia y las ventatjas de lo qu' ella 'n deya fèr un bon casament.

Cada volta que l' emprenia pera parlarli de semblant qüestió, li tancaba aquell, com se sol dir, la porta de cop, fentli present que mallaba en ferro fret, ja que tenia resolt unirse ab l' Angeleta, ó quedárse soltèr, y si en alguna ocasió, apurats sos arguments, s' habia dirigit La Pubilla al home, pera que l' ajudás á convencer al minyó, habia tingut de entornarsen, sens poder traurer altras paraulas que estas: «Ja pots xiular si l' ase no vol beurer,» despres de lo qual lo pubill pegaba xuclada á la pipa, y continuaba la feina en que s' ocupaba, dient: «No m' embolico.»

Lo pitjor de tot aixó es, que lo temps, aixis com passaba per los habitants del Mas de dalt, passaba també per' aquellas personas que habian deixat las mil lliuras ab las quals se pagaren los dots de las minyonas, y com habian avisat l' any avans, al temps de pagar la Pubilla la pensió, que al finar lo següent, necessitaban la mota, la pobre dona no sabia lo que li passaba, cada volta que li venia al enteniment que sols faltaban algunas setmanas, pera complirse los temps dintre lo qual debia retornar lo diner.

Las reflexions, los reganys, las paraulas de dolsura y las amenassas, eran tant mès frequents, quant mès lo dia s' acostaba, y com no obtenia del Peret altra resposta que la que sabem, ja 's pot compendrer quin estar faria en lo Mas de dalt, sentint constantment esbotzinar á la mestressa, que res trobaba ben fèt, que per tòt cridaba y llansaba paraulades, y que fins malehia los mercats, las firas y saraus, contant que semblants motius foren los que encaminaren á la vila, los passos de son fill, y que sèns ells, no hauria arribat lo cas de enamorarse de la nèta del calsater.

Sens estos, hi habia una rahó prou poderosa, pera que la Pubilla estés sempre de mal temperament, y esta era veurer que sòn fill desitjant compensar fins á cert punt la falta dels diners que necessitaba aquella, treballaba com un negre, en termes que sa salut ne valia menos; aixis per' estalviar jornalers, com per' adinerar los fruits, ab lo qual pensaba anar desempenyant poch á poch los deutes que en la casa hi habia.

En semblant situació y comprenent per fi que res podia esperar de son fill, ni de son marit, resolgué com sempre y quan li passaba algun mal de cap gran, anar á veurer al Notari, pera que li donás camí.

Com de fèt. No be arribá lo dissapte següent, prengué un parell de gallinas y una cistella d' ous, ab lo producte de lo qual pensaba comprar una pallenca y lo demés que fòs menester pera passar la setmana, y fins si convenia, y segons fòs lo consell, fer una expressió al Sr. Valls, sant com s' ha dit, de tota sa devoció.

Ab un dir Jesus, enllestí sos menesters, puig no veya punts ni horas pera comunicar sos pensaments á son acreditat consultor, y per lo tant acababan de tocar las nou, en lo rellotge del Notari, quan la Pubilla entraba en l' estudi. Mès com si lo mateix diable ho concertás, volgué la casualitat que en ell hi hagues lo manco vint y cinch personas entre vells y joves, grans y xichs, homes, donas y criaturas. Se estenian uns capitols en los quals la dona portaba trenta lliuras y l' home tenia set jornals á rabassa, y per lo tant no podian faltarhi tots los parents d' una y altre part, pera demanar en nom dels contraents, una cosa ó altre á sos respectius pares, sisquera no fòs mès que un aixugamans fèt de sacas, ó un parell de cullerers de passol.

La presencia de tanta gernació, contrariaba visiblement los intents de la Pubilla; mès com lo Notari al véurerla li digué entre amoinat y sol-licit.—«En mal punt veniu, mès seheu ó tornau, com millor vos plaguia, puig dintre mitj' hora haurem acabat,»—resolgué esperar, be que ho fèu sentantse en los graons que de la entrada portan al estudi, moventla á pendrer semblant resolució, tres rahons á quina mès poderosa, es á saber: Impedir que li passás la tanda: fugir de la caló que dintre l' estudi, ab lo concurs de tanta gent se sentia, y poder escoltar, puig de capitols se tractaba, las rahons que entre 'ls interessats passarian. Relativament á l' última s' esplica perfectament, si en l' estat en que 's trobaba 's fixa l' atenció.

Ab tota la bona voluntat del mon asistiriam nosaltres á la celebració de semblant contracte, encara que per altra punt no fòs, que pera fer dos quartos, als que estas planas llegeixen, de lo que sol succehir quan se fan capitols per l' estil de los que aquell jorn tenian ocupat al notari Barthomeu Valls; mès ho deixarém correr, tant perque tal volta li arribia lo dia á la descripció de semblant costum, com perque comprenent l' angunia de la pobre Pubilla á la qui cada moment li sembla un any, obrar d' altre manera fòra falta de caritat.

Donant donchs per arreglats los tractes; per desembarassat l' estudi; per ficats en un plech,—demunt lo qual habia escrit lo Notari «documents relatius als capitols matrimonials de Fulano ab Mengana,»—los papers que estos habian entregat y las apuntacions que habia pres y per tornats á son lloch los manuals registrats, al objecte de fer veurer lo que altres habian fèt en casos semblants, donarém per entrada á la Pubilla en l' estudi de don Barthomeu Valls.

—Quin sant vos porta?—Diguéli lo Notari, tant bon punt entrá.

—Qué vol que sia? Desgracias!

—Malalts?

—Ca, no senyó. Quartos.

—Això ray!....

—Ja ho diu vosté. Com se coneix que 'n tè; mès jo que no tinch ni una malla y podria girar las butxacas sens por de que 'm caigués una creu!..... Cada volta que penso que per tot lo dia de S. Jaume tenim de tornar dos mil lliuras, y que d' aqui á las horas no hi falta encara un mès... Li dich que de vegadas, tinch por de perdrer la xaveta, tant se val.

—Y donchs, que no habeu fet cap diligencia pera veurer si hi haurá qui vos las deixia pera tornarlas?

—Que tinch d' haber fèt! Ab l' esperansa de que l' hereu 's posaria á ratlla, y comprenent que lo que á casa convè sòn diners, buscaria una minyona com cal, no m' he cuidat de res; pero sí, sí: ara baixan: com mès va mès capficat lo veig, y tinch por que haurá tossat de debó y que tindrá d' esser la mòssa del calsater ó cap. Mès ab mí que no hi conti, que mon consentiment no l' haurá. Pensar que podriam estar com lo peix al aigua y... En fi: tant se val. Qué hi farem!

—Jo, la veritat sia dita: no hi veig gran remey; mès tota vegada que 'ls minyòns s' estiman, ó per lo menys se portan afició...

—Qué vol dir?...

—Miraria, aixis, com qui no hi es pera res, quant tè la noya; si hi ve be son avi....

—Prou que hi vindria. Qué mès voldria ell?

—Y que ja ho sabeu vos?

—No, no: ni ganas; mès una casa com la nostra...

—Si, que deu tres mil lliuras.

—Be massa qu' ho sè y per això m' esclamo. Veu si aquest minyó hagues posat los ulls sobra un' altra... Pero qu' es cas! Si jo fins penso que li han donat...

—També creheu en bruixerias? No m' ho pensaba de vos. Mès enllestim qu' es tart y tinch feina. Jo que fòs de vos, miraria de veurer á l' avi de la minyona, li diria cla y net lo que passa y lo que voleu, li faria present l' estat de la casa, y santa bona Maria.

—Jo dirli? Ara hi corro. Ca, no senyó, no: vol que vagi á traurer los pedassets al sol, y contar si n' hi ha cinch ó be 'n faltan quinse? Com si m' ho deyan.

—Pero veniu aqui, santa cristiana. Si la noya tingués un dot com vos desitjeu, no hi deixariau casar l' hereuet?

—Pot ser m' hi pensaria, perque ella es de vila, y jo la vuy pastora y no senyora.

—Mès hi teniu res que dir? No es de bona sanch? No es honrada, treballadora...

—No li ignoro; mès qué 'n farem si no tè res? No sap lo que diu lo ditxo? «Los que 's casan per amors, sempre viuhen ab dolors.»

—Mès ni ha un altre que diu: «Qui s' casa per lo diner, es mosso de sa muller:» y ja veheu que no estaria pas be que tot un hereu del Mas de dalt, fos mosso, ni de la sèba dona. Si al menys fos una pubilla,...

—La Mestressa entengué la indirecta y comprenent que se las habia ab qui era capás de tornarli la pilòta á joch, girá full dient.

—Y be, que no sap donchs qui 'ns podria deixar las dos mil lliuras que tenim de tornar?

—Si val á dir la veritat, d' axó no me 'n cuido: qui fa semblants negocis, es lo senyor.—Anyadí, dirigintse al escribent.

—Qué hi diu donchs vosté?

—Si no las ha dejadas, hay un paches que tenia tres mil; pero no sé si voldrá dejar dos mil solament.

—Y donchs cóm ho farem?

—Y ara hi caigo; con dos mil no 'n tiene usted bastante,per que la pensió, los gastos de escriptura, papel sellat, comissió, hipotecas...

—No me 'n parli, no me 'n parli.

—Me voleu creurer, Pubilla?—Digué 'l Notari.

—Digui.

—No debeu dos mil lliuras á una ma, y quatre cents duros á un altra?

—Sí senyó.

—Donchs si jo fòs de vos, ho tornaria tot, y debentho á una sola persona, may tindriau de girar la cara per dos. Se feya una ápoca ab delegació, que firmaban los acreedors á favor del nou prestamista, y quan no, sempre vos estalviabau una escriptura, y lo paper sellat y...

—Vosté mateix, jo no ho entench. Sap que confio de vosté y lo que vosté fassia estará per ben fèt.

—Lo Notari 's quedá pensatiu una estoneta, y á la fi de ella digué.

—He pensat una cosa que tal volta será millor; mès com no dependeix de mí, podeu si vos sembla tornar mès tart á saber la resposta, ó be venir lo dissapte...

—No, no; mès m' estim tornar despres.

—Bueno donchs, hasta luego.

—Que Dèu los guardia de mal, estigan bons, pássenho be.

—Ja podriam donar compte tot seguit del pensament que esdevingué al Notari; mès ab aixó, ó no avansariam res, ó bè avansariam massa y per lo tant preferim que vingan las cosas per sos passos contats, puig tenim per cert que no son sempre los que mès corren, los que á un lloch arriban primer. Preguntaba un caminant en certa ocasió, á un pastor mòlt vell—que pasto-

rant estaba son remat, al peu de una montanya, al cim de la qual hi habia un poblet—quant distaba est, d' aquell punt ahont eran: á lo qual respongué. «Caminant, una horeta: corrent, mès de tres.» Lo qui fèu la pregunta 'l prengué per boig y 's posá á correr presumint que de est modo hi arribaria ab poch menys de un quart; mès avansant de semblant manera, posá un peu en fals, se 'l girá, y allí tingué de romandrer, fins que arribant lo pastor, que ab altres treballadors del camp se 'n anaba á retiro, se l' emportaren á coll, puig no podia caminar. «No li deya—saltá lo pastor no be li hagué tornat á lloch lo carn fugit y curat lo peu ab aquella perfecció y sol-licitut que los de semblant ofici, amestrats per l' esperiencia acostuman á posar en los mals que curan.—Si m' hagues cregut, caminant, temps ha qu' hi fòra: ha volgut correr y encara no hi ha arribat.»

—Deixem donchs que vingan las cosas una derrera l' altre y tal com vagian passant, anemlas referint. L' únich que podem fer pera que no 'ns digan catxassuts, es soposar que s' han passat tres horas, que la Pubilla ha anat á saber la resposta y contar fil per ratlla la conversa que ab tal motiu passá ab lo Sr. Valls.

—Vaja,—digué est no be entrá la Pubilla,—vaja que aixó está tallat de bona lluna y anirá mès be qu' unas calsas de rector.

—Vol dir, vol dir?

—He trobat un amich, que per la mèba cara vos deixará los mil cinch cents duros que debeu, al sis per cent y sens escriptura, de manera que ab mil cinch cents cinquanta cinch duros, ne tindreu prou pera pagar la pensió y com qui diu fins per lo paper sellat.

—Y donchs? No diu que no 's fará escriptura? Pera qué servirá lo paper?

—Dona, la vida y la mort Dèu la tè, y es precis caminar ab peus de plom. Aquest amich, basta que jo li haja demanat, consent en deixarvos la cantitat de que 's tracta, ab tal que li feu un paper que 'n dihuen *pagaré*, lo qual exigeix un sello de vint rals. Ab aixó, com á las dos mil lliuras s' han d' afegir los quatre cents duros, que 'n fan set centas cinquanta, puja tot plegat dos mil set centas cinquanta lliuras, ó sian 29333 rals; mès, 1700 rals de la pensió, son 31093 rals, ó sian 1554 duros 13 rals, dels quals ni firmaréu *pagaré*; be que pera fer compte rodó hi posaréu 7 rals mès y serán 55 duros, de manera que ab tretze rals que vos hi poseu de la butxaca, n' hi haurá per lo sello y tot.

—Ja m' está bè tot aixó y ara me 'n alegro de no haber comprat lo que determinat habia: si no, ja no ho podriam fer.—Respongué la Pubilla boja de contenta.

—Per aixó no 'n haurian mancat; mès tampoch se necessitan avuy: en primer lloch perque fins lo dia de S. Jaume no debeu tornar lo diner, y despres, perque es menester que vinga lo pubill pera firmar lo pagaré.

—Ell? Que per ventura es l' amo? No son meus los propis?

—Sí, dona; pero com sou casada, no podeu contractar sens consentiment del marit.

—Ja ho crech que hi consentirá. Qué arrisca ell? No sò mestressa en totum?

—Sí, dona sí: mès la vostra firma, sens la autorisació de marit no val res.

—Ni ab la *turisació* tampoch, perque com no sè de escriurer.

—Sí: mès no faltará qui ho fassa per vos. A mès de que, lo pubill ne sap, y podrá firmar pera vos y per' ell.

—Pero miri que no 'm vuy desensenyorir de res. A casa, jo sò la mestressa y ningú mès.

—En fi: si no ho voleu, vos mateixa. Habeu vingut á demanarme consell: lo qui vos he donat, me sembla que no pot esser millor: vos agrada lo preneu, sino deixeuho correr y tant amichs com avans.

—Home, home, no s' alteri que no ho faig per tant; mès com una ou contar tantas esperiencias... En fi: ja sap que confio en vosté y res mès.

—Donchs bueno: torneu lo dia de S. Jaume; aviseu pel mateix dia á las personas que vos deixaren lo diner, y santa bona Maria.

—Tè rahó: pagats y desaconduits. Y ara quant li tinch de donar?

—Res, dona, res.

—No, no: cada hu lo que sia sèu.

—Bueno donchs ja qu' ho voleu, m' ho pagaréu tot plegat lo dia que vos hagia trobat un bon partit pera l' hereuet, y 's firmian los capitols matrimonials.

—Que vol dir que me 'n sap alguna?

—Ara com ara, no; pero qui sap! Hi ha mès dias que llangonissas..

—Just, just, tè rahó.

—Vamos donchs: fins un altre dia.

—Que Dèu li pach. Estiga bo.

Y la Pubilla sortí del estudi del Notari, mès trempada qu' un ginjol, y mès contenta qu' un ca ab un os, sens considerar que sa posició en res habia cambiat. Pero sí: cambiat habia, puig quan sortí del Mas, sabia que sols faltaban pocas setmanas pera véncer lo termini, á la fi del qual debia retornar la mota, y no contaba com ella deya ab una malla ni una creu, y al deixar lo Notari, estaba segura de que podria sortir del compromís en que 's trobaba, sens tenir que fer un mal paper. No de altre modo lo llaurador que ha vist lo nuvol estendrers amenassador demunt llurs sembrats, respira ab goig y satisfacció al veurer que s' aparta ó quan mès, sols deixa caurer menuda y favorable pluja, sens pensar que dos horas despres, una nova tempestat pot destruir en un moment, tot un any d' esperansas y suors. Mes val aixis. Alabat sia Dèu.

VII.

Preocupada la PUBILLA DEL MAS DE DALT, ab las últimas paraulas qu' habia pronunciat lo Notari, ab las quals concebé l' esperansa de que tart ó prompte 's realisarian sos mès fervents y leusengers desitgs, y satisfèta considerant que podia complir sa paraula compromesa, retornaba al MAS tant contenta y animosa, com mústiga y capficada de ell habia sortit.

Pensaba ab tot y àixó, que tant bon punt arribás l' hora de proposar la nuvia á son fill—puig á forsa de pensar y barrinar, estaba del tot persuadida de que son consultor lo Sr. Valls, no deixaria de trobar per aquell un bon partit—est, encapritxat com ella deya ab la mòssa del calsater, faria l' orni, y escoltaria com qui sent plourer quantas gracias, ventatjas y qualitats li ponderassen.

Ab semblants pensaments, resolgué pendrer las midas que ella consideraba necessarias pera tenir dispost á son fill pera quan fos menester, y per lo tant, com aquell que sap qu' una mica avuy, una mica demá, ve que al cap y á la fi, la pedra mès forta 's forada, encara que no sia mès qu' una gòta d' aigua lo que demunt de ella cau, convingué en que no debia perdrer res per peresa, sempre y quan se li presentás ocasió oportuna, pera la realisació de sos intents portar á efecte.

Aixis es que densá del jorn aquell ja no tiraba llatinadas, com avans solia fer, sino que esperant que vingués á tom, se 'n anaba al gra, y emprenent al enamorat Peret, ó be li ponderaba lo regaladament que se la podrian passar, si ell se resolia á seguir sos consells, ó posaba exemples á mida de son gust, citant lo que passaba en tal ó qual casa d' aquella contornada, ó per últim li referia casos capassos de convencer á tot aquell que com son fill, no hagues estimat de debó.

Solia succehir que lo minyó cansat de prédicas y sermòns, pretenia posar terme soptadament á tant enuitjosa conversa, dient : «Mare, perfidieu en vá;» mès en semblant punt com si fos arribada l' hora que ella esperaba, sortia sempre ab estas ó paregudas reflexions:

—Llástima 'm fas en bona fe, al veùrert tan cègo y perfidiós. Digas, home, digas : pots creurer que lo que buscan sia la tèba persona? No : lo que pretenen son los nostres bens, los propis de casa. Pensa sisquèra una estona, y veurás com tinch rahò. Creus tu qu' una noya de vila, acostumada á vestir tan bufona y tan bonica com totas las d' allí, vulga deixar sens mès ni mès son trajo, per' anar com las de fora anem? Feta á la Rambla, y al sarau, estaria contenta en una casa solana senys companyonas, sen músicas, sens festas de carrer, y tenint sols en compte de estas cosas, la obligació de donar farinada als garrins, sagó á las gallinas ó filar en la vesprada á la bora del foch? Y has pogut pensarho? Saps que 'm dòna de parer, que lo que han volgut es

estat divertirse ab tu. Es clar : haurán dit, es un crach, un cama lluent, un aixafa terrossos y res nos costará ferli veurer garsas per perdius.

Lo que 'l pobre Peret patia sentint semblants paraulas, no 's pot ponderar. Per' ell que tenia tractada á l' Angeleta, que la coneixia com á sí mateix y que sabia verament que era pura com las gotas de la rosada, sensilla com las flors del bosch y enamorada com una aucella en la primavera, los pensaments de sa mare eran un martiri horrorós. Mès al mitj de tot era bon fill, y ni tant sols s' atrevia á replicar : tot lo mès aventuraba una qu' altra indicació, tal com «Mare, penseu mal» ó altre per aquest estil ; mès com si ella no esperás altre cosa, refermaba de nou dient:

—Tu creurás que no t' estimo, perque ja es ben sabut que si vols perdrer la amistat, digas sempre veritat ; mès sò mare, y dech ferho, baldament pensis que 'm fa parlar la passió. Ab lo temps, quan t' hagia passat esta fal-lera dirás: massa rahó que tenia; mès qué hi farem si ja será tart! Que no ho veus qu' ells son una pobre gent, que com mès va mes mals estan? Y es net : l' avi es tant vell, que voy no serveix pera res, y lo dia en que tingan de tancar la botiga, de qué fan mánegas, de qué? Donchs pera quan arribia est cas, necessitan tenir ahont arrimarse y per si mentres tant no 'n passa cap mès, que no es fácil, perque ja ho saps : tothom hi es pels quartos y ells no 'n tenen, bo ets tu, y després, aplegueu pobres á la pallissa ; tant se val: hostes vingueren que de casa 'ns tragueren.

Això succehia tan sovint d' ensá del dia aquell en que 'l Notari, tal volta mès pera no cobrar de la Pubilla, que per altre motiu li digué que li buscaria una jòva : y semblant perfidia tenia com al-lelat al pobre hereuet, que oint las paraulas de sa mare, mès que ab lo cap, ab lo cor, no podia compendrer ab tot y las contradiccions que en sas conversas habia, que estas mès que per altra cosa, se llansaban pera sortir aquella ab la sèba, puig encara que ella las creya dictadas per lo mès pur y maternal interés, bèn mirat als no significaban que cobdicia, ab sas puntas y ribets d' orgull.

Ab tot això los intents de la Pubilla s' anaban realisant, puig si be en lo pit de son fill creixia mès y mès l' amor, per alló de que lo privat es desitjat, habia arribat á entrar en son cor la mala llavor de la desconfiansa, no perque duptás de las bonas intencions de sa aimada, sino per creurer que ab ell no podia esser tan felis com desitjaba.

Mòltas vegadas, sol en lo mitj dels camps, sens altres testimonis de llurs penas que las plantas que 'l voltaban, ni mès consol á llurs sospirs, que lo cant dels aucellets, sostenia ab sí mateix llargas conversas acompanyadas de pregondas reflexions.

«Sí : la mare tè rahó : pot estar l' Angeleta contenta en una casa solana? No enyorará la gent de la vila? Y ella fèta á enrahonar ab tants quants á la botiga de son avi proveeixan, se podrá acostumar á esta soledat? Mès si de veras m' estima, si m' aima com jo l' am, per qué no? Jo, jo mateix ab ella al

costat, no estaria content en lo mès amagat recó del mon?»

Y ab semblants reflexions passaba los dias, y ab semblants pensaments passaba las nits, y patia batallant ab lo dupte y la esperansa, y mès d'una volta, quan ningú 'l podia veurer, al caurer lo dia, en eixa hora en que la naturalesa sembla morta, segons es de pregonda y solemnial la quietut que als alegres sorolls del dia succeheix, versaba llágrimas de dolor. Y sens consol, sens una persona amiga á la qui confiar sas penas! Pobre, pobre Peret! Sols un dia per tot alivi á sos mals, escoltá á son pare estas paraulas que ab tot y esser aspres, foren preciosissim balsem pera son cor. «Home: no t' hi encaparres tant qu' encara no fina l' mon.» Y ab tot estas paraulas las digué d' amagat de la PUBILLA, puig temia lo soroll: mès aixis y tot, lo Peret las apreciá en quant valian ja que en son pare trobaba, lo que en sa mare buscaba en va.

En tal situació arribá lo vint y cinch de juliol, lo dia aquell en que 's debia firmar l' ápoca per los qui deixat habian lo diner als habitants del MAS DE DALT, y ab tal motiu, ab l' objecte de donar mès solemnitat al acte, disposá la PUBILLA que la acompanyassen *l' home* y *son fill*; aquell, perque de sa persona no 's podia prescindir, com á marit que li era, est perque es fes capás del sacrificis que soportaba la casa, per mor de sos enamoraments, sens substancia.

La determinació de la PUBILLA, fou pera son fill una esperansa satisfèta, un desitj realisat, puig si be son cor ja may arribá á duptar dels bons fins y rectas intencions de sa estimada, las freqüents amonestacions de sa mare y lo modo com ab ellas pintaba las cosas, feren l' efecte de la ma del llaurador que llensa la llavor en lo camp, y en lo camp de son pit arrelaba la llavor de la desconfiansa, respecte de la sort que esdevindria á l' Angeleta, si passant per tot, arribaba á unirse ab ell. Content donchs, satisfèt ab la idea de que anant á vila, mal habian de sortir las cosas, que no pogués veurer y fins parlar ab la nèta del calsater,—sisquera no fòs mès qu' un brèu instant,— y averiguar lo que en lo mès fondo de son pit passaba, emprengué ab sos pares lo carro, ab mes plaer y bona voluntat que lo jorn aquell en que anaba á vendrer gra.

Deixam estar á sos pares en l' estudi del Notari, devant la casa del qui posaren peu á terra, y seguim al hereuet qu' aprofitant l' ocasió que li oferia la necessitat de deixar lo carro y establar lo matxo, aná á veurer á l' Angeleta, ab tot y haberli dit sa mare que tornás en continent, pera presenciar la firma de la escriptura que s' anaba á estendrer, y la del pagaré que en lloch del debitori pensaban otorgar.

No bè entrá en la botiga del calsater, l' Angeleta ab to de carinyosa reconvenció li digué:

—Gracias á Dèu : Voy, voy, sospitaba si t' habias mort.

—Pensabas en mí, Angeleta, ab tot y no venir en tant temps?

—Y tu?

—Oh, sempre : sempre.

—Donchs jo tambè y encara que no 't veya, pensaba que la culpa no pervenia de tu.

—Y ton cor no t' enganyaba, puig sap bè, que á esser possible, ni un instan m' apartaria de ton costat. Mès y l' avi?

—Es á missa majò : com avuy es fèsta gran, y ell es prohom de S. Lluch, deu anar ab atxa á l' alsá Dèu ; si no fos aixó, ja fòra á casa : puig ell, ja se sap : tot l' any á missa matinal.

—Per aixó que m' estranyaba no véurerlo.

L' hereuet permanesqué un moment, com pensatiu y vascilant, mirant á cada moment á sa estimada, que 'l miraba també, y com si volgués dir alguna cosa, que ab tot desitjaba no sortís de son pit. Per últim, fent un esfors, preguntá :

—Donchs qu' estem sols, Angeleta?

—Sols : sens mes companyía que la aprenenta que arregla los rodets de vetllador.

—Oh, aquesta no 'ns destorbará pera lo que 't vuy dir: perque mira, Angeleta : jo voldria dirte mòltas cosas, mòltas : totas las que he pensat en lo temps que no 'ns hem vist : y lo cas es qu' ara que tinch ocasió, sembla que 'm fugin de l' enteniment, y que no sápiga per quin cap comensar.

—Que tal volta voldrias oblidarme?—preguntá l' enamorada doncella, moguda per lo temor, tant com per lo mes noble interés.

—Oblidarte! oblidarte! Y creus qu' aixó sia possible?... Mès, sol, ab mos pensaments, comparant la diferencia que va de la vila al camp, me he preguntat mòltas vegadas «y será l' Angeleta prou felis?» Perque jo penso que 't pagarias de quant jo treballás pera ferte ditxosa ; mès no enyorarias los carrers de est poble , las divertisions del diumenge, los passeigs, las funcions de iglesia,... en fi tot aixó que aquí teniu y que no 's troba en una casa solana?

—Tot aixó era lo que volias dirme?

—Y 't sembla poch? Pénsaho be. Aquí de dia tens la botiga, la gent que ve á comprar te distrau ; los cants de las noyas que en torn lo vetllador treballan, alegran ton pit, y durant las vespradas, los vehins que venen, las companyonas que se 'n van , las conversas,... Y allí, saps lo que t' espera allí?

—Ho sè ; ho sè :—respongué la tendra doncella encisada ja per las paraulas de son ferm aimador.—M' espera una casa que essent tèba será mèba, en la qual tot, tot me somriurá ; m' esperan camps sempre verts, arbres que en la primavera s' omplan de flors y de fruits ; y aucellets que cantan ab

costat, no estaria content en lo mès amagat recó del mon?»

Y ab semblants reflexions passaba los dias, y ab semblants pensaments passaba las nits, y patia batallant ab lo dupte y la esperansa, y mès d'una volta, quan ningú 'l podia veurer, al caurer lo dia, en eixa hora en que la naturalesa sembla morta, segons es de pregonda y solemnial la quietut que als alegres sorolls del dia succeheix, versaba llágrimas de dolor. Y sens consol, sens una persona amiga á la qui confiar sas penas! Pobre, pobre Peret! Sols un dia per tot alivi á sos mals, escoltá á son pare estas paraulas que ab tot y esser aspres, foren preciosissim balsem pera son cor. «Home: no t' hi encaparres tant qu' encara no fina l' mon.» Y ab tot estas paraulas las digué d' amagat de la Pubilla, puig temia lo soroll: mès aixis y tot, lo Peret las apreciá en quant valian ja que en son pare trobaba, lo que en sa mare buscaba en va.

En tal situació arribá lo vint y cinch de juliol, lo dia aquell en que 's debia firmar l' ápoca per los qui deixat habian lo diner als habitants del Mas de dalt, y ab tal motiu, ab l' objecte de donar mès solemnitat al acte, disposá la Pubilla que la acompanyassen *l' home* y *son fill*; aquell, perque de sa persona no 's podia prescindir, com á marit que li era, est perque es fes capás del sacrificis que soportaba la casa, per mor de sos enamoraments, sens substancia.

La determinació de la Pubilla, fou pera son fill una esperansa satisfèta, un desitj realisat, puig si be son cor ja may arribá á duptar dels bons fins y rectas intencions de sa estimada, las freqüents amonestacions de sa mare y lo modo com ab ellas pintaba las cosas, feren l' efecte de la ma del llaurador que llensa la llavor en lo camp, y en lo camp de son pit arrelaba la llavor de la desconfiansa, respecte de la sort que esdevindria á l' Angeleta, si passant per tot, arribaba á unirse ab ell. Content donchs, satisfèt ab la idea de que anant á vila, mal habian de sortir las cosas, que no pogués veurer y fins parlar ab la nèta del calsater,—sisquera no fòs mès qu' un brèu instant,— y averiguar lo que en lo mès fondo de son pit passaba, emprengué ab sos pares lo carro, ab mes plaer y bona voluntat que lo jorn aquell en que anaba á vendrer gra.

Deixam estar á sos pares en l' estudi del Notari, devant la casa del qui posaren peu á terra, y seguim al hereuet qu' aprofitant l' ocasió que li oferia la necessitat de deixar lo carro y establar lo matxo, aná á veurer á l' Angeleta, ab tot y haberli dit sa mare que tornás en continent, pera presenciar la firma de la escriptura que s' anaba á estendrer, y la del pagaré que en lloch del debitori pensaban otorgar.

No bè entrá en la botiga del calsater, l' Angeleta ab to de carinyosa reconvenció li digué:

—Gracias á Dèu : Voy, voy, sospitaba si t' habias mort.

—Pensabas en mi, Angeleta, ab tot y no venir en tant temps?

—Y tu?

—Oh, sempre : sempre.

—Donchs jo tambè y encara que no 't veya, pensaba que la culpa no pervenia de tu.

—Y ton cor no t' enganyaba, puig sap bè, que á esser possible, ni un instan m' apartaria de ton costat. Mès y l' avi?

—Es á missa majò : com avuy es fèsta gran, y ell es prohom de S. Lluch, deu anar ab atxa á l' alsá Dèu ; si no fos aixó, ja fòra á casa : puig ell, ja se sap : tot l' any á missa matinal.

—Per aixó que m' estranyaba no véurerlo.

L' hereuet permanesqué un moment, com pensatiu y vascilant, mirant á cada moment á sa estimada, que 'l miraba també, y com si volgués dir alguna cosa, que ab tot desitjaba no sortís de son pit. Per últim, fent un esfors, preguntá :

—Donchs qu' estem sols, Angeleta?

—Sols : sens mes companyía que la aprenenta que arregla los rodets de vetllador.

—Oh, aquesta no 'ns destorbará pera lo que 't vuy dir: perque mira, Angeleta : jo voldria dirte mòltas cosas, mòltas : totas las que he pensat en lo temps que no 'ns hem vist : y lo cas es qu' ara que tinch ocasió, sembla que 'm fugin de l' enteniment, y que no sápiga per quin cap comensar.

—Que tal volta voldrias oblidarme?—preguntá l' enamorada doncella, moguda per lo temor, tant com per lo mes noble interés.

—Oblidarte! oblidarte! Y creus qu' aixó sia possible?... Mès, sol, ab mos pensaments, comparant la diferencia que va de la vila al camp, me he preguntat mòltas vegadas «y será l' Angeleta prou felis?» Perque jo penso que 't pagarias de quant jo treballás pera ferte ditxosa ; mès no enyorarias los carrers de est poble , las divertisions del diumenge , los passeigs, las funcions de iglesia,... en fi tot aixó que aquí teniu y que no 's troba en una casa solana?

—Tot aixó era lo que volias dirme?

—Y 't sembla poch? Pénsaho be. Aquí de dia tens la botiga, la gent que ve á comprar te distrau ; los cants de las noyas que en torn lo vetllador treballan, alegran ton pit, y durant las vespradas, los vehins que venen, las companyonas que se 'n van , las conversas,... Y allí, saps lo que t' espera allí?

—Ho sè ; ho sè :—responguè la tendra doncella encisada ja per las paraulas de son ferm aimador.—M' espera una casa que essent tèba será mèba, en la qual tot, tot me somriurá ; m' esperan camps sempre verts, arbres que en la primavera s' omplan de flors y de fruits ; y aucellets que cantan ab

mès dolsura que las noyas del vetllador ; m' esperan los cuidados de la casa, lo tenir á punt lo dinar pera portartel al tros , no be sentí tocar mitj dia en lo poble vehí, l' arreglar la viram pera descansar á la que essent ta mare ho será mèba ; m' esperan vetlladas llargas en l' ivern , pero que serán curtas sentinte á tu parlar de las collitas, de las feinas de la terra, dels casos que passan al voltant, ó llegint los llibres que m' ha promés un cosí que tinch capellá.

—Beneida sias,—deya lo Peret de baix en baix,—si 't sentia la mare!

—Y los diumenges?—continuá l' enamorada Angeleta.—Los diumenges vindrem á vila tots dos, y portaré gallinas y ous, y 'n donarém alguns al avi, y dinarém ab ell, y á la tarde, quan nos ne tornem á casa , ell nos acompanyará fins al pont, y aixó li donará deu anys de vida, perque m' estima tant, tant...—y dient aixó, l' Angeleta casi be ploraba.

—Tant com jo?—preguntá 'l minyó no menys conmogut.

En est punt y hora entrá en la botiga l' avi, al qui bastá una sola mirada pera compendrer que entre 'ls dos enamorats habia passat alguna cosa extraordinaria. Com de fèt : sos ulls, plens encara de llágrimas de tendresa, clar deyan lo que passaba en son pit. Ell, no obstant, com home d' esperiencia, feu com qui res hagues vist, y desitjant saber la causa de semblant cas, preguntá encarantse ab lo Peret.

—Y los pares, qué fan? Estan bons?

—Bons per ara, gracias á Dèu.

—Y tu?

—Jo també.

—Noya,—digué llavors l' avi dirigintse á sa nèta.—Tè : deixa la capa á dalt, y baixam l' altre barretina.

L' Angeleta complí lo manament de son avi , y est , aprofitant lo moment de esser ella fora, digué al hereu del Mas.

—Y be : estimas encara á la noya?

—Lluch, mes que may.

—Y ta mare?

—Forta en lo mateix,—respongué baixant los ulls.

—Y los mals de casa, cóm van?

—Cóm voleu que vagian! Avuy mateix s' ha de firmar una nova escriptura de debitori, pera tornar los diners que debem.

—Y la firmarán?

—Si m' esperan ja á ca 'l Notari.

Lo calsater feu una rialleta que passá complertament desapercebuda al enamorat Peret.

A tot aixó baixá l' Angeleta, portant á son avi la barretina, y donantli est una patacadeta, per demés carinyosa, li digué:

—Bona minyona,—anyadint desprès tot fregantse las mans:—Saps que 'm

deya 'l Peret? Que sos pares son aquí, y los tè de anar á buscar.

—Ja?—preguntá aquella com pesarosa.

—Qué hi vols fèr? Avuy venen per feina.

—Y no tornarás despres?

—Crech que no. Ab aquesta donchs hasta un altre dia.

—Que 't vagia be.

—A Dèu siau.

—A Dèu. A Dèu.

Y lo Peret sortí de la botiga mès enamorat que may, ab lo cap dret á tall d' home satisfèt de si mateix, fèt de nou jurament de casarse ab l' Angeleta, ó no casarse ja may.

Quant arribá á casa lo Notari, vegé que ja s' habia firmat l' ápoca, puig entretingut ab sa aimada, lo temps se li fèu curt, y ab tal motiu li llansá sa mare una mirada que l' atravessá de part á part, dientli al mateix temps: «fòras bo per aná á buscá la Extremaunció.» Lo minyó regoneixent sa culpa, callá contentantse ab posarse roig y lo Notari pera posar terme á tant enuitjosa situació digué:

—Enllestim, enllestim, que 's fa tart y tinch d' anar á missa.

—Vosté mateix. Qué falta ara?

—Res: que firmi 'l Pubill lo pagaré dels 1555 duros que vos han deixat pera tornarlos á esta gent.

—A veure, á veure, tornil á llegir y fasseu si pot esser en catalá, que en castellá no ho entench.

—Aixó ray!

Y lo Notari ab clara veu, elevada entonació y marcat accent, llegí un paper que deya aixis.

«Los abaix firmats María Barceló, Pubilla dita del Mas de dalt y Joseph Albareda marit de la mateixa, declarám haber rebut de Jacinto Ribera, adroguer de la present vila, ausent, la cantitat de mil cinch cents cinquanta cinch duros, que li tornarém ab bona moneda d' or ó argent d' avuy á un any, assegurantli ab tots los nostres bens, mobles é inmobles haguts y per' haver, deixantli per mentres tant y per major seguretat, los debitoris que teniam firmats á favor de Ramon Buxadós revenedor de grans y Magí Grases mestre armer, los dos de la present vila, quals debitoris, per lo que á ells respecta, han quedat cancel-lats ab ápoca d' est dia, ab los diners á que 's contrau lo present document, que volem tinga tota la forsa y valor d' escriptura pública. Y pera que constia ahont convinga, ho firmam en dita vila, als vint y cinch de Juliol, essent presents per testimonis los anomenats Ramon Buxadós y Magí Grases.»

—Vos está bè?

—Pássatels. Deixambo correr... Si aquest minyó caigués de son ase, y escoltant mos sermons se donás á pactes...

—Sí, sí: li pots anar derrera ab un fluviol sonant. Ha tossat y en va es que xiules quant l' ase no vol beurer.

—Be donchs: per' ell fará. Jo no vuy viurer sempre aixi, obrint un forat pera taparne un altre. Si per S. Jaume no 's casa, ni tè pensat casarse, tant se val: vench, y que no done la culpa á ningú.

—Oh casarse ray, no busca ell altre cosa. Haberse embolicat ab eixa minyona... Sisquera hagues buscat quartos... Y que no saps com está lo calsater?

—Jo? ni menys hi penso. Y ademés cóm vols que estiga! Mès pelat que un taup. Altrament crech que será lo millor anar jo mateixa á vila á tornar la resposta á la carta del Notari, que en bona fe que nos dòna mostras d' estimació y aixis ab una pedrada mato dos pardals, puig me va parlar que 'm sabia una jòva y may mès n' he sabut res.

Tampoch habem sabut nosaltres quinas noticias obtingué la Pubilla; mès sí podem dir que uns quants dias avans de S. Jaume—y de aixó deduhim que no degueren esser favorables á llurs intents—portaren un' altra carta al Mas, en la quina poch mès ó manco 's llegia lo següent:

«Com la persona en favor de la qui está passat lo pagaré que firmareu á Jacinto Ribera, ha manifestat que conta ab que li retornaréu son import, espero que 'l diumenge prop vinent, dia 10 del mès que som, vos deixaréu veurer á dos quarts de deu del matí en l' estudi de vostre S. S.»

Barthomeu Valls.

Suposem que lo lector no haurá deixat de creurer un sol instant, en la fermesa de l' estimació que lo Peret y l' Angeleta 's portaban; mès si per lo que en lo mon sol succehir, hagues arribat á presumir que tenian rahó las donas aquellas, que veentlo tornar del treball, capficat y melancoliós digueren: «ba, ba: aucellet del primer vol, d' aqui á un mès ni tant sols hi pensa,» los direm que ab tot y haber passat casi be dos anys densá del dia en que per primera vegada lo vegerem condolentse de la tristesa dels *derrers jorns de la tardò*, son carinyo en vers la tendra doncella ni una guspira habia mimbat, ans be mès fort arrelaba, quant mes passaba 'l temps, y com mes grèus eran los obstacles que á la realisació de llurs desigs se presentaban.

Ocasió fòra la present la mès á propósit per algunas reflexions fer respecte de esta passió que tantas desgracias causa quan se proceeix ab lleugeresa, y poch seny, y tanta felicitat proporciona si á ella presideix una bona elecció y un fi tal qual mana la lley de Dèu; mès ab aixó tal volta sols enuitx donariam als qui paciencia han tingut pera arribar fins á est punt, y per altra part lo temps nos falta pera referir cosas de mes interés.

Es una d ellas que los amos de lo Mas de dalt, (puig amants de son bon

nom, ho eren com lo qui mès ho puga esser) no be enllustrá 'l dia vint de Juliol, 's posaren en camí, pera cumplir la prevenció que 'l Notari en sa última carta los feya, de manera que poguessen trobarse en son estudi en la hora indicada, despres de haber complert ab lo precepte á que lo diumenge obliga á tot bon cristiá.

Tocaban donchs dos quarts de deu, quant la Pubilla, son marit y son fill entraban en l' estudi del Sr. Vall.

—Vet' aqui:—digué est.—Qui del llop parla...

—De nosaltres parlaba?

—Es clar: sabia que teniau de venir, y estaba dient al senyor, que en continent anás á avisar á la persona que tè 'l pagaré, pera que no 's tinguesseu d' esperar, encara que ab la caló ja penso que no marxaréu fins al cap al tart á la fresca.

—No senyó, no: portem lo carro ab vela, y aixis, si Dèu ho vol ja dinarém á casa, sino tot son gastos.

—Vos sempre fent la pobre.

—Sí, podem pintar grandesas! Cóm ho diu vosté. Tèbas ó mèbas... Si no debessem res á ningú, vetho allá; mès ara menjant y coent, tant de guanyat, tant de gastat, tant se val.

—Que puedo anar á avisar?—Interrompè l' escribent.

—Sí, sí: diga que aquella gent ja son aquí. Ah y per avuy, no cal que torne.

La Pubilla que tal volta no esperaba altra cosa sino que sortis l' escribent, s' alsá de la cadira y acostantse al Notari li preguntá:

—Y qué li apar donchs? Que no 's voldrá esperar l' adroguer?

—Cóm l' adroguer?

—Es ben clar: aquell que nos deixá los diners.

—Si no 'ls debeu á semblant subjecte. No rebereu una carta mèba en la que per encarrech del mateix vos deya que si no podiau tornarlos ell buscaria per altra part?

—Sí senyó.

—Dons be: com se li presentá ocasió pera comprar una pèssa de terra qu' afronta ab una de sèba, y resolgué adquirirla, no podentli vosaltres tornar los quartos en aquell punt, cedí ó trespassá lo pagaré á un altre que 'ls hi doná, fenthi encara ganancia, y santa bona Maria.

—Y ja pot anar aixó?

—Ja ho crech. Y á mès á vosaltres qué os fa déurerlos al Pau, al Pere ó al Bernat?

—Y donchs, á qui 'ls debem are?

—Ave Maria—digué tot entrant un personatge de nosaltres ben conegut.

—Aquí teniu l' home,—respongué á la Pubilla, lo Notari, indicant al calsater.

Lo que ab semblant manifestació passá pel interior de la Pubilla, no pot esplicarse. Sols dirém que referint ella mes tart la impressió que li produhí la presencia del Lluch Jacas, deya que voy voy habia perdut lo mon de vista; que soptadament li pujá un incendi de sanchs al cap, y despres estigué á punt de esglayarse y que se sentia un *pom pom* dintre dels polsos, com si tingués fret de quartana. Lo pubill, com si de repent hagues comprés tot lo qu' habia passat y podia passar, no feya mes que mourer lo cap avant y arrera, com los conillets que venen los *sancti di guixis*, y lo pobre Peret, personatge ignoscent en aquella comedia, estaba blanch com lo paper, tement que la nova posició de sa mare respecte lo calsàter, seria un nou obstacle que á la realisació de llurs desitjos se presentaba.

En los llabis del calsater s' endevinaba una maliciosa rialleta, y lo Notari, fent com qui buscás un document, llensaba ulladetas á un y altre, fins que desitjant traurer á tots de tant penosa situació, digué tot fregantse las mans:

—Veliaquí.

La Pubilla, fent forsas de flaquesa, preguntá ab to mitj de pesar mitj d' orgull:

—Donchs aquest es l' home?

Y lo calsater, ab tota la dolsura del mòn, respongué:

—Sí, Pubilla.

—Vamos, me n' alegro.

—També jo.

—Ho suposo.

—Es clar: perque entre amichs, sempre 's pot fer un favor mès fácilment, y creume, Pubilla: si puch vos lo faré.

—S' estima,—respongué, mentres que de baix en baix deya:—Prou, prou: lo que tu vols es pescarme l' hereu.—Y anyadí despres ab veu alta,—per quan voleu lo diner, perque essent tan rich com sembla, suposo que no portaréu mòlta pressa.

—Jo os diré: rich, no ho sò tant com voldria, 'n tinch pera passar, y ja sabeu que en est mòn prou fa qui passa. Altrement si per mi fos no vos demanaria la mota, puig conto que está en bonas mans; mès, al present, com mès abiat me la tornaréu, mès gran favor, puig la necessito, perque... vamos: com penso casar la noya...

Si hagues caigut un llamp en lo bell mitj del estudi, no hauria fèt mes cop, que semblant eixida produhí en lo pit dels habitants del Mas de dalt. Lo Peret quedá com á mort: lo Pubill s' alsá casi bè de la cadira ahont seya, y la Pubilla... La Pubilla sentí per primera vegada que en son cor hi habia un sentiment mes gran que lo de mestressa, lo de mare. Per un moment, sens que en això hi tingués l' orgull la part mès insignificant, comprengué lo pesar que á son fill podia esdevenir al veurer casada ab un altre, la doncella per la qual tant habia sofert.

Son marit, que en lo rostro de la Pubilla, vegé com en un mirall, lo que en son cor passaba, acostás á ella y á mitja veu li digué :

—No deu esser lo calsater tant pobre com deyas, quan deixa tant grossas partidas á interés, y las dòna á la sua nèta. Pot ser tenia rahó l' hereu.

—Be : no 'm vingas á trencar las oraciòns ; tenen poch : ja ho saps, vuy cinch mil lliuras.

L' observació del marit habia ofegat en lo cor de la muller lo dòls sentiment de mare, pera fer de nou brotar lo de Pubilla. Aixis es que aquell sols digué :

—Bueno, ja ho saps : no m' embolico ; mès tente compte ab lo que 't dich : lo calsater voldrá los quartos desseguida y com no 'ls tenim , no 'ns queda mès arbitre que vendrer lo Mas.

Sia que semblant reflexió obrás lo seu efecte, sia que la Pubilla volgués averiguar si lo calsater era tant rich com semblaba, sia per últim que li racás lo tenir que tornar la partida enmatllevada, preguntá resolta á son acreedor, despres de haber indicat á son fill qu' anás á fer un carrech:

—Donchs caseu la noya?

—Penso que sí.

—Y no 's pot saber lo nom del promés?

—Aixó...

—Be deyan que festejaba á un cert hereu de casa de pagés.

—No: l' hereu la festejaba á ella : es un bon minyó; mès com sa mare no hi venia be perque tenia poch,...

—Es clar; mès á qué ve 'l fer embuts? Massa be que 'ns entenem. L' hereu es mòn fill, la mare sò jo, y si no hi venia bè, vos mateix podeu coneixer que á casa estem empenyats, que necessitam diners, y com la noya es de vila:... per aixó, no li nego que es bona treballadora, y m' agrada: tant se val ; mès com es de vila ; y vamos á fora...

—Respecte d' aixó, penso que si bonas son, tant valen las de fora, com las de vila, are; en quant al dot, no li puch donar mòlt, perque com un hom s' ho ha guanyat tot traentso del bech y de las unglas ; mès sembla que 'l promés n' está content, puig de lo que menys se cuida, es de saber si tè poch ó si tè mòlt.

—Y donchs que va de bo que la caseu?

—Y tant de bo, que segons vagian las cosas, no 's passará pas un mès que no ho siga. Ja os he dit que sols per casarla es per lo que os demanaba los dinèrs. Veyam donchs lo medi d' arreglar lo que aqui 'ns porta...

—Tant promte?

—Sèmbla que vos sapia grèu!

—Sí : me 'n sap ; no ho puch negar ; perque 'l Peret li aporta afició... y mil voltas m' ha dit que ell ó cap, y si no fos perque á casa convenen quartos, ja estaria fèt, tant se val.

—Quartos, quartos! Y que fòran molts?—Preguntá lo Notari, que fins aquell punt no habia bestret en la conversa, fent com qui llegia lo *Diari de Barcelona*, del quin era de mòlts anys suscriptor.

—Y qué 'n traurem de dirho si no hi ha remey!

—Tira peixet! Que s' es acabat lo mòn perque 's case la nèta d' est home? Lo Peret parla com parla perque veu fadrina á sa estimada; mès tant bell punt la veja d' un altre, sols per despich mudará de cant. A mès: no 'm teniu encomanat que vos busquia jòva? Ja sabeu que 'n tinch una, aixis mitj en escabetx; y be podeu compendrer que per quan lo cas arribia, 'm convé saber quant voldriau. Y qui sap, tal podria ser, que lo Lluch, convensut de que casariau abiat lo minyó 's pogués esperar. Digueu donchs, digueu: quant voldriau? Així: cent lliuras ensá, cent enllá.

—D. Barthomeu: vosté sap l' estat de casa; vosté coneix quin es nostre passament, y de cinch mil lliuras no 'n podem traurer res.

—La de qui parlo, 'n tè sis mil, á sas lliuras voluntats; mès es de vila.

—Y aixó qu' hi fa?—Digué la Pubilla, obrint los ulls un pam.—Bona sia.

—Bona es.

—Y sos pares?

—No 'n tè.

—Cóm se diu?

—Se diu Angeleta y es ma nèta. Hi veniu bè?

La Pubilla per tota resposta y comprenent la llissó habia rebut, baixá á terra 'ls ulls plens de llágrimas. Per ella respongué son marit, dient:

Prou, prou. Sí, home, sí.

En tant bon punt reentrá son fill, y al véurerlo l' honrat calsater s' alsá y entendrit també, agafáli ambduas las mans dientli:

—Peret: has estat honrat y ja es hora de que tingas un premi á ton bon comportament. Ni las cavilositats de la tèba mare, ni las contradiccions de la familia, han estat prou pera fer cambiar ton modo de pensar. La paraula que un dia donares á ma nèta la has mantinguda ferm y lleyal: ben fèt; la paraula es lo mès grant que tè l' home. Digueres qué fòra l' Angeleta ó ningú; mès que no 't casarias sens lo consentiment de los pares: estos hi venen be. L' Angeleta es tèba. Penso que al donártela, la encomano á un home que la estimará de debó y por lo tant la defensará de qualsevol que pretenga injuriarla.

—Sí, sí: sempre—respongué l' hereuet sens saber lo que li passaba, apretant las mans del calsater, y besant despres las de sos pares que no estaban menys conmoguts qu' ell.

—Viva:—digué 'l Notari.—Mès are debem arreglar comptes, mestressa, puig res he volgut cobrar de mos treballs, y sempre vos he dit que quan se farian los capitols, per la bòda del hereuet ho trobariam tot plegat.

—Sí, mès vosté qué hi ha fèt? y despres no deya lo Lluch que pensaba casar la noya?—Preguntá ab certa ironia la Pubilla.

—Prou: y en probas d' aixó que penso que la casará. Ell no vos ha dit ab qui, y jo puch assegurarvos que al venir assi, pensaba casarla ab vostre fill; perque... com que la cosa estaba ja pastada, puix deixant lo diner ab pagaré,—pera lo qual m' ajudá un amich,—ab coneixement vostre,—y per tal fi vos escriguí,—'s pogué traspassar á una tercera persona, que fou lo calsater y arribat lo plasso...

—No diga mès, no diga mès. Vostés totas se las empensan. Cóm se coneix qu' es del art de la plòma!....

—Be: que no 'n esteu contenta?

—Per aixó, sí senyor: mès encara no 'n sab prou.

—Y aixó? Per qué?

—Perque si ho hagues fèt un any avans, s' haurian estalviat l' interés de aquest temps.

Una gran riallada esclafí lo Notari, al sentir semblant eixida, á la quina corresponguè lo calsater dient:

—Déixaho correr, dona, que tot queda á casa.

Lo Pubill feu alguns compliments á son esdevenidòr consogre; lo Peret doná las gracias á lo Notari per los serveys li habia fèt, y la Pubilla seli acostá tota regositjada dientli:

—Gran y gracias, tots contra una pobre dona! Y ara hi caich. Vosté cada volta que venia á veurerlo pera preguntarli cóm estaban de vint y vuits, respecte d' una jova que fès per casa, sempre 'm deya *Angela*: y jo, es clar: qui mal no fa mal no pensa; m' *afiguraba* que ho deya, perque aixis s' ho aportaba la conversa.

La resposta del Notari, fou una riallada mes forta que la primera.

—Qué 'n son, qué 'n son de trutxas.

—Contents tots y satisfèts, devant lo calsater y la Pubilla y derrera lo Pubill y lo Peret, se 'n anaren á donar tan bona nova á l' Angeleta, que no cal dir com la rebé. Nosaltres, per allò de que *l' onzé no destorbar*, no hi anarem, y per lo tant no podem dir las mostras de contento, las conversas, los propósits, en una paraula: tot lo que allí passá. Sols sí, que los habitants del Mas dinaren á la taula del calsater, ab lo qui tot menjant concertaren la bòda per lo dia de la Mare de Dèu d' Agost.

IX.

Lo dia de S. Jaume, quan torná lo calsater d' ofici, preguntá á l' Angeleta, al donarli lo capot com habia fèt en semblant dia del any prescedent:

—De qué fa un any avuy, noya?

—Padrí...—respongué ella baixant los ulls y tornantse roja.

—Ah mosca balba... Y l' any vinent, tal dia com avuy, de qué fará un any?

—No ho sé.

—No? De que 't van tirar baix de la trona.

L' Angeleta prengué 'l capot y fugí correns á guardarlo.

—Dèu mèu, fèu que sian ben ditxòsos,—digué ab los ulls plens de llágrimas l' honrat y bondadós Lluch.

Mentres tant la Pubilla anaba arreglant la casa. Tot lo que avans era repugnancia y contrarietat, fou despres satisfacció y benavolensa; per manera que 'l Peret que com á bon fill, no podia compendrer los motius que movian á sa mare, quasi 's donaba per content de haberne tantas passat, considerant que sens semblant circunstancia, no li foren estat tan plassents los preparatius que pera portar á cap la bòda s' estaban fent.

A la Pubilla, prescindint del natural carinyo de mare, la impulsaban per una part lo desitj innat en las de sa classe de fer veurer tot y mès de lo que realment es, y per altre l' afany de fer oblidar lo mal efecte que podia haber produit sa codicia als ulls del calsater, y de la que tenia d' esser sa jòva. A semblants causas se tè donchs d' atribuir que no pecás de mesquina quan de comprar las joyas se tractá, de manera que á mès de las arracadas d' estat, que no foren de botó y atmetlla ab son corresponent llas com las que avans s' usaban, sino d' or y diamant, com la moda s' ho aporta, convingué en que se li donás una creueta pera lo coll ab pedras de igual classe, en compte de las sivellas y botons, que per gipó, camisa y sabatas, formaban part de las joyas de nuvia, no fa pas mòlts anys, y fins consentí en que l' hereu per sa part adquirís unas arracadas mòlt bonicas, d' aquellas pèdras vermellas que 'n dihuen rubis. De las robas no cal parlarne, puig si bè los nuviatges d' avuy en dia son pa torrat y atmetllas en comparansa de lo que 's feya cinquanta anys enrera, no hi faltaren las bonas faldillas y gipó de domás, altres de gró, y un parell mès de sensillas de seda, una de estas de de las que 'n diuhen tornasol, sens contarhi las de llana y los gipons, mocadòrs, cobrispatllas, mantellinas y demés que 's requereix en semblants casaments.

Pera la cambra dels nuvis arreglar, s' hi posaren cortinas de musselina mostrejada, y una dotzena de cadiras finas de nogué, ab lo qual, lo bon llit de pilans y capsalera ab embutits, dos quadros ab S. Pere y l' Angel de la Guarda, la piqueta y S. Cristo, l' escriptori de tomba pera lo roba y demés del hereu,—faltanthi sols la calaixera y taula-mirall que debia portar la jòva—semblaba com deya la Pubilla, una tassa de plata que ni lo rey podia tenirla millor, motiu per lo qual prohibia passar lo llindar de la porta á quants ensenyaba l' aposento, esplicantlos d' allí estant, quant costaba cada pèssa

y quant valia tot plegat, y anyadint que semblants gastos sols podian soportarse un cop en la vida.

Arreglats donchs los tractes, que com se pot compendrer, foren autorisats per lo Notari que tanta part habia pres en las penas y treballs dels habitants del Mas, compradas las joyas y robas de nuvia; donats los confits, atmetllas y avellanas á parents y adherents, amichs, companys y coneguts; entregats los regalos á l' esdevenidora jòva, sols s' esperaba pera la bòda celebrar, que 's despatxassen los papers en deguda forma, de qual diligencia s' encarregá per demés gustós, lo senyor Rector, gran amich y desinteressat conseller del prudentissim Lluch.

Ab tot, preocupaba á la Pubilla una cosa de la mès alta importancia: es á saber: ahont se celebraria lo dinar d' esposallas; perque si be era natural que tingués lloch en la casa de la nuvia, ni 's podia dir que esta com á pubilla 's casás, be que en realitat ho era, ni la casa del calsater tenia prou capacitat pera contenir la gent que á semblants fèts sol assistir. Ab estos pensament aná donchs á veurer al avi de sa esdevenidora nora, y ab ell concordaren que lo casament se celebraria á primera hora del dia quinse d' Agost, y en continent marxarian al Mas ahont celebrarian la diada.

—Convinguts,—digué la Pubilla:—mès ja sabeu alló de que val mès matar un home que deixar perdrer una costum.

—Prou, dona; y per qué ho dieu?

—Massa que s' enten. Si las esposallas y lo fèt fossen á casa vostra, jo tindria de pagar la mitat, no es cert?

—Just.

—Donchs encara que la boda 's fassa en esta vila, lo dinar, habem dit que será en lo Mas.

—Y qué voleu dir ab aixó? Que la meitat m' toca á mí?

—Es net.

—Bè, dona, bè: gasteu quant convinga y despres dieume: tant es, que per aixó no habem de renyir.

—Y que portareu mòlts convidats?

—Ca, dona, ca: Lo Notari y lo senyó Rector.

—Y ningú mès?

—Ningú mès.

—Y vos que no vindreu?

—Dona sense mi no 's faria res; mès jo no sò convidat. Y vos penseu convidar molta gent?

—Ca! tres ó quatre parents y fora.

Lo fèt de la veritat es que la Pubilla pensaba convidar á tots quants ne tenia, fins al quart grau, que mès aviat s' arrimaban á quaranta que á vint

—Ah mosca balba... Y l' any vinent, tal dia com avuy, de qué fará un any?

—No ho sé.

—No? De que 't van tirar baix de la trona.

L' Angeleta prengué 'l capot y fugí correns á guardarlo.

—Dèu mèu, fèu que sian ben ditxòsos,—digué ab los ulls plens de llágrimas l' honrat y bondadós Lluch.

Mentres tant la Pubilla anaba arreglant la casa. Tot lo que avans era repugnancia y contrarietat, fou despres satisfacció y benavolensa; per manera que 'l Peret que com á bon fill, no podia compendrer los motius que movian á sa mare, quasi 's donaba per content de haberne tantas passat, considerant que sens semblant circunstancia, no li foren estat tan plassents los preparatius que pera portar á cap la bòda s' estaban fent.

A la Pubilla, prescindint del natural carinyo de mare, la impulsaban per una part lo desitj innat en las de sa classe de fer veurer tot y mès de lo que realment es, y per altre l' afany de fer oblidar lo mal efecte que podia haber produit sa codicia als ulls del calsater, y de la que tenia d' esser sa jòva. A semblants causas se tè donchs d' atribuir que no pecás de mesquina quan de comprar las joyas se tractá, de manera que á mès de las arracadas d' estat, que no foren de botó y atmetlla ab son corresponent llas com las que avans s' usaban, sino d' or y diamant, com la moda s' ho aporta, convingué en que se li donás una creueta pera lo coll ab pedras de igual classe, en compte de las sivellas y botons, que per gipó, camisa y sabatas, formaban part de las joyas de nuvia, no fa pas mòlts anys, y fins consentí en que l' hereu per sa part adquirís unas arracadas mòlt bonicas, d' aquellas pèdras vermellas que 'n dihuen rubís. De las robas no cal parlarne, puig si bè los nuviatges d' avuy en dia son pa torrat y atmetllas en comparansa de lo que 's feya cinquanta anys enrera, no hi faltaren las bonas faldillas y gipó de domás, altres de gró, y un parell mès de sensillas de seda, una de estas de de las que 'n diuhen tornasol, sens contarhi las de llana y los gipons, mocadòrs, cobrispatllas, mantellinas y demés que 's requereix en semblants casaments.

Pera la cambra dels nuvis arreglar, s' hi posaren cortinas de musselina mostrejada, y una dotzena de cadiras finas de nogué, ab lo qual, lo bon llit de pilans y capsalera ab embutits, dos quadros ab S. Pere y l' Angel de la Guarda, la piqueta y S. Cristo, l' escriptori de tomba pera lo roba y demés del hereu,—faltanthi sols la calaixera y taula-mirall que debia portar la jòva —semblaba com deya la Pubilla, una tassa de plata que ni lo rey podia tenirla millor, motiu per lo qual prohibia passar lo llindar de la porta á quants ensenyaba l' aposento, esplicantlos d' allí estant, quant costaba cada pèssa

y quant valia tot plegat, y anyadint que semblants gastos sols podian soportarse un cop en la vida.

Arreglats donchs los tractes, que com se pot compendrer, foren autorisats per lo Notari que tanta part habia pres en las penas y treballs dels habitants del Mas, compradas las joyas y robas de nuvia; donats los confits, atmetllas y avellanas á parents y adherents, amichs, companys y coneguts; entregats los regalos á l' esdevenidora jòva, sols s' esperaba pera la bòda celebrar, que 's despatxassen los papers en deguda forma, de qual diligencia s' encarregá per demés gustós, lo senyor Rector, gran amich y desinteressat conseller del prudentíssim Lluch.

Ab tot, preocupaba á la Pubilla una cosa de la mès alta importancia: es á saber: ahont se celebraria lo dinar d' esposallas; perque si be era natural que tingués lloch en la casa de la nuvia, ni 's podia dir que esta com á pubilla 's casás, be que en realitat ho era, ni la casa del calsater tenia prou capacitat pera contenir la gent que á semblants fèts sol assistir. Ab estos pensament aná donchs á veurer al avi de sa esdevenidora nora, y ab ell concordaren que lo casament se celebraria á primera hora del dia quinse d' Agost, y en continent marxarian al Mas ahont celebrarian la diada.

—Convinguts,—digué la Pubilla:—mès ja sabeu alló de que val mès matar un home que deixar perdrer una costum.

—Prou, dona; y per qué ho dieu?

—Massa que s' enten. Si las esposallas y lo fèt fossen á casa vostra, jo tindria de pagar la mitat, no es cert?

—Just.

—Donchs encara que la boda 's fassa en esta vila, lo dinar, habem dit que será en lo Mas.

—Y qué voleu dir ab això? Que la meitat m' toca á mí?

—Es net.

—Bè, dona, bè: gasteu quant convinga y despres dieume: tant es, que per això no habem de renyir.

—Y que portareu mòlts convidats?

—Ca, dona, ca: Lo Notari y lo senyó Rector.

—Y ningú mès?

—Ningú mès.

—Y vos que no vindreu?

—Dona sense mi no 's faria res; mès jo no sò convidat. Y vos penseu convidar molta gent?

—Ca! tres ó quatre parents y fora.

Lo fèt de la veritat es que la Pubilla pensaba convidar á tots quants ne tenia, fins al quart grau, que mès aviat s' arrimaban á quaranta que á vint

y cinch, ab lo qual, com ella deya á son marit tot tornantsen cap al Mas, quedaban bè sens gastar mòlt, puig lo calsater com á bon home que era, sèns gastarho per menjar ni beurer, ne pagaba la meitat.

—A tot això arribá lo quinse d' Agost, y no bè comensá á enllustrar lo dia, se 'n anaren á la Parroquia los nuvis acompanyats de tots sos parents. Allí preparats del modo que mana nostra Santa Mare la Iglesia, reberen la benedicció, mitjansant lo qual quedaban pera sempre mès units, l' hereuet del Mas de dalt y la nèta del calsater. Prengueren missa, escoltaren ab religiosa atenció aquellas paraulas del Apostol de las gents, que parlant dels esposos diu que son dos que han de formar en la ditxa y l' adversitat, y referintse als fills, los compara á suaus pans de blanca cera, ó á tendres arbrets en l' hort del matrimoni plantats; reberen las noras bonas de quants la ceremonia presenciaren, que per cert no foren pochs, y despres de haber pres xacolata ab las tant renombradas cocas finas pagant l' avi, generositat que admirá á la Pubilla, emprengueren lo camí del Mas, en lo carro del qual, anaban la nuvia, son padrí, lo Notari y lo Rector, y lligat derrera, á us y costum del pais, la calaixera, la conxa y lo matalás. Devant del carro marxaban los adestradors galajant y fent salvas.

Que 'n tindriam de feina, si de contar haguessem las brometas que ab mès bona intenció que oportunitat se dirigiren á la nuvia, fentli sortir á la cara mès de quatre vegadas los colors! Mès això ho dèixam al judici del discret lector, que durant sa vida s' haurá trobat ó bè 's trobará en fèts semblants. Per nostra part, prou habem dit referint los aconteixements que als habitants del Mas de dalt esdevingueren per mor del enamorament del hereu.

Sols nos falta consignar que la Pubilla, satisfeta ab lo dot de la jòva, no despatxá la criada com habia promés á son fill, á quina mostra de consideració est corresponguè ab una abrassada de cor; que lo pubill estaba mès enamorat de la nora que son hereu; que los nuvis foren y son encara tot lo felissos que en est mon se pot esser, y que mentres durá lo pa de bòdas, ni tant sols se sentí una paraulada ni un regany. Ab tot la mestressa estaba capficada, y com á la pregunta que pera saber la causa li dirigí lo Peret, li manifestás, qu' era mòlt lo gasto que feyan los convidats que habian resolt permaneixer en la casa tres ó quatre dias, perso qu' eran mès prop parents, y alguns habian vingut de lluny responguèli est pera tranquilisarla:

—Qué hi voleu fer! Això no es mès qu' un cop á la vida.

—Sí, mès á las nostras costellas trauhen lo ventre de mal any y ja es vell.

Que l' hosta com lo peix menut,
Al cap de tres dias put.

Cayetano Vidal.

Número 17.

Premi extraordinari del Ateneo Catalá.

MEDALLA DE PLATA.

LA ENCANTADA DE LANÓS.

Voltat d' altes y arrocades montanyes que de sá y d' enllá á claps ombrejaven espés boscatge, y en altres parts blanquejaven les congestes de neu may fosa, se troba l' imponent estany de Lanós (1).

Allá en temps de la vellura, punt per punt com de present, arribant lo mes de matx ó de juny, los pastors dexaven les viles y masades ab llurs ramats, bovins, mulats y de llana, per anarsen á la montanya á passar l' estiu y aprofitar les riques y abundoses herbes qu' en les pletes, entre les roques, y en les planes del cim de les montanyes, en aquell temps s' hi troben.

Mes axí mateix fonch un temps en que ningú fòra 'ls pastors, y ara no gayres mes, podian anar á veure l' estany de tanta anómenada, putx qualsevulla altre que fos estat tant ardit per' atansarse á ses riberes, hauria tornat espahordit y tremolós de les horroroses tronades que s' hi ouhen, ó be nafrat pe'ls famolenchs llops y ossos qu' en abundó 'l voltaven.

Sovint, llavors, esdevenia, que 'ls pastors trobassen exides d' aquelles maravelloses aygües y sentades per la ribera del estany hermoses nines, ab les quals no era possible parlar sens essérleshi grat y tenint purs pensaments. Los pobres pastors ja per admiració, ja per temensa de que no moguessen les pedregades y rufagues, y els hi fessen perdre los ramats, se les miraven em-

(1) Estany de figura bella y singular que té una plana de mes de 281 jornals de terra y 150 pams de fons, situat á mes de 10,000 sobre 'l nivell del mar, necessitantse unes dues hores y mitja pera voltarlo.

y cinch; ab lo qual, com ella deya á son marit tot tornantsen cap al Mas, quedaban bè sens gastar mòlt, puig lo calsater com á bon home que era, sèns gastarho per menjar ni beurer, ne pagaba la meitat.

—A tot aixó arribá lo quinse d' Agost, y no bè comensá á enllustrar lo dia, se 'n anaren á la Parroquia los nuvis acompanyats de tots sos parents. Allí preparats del modo que mana nostra Santa Mare la Iglesia, reberen la benedicció, mitjansant lo qual quedaban pera sempre mès units, l' hereuet del Mas de dalt y la nèta del calsater. Prengueren missa, escoltaren ab religiosa atenció aquellas paraùlas del Apostol de las gents, que parlant dels esposos diu que son dos que han de formar en la ditxa y l' adversitat, y referintse als fills, los compara á suaus pans de blanca cera, ó á tendres arbrets en l' hort del matrimoni plantats; reberen las noras bonas de quants la ceremonia presenciaren, que per cert no foren pochs, y despres de haber pres xacolata ab las tant renombradas cocas finas pagant l' avi, generositat que admirá á la Pubilla, emprengueren lo camí del Mas, en lo carro del qual, anaban la nuvia, son padrí, lo Notari y lo Rector, y lligat derrera, á us y costum del pais, la calaixera, la conxa y lo matalás. Devant del carro marxaban los adestradors galajant y fent salvas.

Que 'n tindriam de feina, si de contar haguessem las brometas que ab mès bona intenció que oportunitat se dirigiren á la nuvia, fentli sortir á la cara mès de quatre vegadas los colors! Mès aixó ho deixam al judici del discret lector, que durant sa vida s' haurá trobat ó bè 's trobará en fèts semblants. Per nostra part, prou habem dit referint los aconteixements que als habitants del Mas de dalt esdevingueren per mor del enamorament del hereu.

Sols nos falta consignar que la Pubilla, satisfeta ab lo dot de la jòva, no despatxá la criada com habia promés á son fill, á quina mostra de consideració est correspongué ab una abrassada de cor; que lo pubill estaba mès enamorat de la nora que son hereu; que los nuvis foren y son encara tot lo felissos que en est mon se pot esser, y que mentres durá lo pa de bòdas, ni tant sols se sentí una paraulada ni un regany. Ab tot la mestressa estaba capficada, y com á la pregunta que pera saber la causa li dirigí lo Peret, li manifestás, qu' era mòlt lo gasto que feyan los convidats que habian resolt permaneixer en la casa tres ó quatre dias, perso qu' eran mès prop parents, y alguns habian vingut de lluny responguèli est pera tranquilisarla:

—Qué hi voleu fer! Aixó no es mès qu' un cop á la vida.

—Sí, mès á las nostras costellas trauhen lo ventre de mal any y ja es vell.

Que l' hosta com lo peix menut,
Al cap de tres dias put.

Cayetano Vidal.

Número 17.

Premi extraordinari del Ateneo Catalá.

MEDALLA DE PLATA.

LA ENCANTADA DE LANÓS.

Voltat d' altes y arrocades montanyes que de sá y d' enllá á claps ombrejaven espés boscatge, y en altres parts blanquejaven les congestes de neu may fosa, se troba l' imponent estany de Lanós (1).

Allá en temps de la vellura, punt per punt com de present, arribant lo mes de maix ó de juny, los pastors dexaven les viles y masades ab llurs ramats, bovins, mulats y de llana, per anarsen á la montanya á passar l' estiu y aprofitar les riques y abundoses herbes qu' en les pletes, entre les roques, y en les planes del cim de les montanyes, en aquell temps s' hi troben.

Mes axí mateix fonch un temps en que ningú fòra 'ls pastors, y ara no gayres mes, podian anar á veure l' estany de tanta anómenada, putx qualsevulla altre que fos estat tant ardit per' atansarse á ses riberes, hauria tornat espahordit y tremolós de les horroroses tronades que s' hi ouhen, ó be nafrat pe'ls famolenchs llops y ossos qu' en abundó 'l voltaven.

Sovint, llavors, esdevenia, que 'ls pastors trobassen exides d' aquelles maravelloses aygües y sentades per la ribera del estany hermoses nines, ab les quals no era possible parlar sens essérleshi grat y tenint purs pensaments. Los pobres pastors ja per admiració, ja per temensa de que no moguessen les pedregades y rufagues, y els hi fessen perdre los ramats, se les miraven em-

(1) Estany de figura bella y singular que té una plana de mes de 281 jornals de terra y 150 pams de fons, situat á mes de 10,000 sobre 'l nivell del mar, necessitantse unes dues hores y mitja pera voltarlo.

badalits, mentres se pentinaven enmirallantse en les argentades aygües del estany, y quant, mes blanques que les congestes de neu, y la llana del ramats, se entregaven á ses senzilles danses.

Aquelles nines tant hermoses y falagueres, vestides totes de blanch, qualcunes de cabellera rossa com fils d' or, ó espigues de blat, y d' altres mes negres que les pedres de les Limanejes (1), eren, com endevinar se pot, encantades, y per açó mateix tenien les mes grans virtuts, altre de les quals era, la d' encantar á tots aquells que d' elles s' enamoraven.

Per no esser tan vistes dels pastors, resolgueren posar la porta de son palau dessota l'aygua, en un' illa que bastiren á mitx estany, no gayre lluny de la ribera; y tot just l' auba clarejava lo cim de les montanyes, y pastors y ramats á sa manera saludaven la vinguda del sol, quant les encantades sortien de dintre l' aygua á cercar els isarts, que sols per elles se deixaven traure la llet ab que 's nodrexen, y á petits ramats los portaven á pasturar per les mes altes y escarpades rocateres de Putx-Perich y Putx-Mortés, per la feréstega Coma de la Grava y Pich de Forats, per Roch-fé y les Vasines, pe'l pich de Coma-Joan y les alteroses Canals de la Limaneja, y també per les fraus y fondalades per' ahont lo riu Querol, tot just exit del estany de Lanós, devalla y cau de salt en salt, arribant fins á la vall de la Font-viva, mes sens passar jamay del estany de la Devesa, ni atansarse per res á las negrenques aygües de la bassa de la Nigurella. Axí 's passaren los dies, conversant ab los pastors y ointelshi les relacions de les amors ab ses enamorades, fins qu' al pondre's lo sol totes devallaven cap á l' illa, pera tancarse dins son palau, y allí tindre noves festes, sentint mes dolses armonies que les dels pastors, que per' aquells entorns, dintre ja de la seua barraca, dexaven oir ans d' entregarse als seus cuytosos somnis.

No cal dir qu' entre 'ls pastors n' hi havia de preferits per les encantades, axi com d' exes n' hi havia de diferent hermosura.

Y ara qu' hem fet conexer de quina terra y de quina gent anirém á parlar, arreu arreu podem comensar la veritable historia d' un pastor, qu' una vegada fonch, lo qual lográ l' amor d' una encantada, bella com la sirena de la faula, qu' á voltes se li aparexia sortint de l' aygua ab son blanch vestit y arrossegat mantell y ab la cabellera rossa ja cayent per ses espatlles, ja trenada y voltada de flors montanyeses ab que li tenia l' ánima encisada.

Lo pobre pastoret al cor del ivern prou fugia qualcuna vegada de cáseua per' anarsen al estany; no veya mes que un pla de neu, y l' illa de les Encantades que n' aparexia una tofa.

En va cercava per aquelles rocateres els isarts, tant sols amichs de les encantades, en lloch los ovirava, putx elles els tenian tancats en son encantat palau, y sols s' oia dessota terra una dolsa armonía, quant mes feréstega la tem-

(1) Montanyes d' origen volcánich, allí existents, que per sa configuració y son color, lo bon instint del poble les hi ha conservat un nom que recorda un fet dels primers temps del mon.

pestat brunzia y ab mes horror roncaven lo torp y la rufaca pe'ls fons de les montanyes.

Trist y desconortat lo pastoret se 'n tenia que tornar á cuydar de les ovelles, y esperar que, fosa la neu, corregués altra vegada mes clara y abundosa l' aygua del estany pera fertilisar los prats y hortes de la vall de Querol y rica plana de Cerdanya.

Venint lo bon temps els pastors se n' anaven á les montanyes, y no 's passava cap any, sense que qualcun no 's casés ab encantades, essent felissos per tota la seua vida.

En l' any en que s' esdevingué la present historia, lo pobre pastoret enamorat de la mes hermosa de totes les encantades, ab ardiment y temensa al cop, li demaná si 's volia ab ell enmaridar.

Ella se 'l mirá mitx riallera.

Mes totduna qu' hagueren esment de aquesta inteñció los altres pastors que en aquells entorns hi havia, corregueren tots á ferli la matexa proposta.

Mes ella sense donárloshi cap esperansa dexá passar qualques dies, y veyent que renovaven les seues instancies, els hi digué:

Pastors, bons pastors, vetx l' amor que 'm teniu y que tots de bon grat vos casarieu ab mi: mes es forsa pera que jo me 'n determine, que 'l que deurá esser mon marit, ho haje guanyat en justa y honrosa lluyta. ¿Voleu acceptar ab aquexa condició la meua amor?

Respongueren tots, que de bon grat, desitjant sebre quina fora, y llavors digué:

Lo pastor que demá dematí anirá á cercarme al cim de Putx-Perich no havent menjat res, ni manco begut, mes sens estar dejú, ab aquell jo 'm casaré, si axi us plau.

Joyosos van oir eix parlament, y arreu se 'n tornaren ab llurs ramats, qui per tancarlos en los andás, y altres per portarlos en els llochs mes propis pera tenirlos guardats dels llops y de les rufacades.

Estant sols, pensa que pensarás cóm ho farien.

Se conta, que cap d' ells dormí aquella nit, y molt menys l' enamorat pastor, de qui avans parlavem, qu' en tota la nit va aclucá l' ull, perque l' amor li crexia ab la temensa y lo risch d' esser vensut.

Com les ganes y l' amor axurivexen, prompte prengué sa resolució, y avans de llevarse 'l sol, veusel ja de camí cap á Putx-Perich, passant pe'l mitx de la montanya de Putx-Mortés y la Coma de la Grava, mentres n' hi anaven d' altres parts y per camins menys isarts y erradívols, qui de Carlits, qui de Roch-fé, qui de Pich de Forats, de les Vasines y de Coma-Joan, quiscú creentse que per ell fora la bona.

La gent d' aquells vols no 's recorda pas de tots els pensaments estranys y del enginy que mostraren los pastors, y per açó, be puch jo callarlos perque fan riure massa, y prou n' hi haurá ab que us conte lo del gay pastor, de qui se 'n reyen tots quant lo trobaven.

Mes ell pla, pensava: rieu, rieu, ja ho veurén quant hi seréu, y feya son camí.

Tot just lo sol comensá á daurar lo negrench oim de Putx-Perich (1), quant s' oí un gran remor y terratrémol qu' exia del estany de Lanós, y la rossa encantada ab gran seguiment d' altres encantades, totes per un igual vestides de blanch y coronades de flors, com en jorn de festa, s' aparegueren dalt de Putx-Perich, mitx volant per les valls y fraus, y semblant sobre 'l pich de la montanya, una congesta de neu que de nou si hagués posat.

Assegudes les encantades en parlament d' amor, varen presentarse los pastors, y de seguit els hi daven comiat ab falagueres paraules.

Mes lo pastor de qui 'n contem l' historia, mica ergullós, y tement mala riexida quant mes se li atansava l' hora, fonch l' últim en aparexer, havent sigut lo primer en arrivarhi.

Vestit ab sa millor roba y ab un sol gra de blat á la boca, se presentá devant la seua enamorada, la qual tantost lo vegé:

Diu: Paraula obliga, jo ho he promés, jo t' ho tindré, putx ets cumplert.

Oit açó, no hi cabia de gotx, ni sabia lo que li passava, y l' Encantada lo va animar dientli:

D' est moment en avant serém felissos mentres tu vullas; demá ens casarém y despres anirém á cá-teua.

Y dit y fet; lendemá tot fonch tabola y rebombori; los pastors daven la nora-bona á son company, per la sort que li era esdevinguda de poderse casar ab la mes hermosa de totes les encantades que may s' hagués vista, ab la de la cabellera rossa, y elles totes joyoses preparaven les esposalles de la nuvia, mes, d' altre part, plenes de tristor, perque l' anaven á perdre des d' aquell die.

Jo no us contaré pas totes les festes que 's feren pe'ls encontorns del estany ab tal motiu: manco puch dir si hi havia les encantades del negre y encisat estany de Putx-Perich, ni del de la Devesa, ni dels de Carlits y menys encara dels de Maranges; d' açó cert no ni ha recort, mes ho podem ben creure, pus com á bones germanes totes se regositjarien ab l' alegría de la mes hermosa; mes á mi sols m' han contat qu' á llur usansa celebraren lo desposori tan envejat dels demés pastors; y jo com ho sé ho conto, putx en tractantse de casori, poques paraules basten, y com deyen los vells, qui manco 'n parla, mes clar en parla, qui mes s' en calla, mes en diu.

Tot terminat, despedit En Pastor, qu' així de llavors en avant s' anomená, dels seus companys, y encomanada ab altre la guarda del seu ramat, y l' Encantada haventse despedit de les sues germanes y posat un senzill vestit de pastoreta, ans d'empendre lo camí de cá-seua, digué á son espós:

Mira, Pastor, tu me prometeres creurem en tot, ab qual paraula, jo també

(1) La montanya mes alta y tal volta mes aspre de tota la cadena del llevant dels Pirineus, á 14,000 pams sobre 'l nivell del mar.

te vatx dir que viuriem felissos; ara partirém cap á la caseta que tu tens als vols de la Vila (1); no hi ha res, y jo 't prometo portarhi molt de be aytal que tu en tot el camí no t' ets de voltar pera mirar ço que 'ns seguesca; sino que 'n arribant á casa jo cuydaré d' aconduirho tot, y llest que sia, á mon avís podrás veure tot lo que 'ns apartanyerá.

Prometé fermament de ferho, y ans d' exir lo sol se posaren en camí.

Dexat l' estany de Lanós ab no poch ni gayre dol, y seguint lo camí que per la vora del Querol se troba, arribaren promptament á Porté que pe'l bo y mitx atravessaren. Fòra ja del poble, comensá á oirse tal burgit en derrera seu que aprop de la Torre Cerdana, que senyoreja la Vall de Querol (avuy mitx en ruines ab tot d' esser antiga, molt antiga, y per mes desgracia en territori, que no sé cóm, avuy per avuy es de Fransa), á pretext de mirarla, En Pastor volia girar la cara per sebre lo que causava tant remor aprop d' ells. Mes lo mirar tranquil y ferm de sa muller l' en aturava.

Passaren Porta, mes com fos per defora 'l poble, res esdevinguelshi fins á Querol qu' atravessaren arran arran de les cases, no gayre lluny del Castell.

Allí sí que les promeses d' En Pastor per poch no manquen, putx com lo Castell está assentat sobre una alterosa roca en mitx de la Vall, banyada per la corrent del riu, demunt la qual s' eleven dos altíssimes torres, qu' aparexen fantasmes resguardant la Vall, y com algunes cases del poble fins allí s' estenen, ixqueren les dones y tota la maynada del lloch, cridant qu' enguany devallava d' hora de la montanya lo bestiá del senyor del Castell, conduit per jovencels pastors, tant ben engalants com si anessen á les balles de la Vila ó á la fira d' Oleta.

En Pastor se fonia, ni per manco n' hi havia no essent cego ni sort, unes requestes seguien á les altres, com que tampoch era mut, sense que la resposta fos altre que 'l recort de sa prometensa y l' importancia de son compliment; ab quals rahons passaren per la torre de Querol, y arreu arribaren á vista de cá-seua.

Entraven en lo barri, y l' Encantada digué:

Mon bon Pastor, puja adalt, compon tes coses, y no surtes fins que jo t' ho avisaré.

Se 'n munta llavors ell á la cambra alta, y se 'n aná á la falsa pera buscar les eynes; mes encara no vegé la porta del sol (2), creyent que tampoch fora vist, y fent ja molta estona que feynejava per la casa, obrí la porta, y ab molt cuydado per derrera dels porticons, mirá lo que succehia y qu' era lo que causava tant de remor, com tot lo camí havien oit des que partiren del estany.

En Pastor quedá sorprés al veure tant de be, putx allí hi havia mes bestiá de tota mena, qu' ell jamay n' hagués guardat, y 'l mateix temps vegé

(1) Putxcerdá. Axí l' anomenen tots los habitants de la Cerdanya.

(2) Quarto en les golfes ahont en l' ivern si pren lo sol en Cerdanya, de que li ve l' nom.

que tot entrava dins cá-seua, menat per jovens pastors. Lo gotx y l' alegría no capigueren en son cor, y fuix, y corre, y sens alé abrassa la seua estimada muller. ¡Mes desgraciat! la troba trista, y avans de poder parlar, ella li diu:

Atúrat, no digues res, tot ho sé, ets mancat á ta promesa y per' açó fòra de lo que tu ets vist, no tindrém res mes; que si tu haguesses sabut véncer la curiositat, com un home deu fer, sens fi fora lo be qu' hauriem tingut.

Sorprés y mut, y mes qu' avans restá En Pastor.

Llavors sortiren ab l' Encantada á veure lo que á cá-seua hi havia entrat, y restá maravellat veyent tant de be, com no n' hi hagués ni la meytat tant, ni a cá 'N Pont d' Osseja, ni á cap casa de tota la Cerdanya.

A tal vista prometé no dexarse may véncer per cap tentació contra la voluntat y desitgs de la seua muller; á quals noves promeses ella respongué:

Jamay te posaré altre obligació, cuydaré sols de la casa, mentres tu ho menarás tot; y sols recórdat d' una cosa, qu' es la de que may per may se t' escaygui d' anomenarme dòna d' aygua, ni dòna de foch, putx lo mal que llavors t' esdevindria, no tindria remey per tu, ni per los fills que poguem tindre.

En Pastor ab llágrimes als ulls ho prometé, y fermament y ab tota voluntat feu sagrament que jamay per res del mon mancaria á sa paraula.

Aquí sembla que s' acaba l' historia d' En Pastor y de l' Encantada, mes res d' açó; obs ens será avans de continuar, de fer memoria de sos primers anys de matrimoni.

Fonch curt lo vagar; arreu se posá En Pastor á cuydar de tot lo bestiá, prengué mossos y pastors, putx tots els qu' ell vegé des de lo sol no s' havien vist mes, sens dupte per' art d' encantament, y ab lo rendiment de tant de bestiá y 'ls estalvis de la seua muller, comprá moltes terres y bons prats, y se construiren una casa en la Vila que de llavors en avant fonch anomenada á cá 'N Pastor, nom qu' encara conserven llurs descendents, que placia á Deu guarden per molts anys.

L' Encantada totduna que fonch coneguda, guanyá la voluntat de tots los que ab ella s' haurien de tractar, ja per la seua hermosura, ja per sos bons modos y bell comportament; y pochs foren, com podeu be creurem, los qui no volguessen sebre d' hont l' hi havia pervingut tant gran dot, y de quínes terres eren sos pares y parents, putx que may se 'n veya cap; mes jamay mentres ella visqué no' s pogué haver esment, sino qu' ella s' anomenava la pubilla del Estany, y que tots los anys se 'n anava cap á Lanós ahont passava sempre alguns dies; y de 'N Pastor no 'n tragueren sino que parlaria quant les gallines... tindrien la cresta dreta.

Foren fruyt d' eix matrimoni ab l' espay de qualques anys, alguns fills, dels quals sobrevisqueren sols un mascle y dues famelles. Quant sa mare ab la filosa á la má, y ab lo peu en lo bressolet els engronsava, l' haurieu sentida que cantava:

No hi ha lliri sense flor,
Ni rosa sense ponsella,
Ni nina sense galan,
Ni barco sense bandera.

Y ab trista veu hi afegia:

Ni mare sense conort,
Ni muller sense greu pena.

Y embadalida se 'ls mirava, com totes les mares se 'ls miren á llurs fills, lo mateix si son drets com torts, bonichs ó lletjos, putx l' amor matern á tots los adressa y hermoseja.

En Pastor y sa muller eren l' admiració de la Vila per les seues bonas costums, pe'l seu recte procehir y per son bon comportament envers tots los pobres y sobre tot pe'l seu dit: qui dona lo que pot, al cel se fa bon lloch, per lo qual sa prosperitat y fortuna anaren cada dia crexent, com les aygües d' una ribera que 's forma de petites fonts que hi devallen.

Aquell matrimoni, no cal dirho, era una bassa d' oli, y quant En Pastor se 'n anava per les compres á les fires, ó be per altres quefers dexaba la casa, la Pubilla restava la senyora y majora sens qu' en la masía res se 'n aturás, ni les feynes anessen enderrerides.

Mes com en eix mon no hi ha gotx que sempre dure, ni dolor que no s' acabe, per' açó en la llegenda de l' Encantada veurém com prou y massa té rahó 'l proverbi.

Passats alguns anys, sense que lo temps transcorregut s' hagués pintat en la cara de la Pubilla, sempre fresca y hermosa com una rosa en la matinada, cosa que no passa, ab son greu dolor, á la major part de les dones, veus aquí qu' esdevingué un jorn que 'N Pastor degué partir per' anar á veure un ramat qu' en la montanya de la Vila tenia á pasturar, y açó fonch als derrers del mes de juny, quant l' herba dels prats encara no es prou crescuda ni llarga pera esser dallada, ni lo blat al punt pera esser segat, putx mancava á cadescú algunes semmanes, ni 's veyen tampoch encara que les mes amatentes colles de dallayres que baxen de Fransa per ferse la vida dallant y redallant: lo perqué son gabaigs sols y no cerdans los qui aytals feynes practiquen, no m' ho ha dit encara la perdiu que tot ho diu, ni l' aucell de la cua llarga.

Als pochs dies d' esser fora En Pastor, suptadament doná ordres la Pubilla de segar lo blat y de dallar l' herba dels prats, y qu' arreu fos conduida pe'ls parells y les carretes als pallers de la masía.

Quant la mestressa mana, lo mesader calla, y com tant pe'l dret com pe'l tort ella fora la que se 'n duria les encarregades, y era per tot arreu axí de die com de nit la Pubilla, fonch obehida al punt, ab tot que derrera d' ella

se murmurés, per' alló que 's diu, que derrera al rey li fan banyes.

No us tinch que dir si se 'n parlava poch ni gayre de la fantasía de la Pubilla per tots los pagesos de la plana, qu' arribaren fins á mitx duptar si s' havia tocat, ó si tenia un ram d' alló... que 's deyen á cau d' orella, perque la veyen á ella matexa anar pe'ls camps y prats sens que dexés destorbarse gayre en los repexos y vinyetes als pobres segadors y dallayres, y en fi procurar qu' aquexes feynes se cumplissen del modo degut, á us y costum de la terra.

Si per' acás sentia que 'ls segadors cantessen:

Si n' hi ha quatre segadors
Qu' anaven á segá á Espanya,
Y el mes petitet de tots
Porta la fals endaurada.

No 'ls dexava pas acabar lo responent, perque de seguit allí hont sentia los cants anava ella dihent: Los aucells canten, sí, los aucells canten; mes los homens treballen.

Ab tot li escapava la mitja rialla al oir:

Segarém y menjarém
Y farém bona campanya,
Y dirém qu' havem passat
Molt bona la temporada.

Responent: ¡Ay serena de la nit,
Fresca n' es la matinada
Quant la lluna ha fet el torn
A la punteta de l' auba!

Y llavors remolejant y rient, rient y remolejant se 'n anava á un altre prat.

Fil per randa s' acomplí tot com ho havia manat, quant de seguit s' escaygué la tornada de 'N Pastor, qui ab gran maravella anava veyent tots los seus prats dallats y camps regats á la mida que pe'l camí 'ls trobava, mentres los dels vehins tenien l' herba mol crescuda y ufana, y plena l' espiga de blat que groguejava.

Mes lo que al comensament fonch estranyesa y maravella, se torná en ira y enutx que 'l va fer sortir de punt, quant al entrar en lo pati de la masía vegé tots los garbers apilats ab la palla mitx verda, y plenes d' herba les pallisses de la casa.

Crida la seua muller, y al comparexer exa, ab veu plena de coratge y enfallonit:

Ja no fores dòna d' aygua, li diu, per haver fet lo disbarat de manar, sens mon avís, dallar y segar los camps ans de temps, perdent tanta vianda y tant de be com eix any ens esperava.

Mes totduna acabá de pronunciar exes paraules, que la cara de l' Encantada se posá trista y congoxosa, y sens respóndreli un sol mot, y sortintli del cor un gran gemech de dol y de tristor desaparegué de la vista de son marit, que restá esglayat y confús ab un desvanexement que no li dexava dir paraula: al cap de bona estona pensant en lo que havia dit y en la situació en que 's trobava:

¡Ay foll y trist de mi! esclamá, qu' hay perdut pera sempre la meua bona muller y la mare dels meus fills, per una perdua que no val una malla, al costat de la que acabo de tindre.

Y tants foren los seus plants y esclamacions, que promptament hi acorreren tots los seus fills y los mossos de la casa, als qui ell digué:

Per' amor de Deu vos prech que buscau y cercau per la casa, por tot arreu, á veure si trobau la vostre mare, y la vostre bona mestressa á qui jo he ofés oblidant les promeses y sagrament qu' en altre temps li fiu.

Inútils foren totes les diligencies, en va fonch que corregués al estany de Lanós á veure si alguna encantada li sabia donar rahó de la seua muller; les trobá totes tristes y sens que cap d' elles volgués respondre á ses preguntes.

Conegué aviat sa gran falta y no tenia paraules per' espressar tot lo desconort que sufria, y s' estimava mes callar, putx l' esperiencia li havia mostrat de que 'l poch parlar es sabiesa.

Quant veus aquí, qu' á poch d' haver ocorregut lo que acabam de contar, y ara sí que ve lo millor, s' escaygué en un dia serè y hermós com de primavera, d' aquells que sols en Cerdanya 's veuhen, que comensaren á aparexer núvols per la part de Querol y de la Perxa, y avansa qu' avansarás cap á la plana.

Al principi no causaren temor, mes arreu arreu com empenyits per un axam de bruxes y follets, los núvols se tornen torres y les torres castells que 's van estenent, estenent, d' un costat cap á Putx-Pedrós y montanyes de Maranges, y del altre cap á la serra de Carlits, mentres d' enfront volten de dalt á bax Putx-Mal, la tossa de Dalt, coll de Jou y montanyes de Cadí, dexant un buyt sobre la plana, ahont tot just de sá y d' enllá se veya escampat algun qu' altre núvol, á manera de les avansades d' un eczércit que per tots costats enrondés la plana.

Comensá lo tro ab sa feréstega veu á dexarse sentir cada cop mes aprop, estamordint fins les feres de les montanyes, aytal que qualcú deya: Lo tro en juny, ni aprop, ni lluny.

Los vells de la terra y los homens conexedors del temps temeren prompte que aquella tempestat no 'ls donés un qué sentir.

Arreu, arreu lo clanch clanch trist y acompassat de les campanes que tocaven á temps avisá lo temporal á la gent del camp, pera que ells y lo bestiá se posessen á xapluch.

Los rectors surten de ses parroquies á conmunir la tempestat, y haurieu vist lo de Bulvir revestit ab sa antiga y rica capa pluvial y ab l' hermosa creu gótica com se 'n pujaba al conmunidó, y des d' allí ab lo sagrat salpassé, voltantse cap als quatre vents, exorcisava en nom de Deu als esperits del mal á que allunyassen tot dany del seu terme.

A poch d' açó gotes grosses, molt grosses, missatgeres de grans mals, comensen á caure, los núvols s' acosten, se topen y 's barrejen; fogueja lo llamp en tots indrets, y de seguit se sent espategar y caure una pedra tant grossa y seca, com may los homens mes vells de la terra ho haguessen vist, ni 'n tinguessen recort.

Lo tro no parava un instant de roncá, y 'ls animals espahordits bramaven com si s' atansés la fi del mon.

Gran estona durá la pedra, y caygué ab tal abundó, que ans que de pedra, parexia la terra coberta d' un gran nevás.

Diuhen que no se 's vista una rufaca, ni pedregada mes forta.

Los pobres pagesos des de les masíes y barraques miraren ab llágrimes als ulls la perdua de tota l' anyada.

Lo blat, qu' estava á punt de segar, tot caygut y sense gra en l' espiga; y la palla y l' herba dels prats trinxades com si sobre d' elles s' hi hagués arrossegat un gros carrás.

Passat lo temporal los vehins d' En Pastor li deyen : Ditxós tu que del bon pensament de la teua muller t' ha escaygut poder salvar l' anyada.

Exes paraules l' umplien de mes dol, y lluny de sentir un plaher per la seua sort, ab la mes greu tristor deya:

De bon grat donaria totes les anyades, sols jo hagués sabut contenir la meua llengua y m' hagués recordat de les promeses qu' en altre temps li vatx fer. ¡Trist de mi! que 'm vatx oblidar que les encantades eren endevinayres, y que saben lo temps esdevinador, y que per açó ab gran prudencia ans volgué salvar una part que perdre 'l tot. ¡Axí hagués perduda tota la cullita avans que á ella! A mi pla m' ha escaygut que despres de la pedregada han tocat á temps! Mes un condolit pagés li digué : Á tu ray t' está prou mal de planye't que ab rahó pots dir, com deya la vella, que la pedregada no lleva l' anyada, y En Pastor ab trista veu acabá : Cert, cert, pobre d' aquell qui atrapa.

Des de llavors En Pastor comensá cada die mes y mes á capficarse, fins qu' un jorn veyent que les seues nines ploravon fortment perque pentinantse l' una ab l' altre s' havien clavat al cap les pues de la pinta, digué :

Si tinguesseu vostre mare, ella pla us pentinaria com en avans; mes jo, filletes, no sé cóm aconduiros.

No 's pot dir lo dol ab que parlá.

Veus aquí en açó, que boca que vols, cor que desitjas, lendemá mentres les nines altra volta s' anaren á pentinar, que tot á cop veuhen entrar la seua mare, que despres d' haverles abrassades, tancá la porta y 's posá á pentinarles, y ab tot amor els hi digué :

Filles meues, cada die en aquexa hora entraréu soletes á la cambra, tancaréu la porta, y jo vindré á pentinarvos y aconduiros.

Y verament com les encantades atenen sempre la paraula qu' han donada, d' aquell die en avant no feu may falla.

No cal dir si les nines varen tardar gayre á contar á son pare lo que 'ls hi havia passat, qui lluny de volerho creure, ni ningú de la casa, ho varen tindre per un somni de les nines, ó per pampellugues dels ulls.

¡Y aytal somni y pampellugues!

En açó que les nines diuhen cada die lo mateix, y en açó també que les nines anaven aconduides y pentinades com avans d' haverse fet fonadívola sa mare, y com lo cor no es mentider, En Pastor pensá: be poria que les nines haguessen rahó.

En Pastor no tardá gayre á voler atalayar qué n' hi havia de cert en açó que les nines deyen, perque ell se recordá del adagi dels vells, que infant y orat diuhen la veritat; per lo que cregué que tal vegada hi podia haver alguna veritat en les repetides paraules de les nines, y axí que fora prudent esbrinar qu' es lo que n' hi havia de tot, putx ab ell no s' esqueya cert, que lo que 'ls ulls no veuhen, lo cor no 'n dol.

Y des llavors comensá á fer castells en l' ayre, y lo seu magí á pensar que tal volta la seua muller si conegués son gran dolor, be podia que li perdonés una falta que mes ho fonch d' impremeditació y lleugeresa, que de malicia y malavolensa.

Eix pensament lo retornava.

Mes d' altre costat tenia pahor de no cométrela major que la passada y que pogués tindre mes perilloses conseqüencies.

Y aqueix pensament lo desconortaba.

En eix dupte resolgué proceir per graus en sos esperiments; y ans de tot assegurarse de la realitat y certesa d' un fet, que ja tenia en son favor totes les demostranses.

A l' hora, donchs, en que les nines se 'n solen anar á pentinar, sent son pare, que s' havia amagat aprop, qu' elles tot á cop tanquen les portes, donen voltas á la clau, y comensen una conversa, en la que de lluny no 's distingia si altre persona hi prenia part.

Repetí açó mateix altres y altres voltes, y conegué ben al cert que les nines passaren aquella estona ab la companyía de la seva mare. Mes ja may entengué sa veu, encara que pe'l enrahonament conexia que les nines responien á les preguntes que qualcú 'ls hi feya.

Un altre jorn doná un pas mes, y sense fer memoria del proverbi dels vells, de que qui escolta pe'ls forats ou sos mals fats, En Pastor, tant forts eren sos desitgs, á la manera d' un infant, quant hagué corregut lo forrellat de la porta, de puntetes, de puntetes y sense fer mica de soroll, se va atansar per mirar pe'l forat de la clau; mes com la porta donava al fi de la cambra, y les nines se pentinaven al altre cap, no vegé res y sols se va convéncer qu' era una veritat que la Pubilla s' estava ab les nines, putx li paregué sentir ben clara sa veu.

No sabia si se 'n devia doldrer ó alegrar; á la fi digué:

Filletes, mes filletes, quant vostra mare estará ab vosaltres, ab trassa y manya obriu la porta, que jo entraré en la cambra.

Axí ho feren, mes ab tot d' haverhi entrat suptadament, desparegué, sense que 'l pobre d' En Pastor hagués tingut la sòrt de véurerla, ni tampoch lo temps d' un obrir y tencar de parpelles.

Llavors conegué que en va foren totes les provatures, y ab lo desconort y la tristor vingueren malalties y desfalliments, ab lo qual la gent deya: En Pastor ja no es el vell pastor; aquella fusta montanyesa de cor de roure, se 's tornada soca de riu.

Y En Pastor com un ver malalt que no pert l' esperansa, que may s' acaba y sempre 'ns enganya, rumiant, rumiant, va pensar la derrera prova, que per complaure 'l tothom la celebrá; per alló de que mentres hi ha vida hi ha esperansa.

Diu: Mira, filla, tu com la mes gran y la que tens mes enteniment, mentres ta mare pentinará á la germaneta, tu 'ls hi cusirás les faldilles, y de seguit, correns, obrirás la porta, que jo entraré. Escóltam : si ho fas be, despres será pera tu la cabreta negra, putx ton pare, com tu saps, no es d' aquells que tenen moltes promeses y poques ateses.

En Pastor mes content que unes Pasqües ab la paraula de la filla, parexia reviscolarse, y com un nin qu' estudia la llissó per' anar á estudi, aximateix amunt y avall de l' era, amunt y avall de les cambres composava en son magí lo que havia de dir.

Ve 'l dia, y dit y fet: mentres l' Encantada pentinava la petita, l' altre 'ls hi cusia les faldilles, y tantost hagué acabat corre envers la porta, l' obre, y En Pastor, á qui 'l cor bategava com un enamorat, entra correns.

Veusel ja dins la cambra.

Diu: ¿Hónt es vostre mare?

Diu: Pare, allí que 's descus lo vestit.

Mirava lo pobre home ab ulls esbarriats per tots los indrets, sens veure res, y foll cridava: ¿Hónt ets, amor meva, hónt ets? y estenent los brassos se girava de per tot arreu com un orat, palpant com un home tapat d' ulls, ó qu' hagués perdut l' esma; fins que tot á cop les nines:

Pare, digueren, ja es partida la mare, no la demaneu mes.

Diu ell: Rabó prou ne teniu, filletes meues, ja no la demanaré mes, y mos ulls ja no la veurán fins al altre mon.

Va romandre alelat hores y hores.

D' aquell dia en avant com una candela encesa cap per vall, li fallí la salut; tot lo conort y los consells dels amichs y propis no 'l podien distraure. Sols de tant en tant es revenia despres d' un somni llarch y dols.

Mes lo mal y el decaiment eren cada die majors, fins al punt que lo doctor va renunciar lo malalt á la familia, el qual á poch caygué en un ensopiment que no se esqueya fer cas de res, y sols parexia ocupat á llargues estones en cosa ó persona defora la vista de tothom.

Y arreu morí.

Lo doctor digué que de malaltía de cor y d 'anyoransa.

Les nines varen contar qu' en lo derrer moment sa mare l' aconortava.

Lendemá quant les nines anaren á pentinarse, sa mare comparegué vestida de dol, que ja no 's tragué mes.

Quant foren espigadetes les dos nines se varen enmaridar lo mateix die ab dos jovens, que per alló de que no hi ha cap casament pobre no cal que diga qu' eren acomodats, y sa mare aquell jorn també 's despedí d' elles, prometentles que foren felisses si no oblidassen sos consells, y sobre tots lo de que poch parlar es sabiesa.

L' hereu d' En Pastor tingué fills y ben honrats, y jo 'n conech una branca en la Cerdanya.

De la Pubilla no me 'n digué res mes lo bon pastor que 'm contá aquexa historia (que faelment vos he tramesa), en les matexes riveres del Estany, sentats enfront de l' illa de les Encantades.

Estany de Lanós 13 de setembre de 1865.

FRANCISCO MUNS.

Número 18.

DISCURS

DE

DON FRANCISCO MORERA,

ALTRE DELS SENYORS MANTENEDORS.

EXCEL-LENTISSIM SENYOR:

Senyors:

No hi fa pas res que en lo renaixement dels Jochs Florals no veja algú altra cosa que 'l plaher de cultivar lo camp de las gayas lletras catalanas y 'l desitj de fer pública exposició de las toyas, en trompetejada festa, á usansa de temps antichs. Encara així, tot ben considerat y al cap de vall, aqueix es un desitj tan natural com lloable entre fills de la terra: amichs son, en demés, los temps moderns de exposicions de tot, y que n' hi haja una de flors literarias cada any pel maig, lo mes s' ho pórta, si no la afició, y com que 's tracta de fragancias, ab rahó 's pót dir que sempre venen bè.

Res hi fa tampoch que la institució sia antigua: lo bo es lo que 's busca. «Yo crit lo bè si en algun lloch lo sé,» deya Ausias March, y no es estrany que 'ls poetas sos admiradors, que tots ho sòn, lo imiten en això, pus que en lo demés no poden tots. Vell no vol dir despreciable, ni may ho voldrá dir, y bè podem assegurar que com mes anem mes se creu així, segons l' amor que á tot arreu portan á las cosas que foren los homes de bon seny y de cor sa, mes que plens sian de seggle dinou. Las rosas y 'ls rossinyols mes vells que 'ls homes son, y Deu nos en dó. Prou ho sabeu que la marinada

s' empuja á las montanyas, y ab tot y aixó deixau que l'estiu vinga, veuréu quánta gent puja també á ellas... pera saberho millor.

Menos hi ha rahó pera tenir abandonat com si fos un pedregal lo camp de las bellas lletras pátrias: prou temps l' havem tingut en culpable olvit, sent lo productor de tants de llors, verts encara com en los jorns mes serens de sa bellesa: prou de llavòrs dolentas, espigas de blat amarch, foren segadas en sos closos millors, jardins que abans guardavan los númens tutelars del gay saber. De herbas verinosas y de reptils repugnants netejat en la nostra época, lo curt espay de vuyt anys ha bastat per que 's veja. ¡Y quín goig es lo sèu! populat de albas de fort brancatge que ab carinyós balandreij apar nos cridan lo regalo á gosar de sa tranquila sombra y la endormidora música de sas fullas. Tots los anys, tots, á las suaus aubadas del maig matinaret ¡cuántas galanas flors guaytan defora la enramada gronxantse joyosament! ¡y cóm enjogassats refilan los armoniosos cants aixams de aucells! ¿Cóm fòu que haveu pogut deixar de terra de tan bona mena los profits segurs pera anarlos á buscar en los prats vehins?...

Pero, ¿es veritat que dels Jochs Florals no s' en pot tractar sino com de cosa riallera, y que aqueixa institució no té mes encant que 'l de un pom de flors bonicas? Pensar així seria judicar ab gran lleugeresa de las cosas, véurerlas pel demunt y sens exámen. Bè 'ns ho havem trobat per desgracia que no tot té de ser mercats y carbó de pedra, banchs mercantiles y telegrafía eléctrica. Los ginys de las mans y las maravellas de las máquinas no bastan, bè ho sabeu, pera contentarnos completament, y hora es ja de que 'l desequilibri entre 'ls interessos morals y 'ls materials, causa de general malestar, desaparesca, evitantse predominis funests dels uns sobre 'ls altres: ¡no tot brugit de folls amichs de comoditats del cos, ni tot silenciosa contemplació de platónichs vivint fora del mòn! Lo natural agermanadament del esperit y la materia en lo individuo ensenya que ab llassada d' amor en la vida social han de estar unidas la organisació moral y la organisació económica. Lo nostre seggle ho coneix així ja, y li plauhen las alenadas del ayre pur vingudas de serenas esferas á l' atmósfera empestada en que s' ofega, y que passan dissipant la espessa boyra que per molts anys ha tingut eclipsat lo sol de las lletras pátrias que pót vivificar las grans condicions de la nostra rassa.

Tot moviment de la actividat educada encaminat á la restauració del imperi dels interessos morals en l' ampla esfera de sos dominis, avuy invadida per las onadas furientas de un materialisme que tot ho seca y arrasa, es una bona obra de que 'l present y mòlt mes lo esdevenidor nos en tindrá bon compte. No per un simple entreteniment de nins y damiselas, sino perque al esperit agradan, perque á la ánima convenen, perque á la veritable civilisació contribueixen, ressonan altra vegada en ple seggle dinou las rimas de las gayas ciencias y las suaus liras dels antichs trobadors en las delicadas mans dels poetas moderns. Pera fernos millors, mes laboriosos, mes intel-ligents,

mes grans, los sabis y 'ls richs, los que gobernan y 'ls gobernats de bon voler obren los pacífichs certámens de las bonas lletras y premian, no com en altres temps al paladí de bras mes fort, sino al lluytador de mes bona intenció, de mes amor á la virtut, á la veritat y á la bellesa.

Fòra mimar lo noble sentiment que presidí á la reinstalació dels *Jochs Florals* lo atribuirli la estreta mira de complàurer á uns jochs que 's regositjan ab la recordansa de totas las cosas vellas sens distinció. Tampoch s' ha de crèurer que s' ha tractat solament de fomentar la literatura catalana. La restauració del *Jochs Florals* déu tenirse en lo nostre Principat com lo compliment de un deber moral que exigian de mòlt temps há lo nostre afamat renom per una part y per altra los efectes de la manera incómpleta de ser en nostres jorns de un poble principalment industrial. De la subversió dels grans principis, de la supremacia de la forsa, s' ha temut ab fonament que havia de náixer un trist desgabell, un dolorós desconcert general, y ab juhi s' ha pensat que alé pera las novas guerras prou ne trobarian en la história gloriosa del nostrer passat; amparo y protecció, en aquell que tot ho pót, y en lo gran sentiment del amor cristianisat lo gran alivi de totas las afliccions humanas. La institució del Consistori del Gay saber satisfá en la órbita literaria aqueixa triple necessitat que tots los pensadors comensan á sentir, y que de no mudar profondament los temps que s' acostan, sentirá també mes tart ó mes aviat tota la Europa, y no implantarla en bell mitj seggle dinou, hauria sigut tancar los ulls á la rahó y á la justicia y al dret de conservació que té la societat.

Una literatura que fugint temerosa de sistemas utópichs y de doctrinas novas é inseguras, se inspirás en los recorts gloriosos de la Pátria, en los trasports de la Fé y en las fruisions del pur Amor, era un medi poderosíssim pera contrariar las tendencias desastrosas del egoisme y del escepticisme, plagas cruels de la edat moderna, y aqueixa literatura es la del Consistori del Gay saber, la dels *Jochs Florals*. Perqué venera las grandesas del passat, perqué canta las incomprensibles maravellas, y la inagotable misericordia del Omnipotent, perqué ama com déu amarse segons los precepts del Evangeli, perqué créu, perqué estima, perqué espera, aqueixa literatura en pochs anys produeix tots los cants populars de Catalunya, anima la senzillés de las festas públicas, forma gramáticas, crea poemas y novelas, recorre de dalt á baix graciosa, espressiva y sempre robusta tota la escala de las composicions poéticas, y alimenta 'l teatro ab sorpresa de tota Espanya, fins de nosaltres mateixos, ab bellissimas creacions dramáticas. ¡Quina glória pera tots que l' antigua literatura pátria, restablerta en la nostra época y aixecada á nous esplendors, fos com recelosa que encamina á bons fins las ayguas turbulentas que 'ls rius desborats baixan á destruirho tot!...

Fòu felís pensament, il-lustres successors dels afamats concellers de la ciutat comtal, lo de protegir la noble institució que ab tanta pompa festejam avuy;

ella agrahida es y será columna de honor aixecada á vostra glória que las generacions saludarán ab respecte. Bé comprenguéreu tot lo seu valer y tota sa importancia, segons la admitíreu com soberana en eix saló dels cent ahont s' assentáren tants sabis y tants reys y tants héroes en épocas de gran anomenada de públicas virtuts. A la consideració ab que la favorien ella correspon obrant com nou element en nostra edat de veritable civilisació y de durable ventura.

Animas delicadas, enamoradament obertas als inefables goigs de la poesia, benevolentas ab los trobadors, dels trobadors benvolgudas, es á la vostra propia pau, tant com al plaher dels altres á lo que contribuiu ab tantas falagueras demostracions de protecció y carinyo : perqué sentieu agradables bataments de cor, teniu ruidosos batiments de mans.

Vosaltres, finalment, poetas catalans, amadors de la gaya ciencia, seguiu cantant la Pátria, la Fé y 'l Amor : si un jorn semblant tarea fòu tinguda per inútil ocupació de esperits débils, ja reputada avuy per obra de regeneració saludable y necessaria, lo nostre temps vos corona de llorers, vos mira com genis protectors de la ventura y us senyala á las benedicciones de la posteritat.

He dit.

ÍNDICE.

JOCHS FLORALS

DE BARCELONA

EN 1867.

ANY IX DE SA RESTAURACIÓ.

JOCHS
FLORALS
DE BARCELONA
EN 1867

ANY IX DE SA RESTAURACIÓ

BARCELONA
LLIBRERIA DE ALVAR VERDAGUER
RAMBLA, DEVANT DEL LICEO, 5
1867

Estampa de Celestí Verdaguer, carrer de Cortinas, 15.

JOCHS FLORALS

DE BARCELONA.

CONSISTORI DE 1867

MANTENEDORS.

D. Marian Aguiló y Fuster, *President.*

D. Gayetá Vidal y Valenciano.	D. Robert Robert.
D. F. Romaní y Puigdengolas.	D. Marian Fonts.
D. Joaquim Sitjar y Bulcegura.	D. F. Maspons y Labrós, *Secretari.*

Fou anomenada reyna de la festa

Dona Dolós Llopart de Muns.

EX-MANTENEDORS.

CONSISTORI DE 1859.

D. Manel Milá, *President.*

D. Victor Balaguer.
D. Joaquim Rubió y Ors.
D. Joan Cortada.
D. Miquel Victoriá Amer.
D. Joseph Lluis Pons y Gallarza.
D. Antoni de Bofarull, *Secretari.*

REYNA DE LA FESTA,

Dona María Mendoza de Vives.

CONSISTORI DE 1860.

† **D. Francisco Permanyer**, President.

D. Joaquim Roca y Cornet.
† **D. J. A. Llobet y Vallllosera.**
D. Vicens Joaquim Bastús.
D. Marian Flotats.
D. Joan Manyé y Flaqué.
D. Adolf Blanch, *Secretari.*

REYNA DE LA FESTA,

Dona Elisea Lluch de Rubió.

CONSISTORI DE 1861.

D. Lluis Gonzaga de Pons y Fuster, *President.*

D. Joaquim Rubió y Ors.
D. Antoni Bergnes.
D. Lluis Cutchet.
D. Pau Estorch.
D. Joseph Leopoldo Feu.
D. Manel de Lasarte, *Secretari.*

REYNA DE LA FESTA,

Dona Carme de Bofarull.

CONSISTORI DE 1862.

D. Joan Illas y Vidal, *President.*

D. MARIAN AGUILÓ y FUSTER.
D. Joseph Coll y Vehí.
† **D. Miguel Anton Martí.**
D. Manel Angelon.
D. Joseph Llausás.
D. VÍCTOR BALAGUER, *Secretari.*

REYNA DE LA FESTA,

Dona Josefa Massanés de Gonzalez.

CONSISTORI DE 1863.

† **D. Brauli Fos**, President.

D. Terenci Thos y Codina.
D. Manel Milá y Fontanals.
D. VÍCTOR BALAGUER.
D. Manel Anglasell.
D. Joseph Subirana.
D. Eusebi Pasqual, *Secretari.*

REYNA DE LA FESTA,

Senyora esposa del Excel-lentissim Senyor Gobernador

en representació

de S. A. la Serenissima Senyora Duquesa de Montpensier.

CONSISTORI DE 1864.

D. Joan Cortada, *President.*

D. Celestí Barallat.
D. Miquel Victoriá Amer.
D. Antoni Camps y Fabrés.
D. Gregori Amado Larrosa.
D. Narcís Gay.
D. Damás Calvet, *Secretari.*

REYNA DE LA FESTA,

Dona Victoria Penya de Amer.

CONSISTORI DE 1865.

D. Antoni de Bofarull, *President*.

D. Adolf Blanch.
D. Geroni Rosselló.
D. Lluis Roca.
D. Francisco Muns.
D. Damás Calvet.
D. Víctor Gebhardt, *Secretari*.

REYNA DE LA FESTA,

Dona Elena Caballer de Roca.

CONSISTORI DE 1866.

D. Pau Valls, *President*.

D. Francisco Morera.
D. Teodoro Llorente.
D. Víctor Gebhardt.
D. Silvi Thos y Codina.
D. Eduart Vidal y Valenciano.
D. Robert Robert, *Secretari*.

REYNA DE LA FESTA,

Dona Manela Luna Mendez de Vigo.

MESTRES EN GAY SABER. (*)

D. Víctor Balaguer, *proclamat en 20 de Juny de 1861*.
D. Geroni Rosselló, *proclamat en 4 de Maig de 1862*.
D. Joaquim Rubió y Ors, *proclamat en 3 de Maig de 1863*.
D. Marian Aguiló y Fuster, *proclamat en 6 de Maig de 1866*.
D. Joseph Lluis Pons y Gallarza, *proclamat en 5 de Maig de 1867*.

(*) «1er. Adquirirán lo títol de *Mestre* los que hajan arribat á guanyar tres premis, en la forma y manera que á continuació se diu, y serán proclamats per lo president en la festa ahont alcansen lo tercer premi.

»2n. Per los efectes del article anterior valdrán los premis axí ordinaris com extraordinaris fins lo dia de la aprobació del present reglament; mes á contar de dit dia en avant sols donarán dret al títol de *Mestre* los premis ordinaris.» ***Estatuts per lo bon regiment del Consistori dels Jochs Florals de Barcelona, aprobats en 9 de Febrer de 1862.***

NOMS DELS AUTORS

que han obtingut premis ordinaris.

Dona Isabel de Villamartin.	2
D. MARIAN AGUILÓ y FUSTER.	3
» Tomás Aguiló.	1
» Miguel Victoriá Amer	1
» VÍCTOR BALAGUER.	1
» Adolf Blanch y Cortada.	2
» Francesch Pelay Briz	1
» Damás Calvet.	2
» Antoni Camps y Fabrés.	1
» Marian Fonts.	1
» JOSEPH LLUIS PONS y GALLARZA.	3
» Lluis Roca y Florejachs.	1
» GERONI ROSSELLÓ.	2
» JOAQUIM RUBIÓ y ORS.	3
» Silví Thos y Codina	1
» Terenci Thos y Codina.	1

NOMS DELS AUTORS

que han obtingut premis extraordinaris.

Dona María Josepha Massanés de Gonzalez	1
» Victoria Penya de Amer	1
D. VÍCTOR BALAGUER	2
» Adolf Blanch y Cortada	1
» Antoni de Bofarull	2
» Antoni Camps y Fabrés	1
» † **Salvador Estrada**	1
» Guillem Forteza	1
» Manel Milá y Fontanals	1
» Lo cansoner de Miramar	1
» Antoni Molins y Sirera	1
» JOSEPH LLUIS PONS Y GALLARZA	1
» Joseph de Palau y de Huguet	1
» Lluis Roca y Florejachs	2
» GERONI ROSSELLÓ	1
» JOAQUIM RUBIÓ Y ORS	3
» Terenci Thos y Codina	1
» Jacinto Verdaguer	1
» Gayetá Vidal	1

NOMS DELS AUTORS

premiats ab accéssit.

Dona Rosa Anais de Roumanille	1
» Victoria Penya de Amer	1
D. Tomas Aguiló	1
» Miquel Victoriá Amer	1

D.ⁿ VÍCTOR BALAGUER.	3
» Adolf Blanch y Cortada.	2
» Antoni de Bofarull.	6
» Francesch Pelay Briz	1
» Damás Calvet.	2
» Antoni Camps y Fabrés.	5
» Joseph Coroleu é Inglada	1
» † **Salvador Estrada**	1
» E. T. de M.	2
» Marian Fonts.	3
» Guillem Forteza	1
» Jordi.	3
» Manel de Lasarte	1
» Teodoro Llorente	1
» Armengol del Montsech.	1
» Joan Monserrat y Archs.	1
» Francisco Muns	1
» Pere de Alcántara Penya y Nicolau	2
» Ramon Picó y Campamar	1
» JOSEPH LLUIS PONS Y GALLARZA.	2
» Joseph Albert de Quintana	1
» Genís Domingo Reventós.	1
» Joaquim Riera y Bertran	1
» Lluis Roca y Florejachs.	4
» JOAQUIM RUBIÓ Y ORS.	1
» Terenci Thos y Codina.	4
» Francisco Ubach y Vinyeta	1
» Un fadrí de montanya	1
» Jacinto Verdaguer.	4
» Gayetá Vidal.	1
» Miquel Zavaleta.	1

NOMS DELS ADJUNTS.

D. Joan Agell.
» Plácit Aguiló.
» Joseph Almirall.
» Evarist Alomar.
» Miquel Victoriá Amer y Omar.
» Manel Angelon.
» Manel Anglasell.
» Joaquim Arimon.
» Celestí Barallat.
» Joseph Barbier.
» Francesch Bartrina.
» Antoni Bastinos.
» Joan Bastinos.
» Vicens Joaquim Bastús.
» Felip Bertran.
» Adolf Blanch.
» Antoni de Bofarull.
» Joseph Bofarull y Palau.
» Manel de Bofarull.
» Francesch Pelay Briz.
» Joaquim Cadafalch.
» Jaume Manel Calafell.
» Camilo Calvet.
» Damás Calvet.
» Antoni Camps y Fabrés.
» Ramon María Catá de la Torre.
Marqués de Ciutadilla.
D. Joseph Coll y Vehí.
» Lluis Coll.
» Joan Cortada.
» Lluis Cutchet.
» Manel Duran y Bas.
» Miquel Elías y Marxal.
» Eugeni Estassen.
» Anton Fargas y Solé.
» Francisco Fassant.
» Andreu de Ferran.
» Joseph Ferrer y Vidal.
» Joseph Leopoldo Feu.
» Joseph Flaquer.
» Marian Flotats.
» Emili Fochs y Ódena.
» Joaquim Fontanals del Castillo.
» Ignasi Fontrodona.
» Francisco de Paula Forns.
» Marian Franquesa.
» Joseph García Moran.
» Narcís Gay.
» Ramon Manel Gay.
» Víctor Gebhardt.
» Carles María Gener.
» Eduart Gibert.
» Ignasi Girona.

D. Joaquim Guasch.
» Joan Illas y Vidal.
» Joseph Anton Jaumar.
» Federich Jordá.
» Joseph de Letamendi.
» Claudi Lorenzale.
» Joseph Llausás.
» Francisco Llivi.
Comte del Llobregat.
D. Francisco Xavier Llorens.
» Rupert Mandado.
» Lluis Marlés.
» Joseph Martí y Falguera.
» Francesch Masferrer.
» Marian Maspons y Labrós.
» Francisco Maspons y Labrós.
» Joseph Masriera.
» Joseph Mensa.
» Salvador Mestres, Prebere.
» Manel Milá y Fontanals.
» Pau Milá.
» Francisco Miquel y Badía.
» Ramon de Miquelerena.
» Joseph Miravent.
» Ignasi Ramon Miró.
» Antoni Molins.
» Francisco Muns.
» Joan Baptista Orriols.
» Joseph de Palau y de Huguet.
» Eusebi Pasqual.
» Manel Patxot.
D. Joan J. Permanyer.
» Magí Pers.
» Ramon Picó.
» Joseph Lluis Pons y Gallarza.
» Lluis G. de Pons y de Fuster.
» Fernando Puig.
» Lluis Puig y Savall.
» German Puiggarí.
» Jaume de Puiguriguer.
» Joseph Pujol.
» Joseph Albert de Quintana.
» Joaquim Roca y Cornet.
» Lluis Roca y Florejachs.
» Fran[co]. Romaní y Puigdengolas
» Bartomeu Ribó.
» Pau Ribó.
» Joseph Roca y Roca.
» Elías Rogent.
» Joan Roger y Garriga.
» Pere de Rosselló.
» Joseph Simó Rubís, Prebere.
» Jacinto Sala.
» Joaquim Sala y Martí.
» Emili Santamaría.
» Joan Santasusagna.
» Jaume Serra.
» Joseph María Sirvent
» Ramon de Siscar.
» Joseph Subirana.
» Ramon Sunyol.
» Esteve Torrabadella.

D. Silví Thos y Codina.
» Terenci Thos y Codina.
» Francisco Ubach y Vinyeta.
» Jaume Urgell.
» Agapito Vallmitjana.
» Venanci Vallmitjana.
» Pau Valls.
» Alvar Verdaguer.
» Joseph Vérjez y Peyra.

D. Enrich Xavier Vidal.
» Joseph Vilar.
» Joseph Vilaseca.
» Isidro Vilaseca, Prebere.
» Francisco de Paula Villar.
» Jaume Vinyas.
» Pere Nolasch Vives.
» Joan Viza y Martí.

ADJUNTS HONORARIS.

M. I. Sr. Rector de la Universitat literaria.

M. I. Sr. President de la Academia de Bonas lletras.

LOS MESTRES EN GAY SABER.

ACTA DE LA FESTA.

ACTA DE LA FESTA.

En la ciutat de Barcelona als cinch dias del mes de Maig y hora de la una de la tarde, fou celebrada en la gran sala *de Cent* de la casa de la Ciutat, la IX festa dels Jochs Florals, la qual com es de costum presidiren lo Excel-lentissim Ajuntament Constitucional de la present Ciutat y los set Mantenedors. Hi assistiren una comissió de la Excma. Diputació Provincial, los molt il-lustre Senyor Rector de nostra Universitat literaria y honorable Senyor Regent de la Audiencia de nostre Principat, molts representants de corporacions y academias, casi tots los Senyors Adjunts que forman part del Consistori y un escullit y numerós concurs de personas convidadas.

Obrí la festa lo M. I. Sr. Corregidor de esta Ciutat Don Lluis Rodriguez Trellez, pronunciant lo discurs que senyalat de número 1 se troba estampat en lo tomo dels Jochs Florals del present any; incontinent lo Senyor President del Consistori llegí lo que va senyalat ab lo número 2,

y desprès d' ell, l' infrascrit Secretari cumplint ab lo manat per los Estatuts llegí la memoria que porta lo número 3.

Despres d' axó per manament del Senyor Corregidor fou obert lo plech que contenia lo nom del autor premiat ab la FLOR NATURAL, que aparegué esser Don Joseph Lluis Pons y Gallarza; y proclamat tal, per veu del infrascrit Secretari, aná á la taula de la presidencia á cercar lo premi d' honor y cortesía, que oferí incontinent á la Senyora Dona Dolós Llopart, muller de Don Francisco Muns, fentla ab axó Reyna de la festa. Dos dels Senyors Mantenedors l' anaren á cercar y acompanyaren fins al siti que li estava reservat, que era entremitx dels Senyors Corregidor y President del Consistori, y una volta allí, per tal Reyna fou proclamada entre 'ls picaments de mans de tothom.

Llavors comensá la lectura de las composicions fentho ab la sua titulada LA MONTANYA CATALANA (nº 4) lo mateix autor Senyor Pons y Gallarza. S' obriren despres los plechs que contenian los noms dels autors que havian guanyat los dos accéssits corresponents á est premi, y resultaren esser Don Armengol del Montsech per la composició titulada *A la Conca de Tremp* (nº 5) y Don Pere d' Alcántara Penya per la sua *A ma llengua* (nº 6).

Y axís s' anaren obrint los demés plechs y proclamats los autors premiats, los quals foren:

Don Adolf Blanch y Cortada ab la ENGLANTINA D' OR, per sa composició titulada *La veu de las Ruinas* (nº 7) que llegí ell mateix; Don Joseph Lluis Pons y Gallarza ab lo primer accésit de dit premi per sa composició *Las duas coronas* (nº 8), y Don Damás Calvet ab lo segon per la sua *La mort d' En Pere del Punyalet* (nº 9).

Don Tomás Aguiló ab la VIOLA D' OR Y D' ARGENT per sa composició titulada *Constansa d' Aragó* (nº 10), que fou

llegida per Don Terenci Thos y Codina; Don Miquel Victoriá Amer ab lo primer accéssit per sa composició *Fe, Esperansa y Caritat* (nº 11), y D. Adolf Blanch y Cortada ab lo segon per la sua *L' ánima enamorada* (nº 12).

Lo mateix Senyor Blanch y Cortada ab lo premi estraordinari de la Cigala d' argent oferta per l' Ateneo Balear, per sa composició que porta per títol *Lo derrer Rey de Mallorca* (nº 13), la qual fou llegida per ell mateix; Don Pere d' Alcántara Penya y Nicolau ab lo primer accéssit per sa composició titulada *La colcada* (nº 14), y Don Joseph Lluis Pons y Gallarza ab lo segon per la sua *L' olivera* (nº 15).

Don Antoni Molins y Sirera ab lo premi estraordinari d' un Brot de sempre-vivas ofert per l' Ateneo Catalá, per sa composició *A la inmortal Girona* (nº 16), que llegí Don Víctor Gebhardt; Don Ramon Picó y Campamar ab lo primer accéssit per la sua titulada *La mort d' En Roger de Flor* (nº 18), y Don Antoni de Bofarull ab lo segon per sa composició *Lo bes de la madrastra ó sia los fills del Rey Don Joan* (nº 18).

Don Joseph de Palau y de Huguet ab l' altre premi estraordinari ofert per lo Consistori, d' un Clavell d' argent, per sa composició titulada *La ventafochs* (nº 19), que llegí ell mateix; Don Guillem Fortesa ab lo primer accéssit per sa composició *L' orfanet Savoyart* (nº 20), y Don Joaquim Riera y Bertran ab lo segon per sa colecció de *Follías* (nº 21).

Despres de adjudicats los premis, lo Senyor President cridá al honorable adjunt Don Joseph Lluis Pons y Gallarza, Catedrátich del Institut de Mallorca, President del Ateneo Balear y Advocat del Col-legi de Barcelona, y en presencia del Il-lustre Concurs lo proclamá *Mestre en Gay saber* segons li corresponia per haver obtingut los tres premis ordinaris previnguts per lo Reglament.

Se cremaren á presencia de tothom los plechs que con-

y despres d' ell, l' infrascrit Secretari cumplint ...
nat per los Estatuts llegí la memoria que ...
mero 3.

Despres d' aixó per manament del Senyor ...
obert lo plech que contenia lo nom del autor ...
Flor natural, que aparegué esser Don Jos...
Gallarza: y proclamat tal, per veu del inf...
ana á la taula de la presidencia á cercar ...
y cortesía, que oferí incontinent á la S...
Llopart, muller de Don Francisco M...
Reyna de la festa. Dos dels Senyors M...
á cercar y acompanyaren fins al siti q...
que era entremitx dels Senyors Corr...
Consistori, y una volta allí, per tal ...
entre 'ls picaments de mans de toth...

Llavors comensá la lectura de las ...
la sua titulada La Montanya catala...
tor Senyor Pons y Gallarza. S' o...
que contenian los noms dels aut...
dos accéssits corresponents á est...
Don Armengol del Montsech per ...
Conca de Tremp (nº 5) y Do...
per la sua *A ma llengua* (nº 6) ...

Y aixis s' anaren obrint los ...
los autors premiats, los quals ...
Don Adolf Blanch y Cortad...
per sa composició titulada *La* ...
que llegí ell mateix; Don Jos...
primer accésit de dit premi p...
ronas (nº 8), y Don Damás ...
La mort d' En Pere del P...
Don Tomás Aguiló ab la ...
omposició titulada *Const...*

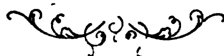
Número 1.

DISCURS

DEL M. I.

SENYOR ALCALDE CORREGIDOR

D. Lluis Rodriguez Trellez.

y desprès d' ell, l' infrascrit Secretari cumplint ab lo manat per los Estatuts llegí la memoria que porta lo número 3.

Despres d' aixó per manament del Senyor Corregidor fou obert lo plech que contenia lo nom del autor premiat ab la Flor natural, que aparegué esser Don Joseph Lluis Pons y Gallarza; y proclamat tal, per veu del infrascrit Secretari, aná á la taula de la presidencia á cercar lo premi d' honor y cortesía, que oferí incontinent á la Senyora Dona Dolós Llopart, muller de Don Francisco Muns, fentla ab aixó Reyna de la festa. Dos dels Senyors Mantenedors l' anaren á cercar y acompanyaren fins al siti que li estava reservat, que era entremitx dels Senyors Corregidor y President del Consistori, y una volta allí, per tal Reyna fou proclamada entre 'ls picaments de mans de tothom.

Llavors comensá la lectura de las composicions fentho ab la sua titulada La Montanya catalana (nº 4) lo mateix autor Senyor Pons y Gallarza. S' obriren despres los plechs que contenian los noms dels autors que havian guanyat los dos accéssits corresponents á est premi, y resultaren esser Don Armengol del Montsech per la composició titulada *A la Conca de Tremp* (nº 5) y Don Pere d' Alcántara Penya per la sua *A ma llengua* (nº 6).

Y aixís s' anaren obrint los demés plechs y proclamats los autors premiats, los quals foren:

Don Adolf Blanch y Cortada ab la Englantina d' or, per sa composició titulada *La veu de las Ruinas* (nº 7) que llegí ell mateix; Don Joseph Lluis Pons y Gallarza ab lo primer accésit de dit premi per sa composició *Las duas coronas* (nº 8), y Don Damás Calvet ab lo segon per la sua *La mort d' En Pere del Punyalet* (nº 9).

Don Tomás Aguiló ab la Viola d' or y d' argent per sa composició titulada *Constansa d' Aragó* (nº 10), que fou

llegida per Don Terenci Thos y Codina; Don Miquel Victoriá Amer ab lo primer accéssit per sa composició *Fe, Esperansa y Caritat* (nº 11), y D. Adolf Blanch y Cortada ab lo segon per la sua *L' ánima enamorada* (nº 12).

Lo mateix Senyor Blanch y Cortada ab lo premi estraordinari de la CIGALA D' ARGENT oferta per l' Ateneo Balear, per sa composició que porta per títol *Lo derrer Rey de Mallorca* (nº 13), la qual fou llegida per ell mateix; Don Pere d' Alcántara Penya y Nicolau ab lo primer accéssit per sa composició titulada *La colcada* (nº 14), y Don Joseph Lluis Pons y Gallarza ab lo segon per la sua *L' olivera* (nº 15).

Don Antoni Molins y Sirera ab lo premi estraordinari d' un BROT DE SEMPRE-VIVAS ofert per l' Ateneo Catalá, per sa composició *A la inmortal Girona* (nº 16), que llegí Don Víctor Gebhardt; Don Ramon Picó y Campamar ab lo primer accéssit per la sua titulada *La mort d' En Roger de Flor* (nº 18), y Don Antoni de Bofarull ab lo segon per sa composició *Lo bes de la madrastra ó sia los fills del Rey Don Joan* (nº 18).

Don Joseph de Palau y de Huguet ab l' altre premi estraordinari ofert per lo Consistori, d' un CLAVELL D' ARGENT, per sa composició titulada *La ventafochs* (nº 19), que llegí ell mateix; Don Guillem Fortesa ab lo primer accéssit per sa composició *L' orfanet Savoyart* (nº 20), y Don Joaquim Riera y Bertran ab lo segon per sa colecció de *Follías* (nº 21).

Despres de adjudicats los premis, lo Senyor President cridá al honorable adjunt Don Joseph Lluis Pons y Gallarza, Catedrátich del Institut de Mallorca, President del Ateneo Balear y Advocat del Col-legi de Barcelona, y en presencia del Il-lustre Concurs lo proclamá *Mestre en Gay saber* segons li corresponia per haver obtingut los tres premis ordinaris previnguts per lo Reglament.

Se cremaren á presencia de tothom los plechs que con-

tenian los noms dels autors no premiats, y complerta esta formalitat y llegit lo discurs de gracias per lo Senyor Mantenedor Don Gayetá Vidal, senyalat de número 22, lo M. I. Sr. Corregidor doná per conclosa la festa, tocant després, aixís com durant la mateixa, la música del Excel-lentissim Ajuntament, diferentas cansons populars regaladas al Consistori per Don Joseph Piquer.

Barcelona 5 de Maig de 1867.

Lo Mantenedor President,

Marian Aguiló y Fuster.

Lo Mantenedor Secretari,

Francisco Maspons y Labrós.

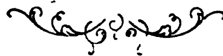
Número 1.

DISCURS

DEL M. I.

SENYOR ALCALDE CORREGIDOR

D. Lluis Rodriguez Trellez.

Señores:

AVEZADO á lides menos pacíficas que la que hoy nos congrega en este histórico recinto, difícilmente hallaria palabras para expresaros el sentimiento de que se halla poseida la Corporacion municipal, al inaugurar por vez novena la fiesta de la poesía catalana. Mas esta consideracion no me ha detenido, para que cumpliera gustoso una de las funciones mas gratas del cargo que desempeño. ¡Qué importa! me he dicho. Mi voz por autorizada que fuera, por mas que nazca del entusiasmo mas puro, y de la simpatía mas sincera, ¿podria en corazones catalanes, lo que el acento de los antiguos Concelleres, cuyos ecos vagan aun en el espacio que estos arcos cobijan?

Aquí se dictaron aquellas sabias leyes, que admiracion de propios y extraños llegaron á constituir el código marítimo de diversas naciones; aqui la mas benéfica de las Soberanas ha repartido con mano generosa los *premios á la virtud*, institucion piadosísima que, llevando una muestra

de reconocimiento á esos modestos y desconocidos héroes del amor y el sacrificio, los propone á sus semejantes como modelo digno de imitacion, y que nacida entre vosotros, se ha propagado con asombrosa rapidez á las demás provincias españolas; aquí habeis saludado con entusiastas aplausos la inspirada musa de Aribau, dando su «Adios á la Patria;» aquí por último, durante ocho años consecutivos, habeis aclamado á los que, dignos sucesores de aquellos antiguos maestros de la *gaya ciencia*, han cantado una y otra vez con verdadero entusiasmo las dulces inspiraciones de la PATRIA, la FE y el AMOR.

Hoy asistimos á la poética fiesta de las letras catalanas: y al ver cuajado el Salon de los Ciento, de lo mas notable que Barcelona encierra, de seguro modificarian su juicio los que guiándose por asertos, con harta ligereza admitidos como axiomas, presumen que las artes huyen de aquellos sitios, donde puebla el espacio el alegre ruido que de los talleres se escapa. No porque ahora y en pasados siglos haya sido la Ciudad condal emporio del comercio y de la industria española, y en estas playas se haya por vez primera ensayado el vapor aplicado á la navegacion; y en ellas se haya construido el Ictíneo, dentro del cual osados y resueltos se han lanzado sus marinos á explorar los recónditos misterios que en su seno guarda la mar, y haya sido Barcelona la primera de las ciudades españolas que ha visto sus edificios iluminados por medio del gas, jamás han faltado hombres que en todos los ramos del saber, publicistas, oradores, jurisconsultos, periodistas, artistas eminentes, filósofos profundos, han figurado en primera línea, sirviendo de preciosa corona y digno remate á tan vasta galería, el gran Balmes, que hallando aun estrechas las puras regiones en que constantemente se espaciara su espí-

ritu, voló en edad temprana á la mansion de los justos.

Voy á terminar: por la que yo siento, comprendo vuestra natural impaciencia por conocer los campeones que mejor han justado. Abierto está él palenque: los heraldos van á proclamar los nombres de los vencedores. Al entregárseles por la Reina de esta pacífica lucha los premios de que se han hecho dignos, de seguro adquirirán á sus ojos mas valor las joyas que les correspondan, si los aplausos y aclamaciones de las damas aquí reunidas justifican el fallo dictado por los jueces del torneo.

He dicho.

II.

DISCURS

Del Senyor President del Consistori

D. Marian Aguiló y Fuster,

Mestre en gay saber.

SENYOR ECCEL-LENTISSIM.

Senyors:

ATRAVESSANT molt temps fa per un d' aquells oliverás gegantins de Mallorca, que prou havia vist, almenys llavors, mes setgles que jo anys; sentirem de no gayre lluny (anava ab uns meus amichs) un cor de veus argentines, que refilava una de les cançons mes agradoses de la nostra poesía popular: guaytí al endret d' ahont la cantadissa semblava exirne, y per sota del brancam atapahit viu un joyós estol de cullidores d' oliva que á faldades replegava ab gran llestesa les solades del rich fruyt que al entorn de les soques feya negrejar la terra. La gentil cançó, que la colla d' axerides pagesetes entonava, n' era aquella tan antiga y tan coneguda que comença:

> A la vora de la mar
> Hi ha una donzella,
> Que brodava un mocador
> Qu' es per la reyna...

Vulgues no vulgues fiu aturar á mos companys per escoltarla, y tot just haviam arribat allá hont la mesquineta nina

condolentse de sa dissort s' esclama al nauxer que la s' emporta, diguentli:

Mariner, bon mariner,
Tornaume en terra,
Que les ones de la mar
Me donen pena...
De tres germanes que 'n som
So la mes bella;
L' una es casada ab un rey,
L' altra es princesa,
Y jo ¡ tristeta de mi!
So marinera:
L' una va vestida d' or,
L' altra de seda,
Y jo ¡ pobreta de mi!
D' un burell negre:
L' una du tapins daurats,
Y l' altra ab perles,
Y jo ¡ tristeta de mi!
Les espardenyes...

quant alguns dels companyons, tot escarnint mon embadaliment, me assignaren lo sol que estava á punt de pondre's, y tant me cuytaren á fer via, que ab prou racança meua reprenguí capficat y consirós lo camí, mentres que 'l cant dolsíssim de les cullidores, allunyantse sempre, retronava y s' esmortia á poch á poch dins los comallars y fondalades d' aquells voltants.

—Y be! (rondinaven al cap d' una estona mos companys riguentse'n) confessa qu'es mester esserne un xich foll per delitarse ab tanta de manera ab exes cançons, que ó no se acaben may, ó 'l cap y la fi no s' hi troba solta... y si no, dígasme, ¿quí s' era aquexa infanta malestruga, *la mes bella*, y exes princeses tan desensiades, que mentres rumbejen ses robes de seda y d' or, consenten que sa germana, vestida de burell y calçada ab l' espardenya, brodi tota so-

leta á la vora de la mar? — Oy!... ¿quí voleu que siga, responguí, quí voleu que siga exa pobrissola donzella endolada? no la conexeu? ni tampoch ho sospitau?... ¿Quí ha de serne sino una imatge, un símbol de la nostra malaventurada llengua materna, de la filla major de la llatina, de la desvalguda llengua catalana, que té totes ses germanes regines habitadores dels millors palaus del mon, les madones pus gentils de tots los reyalmes del mitx-jorn d' Europa, mentres qu' ella, pubilla desheretada, treballa casi de tothom avorrida, y viu estreta en sò de llurs germanes, arreconada en unes quantes llegües de les costes del Mediterrá?...

Veritat es, Senyors, que al davant de la poesía (y açí no podem mirar sino ab sos ulls) la dissort no aminva la gentilesa, abans fa reviure la compassió que n' es per les ánimes nobles la gran robadora del amor. Quant mes malmenada per alguns vejam que sia exa *verge* benvolguda, la llengua del nostre cor, que vuy festejam; mes amanyagada 'n será de sos veritables aymadors, y mes sobiranes ofrenes de llur enginy se afanyarán á presentarli. A mes de que, lo dol que fa setgles porta li escau tan be, les llágrimes realçen tant sa boniquesa, que pot esser ningú volgués baratarli l' honrada estamenya ab que 's cobreix ni per un mantell de purpra; puix tothom sap que la dolor no merescuda dignifica y glorieja.

¿Voleune proves? donchs posau encara esment á la donzella de la cançó: Si ella per aconortar son greu condol tingué la sort de trobar á tot un rey de l' Anglaterra que rodava pe'l mon set anys havia cercant còm enamorarla y conquerirla; la nostra dolça *nina* té ja, no un, sino cent trobadors, cent reys de la intel-ligencia y del cor, que fa molt mes de set anys que la revolten, que l' adoren y la canten: cent trobadors té que, sens l' engany del rey mariner, li galejan ab dolcesa ses cançons novelles, no pas per

condolentse de sa dissort s' esclama al nauxer que la s' emporta, diguentli:

Mariner, bon mariner,
Tornaume en terra,
Que les ones de la mar
Me donen pena...
De tres germanes que 'n som
So la mes bella;
L' una es casada ab un rey,
L' altra es princesa,
Y jo ¡ tristeta de mi!
So marinera:
L' una va vestida d' or,
L' altra de seda,
Y jo ¡ pobreta de mi!
D' un burell negre:
L' una du tapins daurats,
Y l' altra ab perles,
Y jo ¡ tristeta de mi!
Les espardenyes...

quant alguns dels companyons, tot escarnint mon embadaliment, me assignaren lo sol que estava á punt de pondre's, y tant me cuytaren á fer via, que ab prou racança meua reprenguí capficat y consirós lo camí, mentres que 'l cant dolsíssim de les cullidores, allunyantse sempre, retronava y s' esmortia á poch á poch dins los comallars y fondalades d' aquells voltants.

—Y be! (rondinaven al cap d' una estona mos companys riguentse'n) confessa qu' es mester esserne u[illegible] foll per delitarse ab tanta de manera ab exes [illegible] ó no se acaben may, ó 'l cap y la fi no s' hi [illegible] y si dígasme, ¿quí s' era aquexa infan[illegible] la *bella*, y exes princeses tan desensi[illegible] bejen ses robes de seda y d' or, co[illegible] vestida de burell y calçada [illegible]

leta á la vora de la mar?— Oy!... ¿quí voleu que siga, responguí, quí voleu que siga exa pobrissola donzella endolada? no la conexeu? ni tampoch ho sospitau?... ¿Quí ha de serne sino una imatge, un símbol de la nostra malaventurada llengua materna, de la filla major de la llatina, de la desvalguda llengua catalana, que té totes ses germanes regines habitadores dels millors palaus del mon, les madones pus gentils de tots los reyalmes del mitx-jorn d' Europa, mentres qu' ella, pubilla desheretada, treballa casi de tothom avorrida, y viu estreta en sí de llurs germanes, arreconada en unes quantes llegües de les costes del Mediterrá?...

Veritat es, Senyors, que al davant de la poesia (y açí no podem mirar sino ab sos ulls la dissort [illegible] gentilesa, abans fa reviure la compassió [illegible] ánimes nobles la gran robadora del [illegible] menada per alguns vejam que sia en [illegible] la llengua del nostre cor, que [illegible] da 'n será de sos veritables [illegible] nes de llur enginy se [illegible] lo dol que fa [illegible] realçen tant [illegible] tarli l' honrada [illegible] tell de purpra. [illegible] da dignifica y [illegible]

¿Voleu [illegible] lla de la [illegible] gué la [illegible] dava p[illegible] querix [illegible] badas [illegible] mol [illegible]

condolentse de sa dissort s' esclama al nauxer que la s' emporta, diguentli:

Mariner, bon mariner,
Tornaume en terra,
Que les ones de la mar
Me donen pena...
De tres germanes que 'n som
So la mes bella;
L' una es casada ab un rey,
L' altra es princesa,
Y jo ¡ tristeta de mi!
So marinera:
L' una va vestida d' or,
L' altra de seda,
Y jo ¡ pobreta de mi!
D' un burell negre:
L' una du tapins daurats,
Y l' altra ab perles,
Y jo ¡ tristeta de mi!
Les espardenyes...

quant alguns dels companyons, tot escarnint mon embadaliment, me assignaren lo sol que estava á punt de pondre's, y tant me cuytaren á fer via, que ab prou racança meua reprenguí capficat y consirós lo camí, mentres que 'l cant dolsíssim de les cullidores, allunyantse sempre, retronava y s' esmortia á poch á poch dins los comallars y fondalades d' aquells voltants.

—Y be! (rondinaven al cap d' una estona mos companys riguentse'n) confessa qu'es mester esserne un xich foll per delitarse ab tanta de manera ab exes cançons, que ó no se acaben may, ó 'l cap y la fi no s' hi troba solta... y si no, dígasme, ¿quí s' era aquexa infanta malestruga, *la mes bella*, y exes princeses tan desensiades, que mentres rumbejen ses robes de seda y d' or, consenten que sa germana, vestida de burell y calçada ab l' espardenya, brodi tota so-

leta á la vora de la mar?—Oy!... ¿quí voleu que siga, responguí, quí voleu que siga exa pobrissola donzella endolada? no la conexeu? ni tampoch ho sospitau?... ¿Quí ha de serne sino una imatge, un símbol de la nostra malaventurada llengua materna, de la filla major de la llatina, de la desvalguda llengua catalana, que té totes ses germanes regines habitadores dels millors palaus del mon, les madones pus gentils de tots los reyalmes del mitx-jorn d' Europa, mentres qu' ella, pubilla desheretada, treballa casi de tothom avorrida, y viu estreta en sò de llurs germanes, arreconada en unes quantes llegües de les costes del Mediterrá?...

Veritat es, Senyors, que al davant de la poesía (y açí no podem mirar sino ab sos ulls) la dissort no aminva la gentilesa, abans fa reviure la compassió que n' es per les ánimes nobles la gran robadora del amor. Quant mes malmenada per alguns vejam que sia exa *verge* benvolguda, la llengua del nostre cor, que vuy festejam; mes amanyagada 'n será de sos veritables aymadors, y mes sobiranes ofrenes de llur enginy se afanyarán á presentarli. A mes de que, lo dol que fa setgles porta li escau tan be, les llágrimes realçen tant sa boniquesa, que pot esser ningú volgués baratarli l' honrada estamenya ab que 's cobreix ni per un mantell de purpra; puix tothom sap que la dolor no merescuda dignifica y glorieja.

¿Voleune proves? donchs posau encara esment á la donzella de la cançó: Si ella per aconortar son greu condol tingué la sort de trobar á tot un rey de l' Anglaterra que rodava pe'l mon set anys havia cercant còm enamorarla y conquerirla; la nostra dolça *nina* té ja, no un, sino cent trobadors, cent reys de la intel-ligencia y del cor, que fa molt mes de set anys que la revolten, que l' adoren y la canten: cent trobadors té que, sens l' engany del rey mariner, li galejan ab dolcesa ses cançons novelles, no pas per

endormiscarla en la oblidança d' un ensopiment perillós y avilat, sino pera desxondirla y encoratjarla ab la altesa de llurs aspiracions. Té cent trobadors que amollant les veles de sa imaginació sobirana pe'l mar gloriós de la poesía, plens de fe en l' esdevenidor, esperen y aprofiten totes les alenades del ayre del cel per enmenársela'n triumfant y benehida allá lluny, ben lluny, cap al cobejat reyalme de l' immortalitat.

¿No es veritat, Senyors, que us apar haja fet massa cabal d' exa comparança estranya entre la faula d' un cant popular y l' historia de nostre matern llenguatge?... A mi m' ho sembla be prou; mes açò hu fa, que tot cercant, dins la petitesa de mes forçes, una faysó pera complir l' alt é immerescut encárrech ab que m' haveu honrat, no voldria per cap de les maneres enfosquirne l' alegría d' aquesta diada parlantvos sols de la *morta-viva...* Y també, que, si es cert que per por d' enutjarvos ab les reflecsions greus que sempre aquesta festa suggereix (y enguany fan mes de mal callar que 'ls demés anys), he pres amatent lo camí mes esbarjós que al primer cop d' ull he sabut veure, de segú hauré fet memoria de la comparança simbòlica que enclou la cançó anomenada, mogut d' un instintiu agrahiment que sens donarme'n prou compte li he tingut fins ara. ¿Sabeu per què? Perque al endevinar aquella imatge vatx estalviarme d' un dels afronts mes punxants que pot haverhi, vatx alliberarme d' aquella tristesa sense llágrimes que tant deu neguitejar lo cor del bon ciutadá que 's troba en la fretura de vestir á la seua ánima de dol etern per la mort de la llengua patria.

Y en tant es axis, que un cop regoneguda la consemblança poètica entre la llengua nostra materna y exa joveneta garrida de que 'ns parla lo cant popular, d' exa donzella que s' enmiralla en les ones, que broda afanyada per sa *reyna benvolguda*, que s' arrisca coratjosa á cercarne los arreus

que li manquen pera concloure sa tasca, y que al condormirse una estona afadigada desperta pera trobar lo gentil estament que li pertoca... ja may mes me va ocorre sospitar ni tremolar per la vida y mellorança de la llengua catalana. Aquest símbol, si per un costat pot fer condolre per la tristor y y l' injusticia que tanca, per l' altre no sols allunya tota idea de mort, sino que demostra la de jovenesa, la d' esperança, la d' anyorada esmena. Compassió per la malaltía de qu' encara convaleix, tanta com vulgau; temensa per l' esdevenidor, gens.

Mes vos diré: confoses per un joch de la imaginació en una sola figura, la de la princesa desheretada y malestruga que canta lo poble encara, y la de la mesquineta llengua de la nostra terra, bandejada de la cort primer y despres casi de la literatura, ¿quí volrá creure que la realitat (tan contraria com es sempre dels somnis de la fantasía) m' haja fet trobar, no una, sino moltes y moltes de vegades, ple de vida y de bellesa, si fa no fa 'l mateix símbol imaginat?

Sí: desde les singleres conglassades dels Pirineus fins á les planes calitjoses de Valencia y d' Elx; desde les valls patriarcals de l' alta montanya de Catalunya y del Rosselló fins á les comallerades rublides d' arbres que perfumen les illes Balears; desde les platges del golf mes enllá de Portvendres fins molt passada la costa d' Alacant, per tot arreu y en tots los endrets m' ha comparegut, á cada jornada que hi he feta, la figura benvolguda de nostra dolça, de nostra valenta llengua catalana: y en lloch, en lloch (fora de les ciutats mes principals) l' he sabuda veure tan malaltissa y afollada com alguns ens l' han descrita, sino forta, sanitosa y vividora. Mes com si exa gentil *minyona* volgués sorpendre'ns á la primera escomesa, á casi cada encontrada l' he vista ab un vestit un xich desigual, y m' ha parlat ab un to un si es no es diferent.

Sota dels abetás altívols y de les rouredes pirinayques, l' he guaytada fent de pastora, á radòs d' un single, los peus dins els esclops, la filoseta al costat, mitx arraulida baix lo fexuch abrigall ab que 's guardava del alè de les congestes y de les bufades del torch. Mes avall, l' he trobada ab l' ayrosa caputxeta negra y l' espardenya blanca, resant ab los ulls baxos dins lo fosseret de la sagrera, al peu de la porxada de l' esglesia bisantina... y axís devallant sempre, de l' afrau á la conca, de la ribera á la plana, del camp á la marina, per tot, per tot l' he anada veyent endressada y axerida, allá replegant boscalls per les pinedes y garriguelles, ó atrafegada en les feynes de la masía; açí bellugant llesta los boxets del cuxí de fer randa, ó ajudant á l' espigolada y á la verema. A les fires, riallera y fent l' ull viu; pe'ls aplechs y festes majors ballant falaguera lo tirabou y les cerdanes.

De territori en territori m' ha vengut á escometre amorosa, ab la gentilesa de sempre, y sempre ab una gracia novella, acompanyantme llargues estones, y á voltes de sol á sol en mos viatges; y baratantse d' amagat, del cim de les serres partioneres, ó al atravessar los rius que xapen les comarques mes que son preuhat y conegut vestit, alguns no mes de sos joyells antichs que té en tanta d' abundó per endiumenjarse, segons ella ovira que muden també y cambien los nubolets del cel, les fulles de les arbredes, les refilades dels esbarts d' aucells que hi volatejen, y fins la color de les poncelles que pe'ls márgens la guayten rialleres.

Cosa apar d' encantament pensar com aquella *nina* que pe'ls pobles del Rosselló y de Cerdanya me va comparexer ab la cofa blanca, lo cabell ros y els ulls blaus (agabatxant de vegades qualque mot), se va transformant á poch á poch, y sens que hom puga may adonarse'n ben be de sos cambis, en la jovensana de pell bruna, d' abundosa cabellera

d' atzabeja, que les grosses agulles d' argent ab tres rodades de pedres lluentes no son prou per subjectar; en la xicota gallarda, d' ulls encara mes negres que sos cabells, que vestida ab la faldilleta curta, encreuhat al davant lo mocador de pita de colors virolades (y barrejant en sa conversa algun vocable de Castella), s' enfila resolta y lleugera dalt de les moreres que rodejen les derreres fites del regne de Valencia, pera despullarne lo fullatge de ses branques; ó se n' entra mes enllá, á replegar los dátils ensucrats que cauhen d' aquell bosch maravellós de palmers sarrahins, que per totes parts ombrejen l' africana vila d' Elx, y que per oratjarla sempre, vinclen á tota hora los estelats ventalls de ses paumes verdes.

Y no es exa sola, no, com ja he dit, la terra flayrosa que serveix d' espayós alberch á l' encisadora *noya* de que us parl. Altra de bellíssima li 'n resta que no perilla pas may de perdre, y ahont viu ab tota seguranço y afalagament: romanli encara l' antich reyalme de Mallorca... Si trescada tota l' alterosa Catalunya, si corregut lo planer y delitós verger de la morisca Valencia, eus arribau fins al avinent estol de les Balears que com vaxells eternals carregats de flors y d' emmelats fruyts guarden lo centre de la costa llemosina, lo cor se us axampla al mot primer que hi sentiu, veyent que no per atravessar les ones haveu exit per ço de la patria catalana. Dalt de sos monts espadats, dalt de ses serres altívoles podeu ovirar y escometre los tres caps blanquinosos del geganti Montseny, los turons esquerps que formen la corona emmarletada de Montserrat, y girantvos vers garbí, lo putx acimat y ardit del llunyadá Mongó. Entraune dins los fruyterás de ses enclotades comes, seguiune los viaranys de ses valls d' esbalahidora verdor (sia en la quesvulla de les illes germanes), y aviat veurèu passar á la vora la garrida *al-lota* falaguera, que tresca com una

dayna aquell paradís. Son trajo ayrós, recordança viva de la poètica Edat mitjana, podrá esser que us sorprenga un xich; mes si posau esment á son dolç parlar, que 's barreja amorós ab l' ambat suau que arriba tot embegut y ple de la flayre dels tarongerals; si escoltau sa veu harmoniosa, son atractívol enrahonar; si esguardau de fit á fit sos ulls, que la blancor del rebosillo clar fa encara mes negres y enlluernadós, notarèu ben aviat que aquella fesomía no us es nova, que l' al-lota del honest gambuix, la de la llarga cabellera en amollada trena, la del gipó de satí ab botonades d' or y pedrería que hi dringuen á rengleres, no es altra mes sino la *nina* matexa que ja conexeu; aquella que creyeu haver dexat pe'l continent, y que ara de nou se us presenta, mes enllestida y engalanada que may, ab joyes que li donen un cert ayre d' antiguitat que l' ennoblexen sens envellirla; ab joyes que us son conegudes y de vostra usança, puix treballades foren per gent catalana, y per açí, gracies á Deu, si be mes escampades, encara vuy en dia s' hi conserven totes ab bon estament.

¿Endevinau, donchs, còm se diu exa nina, exa infanta, exa matrona, ó mellor exa vagarosa fada, una sola sempre, y sempre la matexa, á pesar de la riquesa y abundó de vestits que té pera presentarse? Sabeu còm se anomena exa donzella qu' hem trobat tantes vegades, primer per la patria d' en Cerverí y dels Masdovelles, aprés per la d' en Ausías March y d' en Johanot Martorell, y adés per la terra d' en Llull y d' en Olesa? ¡Oh sí! be prou que la conexeu, puix per tot arreu l' hem guaytada com un símbol viu de jovenesa y d' unitat... ¡Oh sí! be prou qu' endevinau qu' exa dolça *nina* se anomena la LLENGUA CATALANA.

Si 'm preguntau còm l' he coneguda entremitx dels milenars de xamoses noyes, que son les flors mes gentils de la nostra terra, còm l' he descoberta en la varietat de dis-

fresses que pren passant d' encontrada á encontrada, vos respondré que be fa de bon conexer... Per tot arreu m' ha arribat al cor lo ressò de sa veu aymada. Per totes les afraus m' ha enrahonat ab les matexes paraules y ab los matexos adagis. Per tots los endrets mes allunyats de nostra patria m' ha donat per immortal penyora de sa unitat, de sa noblesa, y de sa forta vida, uns matexos cants populars y unes rondalles matexes. Per tot, per tot m' ha parlat lo *catalá del que ara es parla*, lo mateix catalanesch talment que han sabut *escriure* los autors mes triats de nostra literatura, desde lo rey en Jacme el Conqueridor fins á n' Aribau.

No 'n dupteu pas de que es ella la llengua catalana; puix á cada aparició de aquexa nina l' he mirada y reullada ben be, y sempre he notat que en mitx del front tenia una ruentor semblant á la color de la purpra, atravessada per una ralla clarejant. ¿Y sabeu per què? Perque en son front y en sos polsos conserva encara la vermellor y lo sech resplandent que li 'n dexaren la corona de comtesa y les tres corones de regina, de perpetual anomenada, que dugué per espay de tants de setgles.

Y ¿còm no l' haviam de conexer á la llengua nostra materna, á la llengua feta aposta per nosaltres, llavorada á imatge y semblança nostra, á la llengua que fa mil anys anam ablanint ab l' alè de la nostra ánima, y repastant ab lo foch de les passions pera emmotllarla á la nostra fesomía y fins á la nostra historia?...

Y ¿còm no t' haviam de regonexer, llengua amantíssima del nostre cor, si fa ja tant temps que podem dir de tu, lo que d' una altra nina mártir, pariona de la nostra Eularia santa, deya un Pare de l' Esglesia: «¿Veyeu, veyeu exa ten«dra infanta malestruga en mans de sos butxins, com una «petita canya que un fibló de vent ajau? Donchs en temps

dayna aquell paradís. Son trajo ayrós, recordança viva de la poètica Edat mitjana, podrá esser que us sorprenga un xich; mes si posau esment á son dolç parlar, que 's barreja amorós ab l' ambat suau que arriba tot embegut y ple de la flayre dels tarongerals; si escoltau sa veu harmoniosa, son atractívol enrahonar; si esguardau de fit á fit sos ulls, que la blancor del rebosillo clar fa encara mes negres y enlluernadós, notarèu ben aviat que aquella fesomía no us es nova, que l' al-lota del honest gambuix, la de la llarga cabellera en amollada trena, la del gipó de satí ab botonades d' or y pedrería que hi dringuen á rengleres, no es altra mes sino la *nina* matexa que ja conexeu; aquella que creyeu haver dexat pe'l continent, y que ara de nou se us presenta, mes enllestida y engalanada que may, ab joyes que li donen un cert ayre d' antiguitat que l' ennoblexen sens envellirla; ab joyes que us son conegudes y de vostra usança, puix treballades foren per gent catalana, y per açí, gracies á Deu, si be mes escampades, encara vuy en dia s' hi conserven totes ab bon estament.

¿Endevinau, donchs, còm se diu exa nina, exa infanta, exa matrona, ó mellor exa vagarosa fada, una sola sempre, y sempre la matexa, á pesar de la riquesa y abundó de vestits que té pera presentarse? Sabeu còm se anomena exa donzella qu' hem trobat tantes vegades, primer per la patria d' en Cerverí y dels Masdovelles, aprés per la d' en Ausías March y d' en Johanot Martorell, y adés per la terra d' en Llull y d' en Olesa? ¡Oh sí! be pr[illegible]ue la conexeu, puix per tot arreu l' hem guaytada co[illegible]imbol viu de jovenesa y d' unitat... ¡Oh sí! be[illegible]vinau q[illegible] dolça *nina* se anomena la LLE[illegible]

Si 'm preguntau còm l' he c[illegible]itx d[illegible] lenars de xamoses noyes, que [illegible] la nostra terra, còm l' he[illegible]ntat

[illegible]

n' Ar[illegible].

No [illegible] á cada [illegible] be, y sempre [illegible] tor sem[illegible] ralla clar[illegible] y en sos p[illegible] plandent que [illegible] corones de reg[illegible] [illegible] per espay de tants de seigles.

Y ¿còm no l' haviam de conexer á la [illegible] [illegible], á la llengua feta aposta per [illegible] [illegible]ge y semblança nostra, á la llengua [illegible] [illegible] ablanint ab l' alè de la nostra anima, [illegible] [illegible] de les passions pera emmotllarla á la [illegible] [illegible] á la nostra historia?...

Y, ¿còm no t' haviam de regonexer, llengua [illegible] [illegible] nostre cor, si fa ja tant temps que podem [illegible] que Y una altra nina mártir, pariona de la [illegible] [illegible], dera un Pare de l' Esglesia: «¡Veyeu, [illegible] [illegible] malestruga en mans de sos botxins, [illegible] [illegible] que un [illegible] de [illegible]

dayna aquell paradís. Son trajo ayrós, recordança viva de la poètica Edat mitjana, podrá esser que us sorprenga un xich; mes si posau esment á son dolç parlar, que 's barreja amorós ab l' ambat suau que arriba tot embegut y ple de la flayre dels tarongerals; si escoltau sa veu harmoniosa, son atractívol enrahonar; si esguardau de fit á fit sos ulls, que la blancor del rebosillo clar fa encara mes negres y enlluernadós, notarèu ben aviat que aquella fesomía no us es nova, que l' al-lota del honest gambuix, la de la llarga cabellera en amollada trena, la del gipó de satí ab botonades d' or y pedrería que hi dringuen á rengleres, no es altra mes sino la *nina* matexa que ja conexeu; aquella que creyeu haver dexat pe'l continent, y que ara de nou se us presenta, mes enllestida y engalanada que may, ab joyes que li donen un cert ayre d' antiguitat que l' ennoblexen sens envellirla; ab joyes que us son conegudes y de vostra usança, puix treballades foren per gent catalana, y per açí, gracies á Deu, si be mes escampades, encara vuy en dia s' hi conserven totes ab bon estament.

¿Endevinau, donchs, còm se diu exa nina, exa infanta, exa matrona, ó mellor exa vagarosa fada, una sola sempre, y sempre la matexa, á pesar de la riquesa y abundó de vestits que té pera presentarse? Sabeu còm se anomena exa donzella qu' hem trobat tantes vegades, primer per la patria d' en Cerverí y dels Masdovelles, aprés per la d' en Ausías March y d' en Johanot Martorell, y adés per la terra d' en Llull y d' en Olesa? ¡Oh sí! be prou que la conexeu, puix per tot arreu l' hem guaytada com un símbol viu de jovenesa y d' unitat... ¡Oh sí! be prou qu' endevinau qu' exa dolça *nina* se anomena la LLENGUA CATALANA.

Si 'm preguntau còm l' he coneguda entremitx dels milenars de xamoses noyes, que son les flors mes gentils de la nostra terra, còm l' he descoberta en la varietat de dis-

fresses que pren passant d' encontrada á encontrada, vos respondré que be fa de bon conexer... Per tot arreu m' ha arribat al cor lo ressò de sa veu aymada. Per totes les afraus m' ha enrahonat ab les matexes paraules y ab los matexos adagis. Per tots los endrets mes allunyats de nostra patria m' ha donat per immortal penyora de sa unitat, de sa noblesa, y de sa forta vida, uns matexos cants populars y unes rondalles matexes. Per tot, per tot m' ha parlat lo *catalá del que ara es parla*, lo mateix catalanesch talment que han sabut *escriure* los autors mes triats de nostra literatura, desde lo rey en Jacme el Conqueridor fins á n' Aribau.

No 'n dupteu pas de que es ella la llengua catalana; puix á cada aparició de aquexa nina l' he mirada y reullada ben be, y sempre he notat que en mitx del front tenia una ruentor semblant á la color de la purpra, atravessada per una ralla clarejant. ¿Y sabeu per què? Perque en son front y en sos polsos conserva encara la vermellor y lo sech resplandent que li 'n dexaren la corona de comtesa y les tres corones de regina, de perpetual anomenada, que dugué per espay de tants de setgles.

Y ¿còm no l' haviam de conexer á la llengua nostra materna, á la llengua feta aposta per nosaltres, llavorada á imatge y semblança nostra, á la llengua que fa mil anys anam ablanint ab l' alè de la nostra ánima, y repastant ab lo foch de les passions pera emmotllarla á la nostra fesomía y fins á la nostra historia?...

Y ¿còm no t' haviam de regonexer, llengua amantíssima del nostre cor, si fa ja tant temps que podem dir de tu, lo que d' una altra nina mártir, pariona de la nostra Eularia santa, deya un Pare de l' Esglesia: «¿Veyeu, veyeu exa ten«dra infanta malestruga en mans de sos butxins, com una «petita canya que un fibló de vent ajau? Donchs en temps

«esdevenidor se dirá d' ella, qu' es trobada pus forta e pus «ferma que aquells qui la flagellen; e pus alta e pus noble «que aquells princeps armats qui l' han tan mal jutjada; e «pus digna e pus gloriosa que aquells qui l' han bescanta«da, qui l' han escarnida, qui han resolt lliurarla endoga«lada a inich torment... a mort afrontosa. . . . . .

. . . .

Salut, donchs, novells y agosarats trobadors de la llengua catalana, que per enaltir y galejar la nostra dolça *verge* empreneu, plens de fe, exos misteriosos viatges que se 'n diuhen *inspiracions*, esguardant de fit á fit ab ulls d' áliga eix estel diví, ovirat sols per vosaltres, que se anomena *l' ideal.* Seguiune sens empatx sa claror purissima, ab seny estudiatiu, ab cor escalfat, ab fantasía voladora é inflamada fins á escriure vostres noms en les fulles del cimarol sagrat que 's gronxa gloriosament amunt, amunt, dalt de tot del arbre setglar de nostra llengua benvolguda!

Salut encara á tots vosaltres, los que açí us aplegau cada any ab mes dalè, pera saberne les noves que 'ls trobadors nos porten ab sos poètichs viatges, d' exa terra desconeguda, d' eix mon de la bellesa eternal, qu' ells y no mes guayten, y d' hont ells avuy misteriosament arriben. Aviat vos gaudirèu ab los tresors de poesía que han conquerit y van á escampar davant vosaltres: aviat vos delitarèu ab los cántichs maravellosos qu' han trobat en llurs romiatges. Escoltaulos, y honraù y rebeu ab picaments de mans á sos autors, que son los batallers victoriosos que enguany nos dona exa host triada y coratjosa, que defensa ab tanta de valentía la deslliurança, lo gloriós enaltiment de la llengua catalana.

HE DIT.

NOTA. Veus açi la cançó de la **Donzella** y del **Rey mariner**, glosada en l' anterior rahonament.

A la vorera de mar
    Hi ha una donzella,
Qu' hi brodava un mocador
    Qu' es per la reyna.
Quant fou á mitjan brodar
    N' hi mancá seda;
Gira 'ls ulls envers la mar,
    Veu una vela.
Veu venir un galió
    Tot vora terra;
Veu adalt lo mariner
    Que la nau mena.
— Mariner, bon mariner,
    ¡ Vos de la vela !
Mariner, bon mariner,
    ¿ Duriau seda ?
— ¿ De quín color la voleu,
    Groga ò vermella ?
— Vermelleta la vull jo',
    Que 'l cor alegra.
Vermelleta la vull jo,
    Qu' es per la reyna.
— Pujau donchs dalt de la nau,
    Triarèu d' ella.
— ¡ Mes ay no !... no hi puch pujar,
    No tinch moneda;
Lo meu pare té les claus
    De l' arquimesa.
— No quedeu per diners, no,
    Gentil donzella;
No quedeu per diners, no,
    Prou fio d' ella. —
La donzella entra á la nau,
    Tria la seda;
Mentres se l' está triant,
    La nau pren vela.
Mariné 's posa á cantar
    Cançons novelles;
Ab lo cant del mariner
    S' hi ha 'dormideta.
La nau vola, y ella dorm,
    Dorm la donzella,
Fins que 'l soroll de la mar
    Ja la 'n desperta.

Quant ella se despertá
  No 's veu la terra ;
Quant ella se desxondí
  Ja 'n fet vint llegües.
— Mariner, bon mariner,
  Tornaume en terra,
Que les ones de la mar
  Me donen pena.
— ¡ Còm vos hi tornaré jo,
  Gentil donzella,
Còm vos hi tornaré jo
  Si 'l vent ens mena !
— Mariner, girau la nau
  Cap á ma terra,
Que les ones de la mar
  Me donen pena.
— Demanaume altra mercè,
  No pas aquesta ;
Que axò sí que no hu faré,
  Qu' heu d' esser meua...
— De tres germanes que 'n som
  So la mes bella ;
L' una es casada ab un rey,
  L' altra es princesa,
Y jo ¡ tristeta de mi !
  So marinera :
L' una du lo mantell d' or,
  L' altra de seda,
Y jo ¡ pobreta de mi !
  La caputxeta :
L' una du tapins daurats,
  Y l' altra ab perles,
Y jo ¡ tristeta de mi !
  Les espardenyes.
¡ Totes viuen á llur pler,
  Jo en catiuesa !
— Nina, no us desconorteu,
  Farèu-enveja !
No us vestirèu de burell
  Ni d' estamenya.
Vestirèu's d' or y d' argent,
  Coral y perles...
No sou marinera, no,
  Que 'n serèu reyna.
Que jo so lo fill del rey
  De l' Anglaterra,
Y ha set anys que vatx pe'l mon
  Per vos, donzella.

III.

MEMORIA

DEL

SENYOR SECRETARI DEL CONSISTORI

D. FRANCISCO MASPONS Y LABRÓS.

Quant ella se despertá
    No 's veu la terra ;
Quant ella se desxondí
    Ja 'n fet vint llegües.
— Mariner , bon mariner ,
    Tornaume en terra ,
Que les ones de la mar
    Me donen pena.
— ¡ Còm vos hi tornaré jo ,
    Gentil donzella ,
Còm vos hi tornaré jo
    Si 'l vent ens mena !
— Mariner , girau la nau
    Cap á ma terra ,
Que les ones de la mar
    Me donen pena.
— Demanaume altra mercè ,
    No pas aquesta ;
Que axò sí que no hu faré ,
    Qu' heu d' esser meua...
— De tres germanes que 'n som
    So la mes bella ;
L' una es casada ab un rey ,
    L' altra es princesa ,
Y jo ¡ tristeta de mi !
    So marinera :
L' una du lo mantell d' or ,
    L' altra de seda ,
Y jo ¡ pobreta de mi !
    La caputxeta :
L' una du tapins daurats ,
    Y l' altra ab perles ,
Y jo ¡ tristeta de mi !
    Les espardenyes.
¡ Totes viuen á llur pler ,
    Jo en catiuesa !
— Nina , no us desconorteu ,
    Farèu-enveja !
No us vestirèu de burell
    Ni d' estamenya.
Vestirèu's d' or y d' argent ,
    Coral y perles...
No sou marinera , no ,
    Que 'n serèu reyna.
Que jo so lo fill del rey
    De l' Anglaterra ,
Y ha set anys que vatx pe'l mon
    Per vos , donzella.

III.

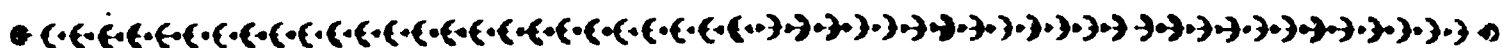
MEMORIA

DEL

SENYOR SECRETARI DEL CONSISTORI

D. FRANCISCO MASPONS Y LABRÓS.

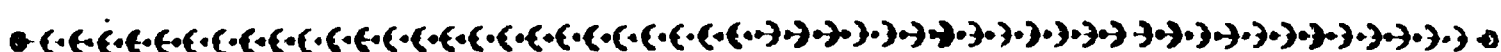

SENYOR EXCEL-LENTÍSSIM:

SENYORS:

Lo IX any de la instauració dels Jochs Florals es lo que avuy celebram, y á fe apar que la tendra espiga de blat que vergonyoseta s' aixecá en lo primer, en nostra benvolguda terra, tan agradada fou del cel blau y pur de sas comarcas, y dels suaus alens que las amplenan, que renasquerhi volgué; y per ço, escampant al seu entorn, en rica pluja d' or, sos ufanosos grans, plena sembrada feu que á rebrotar torna cada primavera ab nou delit y vida, y de bons esplets rubleix lo camp de nostra literatura. ¡No hi ha com bona terra pera que los fruyts sigan abundosos!

Aixís es, com de 38 composicions que en lo primer any lluytaren, havem arribat aquest á 335, y per tals camins ho havem fet y de tantas joyas n' han vingut plenas, que plaume dirho, difícil ha sigut nostre treball al triar lo pomell de flors que avuy os presentam. Pomell rich y flayrós, y ple de sava y vida, que nascut de las tres constants aspiracions de nostra ánima, fe, patria y amor, son delicat perfum enlayra vers la font de totas ellas; la eternal Bellesa.

SENYOR EXCEL-LENTÍSSIM:

SENYORS:

Lo IX any de la instauració dels Jochs Florals es lo que avuy celebram, y á fe apar que la tendra espiga de blat que vergonyoseta s' aixecá en lo primer, en nostra benvolguda terra, tan agradada fou del cel blau y pur de sas comarcas, y dels suaus alens que las amplenan, que renasquerhi volgué; y per ço, escampant al seu entorn, en rica pluja d' or, sos ufanosos grans, plena sembrada feu que á rebrotar torna cada primavera ab nou delit y vida, y de bons esplets rubleix lo camp de nostra literatura. ¡No hi ha com bona terra pera que los fruyts sigan abundosos!

Aixis es, com de 38 composicions que en lo primer any lluytaren, havem arribat aquest á 335, y per tals camins ho havem fet y de tantas joyas n' han vingut plenas, que plaume dirho, difícil ha sigut nostre treball al triar lo pomell de flors que avuy os presentam. Pomell rich y flayrós, y ple de sava y vida, que nascut de las tres constants aspiracions de nostra ánima, fe, patria y amor, son delicat perfum enlayra vers la font de totas ellas; la eternal Bellesa.

Pera formarlo, sis flors podiam escullir corresponents á altres tants premis donats: tres d' ells, com cosa acostumada, per lo sempre protector dels Jochs Florals, l' Excel-lentíssim Senat Municipal de Barcelona, los quals son: una englantina d' or, símbol del amor patri; una viola d' or y d' argent, emblema de la fe santa, y una flor natural, espressió delicada dels sentiments del cor; dos per los Ateneos Catalá y Balear, y l' últim, per lo Consistori.

Ab las tres primeras ornada estava ja la corona que cada any envers eixa plasent diada oferim á tot quant nostres cors alenta y l' ánima vivifica; mes com lo bo sempre troba eco, y en eixa terra amor al be no manca, los Ateneos Catalá y Balear, abdos á una, creyent que en los fets gloriosos de nostra historia ó en las costums del poble se deu cercar la sava que los fa grans, una nova joya volgueren afegir, y ab cortesía bona donaren, lo primer duas medallas, una d' or y altra d' argent, per la mes ben contada historia del gloriós siti de Girona, y lo segon una cigala d' argent per lo qui trobás millor sobre un dels fets históriсhs ó costums d' aquellas illas de Mallorca, tan plenas de poesía y bellesa, y que com diu ell mateix, germanas nostras son en usatges, lleys é historia.

A eixas cinch veus del preuhat himne que per nou anys consecutius elevam á nostra antiga y ben arrelada llenga, es á las que devian respondrer nostres cantors, y ab abundancia de veus ho han fet, pus que 226 son los que han cantat l' inspiració del cor, 42 los que l' amor á la patria, 46 los que la pura y santa fe, 19 los que 'ls fets históriсhs ó costums de las illas Mallorquinas, y 2 los que han narrat lo memorable siti de Girona. Dintre d' eixos diferents grupos, ab totas veus y formas s' hi ha respost, y aixís desde 'l poema fins á las follías ó corrandas, y desde la oda fins á l' idili, tots los géneros de literatura han estat cultivats; ensaigs

épichs d' entonació elevada, composicions líricas rebosants d' entusiasme, sentidas elegías, delicats idilis, anacreónticas, madrigals, aubadas, sonets, faulas, cuentos, follías y tendras baladas, tot, tot ha vingut á nostras mans, pera que entre tantas flors escullissem las mes flayrosas. ¡Bon any de Deu la terra dona, si amor y fe al treball en lo conreuhador no mancan!

Y així com los camps produheixen segons lo sol que 'ls escalfa, la terra que 'ls nudreix, l' ayga que 'ls rega, y las demés condicions propias del territori ahont son, aixís mateix casi totas las composicions rebudas mostran be aquella vitalitat propia y distintiva de nostre poble, y en ellas s' hi troba la frescura de sentiment, precisió en la forma, valentía en la entonació, forsa en los carácters, y aquella tendra y dolsa melancolía, com en Piferrer deya, tan y tan propias de nostras montanyas; no es dir axó que fins al cim del arbre haguem arribat, mes en bon camí som, y ab estudi y forsa, si á Deu plau, massa no trigarém á serhi.

Eixa poesía tan filla nostra, en sa forma popular es la que aquest any ab mes abundó nos ha sigut donada, y per ço y perque tan delicada flor mereixia be una joya, es perque lo Consistori volent correspondre com devia á la comanda li fou estada feta, ha donat per ella un premi d' un clavell d' argent. Y veus aquí la sexta flor posada á nostre pom. Lo qual per un moment creguerem que no podriam presentar sencer, pus que cap de las duas composicions rebudas pera optar al premi del Ateneo Catalá, reunian, á pesar de las bonas qualitats que en ellas eran, totas las necessarias pera guanyarlo; mes haventse presentat una poesía corresponent al mateix assumpto que dit Ateneo s' havia proposat premiar, y dolentse lo Consistori de que tan il-lustrada Corporació se quedás un sol any sense donar premi, aquella li oferí, y ell ab tota galantería doná per la mateixa,

un brot de sempre-vivas d' argent, com á simbol de la inmortal gloria conquistada per Girona en 1809, y dols recort al mateix temps á la memoria de n' Alvarez y de los que ab ell moriren. Y altra volta sencer fou nostre pom.

Tals son donchs los premis que havem degut adjudicar: premi á l' amor, premi á la patria, premi á la fe, á la historia Mallorquina, al siti de Girona y á la poesía popular, los quals ab bon acort y millor desitj, ho havem fet del següent modo:

PREMI DE LA FLOR NATURAL.

A la composició que porta per lema: *Tollens ad astra caput*, y per títol: LA MONTANYA CATALANA, la qual á la elevació y bon gust de sentiments y conceptes, reuneix una dicció esmerada y certa riquesa de llenguatje molt digne de tenirse en compte. Las dificultats vensudas pera mantenir la sobrietat dintre d' un tema descriptiu que tan fácilment conduheix á la ampulositat de formas, han sigut apreciadas per lo Consistori com altres tants mérits de dita poesía.

Lo primer accéssit lo ha merescut la que porta per lema: *L' hora ja es arribada... — ¡ Quí te 'n consolará !* y per títol: LA CONCA DE TREMP, per sa notable facilitat, sa corrección y la bona entonació del sentiment poétich.

Y lo segon la que té per lema: *Áydat y t' aydaré*, y per títol: A MA LLENGUA, que espressa d' una manera ben sentida l' amor als recorts literaris de Catalunya.

A mes lo Consistori ha cregut que devia fer menció especial, per las bonas qualitats que tenen, de las poesías tituladas: UN RECORT, LO CASTELL DE LA NINETA y LA FLOR DEL COR MEU.

PREMI DE LA ENGLANTINA D' OR.

S' ha donat á la composició títulada: La veu de las ruinas, y que té per lema: *Válgam Deu y la Verge.* Sa forma varonil, sa manera resolta de lligar los pensaments, son triat y natural llenguatje y las qualitats poéticas que la adornan, la fan digne del assumpto que canta.

Ha obtingut lo primer accéssit la que té per lema: *Era entonces Castiella un pequeño rincon...* y per títol: Las duas Coronas, per son giny dramátich, lo senzill y natural de sa forma, y la grandiositat de son pensament final.

S' ha considerat mereixedora del segon accéssit la que té per lema: *Mane Thecel Phares,* y per títol: La mort d' En Pere del Punyalet, poétich romans qu' espressa ab notable valentía los sentiments del cor humá y los recorts d' una época histórica.

PREMI DE LA VIOLA D' OR Y D' ARGENT.

S' ha donat á la poesía que intitulada: Constansa d' Aragó, porta per lema: *La corte Santa;* la qual com si fos comensada imitant á Shakespeare y acabada recordantse de Manzoni, junta lo aspre ab lo suau, y ofega la passió de la venjansa dintre d' un mar de caritat cristiana. A pesar de la forma narrativa, lo Consistori, veyent en eixa poesía la verdadera espressió del sentiment religiós magnificament espressat, ha cregut que devia donarli lo present premi.

S' ha fet mereixedora del primer accéssit la composició que té per lema: *Spes mea in cœlo,* y per títol: Fe, Esperança y Caritat, poesía escrita ab molta naturalitat y tendresa; delicada y mistica recordansa del drama del Paradís y del Calvari.

Lo segon accéssit lo ha obtingut la que du per lema: *Ama y creu*, y per títol: L' ÁNIMA ENAMORADA, que espressa ab bon accent las aspiracions de la fe y mostra abundancia de llenguatje castís.

Y s' ha donat menció honorífica á la poesía titulada: BONA VENTURA.

PREMIS ESTRAORDINARIS.

PREMI DE LA CIGALA D' ARGENT.

S' ha considerat digne d' ell á la molt notable composició: LO DERRER REY DE MALLORCA, que té per lema: *Deu no ho vol*, en la que son autor ha sabut reunir las bonas formas dramáticas, dins de la concisió d'un romans ben acabat.

Lo primer accéssit lo ha obtingut la poesía que té per lema: *Dolsos recorts*, y per títol: LA COLCADA, acertada imitació de Beranger que recorda ab entranyable amor y descriu ab veritat una de las mes poéticas festas de Mallorca.

Lo segon accéssit s' ha donat á la titulada: L' OLIVERA MALLORQUINA, composició de bon sentiment y notable, sobre tot en lo final, per lo sabor clássich que té.

S' han senyalat dos mencions honorificas per las composicions tituladas: LO PALAU ENCANTAT y LO SAGRAMENT D' EN SANTA-CILIA.

PREMI D' UN BROT DE SEMPREVIVA D' OR Y D' ARGENT.

Lo ha obtingut la poesía que du per lema: *Los pobles que vida tenen — no poden esser esclaus*, y per títol: A LA INMORTAL GIRONA, perque á mes de certa valentía en lo modo de dir, correspon ja per son esperit, y ja també per la manera de tractar l' assumpto, á la idea que havia tingut

l' Ateneo Catalá al oferir un premi per la historia del siti de Girona.

Lo primer accéssit s' ha adjudicat á la poesía que té per lema: *Al brugit que feu al caurer — tots los Grechs van tremolar*, per l' estudi que revela y per alguns elevats pensaments que conté.

Y lo segon á la que porta per lema: *Multa renascentur quæ jam cecidere*, y per títol: Lo bes de la madrastra ó sia los fills del Rey Don Joan, per sa vigorosa execució y sentiment poétich.

PREMI DEL CLAVELL D' ARGENT.

Ha correspost directament al objecte d' est premi la poesía titulada: La Ventafochs, que té per lema: *Ja 'ns ho contava l' avia, á la vora del foch*, pus que ab molta senzillés y galanura conta una escena de nostras mes bellas rondallas populars.

Lo primer accéssit lo ha obtingut la composició que té per lema: *Sobra 'l desitx, manca l' esperança*, y per títol: L' orfanet saboyart, poesía plena de tendresa que incita á practicar la caritat tocant las fibras mes delicadas del cor.

Y lo segon accéssit s' ha donat á una colecció de follías que portan per lema: *Mi corazon solitario — es un nido de cantares — en él duermen y en él viven — como en su nido las aves*, perque l'autor dintre d' est modest género, al que 's pot dir que obra camí en nostra literatura, ha sapigut trobar la vera manifestació del sentiment dins de la naturalitat y concisió que hi son precisas.

Finalment també deu fer menció lo Consistori d' una valenta poesía que vinguda de Provensa, té per títol: *En responso á la Comteso de Frederi Mistrau.*

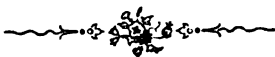
Eixas son las composicions que havem considerat com á mes dignes d' obtenir premi entre las presentadas; son mérit y las bonas qualitats que totas y cadescuna de per sí tenen, mostran be la vida que conta ja nostra llenga y l' aspiració constant que á un centre de bellesa entre nosaltres viu: per ço no es estrany que de totas parts ab bona estreta de má la enhorabona se 'ns dongui, y que ja no sols de Catalunya, sino també d' altras terras, com de Madrit, Saragossa, Mallorca, Valencia, nostra germana la Provença y fins de la Ciutat de París, nos hajan sigut remesas composicions, y per ço també, personas tan il-lustradas com lo Director del Seminari de Prades Mr. J. Tolrá de Bordas son saludo ab plaer nos envia, y ab ell sas *Biografías Rossellonesas* y un exemplar del tomo dels Jochs Florals de Tolosa del any próxim passat de 1866, en los que hi té premiat un discurs ó taula dels treballs históricbs fets en França en lo sigle XIX.

La Excel-lentíssima Diputació de nostra Provincia, amant sempre de tot lo que á eixa enalteix, nos ha fet mercé aquest any, com ja havia fet los altres, de diferents llibres pera donar á los autors premiats ab premi ó accéssit, excedintse en lo present, pus fins nos n' ha donat pera los premis y accéssits estraordinaris; galantería suma que 'l Consistori no pot menys que agrahir de tot bon cor. Los llibres pera los premis y accéssits ordinaris han estat respectivament, tres exemplars de la obra titulada: *Ramon Llull*, y sis del volum XIII de la colecció de documents literaris inédits de l' Arxiu de la Corona d' Aragó per Don Próspero de Bofarull, y los pera 'ls premis y accéssits estraordinaris, nou exemplars del *Llibre de la infantesa* de Don Terenci Thós. També Don Joseph Piquer ab tot desprendiment nos ha donat, per ell armonisadas, sis de las tan bonicas cansons populars de nostra terra, á fi de que fossen tocadas durant

la celebració de la festa, y per últim lo jardiner del Cos municipal Don Joseph Martí, com de costum ho té ja, nos ha fet present d' una flor, que aquest any ha sigut una *amaril-lis formosissima*, pera lo premi d' honor y cortesía.

Tothom donchs s' esmera en obsequiar á una institució que tant de be ha de fer á nostra patria; y de la qual creix mes cada dia l' estol d' aficionats; y á la veritat tal cosa no 'ns estranya, perque institucions com la dels Jochs Florals que al esperit parlan, ab delit han d' esser sempre estimadas per quants cors nobles hi haja, los qui en una época en que pareix que se 'ns volen introduir espectacles estranys y contraris á nostres hábits y costums, y en que 's buscan sensacions mes que sentiments, no podrán menys que benehir una institució que en la tradicional Sala dels Il-lustres Concellers barcelonesos, á un numerós y distingit concurs reuneix pera respirar lo suau y delicat perfum d' algunas flors, que tocant los mes íntims sentiments de nostra ánima, fan vibrar las tres puríssimas cordas de la fe, la patria y l' amor.

He dit.

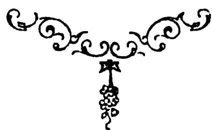
Eixas
mes dign
rit y las
tenen,
l' aspira
tres viu
estreta
de Catal
Saragos
y fins d
posicio
Directo
son salu
sellone
Tolosa
miat un
ça en lo
La
sempre
any, co
donar á
en lo p
accéssit
no pot
los prem
tres exe
volum X
l' Arxiu
rull, y l
exemplar
També h
nat, per
populars

IV.

Premi de la Flor natural.

LA MONTANYA CATALANA.

Eixas son las composicions que havem considerat com á mes dignes d' obtenir premi entre las presentadas; son mérit y las bonas qualitats que totas y cadescuna de per sí tenen, mostran be la vida que conta ja nostra llenga y l' aspiració constant que á un centre de bellesa entre nosaltres viu: per ço no es estrany que de totas parts ab bona estreta de má la enhorabona se 'ns dongui, y que ja no sols de Catalunya, sino també d' altras terras, com de Madrit, Saragossa, Mallorca, Valencia, nostra germana la Provença y fins de la Ciutat de París, nos hajan sigut remesas composicions, y per ço també, personas tan il-lustradas com lo Director del Seminari de Prades Mr. J. Tolrá de Bordas son saludo ab plaer nos envia, y ab ell sas *Biografías Rossellonesas* y un exemplar del tomo dels Jochs Florals de Tolosa del any próxim passat de 1866, en los que hi té premiat un discurs ó taula dels treballs históricbs fets en França en lo sigle XIX.

La Excel-lentíssima Diputació de nostra Provincia, amant sempre de tot lo que á eixa enalteix, nos ha fet mercé aquest any, com ja havia fet los altres, de diferents llibres pera donar á los autors premiats ab premi ó accéssit, excedintse en lo present, pus fins nos n' ha donat pera los premis y accéssits estraordinaris; galantería suma que 'l Consistori no pot menys que agrahir de tot bon cor. Los llibres pera los premis y accéssits ordinaris han estat respectivament, tres exemplars de la obra titulada: *Ramon Llull*, y sis del volum XIII de la colecció de documents literaris inédits de l' Arxiu de la Corona d' Aragó per Don Próspero de Bofarull, y los pera 'ls premis y accéssits estraordinaris, nou exemplars del *Llibre de la infantesa* de Don Terenci Thós. També Don Joseph Piquer ab tot desprendiment nos ha donat, per ell armonisadas, sis de las tan bonicas cansons populars de nostra terra, á fi de que fossen tocadas durant

la celebració de la festa, y per últim lo jardiner del Cos municipal Don Joseph Martí, com de costum ho té ja, nos ha fet present d' una flor, que aquest any ha sigut una *amaril-lis formosissima*, pera lo premi d' honor y cortesía.

Tothom donchs s' esmera en obsequiar á una institució que tant de be ha de fer á nostra patria; y de la qual creix mes cada dia l' estol d' aficionats; y á la veritat tal cosa no 'ns estranya, perque institucions com la dels Jochs Florals que al esperit parlan, ab delit han d' esser sempre estimadas per quants cors nobles hi haja, los qui en una época en que pareix que se 'ns volen introduir espectacles estranys y contraris á nostres hábits y costums, y en que 's buscan sensacions mes que sentiments, no podrán menys que benehir una institució que en la tradicional Sala dels Il-lustres Concellers barcelonesos, á un numerós y distingit concurs reuneix pera respirar lo suau y delicat perfum d' algunas flors, que tocant los mes íntims sentiments de nostra ánima, fan vibrar las tres puríssimas cordas de la fe, la patria y l' amor.

HE DIT.

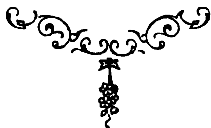

IV.

Premi de la Flor natural.

LA MONTANYA CATALANA.

LA MONTANYA CATALANA.

Tollens ad astra caput.

PUJADA.

Dexem la plana enrera,
Y dins la vall, la esgrogueida fulla
Entremne trepitjant;
Dels bachs per la vorera,
Que l' gotellar de las terreras mulla.
Amunt anem pujant.

Las albaredas blancas,
Lo doll de l' aygua de la font lluenta
Que al mitx de l' herba naix;
Las conradissas tancas,
La vinya al marge del torrent pendenta,
Ja s' veu tot allá baix.

Aquí llisars cendrosos,
Rochs devallats pe'l ronch de las tronadas,
Botant pe'ls rossegays;
Penyalars alterosos
Guaytant per las singleras esberladas
Lo fons dels xaragays.

Faigs esbrancats per terra,
Roures desarrelats que s' abalansan
A dalt dels enderrochs;
Y 'n els pichs de la serra
Las boyras que s' aplegan y s' atansan
Caragolant sos flochs.

¿Sentiu la tremontana
Brunzir turons avall cruxint las socas,
L' aucellada 'spargint?
¿Veys l' escuma llunyana
Y l' esquitx del saltant sobre las rocas
Com s' enfonza bullint?

Lo caminal s' esborra;
Fins la petjada del pastor hi falta.....
La mort senya una creu.
Sols per las timbas corre
L' isart lleuger y las encletxas salta,
Clar l' ull y ferm lo peu.

Amunt..... los machs rodolan;
De las cayradas serras desigualas
Sota 's veu l' esquenall;
Las áligas que volan
Dintre l's núbols del cel royñant sas alas
Ja s' quedan mes avall.

Sens escoltar l' oratge,
Sens tremolá 'l genoll á la vorera
Del precipici á plom,
Arribem ab coratge;
L' empitrada del front n' es la derrera.....
¡Grat sia á Deu! ja hi som.

DALT DEL CIM.

Montanya de ma patria, ¡salut! al fi respiro;
L' immens espay me volta, l' encesa llum del sol:
Las vilas y las planas als peus jayentas miro,
Del mon lliberta l' ánima mes alt exten son vol.

¿Qué sou palaus de marbre, castells de la riquesa,
Guerrers brandant las armas, vaxells que 'l mar rallcu?
Lo vel de la calitja confon vostra grandesa,
La torre mes altívola d' aquí ni sols se veu.

Aquí 'ls gemechs no s' ouhen que 'l jorn de la venjansa
Ferida per lo sceptre, axeca la ciutat;
Ni sobre del patíbul se veu la má com llansa
Al poble espés que udola lo cap d' un rey tallat.

¡O fills de las montanyas! vosaltres sou la mena
Que guarda vida y forsa per dar novella gent:
Aquí de fe puríssima regala eterna vena,
Com riu que per las planas escampa dolls d' argent.

Lluytant ab l' os feréstech al fondo de sa cova,
Havent sobre 'ls abismes las crias del voltó,

Lo bras cobra delit, lo cor dona sanch nova,
Llampeig la neta vista, la galta viu color.

Vosaltres parleu clara la llengua d' exas terras
Voltant á l' ivernada la llar ab quieta pau;
Sabeu los noms dels arbres, dels camps y de las serras,
La veu que á la donzella mes tendra al pit escau.

Las mares á las fillas dexen á la memoria
Las dolsas cantarellas per adormí 'ls infants:
Sabeu los vells dictats que n' ha perdut l' historia
De guerras y de monjos, de feras y gegants.

Quant al matí la fosca de l' estelada trenca
Del auba clarejanta lo raig primer de foch,
Pregau agenollantvos devant sa llum rojenca,
Per mes que de campanas no arrib' aquí lo toch.

Senzilla y vergonyosa la forta jovenesa
Anyora si s' allunya las comas de sa vall;
Acull als seus y al hoste, respecta la vellesa,
Y 'l front axuga 'l vespre cansada del treball.

Coneix lo nom del rey sentit per veu llunyana,
Jamay pujar l' escala volgué de son palau;
Menysprea l' envejada mercé; sols li demana
Que 'l blat de sas marjadas cullir li deix en pau.

Mes ¡ay! si del reyalme travessa per la valla
Cremant llochs y vilatges la gent del estranger,
Devant dels sabres nús y al raig de la metralla
Lo fill de la montanya presenta 'l pit primer.

Mireulo: dret y altívol sobre tallada penya,
La ma al trabuch, aguayta com llop al xich anyell:

Al cayre de las timbas estreba l' espardenya,
Y 'l vent sobre s' espatlla desplega 'l roig mantell.

Migrats fills de las vilas, si n' heu perdut la saba
Dels homens del Vesubi, del Etna flametjant,
D' aquells qu' ab sanch turquesa tenyiren la mar blava,
Y plors, venjansa y llágrimas portaren á Llevant;

Veniu: sentint l' oreig de neus y pedregadas,
Pujant ab greu fatiga las costas del desert,
Alé tindréu mes ample, com dalt de las colladas
Al aspre cep de vinya rebrota 'l pámpol vert.

Llanseu exa disfressa que os ment enganyadora,
Obriu com montanyesos lo pit á la amistat:
La orella del espía no escolta aquí traydora;
Aquí 's pot dir ab l' ánima: ¡Ben hajas, llibertat!

DEVALLADA.

Bell horisont ¡adeu! selvatge serra,
Lo mon abaix me crida;
Tinch d' afrontar peregrinant la terra
Lo panteig de la vida.

Flayre boscana que l' alé 'm retornas,
Ómplem l' esperit ara;
Cel esplendent que l' esperansa 'm tornas,
Déxam mirarte encara.

Gaya remor del vent á la pineda
Ressona entre la fulla;

Boyra que suras per l' ubaga freda,
Mon front cremós remulla.

Aspres pendents que ab feredat ne miro,
Relliscanta dressera,
Salveume 'l pas si concirós me giro
Mirant càp endarrera.

Quedeu mes alts que jo, singlers cendrosos,
Si os torn á veure enfora,
L' ergull de vostres caps mes alterosos
He trapitjat un hora.

Avall... ja emplena 'l fum de la taulera
Las salzeredas blancas,
Y l' aygua del molí salta ab brumera
Pe'ls grahons de las tancas.

Darrera 'ls caminals que giravoltan
Los turons desparexen,
Y 'ls cantelluts penyals que 'ls enrevoltan
Sas ombras definexen.

Verdejant als costers ab l' argelaga
Confosa apar la vinya,
Y daurada pe'l sol que ja s' apaga
Planeja la campinya.

. . . .

Trist s' atura 'l meu pas: l' erma montanya,
Com mes de mi s' allunya,
Mes se m' emporta l' cor..... Aquí... es Espanya;
Allí dalt..... ¡ CATALUNYA !

(**De D. Joseph Lluis Pons y Gallarza.**)

V.

Primer accéssit al premi de la Flor natural.

Á LA CONCA DE TREMP.

Á LA CONCA DE TREMP.

L' hora ja es arribada...
¡ quí te 'n consolará !

¡Ay, adeu, conca de Tremp;
que l' hora ja es arribada!
¡Adeu, terra ben volguda,
adeu, plasenta montanya!
Jo t' he vist al pich del sol,
y també á la matinada;
ab l' esplendor de gran dia,
y ab la claretat de l' auba;
jo us he vist, valls y planells,
comes, serrats y collades;
jo us he vist... y á fe no 'm dol,
que molt ab veureus s' hi guanya;
putx en valtres qui be hi pensa
troba molt ferma ensenyansa,
y quant mes se vos acosta,

Á LA CONCA DE TREMP.

L' hora ja es arribada...
¡ quí te 'n consolará !

¡Ay, adeu, conca de Tremp;
que l' hora ja es arribada!
¡Adeu, terra ben volguda,
adeu, plasenta montanya!
Jo t' he vist al pich del sol,
y també á la matinada;
ab l' esplendor de gran dia,
y ab la claretat de l' auba;
jo us he vist, valls y planells,
comes, serrats y collades;
jo us he vist... y á fe no 'm dol,
que molt ab veureus s' hi guanya;
putx en valtres qui be hi pensa
troba molt ferma ensenyansa,
y quant mes se vos acosta,

y quant mes ab valtres parla,
mes y mes les ombres futx,
mes y mes lo ver esguarda.
¡Oh celisties de capvespre!
¡virolats colors de l' auba!
¡oh estelades lluminoses!
¡oh sol bell de la mitxdiada!
¡cóm es bo de contemplarvos,
endinzat per les montanyes,
de les aubagues fugintne,
correguent per les solanes;
esguardant demunt lo cel
ab sa pura vesta blava,
y dessota 'ls peus les bromes
que demunt les valls s' aplanen;
sentint allá baix feresta
la tempestat cóm esclata,
lo tro recorrent les serres
y 'l llamp calcigant la plana;
y allá dalt tornant la pensa,
y los ulls tornant enlayre,
ovirar com sonriguent
lo sol amorós ens guayta,
vessant ab ones de llum
la pau, la quietut, la calma!
¡Oh Deu meu, cóm assí dalt
tot mon esperit s' axampla!
¡Cóm d' amor lo cor s' amplena,
y cóm de fe s' omple l' ánima!
¡Qué bell me sembla lo mon
mirat d' aquestes alçaries!

¡Qué alegres trob los matins!
¡qué delitoses les tardes!
Y ¡qu' hermós, Deu meu, qu' hermós,
la tempestat ja passada,
devallar cap á la vila
quant la vetlla ja s' atansa!
Llavors que l' aygua á bell doll,
lliscant per erms y plantades,
pe'ls torrents y 'ls xaragays
y les llaus de les montanyes,
s' arrossega per los munts
y s' remolca per les prades,
y á les rieres estufa
que s' axecan dalt dels marges,
y fuyenta als rius se tira
que tantost surten de mare;
llavors que als raigs de la lluna,
qu' enlluerna monts y planes,
los pastors ne van baxant,
vestits ab llargues samarres,
seguits de sengles remats
de borrechs, moltons y cabres;
cap á vila los pagesos
s' acostan á corriolades,
conversant de la cullita
qu' antany mes bona 'ls semblava;
y les nines també hi munten,
tornant de cercarne l' aygua,
ab lo sillonct al bras,
y lo caputxo á l' espatlla,
refilant cansons antigues

y quant mes ab valtres parla,
mes y mes les ombres futx,
mes y mes lo ver esguarda.
¡Oh celisties de capvespre!
¡virolats colors de l' auba!
¡oh estelades lluminoses!
¡oh sol bell de la mitxdiada!
¡cóm es bo de contemplarvos,
endinzat per les montanyes,
de les aubagues fugintne,
correguent per les solanes;
esguardant demunt lo cel
ab sa pura vesta blava,
y dessota 'ls peus les bromes
que demunt les valls s' aplanen;
sentint allá baix feresta
la tempestat cóm esclata,
lo tro recorrent les serres
y 'l llamp calcigant la plana;
y allá dalt tornant la pensa,
y los ulls tornant enlayre,
ovirar com sonriguent
lo sol amorós ens guayta,
vessant ab ones de llum
la pau, la quietut, la calma!
¡Oh Deu meu, cóm assí dalt
tot mon esperit s' axampla!
¡Cóm d' amor lo cor s' amplena,
y cóm de fe s' omple l' ánima!
¡Qué bell me sembla lo mon
mirat d' aquestes alçaries!

¡Qué alegres trob los matins!
¡qué delitoses les tardes!
Y ¡qu' hermós, Deu meu, qu' hermós,
la tempestat ja passada,
devallar cap á la vila
quant la vetlla ja s' atansa!
Llavors que l' aygua á bell doll,
lliscant per erms y plantades,
pe'ls torrents y 'ls xaragays
y les llaus de les montanyes,
s' arrossega per los munts
y s' remolca per les prades,
y á les rieres estufa
que s' axecan dalt dels marges,
y fuyenta als rius se tira
que tantost surten de mare;
llavors que als raigs de la lluna,
qu' enlluerna monts y planes,
los pastors ne van baxant,
vestits ab llargues samarres,
seguits de sengles remats
de borrechs, moltons y cabres;
cap á vila los pagesos
s' acostan á corriolades,
conversant de la cullita
qu' antany mes bona 'ls semblava;
y les nines també hi munten,
tornant de cercarne l' aygua,
ab lo sillonct al bras,
y lo caputxo á l' espatlla,
refilant cansons antigues

ab mes antiga tonada.
¡Ay, adeu, conca de Tremp,
adeu, volguda montanya!
Per tu serán mos sospirs
quant sigui á la terra baxa;
per tu, qu' encara 'vuy servas
feelment antichs usatges,
essent, per gracia de Deu,
de soca á arrel catalana;
per tu, que dins Catalunya
ets paradís delectable,
hont en mitx de monts altívols,
que fins los núbols traspassen,
s' amaguen vergers florits,
y 'ls valls mes plahents s' amaguen;
per tu, que als homens convidas
ab la pau de les montanyes,
per tot mostrantlos tes serres
d' oliveres coronades.
¡Ay, adeu, conca de Tremp,
adeu, volguda montanya!
Adeu siau batllius y pobles,
adeu, viles y encontrades.
Adeu, Tremp, la qu' en les vores
del Noguera recolzada,
ab torres molt enfortida
y ab dos rengles de muralles,
que ab la sanch de tos fills foren
mes de una volta regades,
axecas ton ample front
per demunt l' estesa plana,

coberta d' oliverars
y de vinyes que molt valen.
Adeu, Pobla de Segur,
entremitx de dues aygües,
les del Noguera á un costat,
les del Flamissell á l' altre,
que des ta plassa rodona,
com alterosa miranda,
guaytas á tos peus les hortes
devora dels rius posades,
y les montanyes d' Orcau
allá d' allá figurarse.
Adeu, Isona la antiga,
la de les lloses romanes.
Adeu, Covet, que dins tu
capella rónega guardas,
joya del art bizantí
y de l' Esglesia cristiana,
que si molt diu á les arts,
molt mes á la historia parla.
Adeu, montanyes de Gerri,
maravelloses montanyes,
que ab renom d' *argentería*
vos anomena la fama,
perque un rich y llarch mantell
cobrix les vostres espatlles
ab brodats d' or y d' argent,
de carboncles y esmeragdes.
¡Adeu tots, batllius y pobles,
casals, viles y encontrades!
Adeu, Xerallo, adeu, Perbes,

ab mes antiga tonada.
¡Ay, adeu, conca de Tremp,
adeu, volguda montanya!
Per tu serán mos sospirs
quant sigui á la terra baxa;
per tu, qu' encara 'vuy servas
feelment antichs usatges,
essent, per gracia de Deu,
de soca á arrel catalana;
per tu, que dins Catalunya
ets paradís delectable,
hont en mitx de monts altívols,
que fins los núbols traspassen,
s' amaguen vergers florits,
y 'ls valls mes plahents s' amaguen;
per tu, que als homens convidas
ab la pau de les montanyes,
per tot mostrantlos tes serres
d' oliveres coronades.
¡Ay, adeu, conca de Tremp,
adeu, volguda montanya!
Adeu siau batllius y pobles,
adeu, viles y encontrades.
Adeu, Tremp, la qu' en les vores
del Noguera recolzada,
ab torres molt enfortida
y ab dos rengles de muralles,
que ab la sanch de tos fills foren
mes de una volta regades,
axecas ton ample front
per demunt l' estesa plana,

coberta d' oliverars
y de vinyes que molt valen.
Adeu, Pobla de Segur,
entremitx de dues aygües,
les del Noguera á un costat,
les del Flamissell á l' altre,
que des ta plassa rodona,
com alterosa miranda,
guaytas á tos peus les hortes
devora dels rius posades,
y les montanyes d' Orcau
allá d' allá figurarse.
Adeu, Isona la antiga,
la de les lloses romanes.
Adeu, Covet, que dins tu
capella rónega guardas,
joya del art bizantí
y de l' Esglesia cristiana,
que si molt diu á les arts,
molt mes á la historia parla.
Adeu, montanyes de Gerri,
maravelloses montanyes,
que ab renom d' *argentería*
vos anomena la fama,
perque un rich y llarch mantell
cobrix les vostres espatlles
ab brodats d' or y d' argent,
de carboncles y esmeragdes.
¡Adeu tots, batllius y pobles,
casals, viles y encontrades!
Adeu, Xerallo, adeu, Perbes,

Montesquiu y Santerada;
adeu, Conques, Figuerola,
Sarroca, Toló, Llimiana...
¡Adeu siau, valls y planells,
comes, serrats y collades!...
¡Adeu siau per tot arreu!
¡Adeu...! ¡Fins á la tornada!

28 d' Octubre de 1866.

(De **Armengol del Montsech.**)

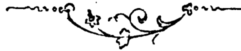

VI.

Segon accéssit al premi de la Flor natural.

Á MA LLENGUA.

Montesquiu y Santerada;
adeu, Conques, Figuerola,
Sarroca, Toló, Llimiana...
¡Adeu siau, valls y planells,
comes, serrats y collades!...
¡Adeu siau per tot arreu!
¡Adeu...! ¡Fins á la tornada!

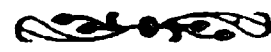
28 d' Octubre de 1866.

(De **Armengol del Montsech.**)

VI.

Segon accéssit al premi de la Flor natural.

Á MA LLENGUA.

Á MA LLENGUA.

Áydat y t' aydaré.

Llengua meua, molt mes bella
Que la llengua de Castella,
Jo 't salut!
Tu mon bressol engronxares,
Tu mos somnis alegrares
Quant menut.

Dolça n' eras en los llavis
De mos pares, de mos avis
Que té Deu,
Dolça en boca de la dida
Quant cantant me dava vida
Lo pit seu.

Ay! cantant cansons antigues
De les glories y fatigues
Dels creuhats,
Y les gloses amoroses
Dels joglars, per ses hermoses
Inspirats.

La dels presos, la amoreta,
La d' aquella donzelleta
De la mar;
La mort de Don Johan, les crides
Qu' el Rey per noves partides
Ferne fa.

Y aquelles llargues rondalles
D' encantaments y batalles
Y fets veys;
Y les fades que fadaven
Belles nines qu' etsizaven
Fills de Reys.

Tristes memories d' un dia
Que sobrá la patria mia
Grans perills.
Fulles seques qu' han restades
De les corones guanyades
Per sos fills.

Dolça fores p' en Petrarca
Que un dia fonch lo monarca
Del amor,
Quant prop d' una font gloriosa
Cantava á na Laura hermosa
Son dolor.

Gloriosa en boca d' en Dante
Quant los martiris ens cante
Del infern,
Y 'ls turments del purgatori
Y la ponderada glori'
Del Be etern.

Bella p' en Ricart glosada,
Que anomená la creuhada
Cor de lleó,
Quant lluny de son regne un dia
Per sa comtesa sofria
Greu presó.

Eloqüent, rica y divina
P' en Llull cantant *Medicina*
Del pecat,
Lo plant de Sancta María,
Los noms de Deu, *la Alquimía*,
Lo Dictat.

Tu los torneigs animares,
Tu los valents engenrares
Cavallers;
Tu pe'l mon los espargires,
Y veé 'l mon honrar les lires
Llurs acers.

Tu dictares santa trova
A la lira d' aquell jove
Trobador
Que ab forta llança lluytava
Al temps que *Patria* cantava,
Fe y *Amor*.

D' aquells setgles de poesía
Reyna en fores de valía,
Quant los Reys
Formant cap de l' estat noble
Per les llibertats del poble
Davan lleys.

Quant los romeus que tornaven
Del Sant Sepulcre trobaven
Sagrat foch,
Hospitalitat segura,
Y ángels d' ells n' havien cura
Per tot lloch.

Dolça llengua afalagada
Per una boca estimada
Que jo anyor;
Llengua ab que 'm digué una nina
Quant encara era fadrina,
Jo t' ador:

Y mes tart dins de l' esgleya
Quant lo sacerdot l' hi deya
Devant mi
Si per espós me volia,
Ab ton accent d' harmonía
Digué: *Sí:*

Dolça llengua que delicies
Mil me dones en caricies
De mos fills
Quant ab ella á Deu alaben
Diguent uns cantars que saben
Molt senzills:

Jo 't salut! Tu m' ensenyares
La oració, tu lira 'm dares
Per cantar,
Y aquests cants son m' alegría
Quant m' en torn, finit lo dia,
Dins la llar.

Jo 't salut, llengua harmoniosa!
Ah! en venir l' hora penosa
De la mort,
Fassa Deu que t' harmonía
Don per premi á m' agonía
Santa sort!

(De **D. Pere d' Alcántara Penya y Nicolau**,
de Palma de Mallorca.)

VII.

Premi de la Englantina d' or.

LA VEU DE LAS RUINAS.

(PÁTRIA.)

LA VEU DE LAS RUINAS.

¡Válgam Dèu y la Verge!

Despullas dels vells segles, pels vents arrabassadas
Que mou lo carro volador del temps,
Bè 'm plau entre vosaltres asséurem devegadas,
Com en l' ascó dels avis,
Penas y glórias recordant ensemps.

Tant si l' oratge aixampla sas alas tormentosas,
Batent l' ample cayrell del mur antich,
Com si sòn mantell negre, de perlas tremolosas
esten la nit serena.....
¡Oh! enderrochs catalans, sò vostre amich!

¿Cóm nó? si entre eixas pedras que empeny la totxa arada,
De un sant amor y còva 'l suau caliu?
¿Si trau per cada escletxa sa veu enragullada
L' esprit de un y altre segle,
Y 'l foch del mon passat revifa al viu?

¡Jo us am', volcans prenyats de flamas resplandentas
Que brollan sols de pátria al noble crit!
¡Jo us am', ó trossejadas, superbas ossamentas,
Que de llurs jorns de glória
Los gegants de la terra 'ns han jaquit!

Testas en ma infantesa us vegí y us veig encara
Com guaytas vigilants de un campament;
Nin també entre vosaltres sòn cor rublí 'l meu pare
De catalá entussiasme,
Y aquí us farán mos fills sòn sagrament.

Devall de aquestas tombas que l' aspre ferradura
Fá retrunyí' ab sòn pas afadigat,
Dorm lo cos del guerrer, cobert ab sa armadura,
La ma sobre la espasa,
Com si fos á la vespra del combat.

Assí 'l trovador jau, armat de pau y guerra,
Sòn arpa aprop de sòn punyal moresch,
Aletejant encara voltejan per la serra
Sos darrers cants, flayrosos
Del pus bell y adressat catalanesch.

Lo qui reté á Mallorca, 'l qui barrejá á Sicília,
Qui fèu prous de la mar nostres penons,
Qui al Dèu de las victórias pregá ab manta vigília,
Qui las naus y senyeras
Empresonadas, duya á rossegons;

Tots dormen sots la terra que umpliren de sa glória;
Dormen sobre 'l capsal de llurs esplets;

Heralts de llurs grandesas, los fulls de nostra historia,
Tot hora fan trucarne
La veu dels avis en lo pit dels néts.

Veu del avior beneyta, malhaja qui 't rebuja;
— Dèu no vulga deixarnos de sa ma —
Lo qui de alsarte un temple dins de sòn cor defuja,
No es fill de aquesta terra,
No déu pregar jamay en catalá.

¿Que hi fá, que hi fá que 'ns vinga d' ardenta ponentada
L' enfallonit, enmustiador alé?
Deixaune que s' aixeque la fresca marinada,
Y 'l cel de Catalunya
Tornará 'l de tots temps, blau, pur, seré.

Per 'xó no ha de acotarne 'l Montseny sòn front altíssim,
Ni caurá un pich tant sols del Montserrat,
Ni perdrán nostres rius sòn burbullar suavíssim,
Ni 'l catalá llenguatge
Los qui als pits de llurs mares l' han mamat.

Parla de reys, de sants, de trovadors y sabis,
Parla de un poble brau, noble y fael,
Primer que renegarte 'm trossejaré los llabis;
— ¡ Válgam Dèu y la Verge! —
Si haig de aborrirte, que se 'm tanque 'l cel.

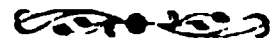
Barcelona, abril de 1867.

(De **D. Adolfo Blanch.**)

VIII.

Primer accéssit al premi de la Englantina d' or.

LAS DUAS CORONAS.

LAS DUAS CORONAS.

DEDICADA Á

Dona Catarina Villalonga y Zaforteza.

«Era entonces Castiella un pequeño rincon.......

« Venturosa n' es Castella
D' aplegarse ab Aragó :
Las barras de Catalunya
No han de estar sota 'ls lleons. »

I.

Al peu de Valladolid
Corre l' aygua del Esgueba ;
Plorant desde 'ls finestrals
La veu passar la princesa.
Mirculi alsar los ulls blaus,
Sabréu que es d' amor sa pena ;
Que n' es lluny son aymador,
Y no n' arriban sas lletras.
Dos cavallers sen anaren
Travessant camins y serras
Per dir al príncep Ferrando
Lo trist fat de n' Isabela ;

Ab Anfós lo portugués
Vol maridarla en Villena ;
Mes n' Anfós es vell gelat,
Y ella n' es hermosa y tendra.
Y si no 's vol desposar,
Lo rey son germá sentencia
Que n' sia presa á una torre
Y encadenada ab cadenas.
Per ço prop dels finestrals
Plorant n' está la princesa,
Y tots los cavalls qu' hi arriban
Dels seus cavallers li semblan.
Venturosa n' es Castella,
D' aplegarse ab Aragó, etc.

Cançons li cantan sos patges,
Casos d' amor sas donzellas,
Com mes dolsas las paraulas,
Mes los ulls li llagrimetjan.
L' arquebisbe de Toledo
Ab doctes mots de sabiesa
La fe li retorna al cor,
Y l' esperansa li ensenya.
Mes altres mals cavallers
Al voltant li murmulletjan,
Perque al príncep d' Aragó
Vulla trencar sas promesas.
Llahors li diuhen d' infants
Que richs Estats li oferexen,
De 'n Carles lo duch de França,
Y den Duart d' Anglaterra.

Bescantan l' aragonés,
Y sos reyalmes menysprean,
Vergonya fentli de esser
Senyora de semblants terras.
Ella no 'ls torna rahó,
Y guaytant, no pipelletja,
Pe'l camí de Saragossa
Si 'ls seus cavallers ja s' veuhen.
Venturosa n' es Castella,
D' aplegarse ab Aragó, etc.

II.

Dintre l' palau den Vivero
Una nit de la tardor
Encesas están las cambras
Com si fos al mitx del jorn.
Set mercaders arribavan
Pe'l camí del Aragó,
Polsosas duyan llurs robas,
Y llurs cavalls n' eran xops.
Set caxetas ne portavan
Llavoradas ab primor,
Y totas set n' eran plenas
De joyells y platayons.
Bells eran los mercaders
Y molt galantejadors;
Empero l' mes jovençell
N' era mes garrit que tots.

Devuyt anys, seny d' home fet,
Ull negre, lo mirar dols,
Posat de valent y noble,
Lo parlar ben amorós.
Plena n' estava la cambra,
Y plena de gom á gom
De damas de la princesa,
De cavallers y barons.
Llavors lo mercader jove
Al mes honrat dels senyors,
Ab respecte y cortesía
Li feu aquestas rahons.
Venturosa n' es Castella,
D' aplegarse ab Aragó, etc.

LO MERCADER.

« Cavaller, bon cavaller,
Mercaders nosaltres som
Que per gaubansa dels richs
Trescam los castells y corts.
Novas ens han arribadas
Que tracte de noces fou
De n' Isabel de Castella
Ab lo príncep de Aragó.
Per axó de Saragossa
Portem las joyas millors,
Y una corona guarnida
Per enjoyar son bell front. »
Venturosa n' es Castella,
D' aplegarse ab Aragó, etc.

LO CAVALLER.

« Jovençell, lo jovençell,
Marxant que rodas lo mon
Enlluernant las donçellas
Ab tos vidres de colors.
Sapias qu' has errat la via;
Y si no 'n vols ser confós,
Ab los teus á Saragossa
Forsat será que ten torns.
Si 'n portas perlas d' Orient
Ne té Isabel de mellors,
Que als reys moros las prengueren
Los primers reys de Lleó.
Si dus safirs y esmeragdas,
Ne té de mes alt valor,
Als califas cordobesos
Arrabassadas del front.
Si mostras diamants lluents,
Be tenen mes lluentor
Los que l' sant rey en Ferrando
Guanyá dins Sivilia un jorn.
Y ab tals diamants y esmeragdas
Y safirs de blau color
Ombrejada d' altes torres,
Y guardada per lleons,
Una corona sens preu
Guarnida per reys ne fou,

Y ab ella nostra Princesa
Enjoyellerá 'l seu front. »
Venturosa n' es Castella,
D' aplegarse ab Aragó, etc.

LO MERCADER.

Cavaller, bon cavaller,
Si tan doctē en joyas sou,
Sapiau que com las que porto
Jamay n' haveu vistas vos.
Las perlas que us he mostradas,
En Jaume 'l Conqueridor
De los palaus de Mallorca
Las aná á traure del fons.
Los safirs, las esmeragdas,
D' aquell Carles d' Anjú 'n son
Que devant dels catalans
Llansá á Sicilia de por.
Y aquests diamants que tant brillan
Los cullí Entença y Roudor
A Grecia y Constantinopla
Barrejats ab sanch y pols.
La corona que jo porto
No té castells, ni lleons,
Mes ab sanch de comtes rojas
Quatre barras d' Aragó.
D' allá 'ls Pirineus l' acatan
Montpeller y l' Rosselló,
Trono y dosser té á Sicilia,
Y á Napols altre mellor.

Mallorca se li agenolla;
De Valencia fa sa cort,
Y 'ls de Cerdenya li abaxan
Las llansas y 'ls ganfanons.
Pols ne du de las batallas
Y 'ls esquitxs de las marors,
Prohoms discrets l' enaltexen,
Y la cantan trobadors.
La de Castella n' es noble,
Mes jau encara á un racó,
Perque enfosqueix sa grandesa
L' alenada dels traydors.
Y si ab ella s' agermana
La nostra corona un jorn,
¿Quína 'n será, cavaller,
Mes honrada de las dos?
Venturosa n' es Castella
D' aplegarse ab Aragó, etc.

III.

Los cortesans de Castella
Com sentiren aquests mots,
D' enutx encesas las galtas,
Venjar volgueren l' afront.
Los mercaders arrancantse
Los vestits ab un refoll,
De llurs mallas y llorigas
Descubriren la lluentor.

Las espasas y las dagas
Promptes á encreuharse son;
Velluts y joyas per terra
Rodolan ab tal trastorn.
Mes s' obren de la altra cambra
Las portas de bot á bot,
Y s' atansa la princesa
Enrotllada de sa cort.
Llavors lo mercader jove
Dexá de l' espasa 'l pom,
Y ab l' acatament que cal
Axís digué, callant tots:
« Jo som lo príncep Ferrando,
Lo fill del rey d' Aragó;
Bella corona vos porto,
Si bella la duys al front. »

. . . .

Los cavallers que ho sentiren
Tots caygueren de genolls...
Devant *las duas coronas*,
Despres s' agenollá 'l mon.

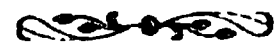
Venturosa fou Castella
D' aplegarse ab Aragó:
Las barras de Catalunya
No han d' estar sota 'ls lleons.

(De **D. Joseph Lluis Pons y Gallarza.**)

IX.

Segon accéssit al premi de la Englantina d' or.

LA MORT D' EN PERE DEL PUNYALET.

LA MORT D' EN PERE DEL PUNYALET.

Mane, Thecel, Phares.

I

Fa uns quants jorns que en Barcelona
Cridan al rès las campanas:
Novenaris hi há en los temples,
Y en los monestirs pregarias:
Y 'ls uns dejunan, confessan,
Altres ab cilici 's faixan,
Com si, portantne la peste,
Veessen un estol qu' avansa.
Mes fa un temps de primavera:
No hi há estrellas de cua llarga,
Ni terratrémols, ni eclipses,
Ni ayguats, ni incendis, ni plagas.
— ¿Per qué 'ns parlan de la Mort
Nit y dia (tothom clama),
Si estam mès en jorn de festa
Que en vesprada de batallas? —

Y recordan los torneigs,
Las musicas y las dansas,
Ab que del regnat d' en Pere
Han festejat l' any cinquanta.

Es veritat que ja es vell:
Mès si manejar la espasa
Pot apenas, de son ceptre
No 'l doblega 'l pes encara.

Grecia y Cerdenya respectan
Lo penó de nostras barras;
Túnis sos tresors li entrega,
Y rey Sicilia l' aclama.

Lo fan duch los almugávers
D' Atenas y de Neopatria;
Roma guardiá de sa hisenda,
Y llur mitjansant los Papas.

Mès ¡ay! sens guerras de fora,
Creixen las guerras de casa,
Y en contra d' un Arquebisbe
Munta 'l cavall de batalla.

En rebeldía 'l d' Ampurias
Y en Rocabertí 's declara:
Y en desterro 'l primogénit
Per la Reyna, sa madrastra.

Na Sibila de Fortiá,
Altiua, jove y agraciada,
Ha donat al vell lleó,
Y es sa voluntat qui mana.

Ell s' empenyá ab brins de seda
Teixí 'l cánem de sa barba,

Sens véurer que de tal roba
Sempre 'n surt una mortalla.

II

Mès, qué es lo que á cau d' orella
Murmura tota la gent?
¿Per qué cortesans y Reyna
Van comptant los jorns del Rey?
Ell no té altra malaltía
Que la neu de sos cabells,
Y se riu del Arquebisbe
Com dels Papas se 'n rigué.
Vuy fineixen los dos mesos,
En que al tribunal de Dèu
Lo Prelat de Tarragona
Citá al Rey del Punyalet.
Y entre lo poble, y las donas,
Per esglesias y convents,
S' ha escoltat com á profética
Del Arquebisbe la veu.
Ab professons y novenas
Va eixa creencia en aument,
Y ho diuhen tant las campanas
Que ho arribará á creure 'l Rey,
Ell fa cap á Barcelona
Sens que ningú 'n sabés res;
Tè costum, après lo viatge,
D' anarsen sempre á la Seu.

Allí entrá quant recordava,
Ab terrorífich accent,
Un frare predicador
La inscripció que aparegué

De Baltasar en la orgía;
Y 'ls derrers moments del cruel
En Ferrando de Castella,
Del qui conta 'l Rey mateix,

Que tambè per veu d' un frare
Fou, devant del Rey de reys,
Cridat á terme pe'ls crims,
Que en son palau cometé.

¡Qué hi há en la historia d' en Pere
Que parlant d' eix altre Rey,
Y al fer de sos crims memoria,
Contar sembla 'ls de ell mateix!

¿Qué li passa per sa pensa?
¿Per qué arruga 'l front? per qué
Cau demunt d' una llosana
Del tremoló que li pren?

Quan va la gent per alsarlo
Regoneixen á llur Rey;
Calla 'l frare, una llitera
Li apariau en la Seu,

Y á son palau se l' en duhen
Sacerdots y cavallers,
Y al devant d' ells y al derrera
Lo poble ab atxas de vent.

III

Era una nit de desembre;
Y 's despertá un temporal,
Qu' arrancava teulas y arbres
Y trencava 'ls finestrals.

Mès la tempestat de fora
No sent lo Rey: dins son cap
Una altra de mès horrenda
Lo cel desencadená.

Tots á vetlla'l s' oferian;
Y ell de sa cambra los trau,
Perque ab la sèva conciencia
Ja 'n tè massa per company.

De visions aterradoras
Pres son esperit, no sap
Si es un somni 'l que li passa
Ó espantosa realitat.

Com si de portas secretas
Fos plena sa cambra reyal,
Tots los tàpissos s' aixecan,
Y 'ls murs s' omplen de badalls;

Y abrigats ab llurs mortallas
Compte á demanarli van
Las víctimas de sa ira,
De sa ambició y falsedat.

Allí entran los que en la torre
De Pussol feya cremar;

Los nobles que en Saragossa,
Vensuda l' Unió, penjá.

Los que en Valencia begueren
De la campana 'l metall,
Y, fent saltirons, Gonzalvo
Que ab lo poble 'l feu ballar.

Y 'l gran Bernat de Cabrera
Son conseller mès lleal;
Y ab la copa de matzinas
L' infant Jaume son germá.

Ell en lo llit se cargola,
Com una serp en lo jas,
Vol cridar, y 's creu que crida,
Mès sa veu no ha ressonat.

Y lo tejinat del sostre,
Com esberlat per un llamp,
Li mostra baixant dels ayres
De santa Tecla lo bras,

Que conserva Tarragona,
Y que en nom de son prelat,
Ve á donar al vell monarca
La bofetada en la faç.

Salta del llit, s' enmiralla,
Roja sa galta n' está;
Y de la eterna Justicia
Mira 'l brant demunt son cap.

Y la flama de sa vida
Llavors comensa á minvar,
Com ab l' alba las teyeras
Del pati del sèu palau.

IV

De la ciutat las campanas
N' han alsat un somatent,
Y las campanas dels pobles
Lo repeteixen tambè.

Desplegada la bandera,
Desde 'l portal de la Seu
Als ciutadans que hi acuden
Aixís parla un conseller:

—Sens esperansa de vida
Tenim, poble, á nostre Rey.
Ja sabeu que la gramalla
Vestim nosaltres sens dret;

Puig s' empenya en reelegirnos,
Y encara qu' es contra lley;
Per no agravarli sos mals
Callá lo Consell de cent.

Pero qui mal lo guiava,
Vuy que agonisa fuig d' ell:
Sos cortesans l' abandonan,
Y sa mateixa muller,

Oblidantse de que es Reyna,
Y del jurament que fèu,
Tement las iras del poble
Del Palau desapareix.

Mès Barcelona no deixa
Sol ab sa agonía al Rey;

No s' apartan de sa espona
Tres dels vostres Consellers.—

—A perseguir á la Reyna,
Y á sa Cort!—clama la gent,
Y van camí de Muncada
Sens dir á llur casa Adeu.

Mes ¡ay! tritllejan encara
Los pobles lo somatent,
Y llansan tochs d' agonía
Las campanas de la Seu.

Despullat de sa corona,
De sa espasa y de sos drets,
Devant del qui als reys judica,
Mès que ab llurs vassalls sever,

Compareix lo rey en Pere
De sos crims ab lo fardell,
Mentre esperan al nou hoste
Los sepulcres de Poblet.

Lo fill que á véurel venia
La nova pe'l camí reb:
Van á saludarlo 'ls gremis,
Lo poble l' aclama rey,

Las vilas li obren las portas,
Baixan llurs ponts los castells,
Y al portal de Barcelona
L' aguardan los Consellers.

De son brau cavall la brida
Lo mès vell de tots li pren;
Y axí en nom de la ciutat
Parla al Monarca novell:

—Elegits per vostre pare
Som tots, trepitjant la lley:
Ans d' entrar, jurau que 'l poble
Fará sol sos Consellers.
—Juro lo dret respectarvos,
Regnat de pau vos daré.
¡Prou n' hi há d' intrigas y guerras!
¡Massa ab ellas heu sufert!
Ressonin los corns de cassa;
Cante 'l pescador al rem,
Y lo joglar sas baladas
En las vetllas del castell:
Fassan las Corts lleys pe'l poble;
Jo de Corts d' amor las lleys,
Que á *aymador de gentilesa*
Sols aspira en Joan primer.—
Y vagant pe'ls ayres l' ombra
D' en Pere del Punyalet,
—Jo (diu) t' he aixamplat la herencia;
Tu, nostra parla ara esten.

(De **D. Damás Calvet.**)

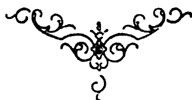

X.

Premi de la viola d' or y d' argent.

CONSTANÇA D' ARAGÓ.

CONSTANÇA D' ARAGÓ.

1284.

«Respira, cor meu, respira,
Que prest del foch que 't turmenta
No romandrá ni una 'spira:
Un broll de sanch no 'm retgira
Si de sanch las tacas renta.

De ta llarga malaltía
Remey será aquexa sanch.
¿Qu' importa que noble sia?
Mes ho era la qu' un dia
Feu vermell mon manto blanch.

En mitx de tanta grandesa
Qu' als pesars consol no dona,
De cruèls inimichs ofesa,
Per enganar ma tristesa
Duya d' or una corona.

Mes fins ara 's pot dir qu' era
Reyna solament de nom
L' esposa del rey en Pere:
Que som reyna vertadera
Ben prompte ho veurá tothom.

Res em fa que pugan creure
Que de bronzo un cor abrich.
No 'm quedarán res á deure:
Del cálzer qu' em feren beure
Ne beurá mon inimich.

Que plor. Sí. Qu' ensaboresca
Aquell glop d' amarch verí.
Per agre que li paresca,
Com las gotas d' una bresca
Els seus plors serán per mi.

Y ¡cóm s' engana si espera
Que podrá la compassió
Fer tornar mon bras arrera!
L' esposa del rey en Pere
Arrera no torna, no.

Primer daria á mans plenas
Las joyas de mon tresor,
Mon manto faria benas,
Sanch treuria de mas venas,
Trossos faria mon cor.

Que totas las nits encara
Quant estich mitx condormida,
M' arriba una veu ben clara,

La triste veu de mon pare,
Que « mort y venjança » crida.

Venjança, dolsa venjança,
Anys fa qu' envers tu m' empenyen
El desitx y l' esperança;
Pero avuy mon bras t' alcansa,
Avuy mos brassos t' estrenyen.

No 't deixaré. No m' espanta,
No 'm gela 'l cor el nom teu:
Quant ets justa també ets santa,
Ets un cástich qu' adelanta
L' invisible ma de Deu.

Me venjaré á tota ultransa:
Qu' el botxí son ferro 'smol,
Y axí veurán còm s' alcansa;
Qu' aquesta avorrida Fransa
En sentir mon nom tremol. »

Axò 's deya á sí matexa
La reyna dona Constança,
La muller del rey en Pere,
Qu' en la Sicilia comanda.

En son palau de Mesina
Tanta de gent s' ha aplegada,
Que en sa cort, mes no 'n tendria
L' Emperatriu de Alemanya.

En son trono está la Reyna
Ab la corona posada,
Ab lo pom d' or y lo sceptre,
Distintius de soberana.
Dels infants que tant estima
Un ne vol á cada banda.
Té en Frederich á ma esquerra,
Á ma dreta l' alt en Jacme.
Y sols ells tres allá sèuen
En las cadiras dauradas,
Sobre vistosa catifa
De flors vermellas y blavas.

Ornament que sembla impropi,
Del costat la paret tapan
Una folgada cortina
Y un dosser de negre llana.
De Jesucrist la figura
Imponent allá destaca,
Coronat el cap d' espinas,
En la creu las mans clavadas.
Devant ella resplandexen
De cera groga sis atxas
Qu' ab la seua llum recordan
Las de triste funeraria.
Y prop d' allá per lo sèrias
De terror el pit conglassan
De set rigurosos jutges,
Vestits de negre, las caras.

Ni se miran, ni sonríuen,
Ni se parlan ab veu baxa,
Y aquella cambra está plena
De cavallers y de damas!
De patges y de donzellas,
De barons d' antich paratge,
De prelats que duhen mitra,
De guerrers qu' han guanyat fama;
De valents que compartexen
Ab el gran Rotger de Lauria
Lo domini de las onas,
Els perills de las borrascas.
Hi há nobles de Sicilia,
De la Grecia, d' Alemanya,
Catalans, aragonesos...
Sols un de francesa rassa.

En Carles príncep de Nápols,
Del tronch d' Anjú noble rama,
Que á n' en Rotger sens afronta
Rendí sa vensuda espasa,
N' ęs aquest qu' allá se troba
Presoner y en mitx de llanças,
Aguardant que decidesca
De sa vida una paraula.
Ni la tem, ni la provoca.
De sos ulls tranquils no saltan
Ni de fel amargas gotas,
Ni espiras d' encesa rábia.

Sabent á qué 'stá sotsmesa
La cega sòrt de las armas,
Ni l' orgull son front axeca
Ni 'l dolor son front acala.
Mes fort que son bras de ferro
Quant feria en la batalla,
Un cor té que no 'l doblegan
De la mort las amenassas.
Prou coneix qu' ella s' acosta,
La remor sent de sas alas,
Y la sent com grossa alzina
Els bramuls de la ventada.

Fit á fit la Reyna 'l mira,
Y llavoras sí que ratja
Sanch mes viva y mes bullenta
De son cor l' antiga llaga!
Del color de las rosellas
Encesas mostra las galtas,
Y del foch qu' en son pit cova
Respiran p'els ulls las flamas.

Rompent aquell llarch silenci:
«Sabeu, oh Jutges, esclama,
Que del rey Manfré som filla?...
Som la filla desditxada!»
Y sa passió rencorosa
Cedint á la pena amarga,

Son esperit li flaquetja,
Y sos ulls en plors esclatan.
«No ploreu, aquells responen,
Senyora, seréu venjada.
Del rey Manfré la memoria
Lo temps no ha sborrat encara.
Del rey Coradí l' afronta
Hem pesat en la balansa:
Cap per cap es la justicia,
Mort per mort la lley demana.»
—Demá... y s' atura.
—Reyna!
Diu el Príncep ab gran calma,
Si fos encara possible
Demanaria una gracia.
—No hi há mercé.
—Es tan petita!
—Y es?
—Morir quant la campana
Toqui á las tres del capvespre
La tercera batayada.
—Per qué axí?...
—Demá 's divendres,
Mon calvari es una plassa,
Y en el seu en aquest' hora
Mon Redemptor espirava.

Commoguda, com si fossen
Tan pocas y humils paraulas
Ferest trò d' una centella
Que reventás dins la cambra,

La Reyna s' axeca dreta,
Gira el cap, y sas miradas
En la figura 'n tropessan
Que baix del dosser ressalta.
Gran batech el cor li dona,
Mut gemech son pit eczhala,
Y ab sa veu que li tremola,
Pero veu ben estil-lada:
« Barons, diu, en Catalunya
Lo Rey mon espòs s' encuantra,
Á ell li pertany fer sentencia
De tal Príncep en la causa.
Si mon perdó necessita,
Lo té ja, qu' á mi no 'm bastan
Els llorers que se mostian,
Els llorers qu' ab sanch se guanyan. »

Com estorats tots se quedan
Mentres qu' ella s' adelanta,
Al Príncep besa en la boca
Y sa ma dreta li allarga.
Y ningú 's tem que sa 'squerra
Comprimint son pit estava,
Y que 's deya á sí matexa:
« ¡Calla, cor meu, calla, calla!
No 'm recordis que som reyna,
Recórdam que som cristiana,
Que Jesucrist es mon mestre,
Que Jesucrist es mon pare. »

(De **D. Tomás Aguiló**, de Palma.)

XI.

Primer accéssit al premi de la Viola d' or y d' argent.

FE, ESPERANÇA Y CARITAT.

FE, ESPERANÇA Y CARITAT.

Spes mea in cœlo.

I.

Quant se veren Adam y Eva
Per la primera vegada,
Y sentiren dins son cor
L' amor sens fi de nostr' ánima,
Que en agrahiment á Deu torna
Tot lo bé que d' Ell devalla;
Humiliats, ab les mans juntes,
Los ulls al cel axecaren,
Y son amor muntá al cel
Transformat en la paraula.
¡Ó primer himne d' amor,
Ó primera veu d' hosanna!
Quí 't tornés sentí' á la terra,
Bella musica de l' ánima!

Lo Criador totpoderós
En sentirla 's va complaure;
Y, per amor á sos fills,
Feu que del cel devallassen
Tres puríssimes donzelles
D' amor eternal formades:
Tres bessones, sols visibles
Per qui creu, espera y ayma.
Dins son cor sent l' una á Deu,
L' altre á la terra es sa imatge,
L' altre lo veu en lo cel
Y al cel vol sempre tornarse'n.
Llavors fonch quant Deu va dir
Á Adam y Eva estes paraules:
A vostre cor agrahit
Li he volgut donar les ales
De tres amors, tres virtuts,
Fe, Caritat y Esperança,
Ab que, quant vulla, á mi vinga
Pera veure'm cara á cara,
Pera habitar mon palau,
Pera menjar á ma taula.
Tot quant he creat á la terra
Tot ho he fet pera vosaltres;
Del arbre del bé y del mal
Sols la fruyta us he vedada,
Puix moririeu de mort
Lo mateix jorn que 'n menjasseu.
Adam y Eva al paradís
Devant Deu varen romandre;
Plasent verger d' alegría

Que llurs fills tot jorn demanen,
Jatsia recort no 'n quet,
Mes la Fe 'l pinta encara are.
  Y vingué al mon la superbia
Aportada per lo diable
Á fer guerra á les virtuts
Ab que Deu enriquí l' ánima.
Eva escoltá la serpent,
No á la Fe que l' hi parlava
Ab la veu d' humilitat
Filla de Amor y Esperança.
Y Adam també á la superbia
Son cor, com Eva, donava,
Y la mort entrá á la terra
Com reyna á senyorejarla.
  Ay pecat de vanagloria,
¿Quí 't recorda sense llágrimes?
Quí 't mentará sens lo plant
Que de pare á fills devalla,
Que per tot lo mon s' esten
Y per tota edat s' escampa?
¡Ó mala clau de la mort,
May t' hagués forjat lo diable
Per fernos perdre la vida,
La vida que Deu ens dava!

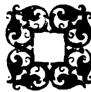
II.

Restant Deu enfellonit
Feu justicia assenyalada
Forallançant á Adam y Eva
De sa heretat y sa casa:
Vers la qual son cor, sos ulls
Tot plorosos se giraven
Quant la terra de la mort
Devant ells se presentava ..
Y devant del paradis
Tant sols hi veyen lo ángel
Que 'l brant flamejant brandia,
Y les flames que volaven
Entorn del arbre de vida
Lo camí per' esborrarne.
¡ Ay primer himne d' amor!
¡ Ay perduda veu d' hosanna
Que en lo jorn de la Creació
De la terra al cel pujava!
¡ Ay veus del cor, veus de gloria,
Bella musica de l' ánima!
¿Qué 'us heu fet, y está la terra
Tota triste y desolada?
Del paradís Adam y Eva
Sols malmesa l' Esperança
S' en dugueren ab lo plor
Que llur pecat infantava;

Y la Fe y la Caritat
Escarnides, rebujades,
S' en tornaren cap al cel,
Cap al cel fent la volada.
L' Esperança anar volia,
Volia aná' ab ses germanes,
Mes tan estreta la duyen
Que obrir no pogué les ales;
Y ella be veya en lo cel
Ses dues sors ben aymades,
Y pendre 'l vol no podia,
Y, pobreta, les cridava
Que volia anar ab elles,
Que vinguessen á axecarla!
Fe y Caritat respongueren
Que foren tan mal tractades
En lo mon, que no hi vindrien
Sino ab Deu altre vegada,
Perque be hi fossen rebudes
Y enjamés foragitades.
Mes tant dol, tant dol ne feya
La desvalguda Esperança
Benavyrança somiant
Y no trobant mes que llágrimes,
Que á la Fe y la Caritat
Deu va fé, aquesta encomanda:
Tornau al mon, filles meuhes,
Consol de vostre germana;
Mon fill Jesús esta nit
Naxerá dins un estable;
L' humilitat torna al mon

Que lo diable bandejava.
Tornau al mon, filles meuhes,
Feu reviure l' Esperança
Que allí defall tota sola,
Y aculliment si no us daven
Contra superbia, avaricia
Y lucsuria malanada,
Contra ira, gola, enveja,
Contra peresa bastarda,
Mon Fill al peu de la creu
Vos oferirá posada;
Y allá estaréu per quants vullen
Muntar ab les vostres ales
Al cel d' amor que he promés
Á qui creu, espera y ayma.

(De D. **Miquel Victoriá Amer.**)

XII.

Segon accéssit al premi de la Viola d' or y d' argent.

LA ÁNIMA ENAMORADA.

LA ÁNIMA ENAMORADA.

Ama y creu.

Barbull del mon ¡enrera! ¡oh! entrau,veus misteriosas,
Que trucau en mon pit ab batements de amor;
Beneyta la hora sia en que 'm despertau ansiosas;
Entrau, que ja vos obro de bat á bat mon cor.

¡Ah! ¡còm al suau perfum de vostras alenadas,
Á la serena altura se lleva l' esperit,
Y ple de goig s' abeura, de llum en las ratxadas
Ab que l' Etern umplena de glória l' ínfinit!

¿Ahont, mon Dèu, estau, que us cerco y no us se véurer,
En las bruzentas ánsias de mon desitj soberch?
¿Cóm bè de esmaginaros almenys me podrá lléurer,
Sinó haveu de encabiros en est petit alberch?

En va us sento en cada una de tantas maravellas
Que 'ls bells jorns il-luminan, ó aguaytan á la nit,
Quant al esclat de l' alba 'l mon obra sas parpellas,
Ó quant las clou de vespre la ombra del vostre dit;

Quant romp de sas entranyas la crosta generosa,
La benehida terra, rublint de fruyts los camps,
Ó quant de la tempesta en la fúria tormentosa,
Cavalca 'l tro en lo núvol esperonat de llamps.

Y en va en ma pensa us sento quant m' ánima poruga
Grimpola pe 'ls espays com borrelló de neu,
Ó quant pel fret dels anys, ja balba, s' aixapluga
De vostras tébias alas sota 'l xamat conreu.

Així 'l poll arraulit sent las maternas plomas
Com baixan á amoixarlo del cim del barrastral,
Y esbadocant llurs cálzers las flors vessants de aromas,
Ne copsan la rosada sentint qne 'l sol ja es alt.

¿Cóm vols, ó ánima mia, medir de un Dèu la altesa,
Esmortuhida llántia, desmadeixat moixell,
Espurna fantasiosa del Ser etern despresa,
De ma existéncia frévola tremolejant esgüell?

¿Cóm, folla esparsa mia, fins á Ell vols aixecarte,
Si sabs que tot ó combla la infinitat de un Dèu?
Al ángel de ta guia bè pots encomanarte,
Ton Criador, lasseta, desde aquí baix no 's veu.

Per' esguardar sa imatge la humanitat sensera,
Bè pot agombolarne de esprits fentne un feix sol,
Tant li valdria encéndrer un brot de romaguera,
Ó tráure, en nit foscana la punta de un gresol.

¡Oh, desficiosa esparsa, que altra claror anyoras,
Guspirejant de amor en mitj de aqnest greu fanch!
Plega, plega esbalahida tas alas voladoras,
Que estás fermada encara de ta galera al banch.

Dorm en ta fe, en bonhora, com prop s' arma feixuga,
Baix la vionada tenda, jau lo guerré' ensomniat;
Ja t' alsarás bè prou quant tot de sopte 'ns duga
L'ultim alé de vida 'l darrer toch del combat.

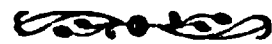
Tant sols quant lo jorn vinga de la última batalla,
Al Dèu mon criador de tot bon cor li prech,
Que puga dirli — t' amo — al taparme ab ma mortalla,
Y m' ánima en sas mans li repetesca — y crech.

(De **D. Adolfo Blanch y Cortada.**)

XIII.

Premi extraordinari d' una cigala d' argent,
ofert per l' Ateneo Balear.

LO DARRER REY DE MALLORCA.

XIII.

Premi extraordinari d' una cigala d' argent,
ofert per l' Ateneo Balear.

LO DARRER REY DE MALLORCA.

LO DARRER REY DE MALLORCA.

— Dèu no ho vol. —

I

Na Constansa encau malalta
No bè arriba á Mompeller,
Si són febras no són febras
Bè ho sabrá 'l del Punyalet.
Als infants pren en sa falda,
Á 'N Jacme y á N' Isabel;
Prou los besa bella estona,
No sap despegarse de ells.
— Fills, mos fills, sols fá que dirlos,
Entre un bes y un altre bes,
Que la gola se li nua
Y 'l cor se li mitjparteix.
Cara avall li van las llágrimas,
Cara avall li van cahent;
— Mare mia, — li fá 'N Jacme, —
¿Qué teniu que tant ploreu?

—En mal punt, infants, nasquéreu,
Malestruch es nostre estel;
Ab lo realme de Mallorca
Ja no us cal pensarhi mès.

—¿Qué hi fá, mare, — diu la infanta, —
Que no 'ns digan fills de rey?
Mentre 'm digau filla vostra
Tot lo demès no 'm dol gens.

—Mare mia, — diu 'N Jacme,
Adressant sòn cap soberch, —
Per la llum que 'ns il-lumina,
Per Qui de no res la fèu,

Per la vida que m' heu dada,
Pel plany vostre que m' encen,
Jo us jur que sinó ab corona,
Com fill de rey moriré.

Apunt per' aná' á Mallorca
Ne tinch ja espasa y broquer,
Y per' véncer, mare mia,
Me sento ab un cor de rey.

Vinga 'l meu pare ¿á qué espera?
Vinga gent de tot arreu,
Vingan galeras que 'ns passen,
Y vinga la mort desprès.

—¡Ay fill, mon car fill En Jacme,
Poch saps lo que 't dius, fill meu!
La corona que 'ns han presa
No la cobrarém may mès;

Dèu no vol que á la illa amada
Tornem á posar los peus,

Y si Dèu no vol que sia,
Fills del meu cor, no ha de ser.

Bè 'n pot boscar de galeras
L' infortunat Jacme ters,
Bè pot dressarne de taulas,
Bè pot llevarne de gent;

Malestruga sort la nostra,
Malestruch es nostre estel;
Qui no muyra á tall de espasa
Dèu sab quina fi ha de fer. —

Na Constansa encau malalta,
La suor de la mort li vé,
Si són febras no són febras,
Bè ho sabrá 'l del Punyalet.

II

A las platjas de Mallorca
N' ha arribat lo mallorquí,
Vint y dos vaixells ne porta
De gent y caballs farcits.

Quant n' ha posat peu en terra
L' ha besada tot seguit;
Quant n' ha fetas quatre passas
Ja la torna á benehir.

— Rey En Pere, rey En Pere,
Bè pots ferte mar endins,
Las tendas ja són dressadas,
Ton germá ja n' es aquí.

—Rey En Jacme, rey En Jacme,
Així fassas bona fi,
Si la illa no ha de ésser teva
No ho veurás tu ni ton fill.

En las naus han tocat nacres;
—¡qué n' es de negra la nit!—
En lo camp las trompas donen
La senyal de aná' á dormir.

Devall de una tenda jauhen,
Tot ab sas armas guarnits,
Lo rey é l' infant En Jacme
Recolzats en tous coixins.

—¡Ay pare quin somni feya!
—Dèu nos donga santa nit!
¿Quin somni feyas, l' infant?
¿Que ensomniavas, lo meu fill?

—Tres fantarmas n' he oviradas
Sèns poderlas distingir,
Las dels costats ne portavan
En la ma un cálzer de or fi,

De terra sòn cap cullia,
Escapsada, la del mitj,
Y sobre del cap vessava
Pel coll, de sanch tot un riu.

—Dorm, mon fill, dorm y reposa;
Dèu nos donga santa nit.—
Bona estona fá que dormen,
Bona estona, pare y fill.

—¡Ay pare quin somni feya!
—¿Quin somni l' infant has vist?

—La mia mare n' es vinguda
Al capsal del nostre llit.
M' ha besada en cada galta,
Tot plorantne sobre mi.
« Malestruga sort la nostra,—
Singlotejantne m' ha dit,—
« Qui no muyra á tall de espasa
Dèu sap quin será sòn fi. »
—Dorm, l' infant, dorm en bonhora;
Dèu nos donga santa nit!—
Al tercer son que dormian
L' infant n' ha pegat tres crits.
—¿Que es aixó? — fá 'l rey En Jacme.
—¡Ay pare quin somni he vist!
¡Sortim, sortim de Mallorca!
¡Desfem, desfem lo camí!
¡Na Constansa no ho volia
Per vos ni pels vostres fills!
—¡Desperta, l' infant, desperta!
¡Ja lluu l' estel del matí!
¡Malhaja qui arrera torne!
¡Via sus, los mallorquins!

III

Batalla de Lluchmajor
N' es estada greu batalla,
La host que 'n duya 'l mallorquí
En terra jau pecejada.

—¡Ay Gilabert de Centellas,
Prou n' ets feta forta talla;
N' ets tallat lo cap de un rey
Que bè 't valdrá á pes de plata!

¡Malhaja 'l bon servidor
Per qui 's vessa sanch tant alta!
¡Malhaja lo bon servey
Que 'n fá de tal sanch tal taca!—

L' infant ne queda en presó,
Mal ferit de cap y espatlla;
Ja 'l duhen á Barcelona,
Ahont sòn oncle 'l demanava.

Quant lo veu lo de Aragó,
Tot seguit lo repta y tanca
En gábia de ferro verge
Per que 'n tinga mès durada.

Quant n' es en lo Castell-nou,
L' infant de dolor plorava:
—Rey En Pere, cor de fera,
Matador de Na Constansa,

Robador de ma corona,
Perdició de la mia ánima,
Així fassas mala fi
Com la ets donada als meus pares.—

Passan dias, passan anys,
De presó no 's deslliurava;
L' infant se cuyda morir,
Forsas per' víurer li mancan.

—Germanet, bon germanet,
Per l' amor de ta germana,

Vulgas eixir de presó
Que la porta ja n' es franca.

De mas joyas n' he fet claus
Per' lliurarte, de or y plata,
Y bons caballs t' hi parat
Fins á la ralla de Fransa. —

Quant n' es deslliurat l' infant,
Lo rey ja s' escabellava:
— Anau los meus meynaders,
Los de la mia meynada,

A cassáumel mort ó viu
Avans no passe la ralla. —
L' infant n' ha passat ja 'l port,
Los meynaders s' entornavan.

Del martre de Lluchmajor
Las banderas arboradas,
Per En Jacme de Mallorca
Flamejan altra vegada.

Lo foch abrusa los camps,
Las vilas són esfondradas.
— ¡Fugiu, fugiu, que ara vé
Lo venjador dels sèus pares! —

Mès lo foch té aturador,
La host de 'N Jacme es destrossada.
— ¡Fuig, fuig, l' infant, á mès córrer,
Que ton oncle ja t' encalsa! —

Quant l' infant n' entra en Castella
Lo caball li ensopegava;
Quant ne fá sòn primer son
N' ha vista la seva mare;

Al sé' á la primera vila
Ja la febra li agafava;
Quant n' es colgat en lo llit
Li donan beguda amarga.
—Caballer, bon caballer,
¿Quinas herbas m' heu donadas?
—Las que 'l reys donan als reys
Que no moren en batalla!

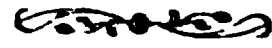
(De D. **Adolfo Blanch.**)

Barcelona, abril de 1867.

XIV.

Primer accéssit al premi estraordinari d' una cigala d' argent.

RECORT

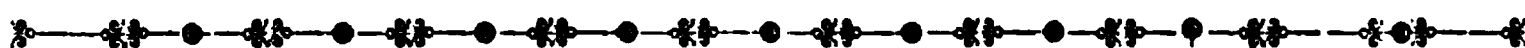
DE LA

CONQUISTA DE MALLORCA.

LA COLCADA.

RECORT

DE LA

CONQUISTA DE MALLORCA.

LA COLCADA.

Ja no sab ningú la historia
Del nostre gran rey en Jaume!
Mústichs s' han tornat la paume
Y lo llor de la victoria!
Tot s' ha perdut! La Colcada
Vergonyosament finá:
D' aquella hermosa diada
Dins breu temps ningú hi haurá
Que 'n puga contar cap mot;
Quant jo encara era fadrina...
—¡Contáunosho tot, padrina!
Contáunosho tot!

—En tants d' anys com han passat,
La meua memoria flaca
D' aquella festa tan maca
No 'n traurá cap ni trellat,

Ja no trob' res que 'm recort
D' aquell temps les alegríes.
Tothom, tothom ja s' es mort,
Y com mes trascorren dies
Mes se mostra 'l cel funest,
Mes y mes mon cos s' inclina.
—Digáunosho prest, padrina,
Digáunosho prest.

—¡Quín dia aquell! alimares,
Tamborinos, xeremíes,
Balls per tot y galaníes
Y alhaques riques y rares;
Domás, retaules, festés,
Drap-rasos y branques d' om,
Murtra pe'l mitx dels carrés
Y la gent de 'n gom en gom.
¡Quín dia aquell de mes truy!
¡Y era avuy mateix, mesquina!
—¿Tal dia com vuy, padrina?
Tal dia com vuy?

—Lo pobre ab lo rich mesclat,
Los amos ab los missatges,
Confusos tots los llinatges
Passejaven la ciutat.
Y 'ls menestrals mes antichs
Ab los penons del ofici,
Duyen com á bons amichs
Sense rencor ni malici'
Per conservar mes les paus
Los esclaus á la marina.

—¿Que hi havia esclaus, padrina?
Que hi havia esclaus?

—Callau y teniu pacienci',
Que tot, tot vos ho diré;
Y res mes vos contaré
Si no escoltau ab silenci.
Y sabréu com en memoria
Del dia de la Conquista,
Feyen funció de tal gloria
Que era una cosa may vista
Y admiració dels estranys,
Que 'n venien de la Xina.
—¿Que ja fa molts d' anys, padrina?
Que ja fa molts d' anys?

—Ja 'n fa molts. Y s' aplegaven
Devant Cort los cavallers;
Y á cavall molts de carrers
En processó transitaven.
A la moda antiga armats
De cap á peus brufats d' or,
Ab richs mantells adornats
De lama ó tissú del bo,
Per' aquí anaven passant
Cap á Santa Catarina.
—¿Per' aquí devant, padrina?
Per' aquí devant?

—Per' aquí mateix, y ab ells
Anaven vestits de gala
Los tamborers de la Sala,
Macers, mestres y virells.

Ja no trob'
D' aquell
Tothom,
Y com n
Mes se
Mes y

—

D

T.
P
Y

— ¿Qué son ous noscats, padrina?
Qué son ous noscats?

—Capsetes de cera fina
Ben closes perque no 'n surta
De dedins l' aygua de murta
Ó de rosa alexandrina.
Quant les carroçes passaven
Ab les dames, los senyors
Tirántloshi les banyaven
D' aygues de bones olors.
Y 'ls ous noscats de picat
Estaven plens de farina.
—¿Que 'n vereu cap may, padrina,
D' enfarinolat?

—Encara rich d' un senyó';
Tanta en duya que plorava
Lo vespre que m' en anava
A devant ca'n Rosselló,
Per veure fermat pe'l cos,
Penjat com una miloca,
Un animalot molt gros
Que 's deya *el drach de na Coca*,
Ab un barram d' aquí á allá
Y una llengua serpentina.
—¡Quína por que 'm fa, padrina!
Quína por que 'm fa!

—Y la processó sortia
Á rodar per devés l' horta,
Y quant tornava á la porta
Ab tres colps de creu l' obria.

Ja no trob' res que 'm recort
D' aquell temps les alegríes.
Tothom, tothom ja s' es mort,
Y com mes trascorren dies
Mes se mostra 'l cel funest,
Mes y mes mon cos s' inclina.
—Digáunosho prest, padrina,
Digáunosho prest.

—¡Quín dia aquell! alimares,
Tamborinos, xeremíes,
Balls per tot y galaníes
Y alhaques riques y rares;
Domás, retaules, festés,
Drap-rasos y branques d' om,
Murtra pe'l mitx dels carrés
Y la gent de 'n gom en gom.
¡Quín dia aquell de mes truy!
¡Y era avuy mateix, mesquina!
—¿Tal dia com vuy, padrina?
Tal dia com vuy?

—Lo pobre ab lo rich mesclat,
Los amos ab los missatges,
Confusos tots los llinatges
Passejaven la ciutat.
Y 'ls menestrals mes antichs
Ab los penons del ofici,
Duyen com á bons amichs
Sense rencor ni malici'
Per conservar mes les paus
Los esclaus á la marina.

—¿Que hi havia esclaus, padrina?
Que hi havia esclaus?

—Callau y teniu pacienci',
Que tot, tot vos ho diré;
Y res mes vos contaré
Si no escoltau ab silenci.
Y sabréu com en memoria
Del dia de la Conquista,
Feyen funció de tal gloria
Que era una cosa may vista
Y admiració dels estranys,
Que 'n venien de la Xina.
—¿Que ja fa molts d' anys, padrina?
Que ja fa molts d' anys?

—Ja 'n fa molts. Y s' aplegaven
Devant Cort los cavallers;
Y á cavall molts de carrers
En processó transitaven.
A la moda antiga armats
De cap á peus brufats d' or,
Ab richs mantells adornats
De lama ó tissú del bo,
Per' aquí anaven passant
Cap á Santa Catarina.
—¿Per' aquí devant, padrina?
Per' aquí devant?

—Per' aquí mateix, y ab ells
Anaven vestits de gala
Los tamborers de la Sala,
Macers, mestres y virells.

No hi mancaven los Jurats
Ab ses gramalles y rissos,
Curials y sobreposats,
Lo regiment dels suissos,
Y 'l Duch vestit de virey
Ab senyors de l' oficina.
—¿Vestit com á rey, padrina?
Vestit com á rey?

—Tots los frares y mossons,
Capellans, inquisidors,
Tots los pífols y tambors,
Lo regiment de dragons,
Y despres ab creu alsada
Los canonges de la Seu,
Lo Bisbe, mitra posada,
Que aquest dia anava á peu;
Y á la fi per mes honor
Una musica divina.
—¡Quína processó, padrina!
Quína processó!

—Y pe'l mitx de la Colcada
Llibrees molt ben vestides
Dels cavalls duyen les brides,
Que eren de plata daurada.
Les dames, ab cintes d' or
Y rebosillos, estaven
Esperant los cops ab por
Dels ous noscats que tiraven
Tots los seus enamorats,
Com á cortesía fina.

— ¿Qué son ous noscats, padrina?
Qué son ous noscats?

— Capsetes de cera fina
Ben closes perque no 'n surta
De dedins l' aygua de murta
Ó de rosa alexandrina.
Quant les carroçes passaven
Ab les dames, los senyors
Tirántloshi les banyaven
D' aygues de bones olors.
Y 'ls ous noscats de picat
Estaven plens de farina.
— ¿Que 'n vereu cap may, padrina,
D' enfarinolat?

— Encara rich d' un senyó';
Tanta en duya que plorava
Lo vespre que m' en anava
A devant ca'n Rosselló,
Per veure fermat pe'l cos,
Penjat com una miloca,
Un animalot molt gros
Que 's deya *el drach de na Coca*,
Ab un barram d' aquí á allá
Y una llengua serpentina.
— ¡Quína por que 'm fa, padrina!
Quína por que 'm fa!

— Y la processó sortia
Á rodar per devés l' horta,
Y quant tornava á la porta
Ab tres colps de creu l' obria.

Voltava ran ran murada,
Y ab una cara xereca
Devant la *Porta-pintada*
El *Senyor Lluch de la Meca*
Trametia al senyor Duch
Les claus dins una baçina.
—¿Quí era *el Senyor Lluch*, padrina?
Quí era *el Senyor Lluch?*

—Era *el Senyor Lluch* un vey
Dels mes facetos y vius,
Cap de guayta dels catius,
Com si diguessem son rey.
Mes titerero que un lloro,
Ab lo cap ben empolvat
Representava al rey moro
Quant entregá la ciutat
Á n' el gran Conqueridó'
De la perla mallorquina.
—¿Y 'l *botifarró*, padrina?
Y 'l *botifarró?*

—Lo sceptre axí anomenaven,
Que portava entre les mans,
Tots los joves ignorants
Que sols de riure 's cuydaven.
Ab ell feya postissures,
Bel-landines y falets
Á les nines; y elles, pures,
Reyen com á babeluets
En veure 'l bastó brunyit
Que era un tronch rodó d' alzina.

—¡Jo hauria esclafit, padrina!
Jo hauria esclafit!

—Ja la ciutat entregada,
Pujava la processó
Per la costa del bastió
Fins esse' á la *Reconada*.
Llavó' entrava per devall
Lo mateix arch que hi ha allá,
Per hont se diu que á cavall
Lo rey en Jaume en passá,
Que era 'l portal principal
De la ciutat sarrahina.
—¿Lo mateix portal, padrina?
Lo mateix portal?

—Lo mateix, y á Sant Miquel
La Colcada s' aturava,
Que una missa allá 's cantava
Dant gracies al Deu del cel.
Mentres tant los majordoms,
Los mercaders, los notaris,
Los penons ab sos prohoms,
Sobreposats y clavaris,
Y deu cavalls cotoners
Seguian per ca'n Molina.
—¿Y llavors qué mes, padrina?
Y llavors qué mes?

—Corria tot lo seu curs
La solemne processó,
Y acabant, en lo balcó
D' Almoyna feya un discurs

Al sé' á la primera vila
Ja la febra li agafava;
Quant n' es colgat en lo llit
Li donan beguda amarga.

—Caballer, bon caballer,
¿Quinas herbas m' heu donadas?
—Las que 'l reys donan als reys
Que no moren en batalla!

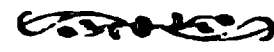
(De D. **Adolfo Blanch.**)

Barcelona, abril de 1867.

XIV.

Primer accéssit al premi estraordinari d' una cigala d' argent.

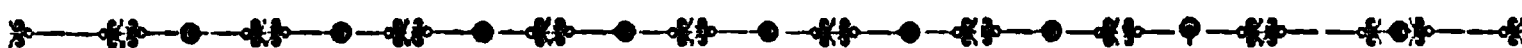
RECORT

DE LA

CONQUISTA DE MALLORCA.

LA COLCADA.

RECORT

DE LA

CONQUISTA DE MALLORCA.

LA COLCADA.

Ja no sab ningú la historia
Del nostre gran rey en Jaume!
Mústichs s' han tornat la paume
Y lo llor de la victoria!
Tot s' ha perdut! La Colcada
Vergonyosament finá:
D' aquella hermosa diada
Dins breu temps ningú hi haurá
Que 'n puga contar cap mot;
Quant jo encara era fadrina...
—¡Contáunosho tot, padrina!
Contáunosho tot!

—En tants d' anys com han passat,
La meua memoria flaca
D' aquella festa tan maca
No 'n traurá cap ni trellat,

Ja no trob' res que 'm recort
D' aquell temps les alegríes.
Tothom, tothom ja s' es mort,
Y com mes trascorren dies
Mes se mostra 'l cel funest,
Mes y mes mon cos s' inclina.
—Digáunosho prest, padrina,
Digáunosho prest.

—¡Quín dia aquell! alimares,
Tamborinos, xeremíes,
Balls per tot y galaníes
Y alhaques riques y rares;
Domás, retaules, festés,
Drap-rasos y branques d' om,
Murtra pe'l mitx dels carrés
Y la gent de 'n gom en gom.
¡Quín dia aquell de mes truy!
¡Y era avuy mateix, mesquina!
—¿Tal dia com vuy, padrina?
Tal dia com vuy?

—Lo pobre ab lo rich mesclat,
Los amos ab los missatges,
Confusos tots los llinatges
Passejaven la ciutat.
Y 'ls menestrals mes antichs
Ab los penons del ofici,
Duyen com á bons amichs
Sense rencor ni malici'
Per conservar mes les paus
Los esclaus á la marina.

—¿Que hi havia esclaus, padrina?
Que hi havia esclaus?

—Callau y teniu pacienci',
Que tot, tot vos ho diré;
Y res mes vos contaré
Si no escoltau ab silenci.
Y sabréu com en memoria
Del dia de la Conquista,
Feyen funció de tal gloria
Que era una cosa may vista
Y admiració dels estranys,
Que 'n venien de la Xina.
—¿Que ja fa molts d' anys, padrina?
Que ja fa molts d' anys?

—Ja 'n fa molts. Y s' aplegaven
Devant Cort los cavallers;
Y á cavall molts de carrers
En processó transitaven.
A la moda antiga armats
De cap á peus brufats d' or,
Ab richs mantells adornats
De lama ó tissú del bo,
Per' aquí anaven passant
Cap á Santa Catarina.
—¿Per' aquí devant, padrina?
Per' aquí devant?

—Per' aquí mateix, y ab ells
Anaven vestits de gala
Los tamborers de la Sala,
Macers, mestres y virells.

No hi mancaven los Jurats
Ab ses gramalles y rissos,
Curials y sobreposats,
Lo regiment dels suissos,
Y 'l Duch vestit de virey
Ab senyors de l' oficina.
—¿Vestit com á rey, padrina?
Vestit com á rey?

—Tots los frares y mossons,
Capellans, inquisidors,
Tots los pífols y tambors,
Lo regiment de dragons,
Y despres ab creu alsada
Los canonges de la Seu,
Lo Bisbe, mitra posada,
Que aquest dia anava á peu;
Y á la fi per mes honor
Una musica divina.
—¡Quína processó, padrina!
Quína processó!

—Y pe'l mitx de la Colcada
Llibrees molt ben vestides
Dels cavalls duyen les brides,
Que eren de plata daurada.
Les dames, ab cintes d' or
Y rebosillos, estaven
Esperant los cops ab por
Dels ous noscats que tiraven
Tots los seus enamorats,
Com á cortesía fina.

— ¿Qué son ous noscats, padrina?
Qué son ous noscats?

— Capsetes de cera fina
Ben closes perque no 'n surta
De dedins l' aygua de murta
Ó de rosa alexandrina.
Quant les carroçes passaven
Ab les dames, los senyors
Tirántloshi les banyaven
D' aygues de bones olors.
Y 'ls ous noscats de picat
Estaven plens de farina.
— ¿Que 'n vereu cap may, padrina,
D' enfarinolat?

— Encara rich d' un senyó';
Tanta en duya que plorava
Lo vespre que m' en anava
A devant ca'n Rosselló,
Per veure fermat pe'l cos,
Penjat com una miloca,
Un animalot molt gros
Que 's deya *el drach de na Coca*,
Ab un barram d' aquí á allá
Y una llengua serpentina.
— ¡Quína por que 'm fa, padrina!
Quína por que 'm fa!

— Y la processó sortia
Á rodar per devés l' horta,
Y quant tornava á la porta
Ab tres colps de creu l' obria.

Voltava ran ran murada,
Y ab una cara xereca
Devant la *Porta-pintada*
El *Senyor Lluch de la Meca*
Trametia al senyor Duch
Les claus dins una baçina.
—¿Quí era *el Senyor Lluch*, padrina?
Quí era *el Senyor Lluch?*

—Era *el Senyor Lluch* un vey
Dels mes facetos y vius,
Cap de guayta dels catius,
Com si diguessem son rey.
Mes titerero que un lloro,
Ab lo cap ben empolvat
Representava al rey moro
Quant entregá la ciutat
Á n' el gran Conqueridó'
De la perla mallorquina.
—¿Y 'l *botifarró*, padrina?
Y 'l *botifarró?*

—Lo sceptre axí anomenaven,
Que portava entre les mans,
Tots los joves ignorants
Que sols de riure 's cuydaven.
Ab ell feya postissures,
Bel-landines y falets
Á les nines; y elles, pures,
Reyen com á babeluets
En veure 'l bastó brunyit
Que era un tronch rodó d' alzina.

—¡Jo hauria esclafit, padrina!
Jo hauria esclafit!

—Ja la ciutat entregada,
Pujava la processó
Per la costa del bastió
Fins esse' á la *Reconada.*
Llavó' entrava per devall
Lo mateix arch que hi ha allá,
Per hont se diu que á cavall
Lo rey en Jaume en passá,
Que era 'l portal principal
De la ciutat sarrahina.
—¿Lo mateix portal, padrina?
Lo mateix portal?

—Lo mateix, y á Sant Miquel
La Colcada s' aturava,
Que una missa allá 's cantava
Dant gracies al Deu del cel.
Mentres tant los majordoms,
Los mercaders, los notaris,
Los penons ab sos prohoms,
Sobreposats y clavaris,
Y deu cavalls cotoners
Seguian per ca'n Molina.
—¿Y llavors qué mes, padrina?
Y llavors qué mes?

—Corria tot lo seu curs
La solemne processó,
Y acabant, en lo balcó
D' Almoyna feya un discurs

Un regidor dels mes sabis,
En lo qual feya memoria
Del valor dels nostres avis,
Benehint cent noms de gloria,
Bons llinatges... Ay! jo 'n sé
Que ara passen fam canina...
—¡Que ho sabeu de be, padrina!
Que ho sabeu de be!

—Y *el Senyor Lluch* tot encés,
Ben vestit de cap á peus,
Mentres treyen los arreus
Del Rey ab lo cap d' arnés
Á Cort, feya reverencies,
Capades y cortesíes;
Y tot eren voscel-lencies,
Vossesmercés, senyoríes;
Y feya per cobrar nom
Bots y salts de pantomina.
—¿A devant tothom, padrina?
A devant tothom?

—¡Oh Senyor! quántes families
Mortes sense successió!
Ca'n Net el Comanador,
Los Sales, los Santacilies!
Ca'n Torrella de Borneta,
Ca'n Ferrandell, ca'n Pujades,
Ca'n Moranta, ca'n Dureta,
Bergues, Serraltes, Çanglades,
Sunyers, d' Oms y Desclapers,
Senyors tots de bandolina.

—¡Qué de cavallers, padrina!
Qué de cavallers!

—Ay! tot passa. Oh! quina prova
Que en lo mon res es etern!
Tot ho vol á lo modern
D' aquest setgle la gent nova!
Cadufos dels vells passats
Son y festes de mal tò
Aquelles solemnitats
Que parlaven tan al cò'.
Poch á poch lo mon novell
Lo mon antich assessina.
—¡Quín temps era aquell, padrina!
Quín temps era aquell!

—Ara ab quatre rembumboris
Que no costen una malla
Honren, com si fos rondalla,
Lo mes gran de les historíes.
Y lo que planch mes encara
No es lo perdre lo passat,
Es lo veure al jovent d' ara
Que no respecta la edat.
Ay! que may tornará ja
Lo temps de quant era nina.
—¡Sí que tornará, padrina!
Sí que tornará!

(De **D. Pere d' Alcántara Penya.**)

XV.

Segon accéssit al premi extraordinari d' una cigala d' argent.

L' OLIVERA MALLORQUINA.

L' OLIVERA MALLORQUINA.

Cóntam, vella olivera,
Mentres sech alenant sobre la roca,
Novas del temps d' enrera
Que escritas llitx en ta surenca soca.
Jo vinch á recolzarme
A tas nuadas rels, trist d' anyorança
Perque vullas tornarme
Dels bens que n' he perdut sols l' esperança.
Ton delicat fullatge,
Que sota 'l blau del cel l' ambat oreja,
Es de la pau l' imatge,
De tots los goigs de la ciutat l' enveja.
Ta rama verde y blanca
Com cabellera d' ángel t' emmantella,
Y á ta esqueixada branca
Falta, pe'l vent l' arrebassada estella.
Quant jove y vincladissa
Crexias sobre l' marge de la coma,
Xermava ta verdissa
La falç del llaurador fill de Mahoma.

L' Arab y sa maynada
Respirantne tas flors pe'l maig sortian,
Y ta oliva escampada
Sos nets per la tardor la recullian.
¡Ab quín dol, escoltantne
Del corn aragonés lo toch de guerra,
Tallá tos brots, donantne
Empriu á l' host de la guanyada terra!
Y 'l jorn de la conquista
Ab llágrimas del cor senyant sos passos,
Sense girar la vista,
Sortí ab l' infant mes xich estret als brassos.
Los cavalls trapitjaren
Dins lo solch sarrahí las bruyas tendres,
Y l's ferros enfonzaren
De la alquería en las calentas cendras.

. . . .

¡Cóm reposava á l' ombra
Deslliurat lo baró dels durs arnesos,
Mentre 'ls llebrers sens nombre
Jeyan al sol assedegats y estesos!
Y de son puny volantne
Lo manyach esparver dalt tu s' posava,
Las unglas encreuhantne,
Y 'ls tendres cims dels branquillons vinclava.
Quant era un' alta hermita
Aqueix claper de trossejada runa,
Lo místich cenobita
Aquí s' agenollava al clar de lluna.
Al toch del monestiri,
Mans plegadas al pit, pregarias deya,

Y 'l cel en son deliri
Per lo rexat de ton ombratge veya.
  Are aquí 'l temps enganya
Lo pastoret qu' embadalit s' atura,
Y ab flaviol de canya
Gira l' ramat que al comallar pastura.
  Mentres l' ovella tosa
Ab lo clapat anyell entorn apila;
La cabra delitosa
Tos tanys novells per rosegar s' enfila.

. . . .

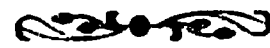
  Arbre, amich del que plora,
Dosser sagrat d' eternitat serena,
Jo 't sento grat de l' hora
Que m' has aydat á conhortar ma pena.
  Tu al cor n' has donat forsa,
Tu apar que 'm tornas juventut perduda,
Com de ta axuta escorsa
La sava n' ix que ton brancatge muda.
  Jo moriré, y encara
Espolsará l' mestral ta negra oliva...
Res será del qu' es ara;
Tu sobre 'l blau penyal romandrás viva.

(De **D. Joseph Lluis Pons y Gallarza.**)

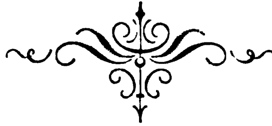

XVI.

Premi extraordinari d' un brot de sempreviva d' or y d' argent,
donat per l' Ateneo Catalá.

À LA INMORTAL GIRONA.

Á LA INMORTAL GIRONA.

I.

Los pobles que vida tenen
No poden esser esclaus.

Be hi há en lo mon homs ardits,
Be hi há en lo mon grans ciutats;
Peró com Alvarez pochs,
Peró com Girona cap.

Los enemichs ja s' atansan,
Mes que vingan, aixó pla;
Duas voltas s' atansaren,
Las duas han reculat.
Las murallas de Girona
Mitj enrunadas están,
Quant las de pedra flaquejin
Ja n' hi posarém de carn.
L' exércit que 'ns amenassa
Diu que la Europa ha guanyat.
Es molt cert, mes per Girona
Ni pe'l Bruch no hi ha passat.

La guerra es sempre terrible,
Pero es deshonra 'l dogal,
Y 'ls pobles que d' honra viuhen
No poden esser esclaus.
¡Oh ciutadans de Girona!
¡Guerra á mort!... ¡guerra al gabatx!
Será passat per las armas
Qui vulla capitular.

II.

Ja los soldats del imperi
Del Pirineu devallant,
Tota la plana arrabassan
Com lo torrent despenyat.
Ja la traició malvada
Fereix de mort als lleals,
Ja va lo foch consumintne
Quant deixa dret la destral.
Vingan canons á rengleras,
Vingan infants y cavalls,
Fins terra y cel s' estremeixen
Al terratrémol que fan.
Tant sols los braus de Girona
Ni un instant han tremolat,
Que may conta lo enemich
Lo poble que sap quánt val.
La fé lo seu cor alenta,
La patria 'ls crida á lluytar,

La independencia es sa gloria,
Sa vida la llibertat.
Si débils son las murallas,
L' amor á sa terra es gran;
Si son valents los francesos,
Entre ells no hi ha cap covart.
. . . .
Irat lo gabatx s' apromta
Que vol la plassa guanyar;
Vint mil soldats aguerrits
Se llansan fers al assalt.
Mes quanfs á dalt los peus posan
Devallan morts ó nafrats,
Que son lo llamp de la guerra
Los may vensuts catalans.
Vingan canons á rengleras,
Vingan infants y cavalls,
Fins terra y cel s' estremeixen
Al terratrémol que fan;
Pero 'ls valents de Girona
Ni un instant han tremolat;
Y passan dias y dias
Heroycament batallant.
Si 'ls diu lo enemich: ¡Rendiuvos!
Ab foch responen irats;
Si veuhen bandera blanca,
Ja están la negra arborant.
Tot parlament es follía,
Abans la mort que 'l dogal...
Que 'ls pobles que ayman sa terra
No poden esser esclaus.

III.

Espahordits los francesos
No donan ja mes assalts;
Doscentas bocas de foch
Van arrasant la ciutat.
Mitx any ja fa que Girona
Detura al francés lo pas;
¡Ay de Fransa y son imperi
Si no la guanyan aviat!
Mes ¡ay, que sas fortalesas
Ja li han fugit de las mans!
Mes ¡ay, que d' aquells valents
No n' quedan ja la meytat!...
Descans no 'ls deixa la guerra,
Sas forsas merma la fam,
La peste mes que las balas
Va la ciutat assotant.
Socós debades esperan,
Follía es ja lo pugnar;
Tractats desitja 'l de Fransa...
¿Será deshonra un tractat?
Sens vida lo cos no alena,
Sense sol vida no hi ha,
Ni héroes sens amor patri,
Ni gloria sense combat;
Era n' Alvarez la vida,
Gloria y sol de la ciutat,

Si fins n' Alvarez te manca,
Girona, ¿qué esperas ja?

. . . .

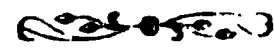
En lloch de bandera negra
La blanca ja s' ha arborat;
Entrau, francesos, á veure
La gloria que vos pertany.
Rasas de morts las trinxeras,
Los fossos estanys de sanch,
Las casas enderrocadas,
Tota la vila un fossar.
¡Gironins los de Girona!
Ja podeu alsar lo cap,
Que baix de vostras murallas
La fama de Fransa jau.
Falts de tot; mitx any pugnareu
Contra guerra, peste y fam...
¡Lo poble que així s' defensa
N' es sempre mes inmortal!!!

(De **Antoni Molins y Sirera.**)

XVII.

Primer accéssit al premi estraordinari d'un brot de sempreviva.

LA MORT D' EN ROGER DE FLOR.

LA MORT D' EN ROGER DE FLOR.

I

—De Galípol non sortitz,
A Andrinópol no anetz pas,
Car allá lo Xor Miqueli
Vos hi espera per mata'us.
Tenitz en compte 'ls conçells
Que 'us donen vostres companys;
Vullatz romandre á Galípol,
E veure 'l Xor no vullatz.
Quant lo turch l' enquietava
L' hi fou mester vostre bras,
Ara que d' ell se veu lliure
L' hi feys nosa, general;
Ell sap que 'l que torna á un poble
La perduda llibertat,
Mereix be una recompensa
Per premi de sos afanys.
Lo Xor, Roger, j' ha promés
Darvos ço que demanau,

Mes ans qu' exa recompensa
Se don als almogavars,
Vos esten, ab traydoría,
Un fort perillós parany;
Ab mala fe vos convida
A dinar á son palau...
Llá, la copa enmatzinada
O tal volta lo punyal
Trobaréu: ¿sabeu el Xor
Lo qu' ha fet, per si hu duptau?
Desde que sap qu' á Andrinópol
Pera pendre comiat,
Ans de anar á Romanía,
Molt noble Roger, anau,
A dita ciutat ha fet
Arribar dos generals;
Milich qu' ho es dels turcoples,
Gircon qu' ho es dels alans.
Exos dos, noble Roger,
De los grechs los pus covarts,
Son los butxins que del Xor
La sentencia cumplirán.
Be sabeu vos qu' ells desitjen
Vostra mort, molt temps ne fa;
Per ço creyeume, Roger,
No anetz á pendre comiat.
Vullatz romandre á Galípol,
Jo per l' host vos ho deman;
Creys mos conçells que son bons,
Puix ne tench ja cabells blanchs.—

Axís dix en Muntaner,
Mes Roger l' hi ha contestat:
— Jo no crech que lo Xor sia
De ferne tal crim capás.
Prest partiré per Natuli,
E si sens pendre comiat
Del Xor, contra 'ls turchs partia,
Me fora notat en mal.
— No hi anetz, dix lo D' Entença;
Sí, bon Roger, no vullatz
Que 'l jorn que allá n' arribeu
Sia per nantres abziach!
— Cóm! Vos també, dix Roger,
Vos també del Xor duptau?
Quines proves ne teniu,
Pera creure'l tan vilan?
— Jo é tota l' host, lo D' Entença
Dix, senyor, veyem ben clar
Que Xor Miqueli eus espera,
Fort desitjós de mata'us;
Mal no pensau de nengú
Perque teniu lo cor franch,
E creys en vostra noblesa,
Qu' els altres com vos serán.
Creyeu lo que tots vos diuhen,
De los grechs temensa hajatz!
— Iré al palau, dix Roger,
Nengú m' ha 'spahordit may!
E si arribant á Andrinópol
Los que jo crech amichs franchs,

E de cor com lo meu noble,
No son per desgracia aytals:
Si intentan donar la mort
A cell qui 'ls ha deslliurat,
Per Deus que sabrán quánt pesa
D' en Roger de Flor lo bras!
Axis dient se prepara
A partir vers la ciutat;
Mes al veure'u l' host ne crida:
—Si sortiu, no vos lexam!
—Ja que hu voleu, dix Roger,
Vinguen alguns capitans,
Sobre tot vingue 'n Roudor,
E 'n Tous ab alguns soldats.
Vos, en Berenguer D' Entença,
Mentres jo faltia del camp,
Cuydatz be de los meus fills,
Cuydatz be 'ls almogavars.
Restatz vosaltres tranquils,
Ansia per mi non hajatz,
Car jo é tots los que ab mi venen
Tornarém, fills, aviat.
Axis dientne 'n Roger
De la seua host s' allunyá,
E al veure'u tots romangueren
Trists, é muts, é capficats.

II

Allunyat del camp Roger
S' havia encara pochs passos,
Quant trist, creuhantse de brassos,
Incliná 'l cap Muntaner.

Lo dolor que 'l subjugava
Lo tingué axí ab gran treball,
Mentres Roger á cavall
De la seua host s' allunyava.

Alsá 'ls ulls lo bon guerrer,
E abatut é consirós,
Ab un esguart dolorós
Li doná l' «Adeu» darrer.

Tot mirantlo, al cap de poch
Sentí 'ls ulls que li espurnaren,
Per ses galtes rodolaren
Dues llágremes de foch.

Les llágremes que 'l soldat
Ne derramava á les hores,
N' eren gotes precursores
De la negra tempestat.

De son pit foragitar
Ne vol la pena fexuga,
E ab la ma sos ulls axuga,
Avergonyit de plorar.

Sa ma sempre á ferir llesta,
La que fou del turch flagell,
Posa al puny de son coltell,
E alsa ab magestat la testa;

E llançantne una mirada
Vers la grega capital,
Ne dix ab veu infernal
Per la rabia enregullada:

—Ay de tu! si ne provoques
Nostr' ira é nostre rancor!
Ay! si á n' en Roger de Flor
Un cabell tan sols l' hi toques!

E axí 'l capitá dïent,
Llançant per los ulls espires
De foch, omplert lo pit d' ires,
Lo cor de rabia batent,

Ab mes pressa caminant
Vers sa tenda se 'n anava,
E sol pe'l camí parlava,
Foch per sa boca gitant.

E tantost qu' arribá allí
Feu cridar á sos soldats,
E al tenirlos aplegats
Devant d' ell, los dix axí:

Esguardatz cap allí dalt,
N' es Roger que va á ciutat,
Va á la mort com sentenciat
Que s' acosta al cadafal.

Mireulo, veys cóm s' allunya?
Per darrer pich l' esguardatz!
Vostres coltells afilatz,
Valents fills de Catalunya!

Los soldats fugiren d' ell
Per complirne lo manat,
E ell dins sa tenda assentat
Comensa á esmolá 'l coltell.

III

Assegut n' está á la taula
Roger al costat del Xor;
Fora lexá 'ls capitans,
Roger está allá tot sol.
—Brindem, ne dix Xor Miqueli,
Roger, per la bona sort
De tes armes en Natuli,
Hont irás si Deus ho vol.—
E los dos ben gays begueren,
Amagant ses intencions
Lo grech, ab lo bell disfrés
Lo bell disfrés de l' amor.
E per últim dix axís:
—Vull, noble Roger de Flor,
Ja qu' ara estau de partida,
Darvos un petit recort.

En lo qual sempre mireu
Una prova de l' amor
Que 'us ha tingut é 'us professa
Mon pit; é axecantse 'l Xor
D' una cambra obrí la porta,
E dix cridant: Sortitz tots!
Veyam si podréu vosaltres
Darli mort, ja que sou molts.
Totduna adins de la sala
N' aparexen sis sayons,
Armats de tallants coltells,
Valents no, mes sí traydors.
— No 't móguias, dix Xor Miqueli,
Perque 'ts meu, Roger de Flor.
Gircon é Milich, donauli
A coltellades la mort!
De sa beyna treu Roger
Son coltell y pega un bot,
Dret denant los sis se posa,
E los diu de rabia ronch:

— Ara que la vostra sort
N' ha millorat la ma mia,
Homens vils, ab felonía
Voleu donarme la mort?

Me dau exa recompensa?
Puix voleu honrarme axí,
Venitz tots quants sou aquí;
Non ha lo meu pit temensa!

No vos gosau acostar?
Venitz de pressa ¡corrents!
Non hajatz, si sou valents,
Por d' un sol almogavar.

Arribí un jorn á exa terra
Ab mon estol de navils
Per netejarla dels vils
Que l' hi feyen forta guerra.

Vaig prometre no lexar
Dins Grecia un home ruí,
E veig que per ferho axí
Vuy es precís vos matar.

La mia vida voleu?
Preneula: venitz tots sis:
Mes per abans vos avís
Que cara la compraréu. —

Dret Roger, coltell en ma,
A tots sis los desafia,
E ells no gosen pas fer via,
Ni fer lo qu' el Xor maná.

L' esguarden embadalits
Sense sapiguer qué fer,
Fins que «¡Muyra avuy Roger!»
Dix Gircon ab avols crits.

Un sol vos espahordeix?
Coratge ja no teniu?
Vers á n' en Roger veniu;
Es un vil qui no 'm segueix! —

LA MORT D' EN ROGER DE FLOR.

I

— De Galípol non sortitz,
A Andrinópol no anetz pas,
Car allá lo Xor Miqueli
Vos hi espera per mata'us.
Tenitz en compte 'ls conçells
Que 'us donen vostres companys;
Vullatz romandre á Galípol,
E veure 'l Xor no vullatz.
Quant lo turch l' enquietava
L' hi fou mester vostre bras,
Ara que d' ell se veu lliure
L' hi feys nosa, general;
Ell sap que 'l que torna á un poble
La perduda llibertat,
Mereix be una recompensa
Per premi de sos afanys.
Lo Xor, Roger, j' ha promés
Darvos ço que demanau,

Mes ans qu' exa recompensa
Se don als almogavars,
Vos esten, ab traydoría,
Un fort perillós parany;
Ab mala fe vos convida
A dinar á son palau...
Llá, la copa enmatzinada
O tal volta lo punyal
Trobaréu: ¿sabeu el Xor
Lo qu' ha fet, per si hu duptau?
Desde que sap qu' á Andrinópol
Pera pendre comiat,
Ans de anar á Romanía,
Molt noble Roger, anau,
A dita ciutat ha fet
Arribar dos generals;
Milich qu' ho es dels turcoples,
Gircon qu' ho es dels alans.
Exos dos, noble Roger,
De los grechs los pus covarts,
Son los butxins que del Xor
La sentencia cumplirán.
Be sabeu vos qu' ells desitjen
Vostra mort, molt temps ne fa;
Per ço creyeume, Roger,
No anetz á pendre comiat.
Vullatz romandre á Galípol,
Jo per l' host vos ho deman;
Creys mos conçells que son bons,
Puix ne tench ja cabells blanchs. —

Axís dix en Muntaner,
Mes Roger l' hi ha contestat:
— Jo no crech que lo Xor sia
De ferne tal crim capás.
Prest partiré per Natuli,
E si sens pendre comiat
Del Xor, contra 'ls turchs partia,
Me fora notat en mal.
— No hi anetz, dix lo D' Entença;
Sí, bon Roger, no vullatz
Que 'l jorn que allá n' arribeu
Sia per nantres abziach!
— Cóm! Vos també, dix Roger,
Vos també del Xor duptau?
Quines proves ne teniu,
Pera creure'l tan vilan?
— Jo é tota l' host, lo D' Entença
Dix, senyor, veyem ben clar
Que Xor Miqueli eus espera,
Fort desitjós de mata'us;
Mal no pensau de nengú
Perque teniu lo cor franch,
E creys en vostra noblesa,
Qu' els altres com vos serán.
Creyeu lo que tots vos diuhen,
De los grechs temensa hajatz!
— Iré al palau, dix Roger,
Nengú m' ha 'spahordit may!
E si arribant á Andrinópol
Los que jo crech amichs franchs,

E de cor com lo meu noble,
No son per desgracia aytals;
Si intenten donar la mort
A cell qui 'ls ha deslliurat,
Per Deus que sabrán quánt pesa
D' en Roger de Flor lo bras!
Axis dïent se prepara
A partir vers la ciutat;
Mes al veure'u l' host ne crida:
—Si sortiu, no vos lexam!
—Ja que hu voleu, dix Roger,
Vinguen alguns capitans,
Sobre tot vingue 'n Roudor,
E 'n Tous ab alguns soldats.
Vos, en Berenguer D' Entença,
Mentres jo fáltia del camp,
Cuydatz be de los meus fills,
Cuydatz be 'ls almogavars.
Restatz vosaltres tranquils,
Ansia per mi non hajatz,
Car jo é tots los que ab mi venen
Tornarém, fills, aviat.
Axis dïentne 'n Roger
De la seua host s' allunyá,
E al veure'u tots romangueren
Trists, é muts, é capficats.

II

Allunyat del camp Roger
S' havia encara pochs passos,
Quant trist, creuhantse de brassos,
Incliná 'l cap Muntaner.

Lo dolor que 'l subjugava
Lo tingué axí ab gran treball,
Mentres Roger á cavall
De la seua host s' allunyava.

Alsá 'ls ulls lo bon guerrer,
E abatut é consirós,
Ab un esguart dolorós
Li doná l' «Adeu» darrer.

Tot mirantlo, al cap de poch
Sentí 'ls ulls que li espurnaren,
Per ses galtes rodolaren
Dues llágremes de foch.

Les llágremes que 'l soldat
Ne derramava á les hores,
N' eren gotes precursores
De la negra tempestat.

De son pit foragitar
Ne vol la pena fexuga,
E ab la ma sos ulls axuga,
Avergonyit de plorar.

Sa ma sempre á ferir llesta,
La que fou del turch flagell,
Posa al puny de son coltell,
E alsa ab magestat la testa;

E llançantne una mirada
Vers la grega capital,
Ne dix ab veu infernal
Per la rabia enregullada:

— Ay de tu! si ne provoques
Nostr' ira é nostre rancor!
Ay! si á n' en Roger de Flor
Un cabell tan sols l' hi toques!

E axí 'l capitá dïent,
Llançant per los ulls espires
De foch, omplert lo pit d' ires,
Lo cor de rabia batent,

Ab mes pressa caminant
Vers sa tenda se 'n anava,
E sol pe'l camí parlava,
Foch per sa boca gitant.

E tantost qu' arribá allí
Feu cridar á sos soldats,
E al tenirlos aplegats
Devant d' ell, los dix axí:

Esguardatz cap allí dalt,
N' es Roger que va á ciutat,
Va á la mort com sentenciat
Que s' acosta al cadafal.

Mireulo, veys cóm s' allunya?
Per darrer pich l' esguardatz!
Vostres coltells afilatz,
Valents fills de Catalunya!

Los soldats fugiren d' ell
Per complirne lo manat,
E ell dins sa tenda assentat
Comensa á esmolá 'l coltell.

III

Assegut n' está á la taula
Roger al costat del Xor;
Fora lexá 'ls capitans,
Roger está allá tot sol.
—Brindem, ne dix Xor Miqueli,
Roger, per la bona sort
De tes armes en Natuli,
Hont irás si Deus ho vol.—
E los dos ben gays begueren,
Amagant ses intencions
Lo grech,. ab lo bell disfrés
Lo bell disfrés de l' amor.
E per último dix axís:
—Vull, noble Roger de Flor,
Ja qu' ara estau de partida,
Darvos un petit recort.

En lo qual sempre mireu
Una prova de l' amor
Que 'us ha tingut é 'us professa
Mon pit; é axecantse 'l Xor
D' una cambra obrí la porta,
E dix cridant: Sortitz tots!
Veyam si podréu vosaltres
Darli mort, ja que sou molts.
Totduna adins de la sala
N' aparexen sis sayons,
Armats de tallants coltells,
Valents no, mes sí traydors.
— No 't móguias, dix Xor Miqueli,
Perque 'ts meu, Roger de Flor.
Gircon é Milich, donauli
A coltellades la mort!
De sa beyna treu Roger
Son coltell y pega un bot,
Dret denant los sis se posa,
E los diu de rabia ronch:

— Ara que la vostra sort
N' ha millorat la ma mia,
Homens vils, ab felonía
Voleu donarme la mort?

Me dau exa recompensa?
Puix voleu honrarme axí,
Venitz tots quants sou aquí;
Non ha lo meu pit temensa!

No vos gosau acostar?
Venitz de pressa ¡correnls!
Non hajatz, si sou valents,
Por d' un sol almogavar.

Arribí un jorn á exa terra
Ab mon estol de navils
Per netejarla dels vils
Que l' hi feyen forta guerra.

Vaig prometre no lexar
Dins Grecia un home ruí,
E veig que per ferho axí
Vuy es precís vos matar.

La mia vida voleu?
Preneula: venitz tots sis:
Mes per abans vos avís
Que cara la compraréu. —

Dret Roger, coltell en ma,
A tots sis los desafia,
E ells no gosen pas fer via,
Ni fer lo qu' el Xor maná.

L' esguarden embadalits
Sense sapiguer qué fer,
Fins que «¡Muyra avuy Roger!»
Dix Gircon ab avols crits.

Un sol vos espahordeix?
Coratge ja no teniu?
Vers á n' en Roger veniu;
Es un vil qui no 'm segueix! —

E dïent d' exa manera,
Empès per l' oy que 'l domina,
Cap á n' en Roger camina
Que coltell ab ma l' espera.

N' espera lo colp fatal
Sense por é sens feresa;
Pareix una fortalesa
Qu' espera un terrible asalt.

E al veure á Gircon prop d' ell,
Aytal coltellada da
Que lo seu cap va botá,
Tot fet miques lo capell.

E quedant los conjurats
Per tal colp espahordits,
Uns fugen estemordits,
Altres queden astorats.

—Covarts! Per qué vos n' anau?
Dix Roger, per qué fugiu?
Si sou tan valents, veniu,
No 'm lexeu sol al palau.

No 'strany com lo turch ahí
Posá'us cadenes pogué,
Si fins lo débil alé
D' un home vos fa fugí'.

No vos gosau acostar,
Veniu depressa; corrents!
Non hajatz, si sou valents,
Por d' un sol almogavar!—

Mes l' esbart de vils fugia
D' en Roger enfellonit,
Veyent que á sos peus tenyit
En sanch á Gircon tenia.

Mes Miqueli ho va notar,
Ne treu l' espasa ab prestesa,
E crida groch de feresa:
— Que muyra l' almogavar!

No, mos nobles cavallers,
Sens matarlo ixqueu d' aquí:
Venitz tots, seguiume á mi,
Que muyran los estrangers!

Seguint tots l' Emperador
Ne corren, espasa en ma,
Per anarne á esfondrá,
Lo pit d' en Roger de Flor.

Y sembla axís com camina
Exa colla d' homeyers,
Un estol de llenyaters
Que va á tombar una alzina.

Mes fan po 'ls colps d' en Roger
A la gent que l' environa,
Puix á cada colp que dona,
Cau per terra un cavaller.

— La mia vida voleu?
Dix Roger, preneula axís,
Mes per abans vos avís
Que cara la compraréu. —

—Que muyra l' almogavar!
Dix Miquel, no hajatz temensa!
Y el fort Roger se defensa
Com del vent lo campanar.

Per tot lo palau retruny
D' els combatents lo crit fer;
Ple lo coltell de Roger
N' está de sanch fins al puny.

Un al caure traspassat
Ne llansa un crit d' agonía,
Los altres ab mes porfia
Prosseguexen lo combat.

Volen á l' almogavar
Derribarne vanament,
Puix molts han anat cayent,
Y está dret Roger encar':

Mes Milich, lo general
De los grechs lo pus traydor,
Ne clava á Roger de Flor
Per l' espatlla son punyal.

Dant est un crit d' agonía
Comensa á balandrejar:
Tan sols lo pogué matar,
No 'l valor, la traydoría.

Lo mateix qu' un lleó fort
Que dins del circh ha lluytat,
E cau de matar cansat
Ran de ses víctimes mort,

Axí 'l fort almogavar
Sens vida á terra caygué:
E 'l brugit que al caure fé'
Tots los grechs feu tremolar!

E al veure 'n terra allargat
A Roger, Miqueli esclama:
De qué t' ha servit la fama
D' esse' invencible, soldat?

Victoria! Mos cavallers,
Arrenjatz los torneigs ja,
Que lo jorn vull celebrá'
Que 'm veig lliure d' estrangers!

E la nafra que badada
A l' espatlla en Roger du,
Apar que digui: «¡Ay de tu,
Qu' has fet Grecia desditxada!»

IV

—Cóm, Berenguer de Roudor,
Sol vers les tendes veniu?
Ah! digau, es mort ó viu
Lo nostre Roger de Flor?—

Axí 'n Muntaner parlá
A n' en Roudor, que nafrat

Tornava al camp, é qu' irat
Axís l' hi va contestar:

—Sent viu hauria tornat
Ab ell aquí, Muntaner;
Nostre general Roger
Ha sigut assessinat.

Los grechs ne senten plaher,
Tant com nosaltres tristansa!
—Oh! soldats! Fills meus! Venjansa!
Crida ab rabia Muntaner.

Lo ha mort qui lo sceptre empunya
D' eix imperi desditxat;
Treys les ungles aviat,
Braus lleons de Catalunya!

Nengú de nosaltres torn
Al pais d' hont es nadiu,
Mentres réstia un traydor viu
De Galípol á l' entorn.

Fins que ab sanch pogueu nadar
Non heu de sentir plaher;
Un moniment á Roger
Ab caps grechs hem d' axecar!

A la guerra sens tardansa!
A venjarne aquexa ofensa!
Non hajatz dels grechs temensa!
Oh! soldats! Fills meus! Venjansa!

. . . .

. . . .

Venjansa! se 'n va cridant
Tota l' host, é la tengué,
Puix un cop que ne vegé
Acabat son amarch plant,

E finits ja sos gemechs,
Quiscun aymá sols lo viure
Pera poder grechs occiure,
E beure's la sanch dels grechs.

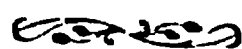
E com femolenques hienes
Qu' es menjen mort que trobaren,
Ells la Grecia trossejaren
Des d' Andrinópol á Atenes.

Les ciutats foren cremades,
Los infants é vells é velles
Foren morts, fins les donzelles
No foren pas perdonades.

E fou de Grecia l' esglay
Tant, al veure's trepitjada,
Que de mort caygué nafrada
Per no axecarse jamay.

E entremitx de sa pahor
Encara diu avuy dia:
« Va anunciar la mort mia
La mort d' en Roger dė Flor! »

(De **D. Ramon Picó y Campamar**,
de Pollença de Mallorca.)

XVIII.

Segon accéssit al premi extraordinari d'un brot de sempreviva.

LO BES DE LA MADRASTRA,

ó SIA

LOS FILLS DEL REY DON JOAN.

LO BES DE LA MADRASTRA,

Ó SIA

LOS FILLS DEL REY DON JOAN.

Patons de mare són vida,
Patons de madrastra, mort!
Llum del cel la mare sembla
Quant besa á sos infantons:
Quant la madrastra acarícia
Es sols del llamp la claror.
Ay del fill que ha de dir mare
Á la que may de ell ho fou!
Ay dels fills que fan enveja!
Ay del ram que ómbra á la flor!
—Cantáume, mareta meva,
Cantáume aquella cansó,
(Deya l' infant D. Ferrando,
De sa mare en los genolls,)
La cansó de aquella infanta

Que, petiteta com jo,
Duya mantell de comtesa
Y en lo cap corona de or.
—Pót ser mes grossa algun dia
La portarás en lo front,
Que es ton front pera cenyir
La de un gran rey y senyor.
Nou anys sols contas, infant:
Deixa al temps lo que fer pót.
—Mala esperansa tindré
Si en lo temps fio ma sort,
Que mòlts anys fa que se espera,
Anhelant ser mes ditxós,
Mon germá, lo príncep Cárlos,
Y ab tot y ser ell major,
Ab tot y ser primogénit,.
May mon pare 'l vól á prop.
—Pobre príncep! diu la mare;
De sas penas me condol!
Si així sa mare 'l vejés,
Ploraria com faig jo.—
Al véurer plorar la Reyna
També l' infant plora fort,
Mes prest la mare trasmuda
Aquell fingiment del cor.
—¿Perqué ploras, innocent?
¿Es de enveja ó compassió...?
—No sòu mare vos de Cárlos,
Si bè ell vos dòna aquest nom,
Y al recordarlo als amichs,
Sempre feu gemechs y plors.

Jo crech que mes l' estimau,
Que á vostres ulls só jo poch.
¿Qué 'm fa á mi que 'm digau rey,
Que 'm digau estrella y flor,
Si per ell tan sols viviu,
Si per ell pregau á tots?
—Poch saps, infant, eixas llágrimas
(La mare alegre respon,)
Lo que pera tu, fill meu,
Las fará valer mon cor:
Perlas serán algun dia
De la corona que vóls.
—Donchs prest tornáulas en perlas,
Si voleu cumplir mon goig.
Com de la cansó á la reyna,
Daume prest corona de or.
—Deixa que plore ta mare,
Que pel príncep fassa dol:
¿Qué 't fa 'l plor de una madrastra,
Si de mare tens patons?

Patons de mare són vida,
Patons de madrastra, mort!
Lo que passa ab lo bon Príncep
Ningú ho compren en la cort,
Que son pare, 'l Rey Joan,
Novas de ell saber no vól,
Mentres que la Reyna Joana
Vá defensantlo per tot.
De fera entranyas té 'l pare

Quant ni l' exemple 'l commou,
Que sent madrastra la Reyna
Fa mòlt mes que son espós.
Tan bè sap aparentar,
Que té enganyat á tothom,
Y en ella veuhen la estrella
Que ha de salvar á Aragó,
Pus si á la cort torna 'l Príncep,
Cessarán los avalots,
Y, en mitj de pau y ventura,
Renaixerá 'l temps ditxós.
Mes ay! que té Barcelona
Que se senten crits per tot...?
¿Com es que la gent s' agita
Del Palau anant entorn?
Dèu del Cel! Tocan campanas,
Y son toch es toch de morts!
¿Qué li passa al Príncep Cárlos?
Un jove patje respon:
—Pregáu per lo Primogénit
De Navarra y de Aragó:
Com lo sol de mars brillava,
Que en sech pert son resplandor:
La tempestat repentina
Ha deixat obscur lo sol.
Ha mort lo príncep mes noble,
Lo mes il-lustre senyor!
Catalans, ploráu, ploráu,
Que lo vostre sol s' ha post!—
Al ohir la gent al patje
Tot fou crits, gemechs y plors:

En va proban de aturarla,
Que al palau puja tothom,
Pera donar á son príncep
La postrer senyal de amor.
Mentres tots axí ploravan
Una dama ve ab un noy:
Era la reyna Joana
Ab Ferrando l' infantó.
Quant véu al mort cara á cara
Pert la Reyna los colors,
Y, perturbada, no sap
Lo que fér déu en tal lloch
Entre 'l fillastre difunt
Y 'l fill viu que li vá á prop.
Mes apretant de eix la ma,
Al fingiment se resol,
Y plora y torna á plorar,
Y fins besa al gelat cos.
—¿Qué feu, mare? diu l' infant.
¿Besar á un mort no us fa por?—
A la pregunta del fill
Jamay la Reyna respon,
Que al voler parlar, los llavis
Sols li davan aquests mots:
Patons de mare són vida,
Patons de madrastra, mort!

Qũant á sa casa torná
Lo xich infant de Aragó,
Innocent digué á sa mare:

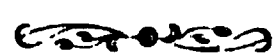
—Pus diheu que perlas són
Vostras llágrimas, senyora,
Avuy que feu tan gran plor
Senyal que prest la corona
Podréu fer pera mon front.
—Prest serás, estimat fill,
Lo que may ton germá fou:
Fill de rey, ser rey devias,
Que ets mon fill y reyna só.
—Poch seria rey, senyora,
Si mort lo Príncep no fos.
—Del desditxat no mes parles:
Besa á ta mare tan sols,
Que pels patons de ta mare
Lograrás tenirho tot:
Patons de mare són vida,
Patons de madrastra, mort!

(De **D. Antoni de Bofarull.**)

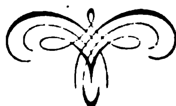

XIX.

Premi estraordinari del clavell d' argent.

LA VENTAFOCHS.

LA VENTAFOCHS.

-¿Me 'n sabriau dar rahó, — de la nineta,
Que va perdre' ahí á sarau, — una xinel-la,
Xinel-leta com d' argent, — de tan lluenta?
-De mes germanes pot sé, — que á sarau eran,
Si voleu, jove galant, — ho diré á 'n elles.
-Donzella, com vos vullau, — que porto pressa,
Tota la vila he rodat, — de nengú n' era,
A cap nina no li ve, — qu' es petiteta. -
Les germanes ho han sentit, — baxan depressa.
-Deu vos guart, jove galant, — ¿pot ser que 's meva?
Tot seguit respon la gran, — que n' es molt lletja.
-Mostreume'n lo vostre peu, — la donzelleta,
Y si ve la mida al peu, — ja l' heu ben treta!
Que seréu del fill del rey — l' amoroseta.
-No será pas de la gran, — que será meva,
La mitjana va dïent, — que 's mor d' enveja.
-Mostreume'n lo vostre peu, — la donzelleta,

Y si ve la mida al peu, — ja l' heu ben treta!
Que seréu del fill del rey — l'amoroseta. -
Calçades be abdoses van, — mitjes de seda,
L' una blaves ab rexats, — l' altra vermelles.
La mida 's prova la gran, — ¡plorant la llensa!
Tot seguit l' altra la pren, — ¡plorant la dexa!
- Jo no sé de quí será — la xinel-leta;
Tota la vila he rodat, — de nengú n' era.
- D' aquí casa no hu es pas, — la gran contesta.
La petita no diu res, — la cara encesa.
- ¿Y per qué no us descalçau, — la nina bella?
Li diu lo jove galant, — quant axó veya.
- Ella no va aná á sarau, — les altres reptan.
- Dexeula á n' ella parlar, — que 'ns ho diga ella.
- Veritat, que ahí á sarau, — ahí á la vetlla,
Ballant ab lo fill del rey, — jo n' hi vatx perdre
Una xinel-la d' argent, — de tan lluenta;
Tota afanyada á fugir, — fugint de pressa,
Me va caure del peu dret, — y 'ls centinelles,
Que 'm volian deturar, — me la van pendre.
- Mostreume'n lo vostre peu, — tendra ponçella,
Y si ve la mida al peu, — vos l' heu ben treta!
Puix que 'n sou del fill del rey — l' amoroseta.
- Vergonya 'm do lo galant, — diu la donzella,
No porto mitjes d' estam, — ni tampoch seda,
Mes germanes no me 'n fan, — ni 'n puch apendre,
Que 'm tenen per *ventafochs*, — y temps no 'm queda.
- No n' hi ha res de veritat, — tot ho inventa,
Diuhen mitjana y gran, — qu' açó 'ls agreuja.
- Mes vergonya 'm do 'l galant, — que jo, pobreta,
No puch ser del fill del rey, — no he nat per reyna.

-Descalçeune vostre peu, — que porto pressa...!
A la nina lo galant, — diu ab tendresa,
De la mida tot joyós, — fentnhi l' entrega.
Avergonyida la pren... — rïent la dexa.
¡Per son peu blanch com la neu — es feta espressa!
-Ja 'm daréu are si us plau, — l' altra xinel-la?
-Jo la tinch dintre l' escon — recaptadeta,
Al costat del meu vestit — guarnit de perles,
Que la padrina 'm va dú, — ahí á la vetlla,
Per poder aná' á sarau, — quant tots hi eran.
Donarla no la daré, — que 'm dona pena;
Si la vol lo fill del rey, — es ja ben seva,
Que la vinga aquí á cercar — á casa meva,
Que jo ja 'l rebré de grat, — per sa finesa!
-Vina donchs, nina d' amor, — gentil bellesa,
Que lo fill del rey só jo, — y 't tinch promesa
Que de mes joyes serás — la millor perla!

(De **D. Joseph de Palau y de Huguet.**)

XX.

Primer accéssit al premi estraordinari del clavell d' argent.

L' ORFANET SABOYART.

L' ORFANET SABOYART.

Sense pare, sense mare,
Sense germans ni parents,
No tench mes que una marmota
Que té fam, com jo mateix.
—Una llimosneta,
Per amor de Deu!

Duch la camisa esquinsada,
Fets trossos calsons y jech;
Uns esclops duya de fusta,
Y 'ls he perdut dins la neu.
¡Animetas compassivas!
Tot gelat estich de fret.
Un poch de roba, cors dolços,
Al morir, la trobaréu;
Cada fil, un ratx de gloria,
Que'us abrigarà en lo cel.
—Una llimosneta,
Per amor de Deu!

Piulant ab veu dolorida,
Encara no naix l' aucell,
Apar que á la Providencia
Demana abrich y sustent:
Y els seus pares volan, volan
Per corrals y per graners,
Y ab estopa y brins de palla
Li fan un niu ben calent;
Volan, volan y l' hi duen
De que menjar ab llurs bechs.
Jo, sense pare ni mare,
Tench enveja als aucellets.
—Una llimosneta,
Per amor de Deu!

Ningú nat del mon m' estima,
Y axò es lo que 'm sap mes greu;
Pe'l meu costat la gent passa,
Passa y mira, y no 'm diu res.
Un estol de nins y ninas
Per totas parts me segueix;
Si no fos per la marmota,
No 'm seguiria cap d' ells.
¡Cóm folgan! ay Deu! Cóm jugan!...
¡Be poden jugar! ¡Ja hu crech!...
Tenen bon jas y pa tendre,
Y joguinas y doblés...
Tenen qui 'ls diu á tota hora.
—¡Fill meu dolç! ¡Angelet meu!
Qui los dona mil besadas
Saborosas com la mel...
—Una besadeta,
Per amor de Deu!

Aquexa dematinada
Mort se 'n duyan un ninet;
N' era blanch, com jo, y tenia,
Com jo, rossos els cabells...
Si jo 'm muyr, ánimas bonas,
Ánimas color de cel,
Que quant me donau almoyna,
Paraulas dolças me deys;
Que 'n no donarla, 'm deys sempre:
«Deu t' assistesca, fill meu!»
Si jo muyr, tot de seguida
A la Verge contaré
Totas las vostras llimosnas,
Tot lo que per mi hauréu fet,
Perque vos don la ventura
Que 'l vostre bon cor mereix.
—Una llimosneta
Per amor de Deu!

(De **D. Guillem Forteza y Valentí**, de Palma.)

XXI.

Segon accéssit al premi estraordinari del clavell d' argent.

FOLLIAS.

FOLLIAS.

I.

Tinch tractes ab una nina,
Que com mes va, mes m' agrada;
Sap dirne cosas tan bellas...
Y 's diu... LLENGUA CATALANA.

No sé qué hi ha en las cançons,
En las cançons de ma terra,
Que quant las sento cantar
Sempre 'm fan venir tristèsa.

Tristesa me fan venir,
Pero tan dolça tristesa,
Que tant de bo sentís sempre
Cantar cançons de ma terra.

Als catalans que menysprean
La llengua de Catalunya,
La llengua pera venjarsen
¿Sabeu qué fa?... res; s' en burla.

Treballa 'l pagés cantant
Cançonetas de la terra,
Que terra que dona pa
També dona cançonetas.

M' agrada sentí' als pagesos
Enrahonar de las vellurias,
Puix llurs conversas m' ensenyan
A estimar á Catalunya.

Que tenim lo geni rústech
Solen dir dels catalans,
Y vetx que rústech vol dir
Pera molts senzill y franch.

Pagesets y pagesetas,
¡Quín cor teniu mes bonich,
Qué 'n dieu de bellas cosas
Qu' un hom may ha prou sentit!

Jo vull parlar com vosàltres,
Jo vull dirne cosas bellas;
Ensenyeume vostres cors,
Pagesets y pagesetas.

Vagi qui vulga á sarau
Mentres jo puga aná' á ballas;
Balli qui vulga 'l polká,
Jo contrapás y sardana.

Contrapassos y sardanas
Balla la gent d' Ampurdá;

Sardanas y contrapassos
Fins á morí' he de ballar.

Qui 's riu de las barretinas,
Jupas, gambetos y faxas,
O té 'l seny poch axerit,
O no es un fill de ma patria.

¡Y cóm posa alegre 'l cor
Lo veure una barretina!
Sino pe'l dir de la gent
¡Y cóm ens posariam!

Pera complaure á mos ulls
Las barretinas vermellas,
Y follías ben ayrosas
Per complaure mas orellas.

Lo barret entregirat,
Lo gambeto sus l' espatlla,
¡Qué bons mossos, diu la gent,
Nostres mossos de l' esquadra!

Lo barret entregirat,
La carrabina á l' espatlla,
Malfactors s' espahordexen
Dels bons mossos de l' esquadra.

Diu que la gent de Galicia
Es qui sent mes anyorança,
Que hi ha gallegos que 's moren
D' anyorar la mare patria.

Bons gallegos de Galicia,
L' anyorança 'ns fa germans:
D' anyorar á Catalunya
Be n' han mort de catalans!

¡Pobre Catalunya meua!
N' has patida mes tristor
Qu' amor te tenen tos fills
Y dolçura té ton nom.

II.

Las campanas sempre tocan
Quant naixem y quant morim;
Quant naixem... tocan á morts,
Quant morim... tocan á vius.

Los estels que pe'l cel lluen
Diuhen al home cristiá:
« Porta, porta bona vida,
Y eternalment lluirás. »

Poden aná' al cel
Els pobres y 'ls richs;
Richs de bonas obras,
Pobres d' esperit.

Deu pati mort afrontosa
Per salvar al pecador;

Nosaltres qu' hem de salvarnos
No sabem patí' un afront.

No has pas de gastar vergonya
D' haver fet obras cristianas,
Que despres per las dolentas
Trobarias que te 'n manca.

A Nostre Senyor no 't canses,
No 't canses may de pregarne,
Puix lo Senyor que t' escolta
No 's cansa may d' escoltarte.

Dona si pots al pobre
Que 't pidola;
Que l' ángel de la guarda
De qui dona,
Des lo cel á sa conciencia
Li fa anar aquella almoyna.

¡Qué 'ns en dona de riquesa
Lo « Deu li pach » d' un pobret!
Y aquexa riquesa 'ns costa...
Un tros de pa solament.

Tan dolça qu' ets, caritat,
Tan dolça que 't troba l' ánima,
¡Y que hi haja tants de cors,
Tants de cors que may te tastan!

III.

Axís com estels perduts
De la nit en la serena,
En lo cel del temps passat
Vetx los jorns de ma infantesa.

Los recorts per la memoria
Hi passan com professó;
Uns van vestits d' alegría,
Altres vestits de dolor.

Uns van vestits de dolor,
Altres vestits d' alegría,
Y 'l cor que 'ls mira passar,
¡Ay ab quín esglay se 'ls mira!

No fora pas un jardí
Sens las flors;
No fora pas una vida
Sens dolors.

Darrera del ivern,
Ditxosa primavera;
Darrera mos dolors...
Tristesa y mes tristesa.

Diuhen que un' ánima sola
Ni riu, ni plora, ni canta;

¡Ay soletat, soletat,
Y tant y tant que m' agradas!

Quant lo tracte de la gent
L' ánima no 'm posa alegre,
Tinch ben aprop mos dolors
Per mantenirhi conversa.

Ab tant temps que som amichs,
May m' ha feta traydoría;
¡Ay qué t' estimo, tristesa!
Com tu no 'n corren d' amigas.

Deu fará que mas tristesas
Sian sempre com son ara;
Deu fará que may se tornen
Matzinas de la meu' ánima.

Be 'n llevarás, be, de fruyta,
Arbre carregat de flors;
Be 'n llevarás d' alegría,
Cor carregat d' il-lusions.

Arbre y cor que sou florits
Certa teniu bona anyada,
Si no se 'us en du las flors
Alguna mala ventada.

« Dígam, » dich á l' esperança,
« ¿ Per qué enganyas tanta gent? »
Y 'm mira ab mirada dolça,
Y axeca los ulls al cel.

Las estrelletas del cel
Miro sempre ab alegría,
Que jo no sé lo que 'u fa,
Pero me sembla que 'm cridan.

IV.

La bellesa de las flors
Diu al home: « No 'm marfolles. »
La bellesa de las ninas,
« No m' enganyes » diu al home.

La boca al cor diu: « Dónam
Paraulas bellas. »
Y 'l cor diu á la boca:
« Dónam la llengua. »

¡Qué n' es Deu de bondadós,
Que 'ns ha donadas las llágrimas;
Puix fora l' amor tan trist
Y tan trist si may plorava!

« Qui 't vol mal te fará riure,
Qui 't vol be 't fará plorar. »
¡Qué 'm deus voler, amor meu,
Amor, que 'm fas plorar tant!

Dígasme: ¿qué vols que fassa
Per merexer que m' estimes?

¿Vols ma sanch?... ¿vols ma eczistencia?...
¿Vols... ¿qué vols?... ¿vols que no 't mire?...

Ves á dirli 'l meu amor,
Ves, senzilla pastoreta,
Que puix no creu mas paraulas,
Ne creurá ta senzillesa.

Canteume una cançó, mare,
Una cançó catalana;
¿Aquella... us en recordeu,
Que hi surt una nina ingrata?

Lo que penso ans d' adormirme
Jamay mon desitx somia,
Y axís ni 'l consol me resta
De somiar que m' estimas.

Las gotas d' en mica en mica
Diu que foradan la roca;
¡Ay! dessús ton cor caiguessen
De mas llágrimas las gotas!

Pe'l dia que m' estimes
Tinch amanidas
Una ullada, una llágrima
Y... una vida.

Hi ha un adagi que diu:
« Pensa mal y no errarás. »

Jo estich pensant que m' estimas;
Dígam, nina, ¿penso mal?

No m' ho digas encara
Que ja m' estimas,
Que matan com las penas
Las alegrías.

Jo te 'n so vist pe'l jardí,
Nina de llabis de rosa;
¡Cóm volava al teu contorn
Tot un vol de papallonas!

Nubolet, bon nubolet
Que d' aygua vas carregat,
Ves á ploure á son jardí,
Que no l' haurá de regar.

Ab forsa rahó te diuen
Que tens los ulls com un cel,
Puix al mitx d' un fondo blau
S' hi bellugan dos estels.

Quant ne tinch mals pensaments
Invoco lo teu recort;
Y á ton recort, vida mia,
Fugen perque 'ls hi fa por.

May dirias per qué t' aymo,
May lo dirias!...
Perque tots los vells del poble
Vetx que t' estiman.

Parlí ab una amiga teua,
Y 'm digué qu' eras bonica.
¡Si n' has de serne y de serne
Quant t' hi troban tas amigas!

¡Ay tant de bo que 't morisses,
Que si tu 't morias, nina,
Jo 'm moriria de pena,
Y en lo cel ens trobariam!

. . . .
. . . .

Aquí teniu mas follías,
Son filletas del meu cor,
Pobretas son com llur pare,
Y honradas com ell ne son.

Trobadors los qui cantau
La *Patria*, la *Fe* y l' *Amor*,
Y ab vostras veus cativau
Los bells sentiments del cor;

Aculliune ab carinyosas
Ulladas mon pobre cant,
Que las mares bondadosas
Estiman tot perdonant.

(De **D. Joaquim Riera y Bertran**, de Girona.)

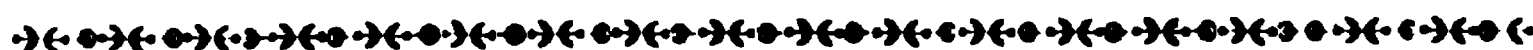
XXII.

DISCURS

DEL

Sr. D. Gayetà Vidal y Valenciano.

EXCEL-LENTISSIM SENYOR:

Senyors:

Consuetut es ja establerta, y acreditada per la práctica de vuyt anys, la festa termenar dels JOCHS FLORALS, tributant sencers cumpliments y espressivas gracias, als qui com se vulla, mès contribueixen á la importancia y lluhiment d' aquesta per tots títols catalaníssima diada.

Mès jo, qué os diré pera remerciar com es degut vostra münificencia, y la constancia ab que, ab ma generosa oferiu un any y altre joyas de gran pris, pera galardonar als que ab mès inspiració, mès foch y mès entusiasme han cantat los recorts de la *Patria*, las excel-lencias de la *Fe*, los afectes del *Amor?* ¿Y á vosaltres, respectable estol de nous trobadors, que per sant impuls moguts, demostrau ab vostras bonas obras tot quant esta terra val; als qui com á vers aymadors de la catalana llengua tant contribuiu pera que dignament esta festa 's puga celebrar; als discrets varons, á las honorables matronas, á las tendras y enciseras ninetas, que aplegats dessota 'l teginat d' aquest histórich saló,

saludau ab vostres picaments als qui lluytant guanyaren, y ab lo plaer que sentiu, clar dieu quánt es pera vosaltres afalagadora y complerta la diada en la quina devant tothom parlar podem en catalá, qué os diré?... Torbat me trobo; mès puig dech cumplir lo missatge que 'l *Consistori* s' ha dignat comanarme, pláciaus escoltar una rondalla, qu' ab tot y no trobarnos en temps d' ivern, ni prop la llar, tampoch fan de mal sentir las historias dels temps vells quant refresca 'ls esperits ventijol de primavera, y 's respira l' embalsamada flayra qu' eczalen las plantas d' enciser jardí.

Penso qu' hi vindréu de grat.... Sí?... Escoltau donchs.

Veus aquí qu' una vegada hi havia una donzella, mès bonica qu' un pom de flors. Rica y gentil, y ab mès noblesa.... Com que sa mare arribá á esser la pus gran reyna que en lo mon hi haja per temps estat, puig sos dominis y reyalmes per la part de llevant havian principi prop d' aquella Illa ahont deyen qu' eixia 'l sol, estenentse fins á las columnas d' Hércules per la de garbí; y comensant per mitjorn mès enllá de las platjas africanas, termenaven per tramontana en las feréstegas encontradas ahont los druidas donaven á la terra son culto misteriós.

Ella, com digna filla de tal mare, no volgué esser menys, y tant bell punt arribá á gran, que tota sola podia governarse, voleune de fèts y conquestas y altras hassanyas que per tot arreu li donaven renom! En fi, y per no cansarvos, os diré que doná lleys á diferents pobles, consells á diversos estats, introduhí costums á estranyas terras, feu aliansas ab poderosos monarcas, declará guerras á mòlts sobirans, y respectada sempre y sempre victoriosa, passejá per totas parts lo penó de son casal—en lo quin demunt camp d' or hi havia quatre pals de sanch—arribantse á dir que ni 'ls peixos de la mar sortir podrian de las joguineras onas, sens portar en son daurat llom lo segell de las rojas barras,

y essent positiu que en aquellas parts ahont per temps s' escoltaren las inspiradas poesías de Píndaro y Homero, tremolaven de por tant sols sentint sa enérgica veu. Si no 'm voleu creurer, os dich per ma paraula que es la pura veritat; llibres é historias hi ha bè prou que 'm farán verdader, y finalment penso que sempre os ho haurán contat de esta manera.

Ab tot, veus aquí que sens saber cóm va ni cóm costa y voy voy per art de fadería y encantament, encomanada 's trobá la poderosa donzella á una sèva germana, que no essent mès noble qu' ella, persó que fillas eren d' una mateixa mare; ni mès rica, ni mès renomnada, ni mès gran, que bassónas eren, com no s' havia mogut de ca-seua, y en ella tots li feyan acatament, y miraven á l' altre com estranya y sobrevinguda, escomensá á mirarla de cua d' ull, y á reptarla y á envergonyirla y fins..., y fins á privarli que 's recordás de la sèva terra.

Bè que arrogant y valerosa, era la nina humil y falaguera, y per tant tancada tota soleta en una cambra, plora que plorarás, no feya mès que plányers del estat á que havia esdevingut, y sospirant deya: «Ay si visquessen En Roger de Llauria, D' Entenza y En Marquet! Ay si cantassen encara En Lull, En Montaner y En March!» Mès la germana no las veya las llágrimas de la nineta, ó si las veya res se ni 'n donava: y com que esta ni un sol prech li dirigia, tant s' ensuperbí que métrerla volgué sots peu. Mireu donchs quín una se 'n pensá, aconsellada per la enveja influida per palacians aduladors é interessats consellers!

No volgué que la nina obrís tan sols la boca pera parlar com sempre ho havia fèt, y comensant perque ab la gent com cal, ó callás, ó usás altre llenguatge, pretengué que per tot dia y fins per casa debia enrahonar de compliment y com si fos cosa de festa. La nina, es clar: hi anava tor-

bada; mès encara no obria 'ls llabis pera pronunciar las mateixas paraulas ab que 's dirigia tots vespres á son Dèu, ja li era sa germana demunt dientli á sa faysó: «Calla, calla: tens una veu que m' ofen: mès aspre, mès esgarrifosa; bè 's coneix que en terra de montanyas está ton casal.»

Un jorn no pogué mès la pobre nina, y rebifantse soptadament, usant ensemps d' un to humil, li recordá que tal com era l' havian escoltada ab atenció y fins ab respecte, Emperadors y Reys y lo mateix Pare Sant de Roma. Quals paraulas tant feren creixer l' enutx y gelosía en lo pit de la envanicada germana, que li maná que d' aquell' hora endavant pera res li esmentás dita parladura, y que si ab ella als de ca-seua 's volia dirigir, n' hi mesclás al menys de la que ella usava. Y mentres en sa cambreta la tenia desfèta en un mar de llágrimas, deya tot anantsen la mala germana: «Bè estaria que fos tant com jo! Prou, no seria sèva la culpa. Jo so llengua, ella es dialecte.»

Ja podeu pensarho: si abans plorava com á un, plorava desprès com á cent, y lo pitjor es que s' anava enmagrint, enmagrint de tal manera, que 'ls qui poch l' aymavan, decididament deyan qu' era morta, ja que per ella no hi havia en lo mon remey humá. Y es cert, esgrogahida estava com si finar volgués, y á tal punt l' havian conduhida mès que 'ls mals tractes ab que sa germana la martirisava, l' oblit y mala cura dels de ca-seua, que verament arribá á témer que la derrer' hora li era vinguda.

Pero arribá un dia, de ell fa avuy nou anys, en que ressoná per l' espay l' accent d' un crit poderós, la veu d' un crit que significava «salvem á la nineta,» y bastá que á sos oidos arribás, pera que sas esgrogahidas maixellas de nou s' enrojissen, en son front de nou s' encengués lo foch de la gloria, y mostrás per tot' arreu l' arrogant continent de la matrona respectable, que parlat havia ab Emperadors y

Reys y fins ab lo mateix Pare Sant de Roma. Y d' aquell' hora endavant, ab gran admiració dels que morta la creyen y en altas veus predicavan que per ella no hi havia en lo mon remey humá, ha cantat las gestas dels temps vells, los jorns de gloria que á la terra donaren nostres reys y nostres héroes, la grandesa de Dèu, l' infinitat de la vida, lo poder de las passions, y las dolsuras del amor; ha tret dels arxius ahont dormian lo somni del oblit, los volums que portan sa inmaculada historia; ha fet llibres de rondallas y de novelas que en las vetlladas d' ivern s' han llegit en familia rans de la llar; ha pintat nostras costums, ha escrit las cansons de la terra; y en lo temple de Dèu, y en l' Academia dels sabis, y en las taulas dels teatres, y en los jardins dels voltants y fins en la mateixa cort de sa germana, s' ha rebut ab brugentas aclamacions y entusiastes picaments, y no hi ha hagut un sol dels qui verament l' estiman, que no s' haja regositjat veent lo gran miracle s' es fèt ab nou anys—ab nou anys no mès, que en la vida dels pobles son una gota d' aygua en las onas de la mar—tornant de mort á vida á la que durant quatre segles tant havia sofert.

A vosaltres se deu, trobadors, á vosaltres que sentint dins vostres pits lo sagrat foch de la patria poesía, placevolment haveu renunciat á que mès vos coneguessen, ab tal de cantar ab la llengua de vostres avis; á vosaltres se deu y á tots los qui directa ó indirectament haveu contribuit y contribuiu á la restauració y creixensa d' aquesta solemnial festa de las lletras catalanas. Á vosaltres se deu, y jo vos ne fas mercés senceras desde 'l fons de mon cor.

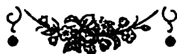
Sí: en los temps á que havem arribat, quant los invents que Dèu sobirá ha permés que portassen los homes á efecte, han suprimit las distancias y per dirho axís han confós en una sola totas las nacions del mon; en un temps en que

verament pot dirse que no hi ha fronteras, ab tal que en un mateix poble s' ouhen tots jorns las llenguas de las terras mès llunyanas, possible es que s' arribe á oblidar la propia, pera péndrerne una d' estranya, sobre tot si es tan bonica, tan dolsa y melódica, tan rica, tan noble y abundosa com la germana de la rondalla. Mal faria qui de tal manera obrás, que no té per sort distinct avior la nostra, y orgullosos ne podem estar com lo qui mès, principalment si 's pren á bon compte que la possessió de l' una, no es obstacle pera que l' altra pogam fer nostra, com plenament han demostrat triadissims fills de la terra. Y encara deu posarse esment en que poch s' estima qui no sap compendrer tot lo valor de sa personalitat, y per lo tant mostras donaria de despreciarla, qui s' avergonyís de seguir las petjadas de nostres pares, d' aquells pares que ab sanch de sas venas escrigueren la historia de sa patria, quina patria es la nostra, y quina sanch sens mácula ni vici per nostras venas corre.

No: no hi ha perill de que enlluernats per falsa claror volgau pecejar l' escut ahont grabats están los fets que mès nos ennobleixen; no hi ha perill de que ni un sol punt bescantar volgau á la que essent nins nos endorm ab sas dolsas cantarellas, essent jovencells fa esbategar nostres pits ab forsa jamay sentida, y essent vells ab suavíssima veu nos mostra 'l palau de l' eternitat. No: no hi ha perill; mès si un jorn, per obra de mal encís, escomesos vos sentisseu de tals intents, pujau al alt Monserrat, y al comtemplar desd' allí la mar llunyana que per temps portá demunt sas movibles planuras las fustas y vaixells que 'ls esperts marins catalans comandaren; al sentir lo magestuós cant de la Salve Regina, que confós ab las oracions dels que pregan, la veu de las campanas y los sospirs de las brisas, en los purissims vels de las boyras que del riu s' aixecan fins al

cel s' enlayra; al mirar las encontradas catalanas, ab sas vilas, sos pobles, sos llochs, sas masías y casas solanas, sas valls y serras, sos rius y montanyas, sos tossals y singleras, sos soleys y aubagas, — sentiréu de nou brotar en vostre front lo sagrat foch de la poesía, sentiréu aixamplárseos lo cor fins al punt de trobar estretas las parets que dintre 'l pit l' empresonan, y sentiréu com si volgués esberlarse al impuls de eixos sentiments purissims que Dèu posá en ell, y que ab veus de dolsa armonía 's diuhen la PATRIA, la FE y l' AMOR.

HE DIT.

TAULA

DE LAS OBRAS CONTINGUDAS EN LO PRESENT LLIBRE.

